Compendiu de criminalistică

NOTE DE CURS

CUPRINS

PARTEA I

ELEMENTE DE CRIMINALISTICĂ TEHNICO-ȘTIINȚIFICĂ

Capitolul I
Noţiuni introductive

1. Definirea Criminalisticii

1.1. Fondatorul criminalisticii este considerat judecătorul de instrucţie austriac **Hans Gross**, care a folosit pentru prima dată acest termen în „Manualul judecătorului de instrucţie" (1893), reeditat în 1914 sub denumirea „Manualul judecătorului de instrucţie în sistemul Criminalisticii".

1.2. Definiţii:

- **Hans Gross** a definit Criminalistica o **„ştiinţă a stărilor de fapt în procesul penal"**.
- *„Criminalistica este un ansamblu de procedee aplicabile în cercetarea şi studiul crimei pentru a se ajunge la dovedirea ei"*. (**Pierre Fernand Ceccaldi**, „La criminalistique", Paris, 1962.)
- *„Criminalistica este o ştiinţă judiciară, cu caracter autonom şi unitar, care însumează un ansamblu de cunoştinţe despre metodele, mijloacele tehnice şi procedeele tactice, destinate descoperirii, cercetării infracţiunilor, identificării persoanelor implicate în săvârşirea lor şi prevenirii faptelor antisociale"*. (**Emilian Stancu**, „Tratat de criminalistică" Editura Actami, Bucureşti, 2001.)
- *„Criminalistica este o ştiinţă exactă, multidisciplinară, de sine stătătoare, bazată pe preluarea şi adaptarea ştiinţelor pozitive la descoperirea şi analizarea macro şi micro urmelor, inclusiv identificarea persoanei după semnalmente, produse biologice şi testul ADN (amprenta genetică)"*. (**Lucian Ionescu**, „Criminalistica. Note de curs", Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir", Bucureşti, 2002.)
- **Criminalistica, deopotrivă ştiinţă şi artă, elaborează şi foloseşte mijloace şi metode ştiinţifice pentru descoperirea, fixarea, ridicarea şi interpretarea probelor materiale, efectuarea expertizelor şi constatărilor tehnico-ştiinţifice, în scopul identificării infractorilor şi probării vinovăţiei acestora.**

1.3. Metodele proprii de cercetare:

a. descoperirea, fixarea, ridicarea, examinarea şi interpretarea normelor şi mijloacelor materiale de probă;

b. examinări comparate;

c. experimente;

d. organizarea cartotecilor, albumelor şi colecţiilor, în scopul, identificării persoanelor, cadavrelor şi obiectelor corp delict sau produs al infracţiunii;

e. elaborarea versiunilor şi ipotezelor.

1.4. Metode împrumutate de la alte ştiinţe:

a. din **fizică**: holografia; fonoscopia; analiza microscopică, spectrală şi atomică etc.

b. din **chimie**: spectroscopia, electroforeza, cromatografia etc.;

c. din **medicină**: anatomia comparată, histopatologia;

d. din **matematică**: programarea lineară, calculul probabilităţilor, teoria mulţimilor vagi etc.

1.5. Caracterele Criminalisticii: *judiciar* (desfăşoară o activitate în legătură cu rezolvarea unui conflict de drept); *autonom* (deosebit de cel al altor ştiinţe juridice); *unitar* (sistem propriu); *pluridisciplinar:* constituie „*o punte de legătură între ştiinţele naturii şi ştiinţele juridice*". **(Camil Suciu)**

2. Sistemul Criminalisticii

2.1. Obiectul de activitate este structurat pe trei domenii:

a. Criminalistică tehnico-ştiinţifică.

Cuprinde ansamblul metodelor şi mijloacelor ştiinţifice pentru descoperirea, fixarea, ridicarea, examinarea şi interpretarea urmelor şi a altor mijloace materiale de probă, efectuarea expertizelor şi a constatărilor tehnico-ştiinţifice.

b. Criminalistică tactică.

Însumează reguli şi procedee care guvernează ancheta penală.

c. Criminalistică metodică.

Desemnează reguli particulare de cercetare a diferitelor genuri de infracţiuni în raport cu regulile generale ale tehnicii şi tacticii criminalistice.

În **practica occidentală**, structura Criminalisticii se prezintă astfel:

- **Procedee poliţieneşti** („Poliţia tehnică"): strângerea probelor şi conducerea anchetei;
- **Procedee ştiinţifice** („Poliţia ştiinţifică"): expertiza urmelor şi a altor probe materiale.

• **Procedee juridice**: Administrarea probelor potrivit regulilor de drept. În ţările anglo-saxone, pentru ştiinţa criminalisticii se utilizează sintagma „Forensic Sciences" („Ştiinţe legale").

2.2. Legătura Criminalisticii cu alte Ştiinţe

a. Legătura cu dreptul penal

Dreptul penal stabileşte faptele care sunt considerate infracţiuni iar Criminalistica furnizează probe pentru identificarea făptuitorului şi probarea vinovăţiei acestuia.

b. Legături cu Dreptul procesual penal

Dreptul procesual penal are ca obiect „studiul normelor juridice procesual penale şi al raporturilor juridice reglementate de acesta". (**Ion Neagu,** „Dreptul procesual penal român", Editura Academiei Române, Bucureşti, 1989). Criminalistica oferă probe pentru pornirea procesului penal.

Codul de procedură penală cuprinde regulile după care se ghidează Criminalistica, referitoare la cercetarea locului faptei, ascultarea martorilor şi învinuiţilor, percheziţia şi confruntarea, constatările tehnico-ştiinţifice şi expertizele etc.

c. Legătura cu Dreptul civil şi Dreptul comercial

Criminalistica probează existenţa sau inexistenţa unor raporturi juridice prin activitatea expertală.

d. Legătura cu Medicina legală

Începuturile Criminalisticii au fost legate, până la identificare, de Medicina legală, aceasta din urmă propulsând-o, de fapt, ca ştiinţă autonomă. Există o întrepătrundere a celor două ştiinţe în domenii ca: cercetarea urmelor împuşcăturii, cercetarea plăgilor împuşcate, a leziunilor produse prin agent vulnerant (traumatologie mecanică), identificarea persoanelor şi cadavrelor etc.

e. Legătura cu Criminologia

Criminalistica răspunde la întrebarea: „Cine a comis infracţiunea?" iar Criminologia la întrebarea: „De ce s-a comis?".

f. Legătura cu Psihologia judiciară şi Psihiatria

Cele două ştiinţe oferă Criminalisticii caracteristicile psiho-sociale ale participanţilor la procesul penal: învinuit-inculpat, martor, persoană vătămată; minori, bătrâni, bolnavi psihic, persoane cu handicap etc., pentru adoptarea unor metode şi procedee tactice adecvate.

g. Legătura cu Logica

Folosirea observaţiei, descrierii, experimentului, comparaţiei; elaborarea şi verificarea versiunilor pe baza unor metode şi principii logice (analiză-sinteză, inducţie-deducţie, analogie, silogism etc.).

h. Legătura cu științele naturii: Biologie, Chimie, Fizică, Mecanică, Optică, Informatică, Genetică etc.

Criminalistica împrumută metode specifice acestor științe în descoperirea, fixarea, ridicarea și ambalarea urmelor.

2.3. Principiile fundamentale ale Criminalisticii

Sunt identice sau asemănătoare cu principiile Dreptului procesual penal:

a. **Principiul legalității:** investigarea infracțiunilor se desfășoară în strictă conformitate cu procedurile legale (Art. 2 C. pen. și art. 2 C. pr. pen.).

b. **Principiul aflării adevărului.** Criminalistica furnizează datele necesare pentru realizarea dezideratului prevăzut de art. 3 C. pen.: „În desfășurarea procesului penal trebuie să se asigure aflarea adevărului cu privire la faptele și împrejurările cauzei, precum și cu privire la persoana făptuitorului."

c. **Principiul prezumției de nevinovăție.** Criminalistica administrează probe atât pentru dovedirea vinovăției cât și a nevinovăției, evitându-se părerile preconcepute.

d. **Săvârșirea unei infracțiuni determină modificări materiale în mediul înconjurător.**

- „*Nu poate exista infracțiune fără urme*" (**Ceccaldi**). Și tot el: „*Criminalistica se întemeiază pe faptul că un infractor, cel mai adesea fără știrea sa, lasă întotdeauna urme la locul faptei; reciproc, el prelevă pe corpul său, pe hainele sale și pe obiectele purtate, alte urme și indicii, de obicei imperceptibile dar caracteristice pentru prezența sau acțiunea sa.*"
- Între fapta autorului și modificarea survenită trebuie să existe un **raport de cauzalitate.**

e. **Principiul identității.** Prin identitate se înțelege „*starea unui obiect de a fi ceea ce este, de a-și păstra un anumit timp caracterele fundamentale, individualitatea, rămânând el însuși*". (Mic dicționar enciclopedic, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.)

f. **Principiul operativității în efectuarea investigației penale**

Trebuie să se țină cont de două deziderate:

- „Timpul lucrează în favoarea infractorului". (**I.R. Constantin**)
- „O dată cu trecerea timpului se șterg urmele din amintirea oamenilor și de pe obiecte, dispar oamenii și obiectele." (**S. Kahane**)

2.4. Categorii de probe pe care le oferă Criminalistica

a. După relevanța lor pentru probațiune:

- **probe disculpante** — prin care suspectul este exclus din cercul de bănuiţi (amprente digitale);
- probe indicative — care indică producerea unei fapte dar nu şi autorul (explozia unei bombe);
- probe coroborative — care, împreună cu alte probe sau indicii, demonstrează o anumită stare de fapt (urme de picioare: demonstrează prezenţa suspectului la locul faptei dar nu şi comiterea infracţiunii).
- probe determinante — probe relevante, care nu mai au nevoie de alte dovezi sau indicii (A.D.N.).

b. Alte clasificări:

- **- probe directe**, stabilite prin lege (concentraţia de 1°/00° alcool în sânge);
- **- probe indirecte** sau circumstanţiale (deţinerea unui casetofon furat dintr-un autoturism);
- **- probe corp-delict** (cuţitul sau arma cu care s-a comis omorul);
- **- probe asociative** (sânge, păr, amprente digitale etc.), prin care se stabileşte legătura de cauzalitate dintre faptă şi autor.

3. Scurt istoric al Criminalisticii

a. Perioada empirică

- Reguli de cercetare a probelor în scris: „Les Cornelia de falsis", Roma antică; novelele 49 şi 73 ale lui Justinian, din anul 539.
- Judecătorul roman Quintilianus a făcut uz de o amprentă însângerată pentru a achita un fiu acuzat că şi-a omorât tatăl.
- În Coreea, amprentele digitale erau folosite în loc de semnătură (anul 650). Chinezii distingeau două tipuri de desene digitale: „lo" şi „ki".
- Şambelanul regelui Carol al XV-lea este cercetat în anul 1370 pentru fals.
- Prima expertiză criminalistică a scrisului, cunoscută, datează din anul 1569, privind falsificarea semnăturii regelui Carol al IX-lea (Franţa).
- Recunoaşterea vinovaţilor după semnalmente: Eugène François Vidocq, fondatorul Siguranţei franceze sub Napoleon I.
- „Traité des inscriptions en faux", de Reveneau, în anul 1666.

b. Perioada ştiinţifică

- **Alphonse Bertillon** (1853–1914) a inventat sistemul de identificare antropometrică, în 1879, bazat pe faptul că *„măsurile omului urmează o lege naturală de repartiţie statistică, a cărei reprezentare grafică este de tipul unei curbe de alură constantă"* **(P.F. Ceccaldi)**. Dacă se iau în consideraţie 11 măsurători, probabilitatea ca doi indivizi să

fie identici este de 1 la ... 4.191.304, iar la 14 măsurători va fi de 1 la 286.435.456. În anul 1888 Betillon şi-a perfecţionat sistemul prin metoda **„portretului vorbit"**, metodă care, de fapt, fusese inventată cu trei secole şi jumătate în urmă de **Leonardo da Vinci**.

- Sistemul de identificare antropometrică, greoi şi limitat, a fost înlocuit cu ***dactiloscopia***, care constă în identificarea persoanei după amprentele digitale, palmare şi plantare.

Câteva repere (după Paul Ştefănescu):

- Prima descriere a desenelor papilare şi a orificiilor glandelor sudoripare a fost făcută în anul **1686** de anatomistul italian **Marcello Malpighi.**
- **1747: Christian Jacob Hintze** descrie crestele papilare în teza de doctorat „Examen anatomicum papielarum cutis tactii inserchtium".
- **1858: W. Hershell** a cerut unui hindus să-şi semneze contractul cu amprenta mâinii drepte. La 5 august 1877, propune inspectorului general al închisorilor din Bengal folosirea amprentelor pentru identificarea condamnaţilor, dar nu primeşte nici un răspuns.
- **1880:** La 28 octombrie, revista „Nature" publică scrisoarea trimisă de **dr. Henry Faulds,** din Japonia, pentru utilizarea amprentelor la identificarea infractorilor şi a cadavrelor.
- **1891: Sir Francisc Galton** propune, în revista „Nature", introducerea dactiloscopiei în locul antropometriei.

În acelaşi an, **H. de Varigny** publică articolul *Les empreintes digitales d'après Galton* („Revue scientifique" nr. 18).

- **1892: Sir Francisc Galton** (1822–1911) publică prima carte de dactiloscopie: *The Finger-Prints.*

Edward Henry (1850–1931), inspector general al poliţiei din Nepal, introduce dactiloscopia în Bengal, ca auxiliar al antropometriei.

- **1893:** Apare prima carte a lui **Juan Vucetich** (1858–1925): *Instructiones generales para el sistema antropometrico.*
- **1894:** Argentina devine prima ţară din lume care introduce dactiloscopia.
- **1900:** Apare cartea lui **Edward Henry,** *Classification and User of Finger-Prints.* Anglia introduce sistemul de clasificare elaborat de Edward Henry.
- **1904:** Apare *Dactiloscopia comparată* a lui **J. Vucetich.**

- **1910:** În **Norvegia** şi apoi în **1913**, în **Brazilia**, primele cazuri de condamnare doar pe baza probei dactiloscopice.
- **1916: J. Vucetich** înfiinţează *Revista de la identificacion*.

c. **Repere moderne** (după **Lucian Ionescu**):

- **Identificarea genetică**, prin determinarea codului genetic propriu fiecărei fiinţe, pe baza acidului dezoxiribonucleic (ADN), prezent în genele corpului uman (sânge, ţesuturi, spermă, salivă, oase, păr, dinţi) a fost introdusă ca metodă în anul **1985** de către **Alex Jeffreys** de la Leicester University, Anglia.
- **Softuri criminalistice** (utilizarea computerului).
- **Imagini digitale** (captare şi preluare electronică a imaginilor).
- **Evaluarea probalistică a identităţii (I.W. Evett, C.G.G. Aitken, Anglia).**

d. **Studii de referinţă:**

- **Albert Osborn** (1858–1946): *Expertiza documentelor*, 1910.
- **Edmond Locard** (1873–1966): *Traité de criminalistique*, vol. I–IV, 1931–1936 şi *Les faux en écriture*, 1859.
- **Harry Soderman** şi **John O'Conell:** *Modern Criminal Investigation*, 1935.
- **Paul Kirk:** *Crime Investigation*, 1953.

e. **Apariţia şi dezvoltarea criminalisticii în România**

- **1860:** Apare *Medicina legală* de **I.N. Auerbach,** medic legist al Districtului Ilfov.
- **1876:** Primul serviciu fotografic, la Poliţia Capitalei.
- **1884:** Ia fiinţă Cazierul central alfabetic. Prima fişă a fost introdusă în cazierul judiciar în anul 1882 la Poliţia Capitalei.
- **1892:** Serviciul antropometric în Palatul de Justiţie, sub conducerea **dr. Andrei Ionescu,** format de profesorul **Mina Minovici.**

Profesorul **Nicolae Minovici** înfiinţează, pe lângă acest serviciu, *Şcoala de antropologie pentru pregătirea ofiţerilor şi agenţilor de poliţie.*

- **1893:** La Craiova, apare *Manualul ofiţerului de poliţie judiciară* de **Nicolae I. Alexiu,** judecător la Tribunalul din Romanaţi.
- **1894: Nicolae Minovici ia primele impresiuni ale condamnaţilor** şi, în 1906, îi va comunica lui J. Vucetich rezultatul cercetărilor sale în dactiloscopie.

Meritul de a fi introdus dactiloscopia în România revine însă lui Andrei Ionescu, care a ales, din peste 30 metode, pe cea a spaniolului Oloriz, o variantă a sistemului Vucetich.

- **1895:** Se înfiinţează *Serviciul de identificare judiciară*.

• **1900: Nicolae Minovici** publică *Şcoala antropologică Bertillon*, iar în 1904 primul *Manual tehnic de medicină legală*, dedicând capitolul IX Fotografiei judiciare.

Ştefan Minovici: *Falsurile în documente şi fotografia în serviciul justiţiei.*

• **1905:** Aparatul proiectat de profesorul Ştefan Minovici pentru fotografierea şi microfotografierea înscrisurilor şi pentru detectarea falsurilor era considerat unul dintre cele mai evoluate în domeniu.

• **1912:** Metoda profesorului Nicolae Minovici, de *folosire a ochilor artificiali*, cu ocazia fotografiei cadavrelor, este premiată cu aur la Expoziţia Internaţională de la Viena.

Constantin Zguriadescu: *Poliţia tehnică şi ancheta judiciară ştiinţifică*, ediţia a II-a.

• **1914: D. Călinescu** publică *Dactiloscopia şi portretul vorbit.*

• **1915: Ştefan Minovici** *Aparat general macro şi micro fotografic pentru identificarea grafică a falsurilor în înscrisuri.*

• **1920:** *Şcoala de poliţie ştiinţifică, Bucureşti.*

• **1926: H. Stahl,** *Grafologia şi expertizele în scrieri. Anonimul-falsul, cu 204 autografe şi documente grafologice.* De acelaşi autor: *Falsuri, fraude şi raze ultraviolete*; *Expertiza grafică, Tratat de grafologie şi expertiză în falsuri*, *Expertiza documentelor.*

• **1928: M. Kernbach:** *Expertiza grafică, ştiinţifică şi expertiză caligrafică.*

Profesorul Mina Minovici publică primul volum al celebrului *Tratat complet de medicină legală* (vol. II în 1930).

• **1930: Valentin Sava,** *Dactiloscopia în serviciul justiţiei.*

• **1932:** Ia fiinţă Cazierul central, cu o cartotecă fotografică a infractorilor condamnaţi.

• **1937: Dr. Constantin Ţurai** publică: *Elemente de poliţie tehnică — dactiloscopia.* De acelaşi autor: *Elemente de criminalistică şi tehnică criminală* (1947), *Dermatoglifologia* (1971), *Amprentele papilare* (1979).

• **1940: Mihail Cireş şi G. Bătrânul,** *Tehnica poliţienească în descoperirea şi dovedirea autorilor.*

• **1941:** *Tactica şi tehnica percheziţionării* de **Eugen Bianu.**

• **1943:** *Iau fiinţă Serviciul tehnico-ştiinţific* şi *Laboratorul de Criminalistică* la Prefectura Poliţiei Capitalei.

• **1951: Primul curs românesc de criminalistică,** datorat profesorului **Camil Suciu.**

- **1956: Institutul de Criminalistică al Procuraturii Generale** (desființat).
- **1958: Laboratorul central de expertize criminalistice** și Laboratoare interjudețene la București, Cluj, Timișoara și Iași. În **1998** s-a transformat în **Institutul Național de Expertize Criminalistice al Ministerului Justiției.**
- **1968:** Se înființează **Institutul de Criminalistică al IGP** și servicii de criminalistică județene și al Municipiului București.

Evocăm personalitatea de excepție a generalului post-mortem, dr. Ion Anghelescu (23 mai 1934–4 octombrie 1985), un titan al criminalisticii românești, care a condus institutul timp de 13 ani (1972–1985).

- Autor al următoarelor invenții:
  - Metoda de identificare a persoanelor după voce și vorbire în limba română (1972);
  - Metoda de identificare a armelor de foc după reprezentarea sonoră a împușcăturii (1973);
  - Metoda de căutare și identificare criminalistică a vocii și vorbirii (1977);
  - Metoda de experitiză fonocriminalistică a încălțămintei (1977);
  - Metoda de expertiză fonocriminalistică a mașinilor de scris (1977);
  - Metoda de expertiză fonocriminalistică a urmelor (1977);
  - Metoda de căutare și identificare balistică (1977);
  - Metoda de identificare criminalistică a obiectelor din cristal și de stabilire a falsului de cristal (1979);
  - Metoda de expertiză fonocriminalistică a monedelor (1979);
  - Metoda de expertiză fonobalistică a râsului (1980);
  - Metoda de expertiză fonocriminalistică pentru identificarea stațiilor de radio-emisie-recepție (1980);
  - Metoda pentru determinarea modificărilor produse în patologia glandelor endocrine.
- Sub coordonarea dr. Ion Anghelescu a fost publicată monumentala lucrare „Tratat practic de criminalistică" în 5 volume (1976–1985). Alte lucrări: „Filmul judiciar" (1974); „Școala românească de criminalistică" (1975); „Expertiza fonobalistică judiciară"; „Expertiza criminalistică a vocii și vorbirii" (1978); „Dicționarul de criminalistică" (1984); „Deontologia profesională a expertului criminalist".
- La școala Institutului de Criminalistică s-au format experimentații criminaliști: Vasile Lăpăduși, Ion R. Constantin, Lupu Coman, Corneliu Șerbotei, Nicolae Coca, Ioan Sântea, Ion-Eugen Sandu, Tudorel Butoi, Mina Dragomir, Mircea Constantinescu, Ion Grigorescu, Ale-

xandru Hasnaş, Gheorghe Asanache, Constantin Aioniţoaie, Ion Cora, Petru Dume, Vasile Măcelaru, Gheorghe Păşescu, Vasile Bercheşan, Ion Sandu, Octavean Toma, Cătălin Bălteanu, Eugen Mimi Gacea, Corneliu Panghe, Ilie Vasiliniuc, Dumitru Culcea, Ion Hurdubaie, Ion Vochescu şi mulţi alţii.

Capitolul II
Identificarea criminalistică

1. Definiţia şi obiectul identificării criminalistice

- **Identificarea reprezintă „problema centrală a investigaţiei criminalistice". (Paul L. Kirk,** 1966)
- **„Identificarea criminalistică** *poate fi definită ca un proces de constatare a identităţii unor persoane, obiecte sau fenomene, aflate în legătură cauzală cu fapte ilicite, prin metode ştiinţifice criminalistice, în scopul stabilirii adevărului în procesul judiciar."* **(Emilian Stancu)**

Prin identificare înseamnă a se stabili *nerepetabilitatea* unui obiect prin evidenţierea deosebirilor faţă de orice alt obiect.

Identificarea se stabileşte pe baza caracteristicilor generale şi individuale. Identificarea, fiind un proces dialectic, nu trebuie interpretat în mod rigid. **(Em. Stancu)**

Scopul final al identificării în criminalistică îl reprezintă stabilirea concret-individuală a obiectelor şi persoanelor, prezentând importanţă nu numai **stabilirea identităţii,** ci şi stabilirea neidentităţii. **(Lucian Ionescu)**

Pentru a se realiza identificarea sunt necesare două categorii de obiecte:

a. Obiectele (urmele) descoperite în câmpul infracţional sau create în procesul săvârşirii unei infracţiuni, denumite şi **obiecte concrete** sau **de identificat.**

b. Obiectele despre care se presupune că au creat urmele descoperite în câmpul infracţional, denumite şi **obiecte verificate** sau **identificatoare.**

1.2. Premisele ştiinţifice ale identificării criminalistice **(Lucian Ionescu):**

a. Individualitatea (irepetabilitatea);

b. Stabilitatea relativă:

După gradul de modificabilitate, obiectele examinate pot fi:

- **nemodificabile** (desenele papilare);
- **relativ modificabile** (scrisul de mână);
- **modificabile în timp** (prin uzură) ori **modificabile artificial** (deghizarea sau ştergerea urmelor).

c. **Reflectivitatea** (însuşirea obiectelor de a se reflecta şi a fi reflectate). După natura lor, reflectările pot fi:

- Reflectare sub formă de **urme statice**, de contur (de stratificare sau de destratificare) ori **dinamice** (tăiere, despicare), care redau particularităţile exterioare ale obiectelor şi fiinţelor.
- Reflectare sub forma deprinderilor (de mers, de scriere).
- Reflectare sub forma imaginilor mentale (relatate oral, în scris etc.).
- Reflectare sub forma imaginilor vizuale (fotografii, film, bandă video).

În procesul de identificare criminalistică interesează reflectarea care constă într-o modificare de substanţă pe sau într-un obiect, astfel că obiectul creator va fi cel reflectat iar obiectul primitor cel care reflectă. **(Lucian Ionescu)**

Identificarea se poate face şi fără un contact nemijlocit, tactil sau vizual:

a. după imaginile fixate **material** (prin compararea urmelor descoperite în cazul infracţiunii cu urme experimentale).

b. din **memorie** (identificarea persoanelor sau obiectelor după semnalmente, declaraţii).

c. pe baza **înregistrărilor** (cartoteci, colecţii, fişe): dactiloscopică, cadavre şi persone cu identitate necunoscută, persoane dispărute, scrisul de mână, opere de artă, autovehicule etc.

d. după **modus operandi** (specializarea infractorilor pe genuri de infracţiuni).

1.3. Principiile identificării criminalistice (după I.R. Constantin):

a. *Orice activitate infracţională lasă urme şi se consumă în spaţiu şi timp.*

b. *Conservarea unui fenomen legat de infracţiune produce, în aceleaşi condiţii, aceleaşi fenomene* (probele martorilor sau modelele de comparaţie trebuie să fie obţinute în aceleaşi condiţii în care au fost create urmele în câmpul infracţional).

c. *Orice persoană care a comis o infracţiune sau orice obiect care a fost utilizat la săvârşirea ei pot fi asemănate cu altele, dar identice sunt numai cu ele însele.*

d. *Raportul între timpul scurs de la data comiterii infracţiunii şi şansele de descoperire a autorului este invers proporţional.*

- **O altă clasificare a principiilor identificării criminalistice (Camil Suciu, Emilian Stancu).**

  a. **Principiul identităţii** (identitatea cu sine trebuie completată cu deosebirea de orice este altul).

b. Principiul delimitării obiectelor identificării criminalistice în obiecte scop al identificării şi obiecte mijloc de identificare.

- **Obiectul scop al identificării** este un obiect material, aplicat în legătură cauzală cu fapta ilicită şi concretizat în diverse ipostaze (persoana infractorului sau a victimei, instrumentele ce au servit sau erau destinate să servească la săvârşirea faptei, procedeul infracţiunii etc.)
- **Obiectul mijloc de identificare** este alcătuit de urmele obiectului scop şi din modelele de comparaţie.

c. Principiul stabilităţii relative a caracteristicilor de identificare.

d. Principiul dinamicităţii şi interdependenţei cauzale.

1.4. Etapele identificării criminalistice

a. Stabilirea apartenenţei după gen

Se realizează pe calea examinării caracteristicilor generale care definesc o anumită categorie de obiecte.

b. Identificarea individuală

Se realizează o îngustare a sferei obiectelor cu aceleaşi caracteristici până la individualizarea corectă.

Identificarea individuală reprezintă afirmarea identităţii **(Lucian Ionescu).**

Identificarea genetică şi identificarea individuală sunt părţi componente ale procesului unic de identificare criminalistică.

c. Identificarea după urmele lăsate la locul faptei de obiecte sau fiinţe (modalitatea cea mai frecventă şi cea mai preferată).

2. Metodica identificării criminalistice

2.1. Fundamentul metodologic al identificării criminalistice constă din **selectare şi comparare.**

Identificarea criminalistică are două faze:

a. Examinarea separată a urmelor şi a metodelor de comparat, stabilindu-se caracteristicile de gen şi individuale; sunt excluse cele cu particularităţi deosebite.

b. Examinarea comparativă

Propune stabilirea **coincidenţei sau concordanţei** ori a deosebirilor sau neconcordanţei dintre urmă şi metodele de comparat.

Examinarea se face prin următoarele metode:

- **metoda confruntării** (microscoape comparative, lămpi cu radiaţii ultraviolete, fotografia de examinare etc.)
- **metoda juxtapunerii** (care constă în aşezarea urmelor (obiectelor) de comparat în acelaşi câmp vizual, cât mai aproape unul de celălalt).

- **metoda îmbinării sau îmbucşării** pentru obţinerea continuităţii liniare (arme de tăiere, striaţii de pe gloanţe etc.).
- **metoda suprapunerii,** care constă în aşezarea urmelor una peste cealaltă, în vederea determinării identităţii formale.
- **metoda proiectării concomitente** pe acelaşi ecran a imaginilor comparate, juxtapuse sau suprapuse.

2.2. Reguli pentru obţinerea modelelor de comparaţie:

a. Să se cunoască persoana sau obiectul de la care provin;

b. la obţinerea modelelor de comparaţie să se ţină cont de condiţiile în care s-a format urma de la locul faptei;

c. Urma şi modelele tip de comparaţie să conţină suficiente elemente caracteristice de individualizare a factorului creator;

d. În momentul examinării să fie folosite modele **similare, având aceeaşi provenienţă.**

2.3. Formularea concluziilor

Edmond Locard: „*Nu vă consideraţi niciodată obligaţi să ajungeţi la concluzii mai ferme decât cele furnizate de examinările tehnice. Dacă există cea mai mică îndoială, exprimaţi-o.*"

L. Retail, despre sarcina expertului: „*raportul său să exprime îndoiala tot atât de clar ca şi certitudinea*".

Concluziile pot fi:

a. Categorice, concretizate într-un răspuns pozitiv sau negativ fără echivoc; Concluzia expertului nu are valoare absolută. Veridicitatea urmează să fie stabilită de organul judiciar prin coroborare cu celelalte probe administrate în cauză.

b. Concluzii de probabilitate

Probabilitatea se exprimă printr-o funcţie de frecvenţă (**Lucian Ionescu**), de tipul: O<P(A)<1, în care O = imposibil (probabilitate 0); 1 = certitudine (probabilitate de 100%); P = probabilitatea; A = elementul întâmplător. **Probabilitatea repetabilităţii** depinde de **experienţa expertului** (apreciere subiectivă), volumul **datelor centralizate**, de studii experimentale şi cercetări fundamentale (apreciere obiectivă).

Concluziile cu caracter de probabilitate sunt considerate de cei mai mulţi teoreticieni ca **utile şi pertinente (Buus Alexandru),** urmând a fi coroborate cu celelalte probe.

c. Concluzii de imposibilitate, exprimate prin formula „Nu se poate stabili" (NSP), ca urmare a unor factori, de regulă, obiectivi (starea obiectelor examinate; insuficienţa materialelor de comparaţie; limitele cunoaşterii ori o dotare tehnică proastă), dar şi subiectivi (superficialitate, alegerea defectuoasă a unei metode, lipsa pregătirii etc.).

Este important de subliniat însă că NSP este o **concluzie de posibilitate**, adică fapta incriminată nu se exclude. **(Lucian Ionescu)**

2.4. Suplimentul de expertiză şi noua expertiză

a. Suplimentul de expertiză se dispune când se solicită lămurirea unor aspecte noi sau clarificarea unor afirmaţii (art. 124 C. pr. pen.). Poate fi efectuată de către acelaşi expert.

b. Noua expertiză (contraexpertiză) este dispusă din oficiu sau la cererea unei părţi interesate, urmărindu-se verificarea primei expertize de către un alt expert sau de către o comisie de experţi (art. 125 C. pr. pen.).

Prima expertiză se efectuează la laboratoarele interjudeţene (Bucureşti, Cluj, Iaşi şi Timişoara) iar noua expertiză la Institutul Naţional de Expertize Criminalistice al Ministerului de Justiţie.

Legea nu limitează numărul de expertize. Organul judiciar trebuie să-şi formeze propria părere şi nu să opteze pentru concluziile majoritare. **(L. Ionescu)**

Institutul Naţional de Expertize Criminalistice efectuează şi prima expertiză în cazurile de mare complexitate pentru care laboratoarele interjudeţene nu au dotarea necesară. Are următoarea structură:

2.4.1. Sectorul „Identificării criminalistice“, cu secţiile:

a. Expertiza documentelor;

b. Expertiza dactiloscopică, traseologică şi balistică;

c. Expertiza fizico-chimică şi biologică.

2.4.2. Sectorul „Inginerie criminalistică“, cu secţiile:

a. Expertiza în accidentele de trafic şi de muncă;

b. Expertiza în incendii şi explozii;

c. Expertiza înregistrărilor audio-video şi foto.

Capitolul III
Elemente de fotografie judiciară

1. Scurt istoric

- Fotografia judiciară a fost folosită în anul 1840, în închisoarea din Bruxelles, de poliţia belgiană, dupa metoda Daguerre (1839).
- Primele servicii specializate sunt consemnate în Chicago (1855) şi Paris, 1872. Fotografia judiciară va fi perfecţionată de Alphonse Bertillon, după anul 1879.
- **R.A. Reiss,** 1911: *„Fotografia judiciară... va permite magistratului însărcinat cu ancheta de a avea în faţa ochilor, în orice moment, imaginea exactă a locului sau a locurilor unde s-a săvârşit crima."*
- România este printre primele ţări care a beneficiat de această descoperire: în 1843 se fac la Bucureşti primele portrete dagherotip iar după 1848 se fac cunoscuţi: **Carol Popp de Szatmari,** fotograful domnitorilor Bibescu, Ştirbei şi Alexandru Ioan Cuza, considerat primul fotoreporter de război din lume; **Ludwig Angerer,** un farmacist austriac şi **Costache Sturdza Scheianu,** primul fotograf amator din ţara noastră.
- În 1879 se înfiinţează serviciul fotografic la Poliţia Capitalei iar în 1888 infractorii sunt înregistraţi alfabetic şi fotografiaţi.
- În anul 1904, după cum am mai subliniat, apare „Manualul tehnic de medicină legală" al lui **Nicolae Minovici,** unde, în capitolul IX, intitulat „Fotografia judiciară", se stabilesc reguli ştiinţifice pentru fotografia de semnalmente. Cităm: *„E cunoscută regula potrivit căreia, astăzi, în antropometrie, este greu de a face o verificare la o vârstă mai jos de 21 ani, şi absolut imposibilă la o vârstă de 18 ani, fără ajutorul unei fotografii de profil alipită la celelalte semnalmente."*
- În anul 1919, la Buzău s-a înfiinţat un serviciu complet de identificare cu fişe mixte, care mai târziu s-a generalizat în toată ţara, iar în anul 1932 a fost creat cazierul central, cu o cartotecă fotografică pentru condamnaţi.

2. Însemnătatea fotografiei judiciare este subliniată de **Camil Suciu:** *„Aplicarea metodelor fotografice în diferitele activităţi de cercetare criminalistică s-a impus, datorită:*

- rapidităţii cu care se pot fixa imaginile diferitelor obiecte sau persoane ce interesează cercetarea;
- exactităţii cu care sunt fixate detaliile;
- *obiectivităţii* cu care este redată imaginea, excluzând eventualele interpretări subiective;
- *oglindirii generale* a tuturor obiectelor prinse în câmpul fotografiei, indiferent de gradul de importanţă care li s-ar acorda pentru moment şi, în sfârşit,
- evidenţei probatorii şi **caracterului demonstrativ** al oricărei imagini fotografice." Să ne reamintim aprecierea lui **Confucius:** *„O imagine valorează mai mult decât 10.000 de cuvinte."*

3. Definiţii

„Fotografia judiciară reprezintă totalitatea metodelor fotografice aplicate în cercetările criminalistice, atât în munca de teren cât şi în activitatea de laborator, prin adaptarea la necesităţile de cercetare a metodelor folosite în tehnica fotografică", **(C. Suciu)** iar profesorul **Emilian Stancu** o consideră *„ansamblul de procedee tehnico-ştiinţifice, necesare investigării, fixării şi redării rezultatelor cercetării criminalistice sub forma imaginilor fotografice"*.

4. Clasificarea fotografiei judiciare

4.1. Fotografia judiciară operativă (de fixare):

a. fotografia locului faptei;
b. fotografia de identificare după semnalmente;
c. fotografia de fixare a rezultatelor unor activităţi de urmărire penală.

4.2. Fotografia de examinare:

a. fotografia de examinare în radiaţii vizibile;
b. fotografia de examinare în radiaţii invizibile;
c. Microfotografia şi holografia.

4.1. Fotografia judiciară operativă (de fixare).

Fotografia judiciară la locul faptei

- *„Prin aceste fotografii se fixează locul faptei şi împrejurimile, precum şi probele materiale existente în perimetrul său. Sub aspect procesual, ele constituie o parte integrantă din procesul-verbal de constatare locului faptei, bucurându-se de aceeaşi forţă probantă."* **(Ion Mircea)**

• În cazurile deosebite, cum sunt omorul, accidentele rutiere, navale, aeriene, incendiile, exploziile soldate cu victime omeneşti, tâlhăriile ş.a. „*cercetarea locului faptei nu mai poate fi concepută fără executarea de fotografii*, cărora li se adaugă *filmarea* sau *înregistrarea pe bandă videomagnetică*, devenite şi ele indispensabile fixării în condiţii de maximă operativitate a rezultatului cercetării". **(Em. Stancu)**

a. Fotografia judiciară locului faptei cuprinde:

• *fotografia de orientare sau de ansamblu*

Fixează imaginea de ansamblu, pentru identificarea şi recunoaşterea locului faptei după puncte de reper sau de orientare.

Tehnica folosită diferă în raport cu natura locului cercetat (spaţiu închis sau loc deschis), putând fi realizată dintr-o singură imagine sau din imagini succesive, care ulterior se unesc. (fotografie panoramică: liniară sau circulară).

• *fotografia schiţă*

Priveşte, în exclusivitate, locul săvârşirii faptei, cu toate caracteristicile sale. Se realizează în faza statică a cercetării locului faptei, cu aparatul situat la înălţimea medie a ochilor (cca 1,60 m).

Fotografiile schiţă pot fi: *unitare*; în *serie* (mai multe fotografii din poziţii diferite), *panoramice* (liniare sau circulare); *fotografii schiţă pe sectoare* (care redau porţiuni ale locului faptei cu acelaşi obiectiv, la aceeaşi scară şi în condiţii similare de iluminarc); *fotografia schiţă încrucişată,* care înlătură zonele „oarbe". Fotografia panoramică liniară se realizează deplasându-se aparatul pe o linie orizontală iar cea panoramică circulară prin rotirea aparatului pe trepied sau cu aparate speciale care au obiectiv rotativ.

• *fotografia obiectelor principale* (cadavru, obiecte corp-delict)

Se face în faza statică a cercetării locului faptei, dintr-un plan perpendicular pe obiect, prin iluminare directă sau laterală. Obiectele principale se marchează cu numere iar între ele se aşază o riglă, centimentru sau bandă gradată, pentru aprecierea dimensiunilor şi a distanţelor. Fotografiile de interior necesită blitz, lampă, proiector şi sursă cu diverse lungimi de undă (polilight). La exterior se foloseşte lumina naturală, dacă este suficientă. Dacă cercetarea s-a făcut noaptea, se recomandă reluarea fotografierii ziua.

• *fotografia de detaliu*

Este specifică fazei dinamice a cercetării câmpului infracţional. Detaliile sunt fotografiate din apropiere, cu sursele de lumină dispuse lateral şi în spatele aparatului fotografic. Lângă detaliu se aşază o unitate de măsură la o scară cât mai mare. Fotografierea se efectuează înain-

te de prelevarea urmelor. La obiectivul aparatului se adaugă inele intermediare pentru o apropiere cât mai mare de urmele de dimensiuni mici. La aparatele moderne inelele sunt înlocuite cu obiectivul „zoom". Aparatul trebuie plasat perpendicular pe urmă.

Fotografia de detaliu se poate interfera cu *macrofotografia* (măriri până la 10 x).

Reguli speciale de fotografiere locului faptei:

A. Fotografierea cadavrelor

- Urmele sunt fotografiate după revelarea lor, cu aparatul de fotografiat în poziție plan paralelă cu mijlocul material de probă.
- *Fotografia digitală* prezintă avantajul că poate fi transmisă, prin cuplarea cu un telefon celular, la laborator, și poate fi preluată în sistemul AFIS 2000. Se câștigă astfel un timp prețios pentru investigație.
- Cadavrele vor fi fotografiate în poziția și în starea în care au fost găsite **(Em. Stancu)**, cu aparatul dispus deasupra cadavrului într-o poziție plan paralelă. Nu se recomandă fotografierea de la un cap la altul, pentru a se evita deformările datorate perspectivei.
  - *Cadavrele înecaților* se vor fotografia mai întâi în apă și apoi pe mal.
  - *Cadavrele spânzuraților* sunt fotografiate din față, din spate și din părțile laterale.
  - *Cadavrele înghețate* vor fi fotografiate în starea inițială și apoi după dezghețare.
  - *Cadavrele carbonizate* vor fi fotografiate pe o suprafață albă.

B. Măsurători fotografice:

„Măsurătorile fotografice executate locului faptei sunt procedee de natură să permită stabilirea dimensiunilor și distanței dintre diversele obiecte aflate în câmpul infracțional, pe fotografiile executate cu prilejul cercetării locului faptei": **(Em. Stancu)**

- **Măsurători fotografice cu ajutorul riglei gradate** (fotografie bidimensională).
  Rigla se așază în același plan, paralel și cât mai aproape de obiect.
- **Măsurători fotografice cu ajutorul benzii gradate.**
- **Măsurători tridimensionale**, prin **stereofotografie** (cu aparate având două obiective la o distanță de 62 mm) și pe *fotografii executate ocazional.*
- **Fotogrammetria**, metodă preluată din topografie, care se bazează pe principiul stereofotografiei (din două unghiuri diferite se obțin simultan două imagini ale aceluiași obiect, cu două camere de fotografiat dispuse la o distanță de 40 sau 10 cm ale unui aparat de tip „Wild").

b. Fotografia de identificare după semnalmente

- **Fotografia de identificare a persoanelor**
  Se execută două fotografii bust, din față și din profil; în unele țări se folosesc și fotografii din semiprofil. Persoana va fi cu capul descoperit, fără ochelari, bărbierită și pieptănată, cu urechea dreaptă descoperită. Fotografia se execută la scara 1/7.
- **Fotografia de identificare a cadavrelor cu identitate necunoscută**
  Înainte de fotografiere, cadavrul se toaletează: fața va fi spălată de urme de sânge sau de murdărie, plăgile vor fi cusute. Ochii vor fi tratați injectându-se o soluție de apă cu glicerină în spatele globului ocular iar dacă sunt distruși sau lipsă vor fi înlocuiți cu ochi de sticlă. Țesuturile tumefiate vor fi ameliorate prin incizii în interiorul gurii. Fața se unge apoi cu vaselină și se pudrează cu talc. Dacă este posibil, cadavrul va fi fotografiat pe scaun, cu ochii deschiși îndreptați în față, dacă nu, cadavrul va fi fotografiat în poziție culcată.
- **Fotografia de urmărire**. Are menirea să surprindă infractorii în flagrant delict sau în derularea unor activități ilicite. Se execută în *condițiile prevăzute de lege*, cu aparate speciale, de format mic, camuflate în obiecte de uz personal (poșete, umbrele, ochelari, brichete, ceasuri etc.), fără știrea persoanei urmărite.

c. Fotografia de fixare a rezultatelor unor activități de urmărire penală.

- **Fotografia de fixare a rezultatelor percheziției;**
  Sub raport tehnic, fotografia poate fi: de orientare, schiță, a obiectelor principale și de detaliu. Distingem, astfel, *fotografia locului percheziționat* (de orientare, *fotografia locului unde au fost ascunse obiectele descoperite* (se aseamănă cu fotografia obiectelor principale) și *fotografia obiectelor descoperite* (va reda fiecare obiect în mod izolat). În cazul obiectelor mari se face câte o fotografie separată, iar pentru cele mici se pot face și fotografii comune, dacă nu își pierd detaliile. Obiectele vor fi fotografiate în locurile cele mai iluminate pentru a pune în evidență toate detaliile vizibile cu ochiul liber. Fotografiile fac parte integrantă din procesul-verbal întocmit pentru efectuarea percheziției.
- **Fotografia de fixare a rezultatelor reconstituirii**
  Fotografia de fixare se folosește pentru a ilustra constatările din procesul-verbal. Locul reconstituirii, în ansamblul său, nu va fi fotografiat decât dacă prezintă interes pentru interpretarea unor detalii. Fotografia va surprinde numai momentele esențiale: pătrunderea infractorului în locul comiterii faptei, activitățile concrete executate, mo-

mentul ieşirii etc. Pe imagine nu trebuie să apară decât persoanele implicate în cauză. Dacă reconstituirea se repetă, nu este necesar să se execute de fiecare dată fotografii.

- **Fotografia de fixare a rezultatelor prezentării pentru recunoaştere.** Prezintă caracteristicile unei fotografii schiţă unitară, combinată cu o fotografie de detaliu, executată cu aparatură normală. **(Em. Stancu)**

4.2. Fotografia judiciară de examinare

Se execută numai în condiţii de laborator, de către experţi criminalişti, cu aparatură specială.

Fotografia judiciară de examinare se clasifică în:

a. Fotografia de examinare în radiaţii vizibile, care, după metoda folosită se clasifică astfel:

- fotografia de ilustrare;
- fotografia de comparare;
- fotografia de umbre;
- fotografia de reflexe;
- fotografia de contrast;
- fotografia de separare a culorilor.

Fotografia de examinare, în funcţie de scara obţinută pe negativ, se clasifică în mocrofotografie şi microfotografie.

b. Fotografia de examinare în radiaţii invizibile:

- fotografia de examinare în radiaţii ultraviolete;
- fotografia de examinare în radiaţii infraroşii;
- fotografia de examinare în radiaţii röentgen, gamma, beta şi neutronice.
- Microfotografia şi holografia.

a. Fotografia judiciară de examinare în radiaţii vizibile

- *Fotografia de ilustrare.* Are rolul să fixeze imaginea iniţială, dimensiunile şi forma probei materiale care urmează a fi examinată. Se folosesc aparate de fotografiat obişnuite, la care se pot monta inele pentru mărirea distanţei focale a obiectivului.

  Acest procedeu se aplică în domeniul cercetării înscrisurilor şi a expertizei unor corpuri delicte.

- *Fotografia de comparare* se aplică „*în aproape toate formele de cercetare criminalistică, de la identificarea unor urme de picioare, mâini, mijloace de transport, instrumente de spargere, până la fotografia caracterelor grafice şi în microfotografie*". **(Camil Suciu)**

Se realizează prin confruntarea imaginilor, prin suprapunerea imaginilor şi prin stabilirea continuităţii liniare (juxtapunere).

- *Fotografia de umbre* se realizează prin fotografierea obiectului examinat, într-o cameră obscură, la o lumină cu raze paralele ce cad asupra lui sub un unghi ascuţit. Această metodă permite evidenţierea detaliilor aflate în relief, precum şi a traseelor de adâncime (texte scrise cu creionul şi apoi şterse prin radiere).
- *Fotografia de reflexe* se bazează pe capacitatea suprafeţei unui obiect de a reflecta lumina în mod diferit, datorită diferenţelor de netezime (cercetarea falsurilor comise prin răzuire, spălare ori relevarea textelor rămase prin detaşarea suportului; evidenţierea urmelor latente, de suprafaţă, situate pe suprafeţele lucioase, netede (urme papilare pe geam, pe luciul mobilei). Imaginile sunt realizate cu camera fotografică plasată sub un unghi ascuţit, fasciculul de lumină reflectându-se de pe urmă pe suprafaţa lucioasă.
- *Fotografia de contrast* permite evitarea unor detalii imperceptibile cu ochiul liber, prin creşterea contrastului imaginii, care se realizează prin:
  - folosirea materialelor fotosensibile cu un grad mare de contrast şi prelucrarea acestora în revelatori de contrast;
  - diafragmarea obiectivului fotografic la luarea imaginilor prin diapozitivare;
  - suprapunerea imaginilor;
  - pe cale chimică.
- *Fotografia separatoare de culori*

  Serveşte la revelarea petelor, a urmelor, a modificărilor textului unui înscris etc., greu vizibile cu ochiul liber. **(Em. Stancu)**

  Se folosesc filtre care reţin culoarea complementară lor.

b. Fotografia judiciară de examinare în radiaţii invizibile

- *Fotografia de examinare în radiaţii ultraviolete* (U.V.)

  Se realizează prin aplicarea metodei fluorescenţei sau a razelor reflectate, cu filtre corespunzătoare. *Metoda fluorescenţei* constă în iluminarea obiectului examinat cu o sursă de raze ultraviolete, într-o cameră obscură. În faţa obiectivului se plasează un filtru, de preferinţă de culoare galbenă, care împiedică pătrunderea razelor ultraviolete, astfel că doar obiectul examinat este iluminat, nu şi materialele fotosensibile din aparatul fotografic. Prin *metoda razelor ultraviolete reflectate* obiectul examinat se luminează cu un izvor obişnuit de lumină iar în faţa obiectului se aşază un filtru ultraviolet care va permite trecerea doar a razelor ultraviolete. Pentru

asigurarea clarității se va reduce tirajul camerei cu aproximativ 1/10.

Domenii de aplicare a radiațiilor ultraviolete **(Em. Stancu)**:

- revelarea și cercetarea urmelor (de mâini, probe biologice, urme organice etc.);
- descoperirea urmelor suplimentare ale tragerii cu arme de foc;
- descoperirea falsurilor prin înlăturare de text (la înscrisuri, la picturi etc.);
- prevenirea și descoperirea furturilor, organizarea prinderii în flagrant pentru acte de corupție etc.

• *Fotografia de examinare în radiații infraroșii*

Se folosește un izvor obișnuit de lumină și un filtru care reține razele vizibile, așezat în fața obiectivului sau a sursei de lumină. Filmele sunt hipersensibilizate cromatic pe cale industrială sau în condiții de laborator. Aparatele de fotografiat pot fi de tip obișnuit.

Domenii de folosire **(Em. Stancu)**:

- *Cercetarea documentelor falsificate* prin înlăturarea sau acoperirea textului. *Refacerea* sau *reconstituirea textului* de pe înscrisuri arse sau degradate. Cercetarea cernelurilor sau a trăsăturilor de creion la *falsul prin adăugare sau prin copiere*.
- Stabilirea *autenticității unor opere de artă* (picturi, timbre de valoare);
- Descoperirea de urme suplimentare în *balistica judiciară* (inele de frecare, tatuajul, inelul de afumare); descoperirea unor urme metalice (în explozii, spargeri).
- Executarea unor *fotografii judiciare cu caracter operativ* (de urmărire în condiții de întuneric, ceață sau fum; descoperirea tatuajelor înlăturate sau a unor cicatrici). *Organizarea pazei și supravegherii* unor locuri și obiecte cu ajutorul dispozitivelor electronooptice.

• **Fotografia de examinare în radiații röntgen, gamma, beta și neutronice**

- *Radiațiile X (röntgen)* se utilizează la examinarea interiorului corpului uman sau animal ori a interiorului unor obiecte (valize, genți etc.); depistarea urmelor de mâini, a unor urme suplimentare în balistică, examinarea operelor de artă; efectuarea unor analize spectrale, precum și a microradiografiilor.
- *Radiațiile gamma* sunt utilizate la cercetarea interiorului unor corpuri metalice (arme, încuietori).

- *Fotografiile în radiaţii beta* sunt folosite în cercetarea hârtiei şi cernelurilor, precum şi în traseologie (urme materiale sau micro-urme).
- *Radiografia cu neutroni* se utilizează de dată recentă, în descoperirea stupefiantelor şi în depistarea substanţelor explozive.

• **Microfotografia şi holografia**

Microfotografia fixează rezultatele cercetării la microscop.

Se realizează fie prin utilizarea unor aparate care au obiective cu distanţe foarte mici (pentru măriri de 30x), fie prin folosirea unor aparate optice de mare grosisment (microscoape prevăzute cu cameră foto proprie).

Holografia constituie o metodă de înregistrare şi redare integrală a obiectelor sau a întregului câmp fotografiat, prin intermediul undelor de lumină de tip laser. Înregistrarea se face fără aparat de fotografiat iar imaginile sunt tridimensionale.

Holografia poate fi utilizată la fixarea în relief a locului faptei; în traseologie, pentru descoperirea urmelor; alcătuirea fotoportretului unei persoane după semnătură sau reproducerea fotografiei după semnătură. Rezultatele sunt spectaculoase deşi cercetările sunt într-o fază incipentă. **(Em. Stancu)**

3. Filmul şi videofonograma judiciară

3.1. Definiţii şi caracteristici

„Prin noţiunea de film şi videofonogramă judiciare, într-un sens mai larg se poate înţelege sistemul ştiinţifico-tehnic de captare, imprimare şi prelucrare a imaginii şi sunetului infracţiunii, folosite în scopul prevenirii şi descoperirii faptelor ilicite, identificării făptuitorilor şi dovedirii activităţii infracţionale." **(Ion Anghelescu, Alexandru Barciuc,** *„Filmul judiciar"*, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1974).

Filmul şi videofonograma judiciară operative pot fi:

- *de constatare*;
- *de fixare a locului săvârşirii infracţiunii*;
- *de fixare a percheziţiei, reconstituirii şi prezentării pentru recunoaştere*;
- *de identificare*;
- *de fixare a ascultării învinuitului, inculpatului, martorului*;
- *de fixare a confruntării*;
- *de fixare a procesului examinării psihiatrice.*

Filmul şi videofonograma judiciare prezintă următoarele *avantaje* faţă de fotografia judiciară:

- **rapiditatea** cu care se pot fixa persoanele şi obiectul în mişcare;
- **acurateţea** înregistrării imaginii şi sunetului;
- au un pronunţat **caracter ilustrativ** pentru anchetă;
- posibilităţile de **falsificare** sunt mai reduse.

Filmul judiciar realizează panoramări, travelling, stop cadru:

Panoramările se execută din punct fix, prin rotirea aparatului pe un plan vertical, orizontal sau oblic, pentru prezentarea unui spaţiu mai larg şi urmărirea unui subiect în mişcare.

Travellingul se execută prin *apropierea de subiect*, când se pleacă de la un cadru şi se fixează punctul de interes prin detaliere; *prin depărtarea de subiect,* pentru a se ilustra mediul ambiant; prin *urmărirea subiectului* (paralel cu aceasta, în urma ori înaintea lui).

Stop-cadrul („îngheţarea" fazelor importante, din unghiuri de vedere diferite) poate fi realizat prin opriri de câteva secunde, refilmări în condiţii de laborator şi filmări după fotografii.

3.2. Filmul şi videofonograma judiciar-operative

a. Filmul şi videofonograma de constatare.

Se instalează camere de vederi în muzee, mari magazine, săli de aşteptare, bănci etc. unde se impune o supraveghere în scop preventiv şi constatator. De asemenea, se instalează în intersecţii şi pe traseele aglomerate.

b. Filmul şi videofonograma de fixare a locului săvârşirii infracţiunii:

- *Realizarea genericului*, pentru crearea cadrului procedural, înaintea sau după terminarea cercetării locului faptei.
- *Filmarea de orientare* pentru fixarea locului săvârşirii infracţiunii în ansamblu, de la o distanţă cât mai mare, cu ajutorul unui obiectiv superangular, preferabil cât mai de sus (de pe clădiri sau din elicopter).

c. Filmarea schiţă fixează locul faptei în totalitate sau pe secţiuni şi se subdivide în:

- filmarea schiţă panoramică, liniară sau circulară;
- filmarea schiţă încrucişată;
- filmarea schiţă pe sectoare.

d. Filmogrammetria, ca metodă auxiliară de măsurare a dimensiunilor din câmpul infracţional, se realizează prin:

- *filmare bidimensională*, pentru reprezentarea la scară a urmelor infracţiunii. Aparatul de filmat ori camera de luat vederi se aşază perpendicular pe urmă, cu sursa de iluminare dispusă în spate, pentru urmele de suprafaţă sau sub un unghi de incidenţă cuprins între 30–70 grade, pentru urmele de adâncime.

- *filmare tridimensională*, pentru fixarea imaginii obiectului şi a etalonului (jaloane la spaţii largi, bandă sau riglă gradată în spaţii înguste).

e. **Filmarea obiectelor principale** (cadavru, arme de foc etc.).
Se execută în faza statică a cercetării locului faptei, fără mişcarea obiectelor, precum şi în faza dinamică.

f. **Filmarea de detaliu.** Se realizează la o scară mai mare decât dimensiunea reală a urmei sau a obiectului filmat.

g. **Filmarea urmelor de picioare.** Se execută înaintea oricărei operaţiuni care ar putea conduce la alterarea urmelor, după ce în prealabil s-a trasat axa cărării de urme printre cele două şiruri de urme de paşi.

h. **Filmarea urmelor de mâini** se realizează după metodele folosite la fotografia judiciară.

i. **Filmarea armelor de foc,** a armelor albe şi a instrumentelor de spargere:

- Se recomandă să se facă din toate unghiurile, pentru amplasarea acestora în câmpul infracţional, evidenţierea dimensiunilor, a formei exterioare şi a caracteristicilor.
- Evidenţierea tuburilor, a urmelor de ricoşeu.
- Urmele instrumentelor de spargere se vor filma în ordinea formării lor.
- Pentru filmarea microurmelor, aparatul de filmat va fi dispus perpendicular pe acestea, iar lumina va fi dirijată asupra lor sub forma unui fascicul îngust.

Filmul şi videofonograma judicioase devin indispensabile:

- *în cazul filmării cadavrelor spânzurate, îngheţate, ale înecaţilor etc.;*
- *în cazul unor evenimente deosebite: incendii, explozii, evenimente miniere; catastrofe feroviare, aeriene, maritime şi fluviale; accidente grave de circulaţie rutieră;*
- *ascultarea învinuitului, inculpatului şi a martorului etc.;*
- *filmarea urmelor în condiţii de laborator: sub radiaţii invizibile; sub radiaţii monocrome; sub radiaţii policrome; filmarea zonelor iluminate-umbrite; microfilmarea; macrofilmarea; filmarea în procesul prelevării modelelor de comparaţie.*

3.3. Expertiza filmului şi videogramei judiciare poate stabili:

a. **aparatul cu care s-a realizat filmul în litigiu** (prin examinarea separată şi examinarea comparativă).

b. **trucaje şi mixaje realizate** pe filmul examinat prin ştergerea unor cuvinte, propoziţii şi fraze ori adăugarea altor cuvinte în locul celor originale;

c. identificarea persoanei sau a unui loc după imaginile oferite de filmul sau videofonograma în litigiu prin examinarea separată și examinarea comparativă.

- **Examinarea comparativă și demonstrația** se realizează prin:
  - tehnica descrierii caracteristicilor generale și individuale;
  - tehnica măsurătorilor fotografice;
  - tehnica stabilirii continuității liniare;
  - tehnica supraproiecției.

d. identificarea persoanei după vocea sau vorbirea înregistrate pe filmul ori videofonograma în litigiu.

- **Examinarea separată** a vocii și vorbirii în litigiu, precum și a modelelor de comparație se realizează prin tehnica ascultării și tehnica examinării diagramelor denumite *vocograme*.
- **Examinarea comparativă** folosește patru procedee de examinare comparativă și de demonstrație:
  - procedeul examinării comparative a datelor rezultate din examinarea separată prin ascultarea în laborator a vocii și vorbirii supuse identificării;
  - procedeul examinării comparative a vocogramelor în ansamblu;
  - procedeul examinării vocogramelor pe bandă îngustă;
  - procedeul examinării vocogramelor de pe *aliu*.
- Se recomandă păstrarea filmelor și videofonogramelor la o temperatură constantă de 18–20°C.

Capitolul IV
Cercetarea criminalistică a urmelor

1. Definirea şi clasificarea urmelor

1.1. Definirea urmei

În literatura de specialitate, noţiunea de urmă este definită în două accepţiuni:

- *în sens larg*: *„cele mai variate schimbări care pot interveni în mediul înconjurător, ca rezultat al acţiunilor infractorilor"* **(S.A. Golunski)**; *„orice modificare materială produsă la locul săvârşirii faptei şi care poate fi utilă cercetării criminalistice"*. **(Ion Mircea)**
- *În sens restrâns*: „urmele formate prin reproducerea construcţiei exterioare a unui obiect asupra altui obiect" **(Camil Suciu)**;

Într-o definiţie cuprinzătoare, *„prin urmă se înţelege orice modificare materială produsă ca urmare a interacţiunii dintre făptuitor, mijloacele folosite de acesta şi elementele componente ale mediului unde îşi desfăşoară activitatea infracţională, modificări care, examinate individual sau în totalitate, pot conduce la: stabilirea faptei, identificarea făptuitorului, a mijloacelor folosite şi la lămurirea împrejurărilor cauzei"*. (**Gh. Păşescu,** Tratat practic de criminalistică, vol. I, 1976).

Iată şi definiţia dată de prof. **Emilian Stancu**: *„prin urma infracţiunii se înţelege orice modificare materială intervenită în condiţiile săvârşirii unei fapte penale, între faptă şi modificarea produsă existând un raport de cauzalitate."*

1.2. Clasificarea urmelor

- **Edmond Locard** distingea:
  - *amprente* (digitale, corporale, de îmbrăcăminte, de animale etc.
  - *urme* (obiecte lăsate de infractor, instrumente de spargere, fire de păr etc.).
- Reţinem şi o clasificare modernă a criminalisticii franceze, în: *urme indeterminante* (care pot fi de natură chimică, biologică sau nebiolo-

gică dar nu indică autorul şi *urme determinante*, de natură fizică, produse prin apăsare, frecare sau smulgere, care permit identificarea.

În *criminalistica românească* urmele au fost clasificate după mai multe criterii:

1.2.1. După factorul creator:

- *urme ale omului*, cuprinzând modificări suferite de mâini, picioare, frunte, nas, buze, urechi, precum şi urme biologice de natură umană: sânge, salivă, păr, spermă;
- *urme ale animalelor*: urme create de gheare, coarne, colţi, copite, aripi, păr; produse biologice, miros;
- urme ale plantelor: urme create de frunze, crengi, tulpină, seminţe;
- *urme ale obiectelor şi instrumentelor* folosite la comiterea infracţiunii: urme ale încălţămintei; ale mijloacelor de transport; ale instrumentelor de lovire, spargere, de tăiere; urme ale armelor de foc.
- *urme create de unele fenomene* (incendii, explozii, catastrofe, folosirea radiaţiilor)

1.2.2. După factorul primitor de urme: urme primite de om, de animale, de vegetale, de obiecte.

1.2.3. După esenţa lor: *urme formă, urme materie, urme poziţionale.*

a. Urmele formă se subclasifică, astfel:

• *În raport cu procesul de mişcare* în care s-au format:

- *urme statice*, create prin apăsare, lovire sau tamponare, fără ca suprafeţele să alunece între ele (urmele de încălţăminte, urmele papilare, conturul dinţilor pe pielea victimei, conturul instrumentelor de spargere etc.)
- *urme dinamice*, care se formează în procesul de alunecare şi frecare a suprafeţelor corpului creator şi corpului primitor de urmă (urme în formă de striaţii; urme de derapare a roţilor autovehiculelor; urme de alunecare şi frecare etc.).

• *În raport cu modificările aduse corpului primitor*:

- *urme de adâncime*, când obiectul creator este dur şi pătrunde în masa obiectului primitor;
- *urme de suprafaţă*, când obiectul creator şi cel primitor sunt de aceeaşi duritate şi apar ca rezultat al depunerilor de pe obiectul creator pe suprafaţa obiectului primitor şi invers, fără a se schimba formele celor două obiecte.

Urmele de suprafaţă pot fi: de stratificare, când obiectul creator depune pe cel primitor un strat de substanţă (urme de încălţăminte, urme ale pneurilor pe asfalt etc.).

- de destratificare, atunci când obiectul creator primeşte un strat subţire de substanţă din suprafaţa obiectului primitor (stratul depus pe degetele aşezate pe un toc de fereastră).

Urmele de stratificare şi de destratificare pot fi:

- vizibile, când sunt detectate de ochiul omenesc;
- invizibile (sau latente) care nu pot fi detectate decât dacă sunt privite sub anumite unghiuri de lumină, prin transparenţă, pentru a căror vizibilitate fiind necesară relevarea prin folosirea unor surse dirijate de lumină sau a radiaţiilor ultraviolete.

b. Urme materie, care cuprind substanţe sau particule de natură *organică* sau *anorganică* (produse biologice de natură animală şi vegetală şi substanţe chimice de natură organică; cioburi de sticlă, particule de sol, pelicule de vopsea etc.

1.2.4. Clasificarea urmelor după mărime:

- ***macrourmele***, care includ toate modificările vizibile cu ochiul liber;
- *microurmele*, urme formă sau materie, care nu pot fi percepute decât cu ajutorul aparatelor optice de mărit.

1.2.5. După posibilităţile ce le oferă în procesul identificării:

- ***urme apte***, care permit identificarea obiectului creator
- *urme inapte*, care nu permit identificarea dar contribuie la stabilirea apartenenţei de gen.

1.2.6. Într-o altă concepţie (prof. **Emilian Stancu**), urmele sunt clasificate astfel:

- *După factorul creator*: corpul omului, obiecte sau instrumente, animale, fenomene cum sunt incendiul şi explozia.
- *După tipul sau natura urmei*:
  - **a.** *Urme care reproduc forma suprafeţei de contact* (urme de mâini, de picioare, urmele instrumentelor de spargere, ale mijloacelor de transport etc.).
  - **b.** *Urme sub formă de pete sau resturi de materii organice şi anorganice*, inclusiv resturi sau fragmente de obiecte (petele de sânge, firul de păr, praful, ciobul, pilitură, peliculă de vopsea, resturi vegetale) denumite generic şi *urme materie*.
  - **c.** *Urme sonore* (vocea, vorbirea, zgomotul obiectelor) şi *urme olfactive*.
  - **d.** *Urme vizibile şi urme latente.*
  - **e.** *Macro şi microurmele.*
- *După modul de formare a urmelor*:
  - **a.** *urme statice*;
  - **b.** *urme dinamice*;

c. *urme de suprafață*;

d. *urme de adâncime*.

• După alte criterii:

a. urme locale și periferice (negative), care redau conturul obiectelor;

b. urme care permit identificarea obiectului sau doar apartenența de grup;

c. urme poziționale (modificări survenite în poziția unor obiecte: scaune răsturnate, veioză aprinsă, dulap deschis).

1.2.7. O clasificare interesantă a urmelor în sens larg o face **Lucian Ionescu**, astfel:

1.2.7.1. *Urme de contact*, produse prin contactul (atingerea) dintre obiectul creator, care trebuie identificat și obiectul primitor, denumite *urmă formă, urmă marker* sau *urmă reproducere*.

• Urmele de contact, în funcție de *modul de formare* se clasifică în:

a. urme de suprafață și urme de adâncime;

b. urme de stratificare (imagine pozitivă) și urme de destratificare (imagine negativă);

c. urme statice și urme dinamice;

d. urme vizibile și urme latente.

„Nu există și nu poate exista egalitate de imagini până în cele mai mici detalii între ≤ original ≥ (obiectul creator) și ≤ copie ≥ (urmă). În realitate apar diferențe, respectiv modificări ale configurației suprafeței redate în urmă, datorită unor factori cum ar fi:

- ***imprimarea defectuoasă sau/și incompletă*** (presiunea redusă, alunecare pe suport);
- **deformări** *(proiectile ricoșate, tamponări în accidentele de circulație);*
- **plasticitate și aderență insuficiente** a suportului urmei (pământ zgrunțuros, suprafață ruguroasă sau cu denivelări);
- **îmbâcsirea urmei cu substanțe de stratificare** *(sânge, noroi);*
- **caracteristici ≤ false ≥** *(pietricele încastrate între profilul tălpii de cauciuc sau ale anvelopei)".*

• În funcție de *natura obiectului creator*, urmele de contact (formă) se împart astfel:

1.2.7.2. *Urme lăsate de persoană* (urme ale omului).

• Imprimări digitale, palmare și plantare.

• Urme de dinți.

• Urme de buze.

• Urme de urechi.

• Urme de unghii.

• Urme produse de alte elemente anatomice (proeminente) ale corpului uman (nas, bărbie, genunchi etc.).

1.2.7.3. Urme lăsate de obiecte.

a. *instrumente de lovire*:

- instrumente contondente (piatră, rangă, băţ, măciucă, box, pat de armă);
- instrumente tăietoare-înţepătoare (cuţit, briceag, foarfece, bisturiu);
- instrumente tăietoare-despicătoare (topor, satâr, târnăcop).
- instrumente înţepătoare (sulă, ac, andrea, furcă).

b. *Instrumente de spargere*, altele decât cele de lovire (cleşte, patent, levier, burghiu, şurubelniţă, bomfaier, ferăstrău).

c. *Instrumente de deschidere ale încuietorilor* (şperaclu, cheie falsă, cheie potrivită, dispozitive artizanale).

d. *Obiecte de îmbrăcăminte* (haine, încălţăminte, ciorapi, mănuşi).

e. *Mijloace de transport*:

- auto (anvelope, faruri, mască, bară de protecţie);
- cu tracţiune animală (roţile, lada şi oiştea căruţei);
- propulsate de forţa omului (roţile, ghidonul, pedalele bicicletei).

f. *Arme de foc* (interiorul ţevii, piedica închizătorului, camera detunătorului, pintenul aruncător, fereastra de ejectare, proiectilul, tubul cartuşului).

g. *Instrumente de scris* (caracterele maşinii de scris, matriţe, fax, imprimantă de computer, periuţă, creion, pix, ştampilă, sigiliu, parafă, şablon, poansoane, imprimator de timbru sec).

1.2.7.4. Urme substanţă: substanţe sau produse, de obicei fragmentare (microurme sau macrourme), care s-au desprins dintr-un corp finit (particule, granule, pelicule, aşchii, fibre) sau dintr-o masă amorfă (pulverulentă, lichidă sau gazoasă). Acestea, de fapt, sunt *probe materiale*, fiind *urme*, în sensul restrictiv al noţiunii, atunci când au rolul de substanţe de stratificare (urme lăsate de mâna îmbibată cu sânge).

1.2.7.5. Urme deprinderi

„Este vorba de manifestările cu caracter de stereotip dinamic care se exteriorizează într-o formă concretă, materială, cum ar fi scrisul, vocea, mersul, diverse deprinderi manuale (facerea nodurilor, mânuirea unor instrumente, aplicarea tuşelor la vopsire). De remarcat că şi acest gen de urme sunt expertizabile, conducând uneori la identificarea persoanei."

1.2.7.6. Alte genuri de urme: (urme asimilate):

• Urme create de un *fenomen*, de exemplu cele de propagare ale focului într-un incendiu sau explozie, urmele de electrocutare (aşa

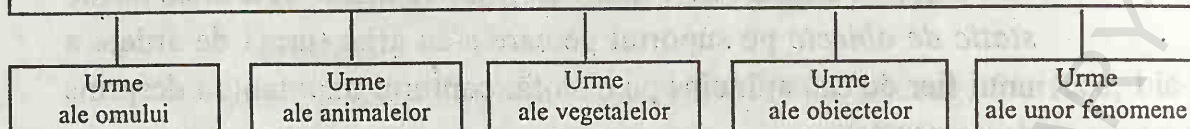
numita „marcă electrică"), urmele produse de scurtcircuite sau de scurgerea curenţilor de înaltă tensiune etc.

- În categoria urmelor de contact (formă) se includ şi *urmele lăsate static de obiecte* pe suportul pe care s-au aflat (urma de ardere a unui fier de călcat încins pe o stofă; conturul unui tablou desprins de pe perete).
- *Urme poziţionale* care, în contextul general al locului faptei, oferă informaţii importante pentru anchetă: mobile răsturnate, sector tras, urme de sânge, ceasul spart oprit la o anumită oră, cioburi de far etc.
- *„Suntem de acord că, într-un sens larg, urmele poziţionale pot fi considerate drept urme, fiind rezultatul concret al unei acţiuni. În schimb nu credem că noţiunea de urmă poate fi extinsă la* **lucruri**, *luate în sine. Este vorba de prezenţa unui obiect de locul faptei sau de absenţa lui atunci când în mod normal ar fi trebuit să fie acolo (aşa-numita* **urmă de omisiune**). *Un lucru poate fi pierdut, abandonat involuntar, lăsat în mod intenţionat* sau, *dimpotrivă, luat din locul respectiv. Sigur că într-o asemenea împrejurare se pot trage unele concluzii privind comportamentul şi motivaţia celui ce s-a aflat la locul faptei, dar aceasta nu conferă lucrului — şi cu atât mai mult absenţei sale — calitatea de urmă. Admitem însă o excepţie, şi anume când avem de-a face cu o parte detaşată dintr-un obiect, cum ar fi un nasture rupt din haina infractorului şi găsit la locul faptei.*

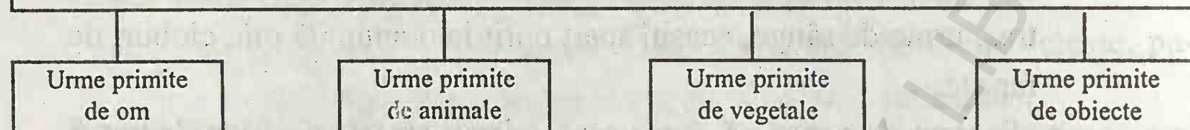
  În aceeaşi ordine de idei, nu putem achiesa la opinia după care urme ar fi şi cele denumite ≤ psihice ≥, *adică formate pe planul conştiinţei umane, referitoare la o multitudine de împrejurări legate de comiterea infracţiunii. Incontestabil că tehnicile psihologice şi fiziologice moderne de psihodetectare a reacţiilor (poligraf), obiectivizate prin variaţiile ritmului cardiac, respiraţiei, vocii, temperaturii, câmpului electric şi magnetic al corpului etc. sunt ştiinţific valabile. Faptul că datele astfel obţinute oferă informaţii utile cercetării judiciare nu justifică însă includerea percepţiilor, emoţiilor sau memoriei în categoria de urme, întrucât noţiunea de urmă în criminalistică nu poate fi disociată de noţiunea de materie."*
- **Urme de animale**, *de picioare* şi *de dinţi*, care interesează atât în legătură cu infracţiunile de furt şi braconaj, cât şi cu elucidarea unor situaţii dintre cele mai diverse (de exemplu, la determinarea naturii leziunilor constatate la cadavrelor găsite pe câmp sau în păduri).

Recapitulăm schema clasificării urmelor după *Tratatul practic de criminalistică*:

1. DUPĂ FACTORUL CREATOR

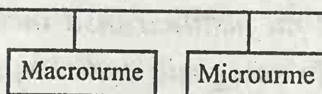
2. DUPĂ FACTORUL PRIMITOR

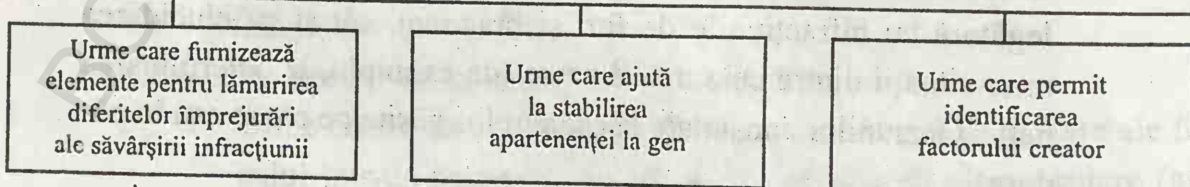
3. DUPĂ ESENŢA LOR

- Urme formă
  - Dinamice
  - Statice
    - De adâncime
    - De suprafaţă
      - De stratificare
      - De destratificare
      - Negative (periferice)
      - Formate prin căderea lichidelor
        - Vizibile
        - Invizibile
- Urme materie
  - Substanţe de natură organică
  - Substanţe de natură anorganică
  - Produse de natură animală
  - Produse de natură vegetală
- Urme poziţionale

4. DUPĂ MĂRIME

5. DUPĂ POSIBILITĂŢILE CE LE OFERĂ ÎN PROCESUL IDENTIFICĂRII

Capitolul V
Urmele de mâini

1. Dactiloscopia

Dactiloscopia este *„știința privind studiul desenelor papilare“*. **(Constantin Țurai)**

Denumirea derivă din cuvintele grecești **dactilos** = deget și **scopia** = știință.

În sens restrâns, dactiloscopia are ca obiect de cercetare desenele papilare ale degetelor (amprente digitale), dar în Criminalistică se uzitează *sensul larg*, care cuprinde și desenele palmei (amprente palmare) și ale tălpii piciorului (amprente plantare).

Desenele papilare (sau dermatoglife) sunt formate din sistemul liniilor paralele ale crestelor papilare, separate între ele de șanțuri papilare. **(Constantin Țurai)**

Utilizarea impresiunilor digitale are ca scop identificarea persoanei:

- Identificarea persoanei care își ascunde identitatea, prin compararea amprentelor papilare cu impresiunile din fișele dactiloscopice (dacă este recidivist).
- Identificarea persoanei care a lăsat o urmă papilară la locul faptei prin compararea cu impresiunile persoanei suspecte.
- Identificarea cadavrelor cu identitate necunoscută.
- Compararea impresiunilor digitale descoperite în mai multe locuri, pentru stabilirea autorului comun.

O amprentă digitală găsită pe un obiect face dovada contactului acestei persoane cu suportul pe care a fost descoperită urma, dar nu constituie, prin ea însăși, o probă de vinovăție.

2. Desenele papilare (după **C. Țurai; I.R. Constantin, Gh. Pășescu, Lucian Ionescu**)

- Suprafaţa palmei este compusă din patru regiuni distincte: *tenară* (din dreptul degetului mare), *hipotenară* (din partea opusă), *digito-palmară* (sub degete) şi digitală.
- Degetul este compus din trei zone despărţite prin şanţuri de flexiune: a. falangeta (sus); b. falangina (mijloc) şi c. falanga (jos).

Pielea care acoperă mâna este formată din:

a. *epidermul*, partea exterioară a pielii, alcătuit din mai multe straturi de celule epiteliale. Celulele superioare ale epidermului sunt celule moarte şi formează un strat cornos, aflat într-un proces permanent de descuamare;

b. dermul, *ţesut fibros, elastic, care conţine vasele arteriale şi venoase, precum şi terminaţiile nervilor senzitivi;*

c. *hipodermul*, stratul cel mai profund, care face legătura între piele şi organele interioare.

La punctul de contact cu epidermul, dermul prezintă ridicături conice, denumite *papile* (din latină: papilla = proeminenţă, sfârc). În vârful papilelor se află porii prin care este eliminată transpiraţia. Papilelor dermice le corespund crestele papilare situate la suprafaţa dermului.

Forma crestelor papilare este reprodusă *identic* de către stratul epidermic. Sudoarea secretată de glandele sudoripare şi substanţele grase secretate de glandele sebacee formează, la suprafaţa epidermului, un strat de săruri şi grăsimi, care, la contactul cu un suport, se depun şi redau întocmai forma crestelor papilare.

Crestele papilare existente pe suprafaţa pielii de pe interiorul mâinilor şi de pe talpa picioarelor formează *desenul papilar*, din care fac parte şi încreţiturile pielii care străbat transversal crestele papilare, denumite linii albe, precum şi liniile ce se formează în epiderm în zona şanţurilor flexorale.

Desenele papilare imprimate pe un suport, cunoscute şi sub denumirea de dactilograme, sunt de două feluri:

- dactilograme care reprezintă desene papilare imprimate voluntar, denumite *impresiuni sau amprente de comparat*;
- dactilograme care reprezintă desenele papilare imprimate involuntar pe un suport oarecare, denumite *urme sau amprente în litigiu*.

În concluzie, **dactiloscopia este o parte a ştiinţei criminalistice care are ca obiect examinarea amprentelor digitale, palmare şi plantare în scopul identificării persoanei.**

3. Proprietăţile desenelor papilare

a. Unicitatea. Calculele matematice au demonstrat că nu există în lume două desene întrutotul identice. Dacă se iau în calcul doar 4 caracteris-

tici, posibilitatea repetării a două desene papilare cu aceleaşi caracteristici ar exista *teoretic* numai la 64 milioane de amprente (**Ed. Locard**). Chiar şi la gemeni univitelini, ale căror desene au un aspect general asemănător, există deosebiri de detaliu.

b. Imuabilitatea. Desenele papilare se formează în luna a 6-a de viaţă intrauterină şi se păstrează neschimbate până dincolo de moarte, ceea ce oferă posibilitatea amprentării cadavrelor.

c. Fixitatea şi inalterabilitatea. Desenele papilare variază doar ca dimensiune, nu şi ca structură şi detalii, de-a lungul întregii vieţi. Ele pot suferi modificări cu ocazia unor accidente (ardere sau tăiere profundă), operaţii sau maladii cutanate grave (lepră). Dar şi în aceste cazuri, epidermul fie se reface, prezentând aceleaşi caracteristici ale desenului ca înainte de alterare, fie se cicatrizează, oferind un element de identificare de neconfundat.

Aceste proprietăţi conferă desenelor papilare calitatea de a fi strict *individuale*, unice, de neregăsit chiar şi la degetele aceleiaşi persoane.

4. Modul de formare a urmelor papilare

a. Amprentele mulate sunt cauzate de contactul degetului cu o substanţă maleabilă (mastic, plastilină, ciocolată, vopsea proaspătă, ceară), care reţine imaginea în trei dimensiuni (urmă de adâncime).

b. Amprentele vizibile pot fi *pozitive* (deget contaminat cu cerneală, sânge, produse luminiscente etc.) şi *negative* (prin ridicare de praf). Amprenta este direct vizibilă dacă există un contact suficient cu suportul sau în situaţia în care contrastul poate fi întărit printr-o iluminare colorată, filtrată sau difuză.

c. Amprentele latente sunt invizibile sau vizibile. Ele trebuie tratate pentru a se detaşa de fondul suportului pe care se află. Pentru a fi relevate, ele sunt tratate prin pensulare cu pulberi speciale (negre, albe şu fluorescente) sau evidenţiate chimic cu reactivi lichizi, cu vapori ori prin afumare. Contrastul de culoare poate fi întărit printr-o iluminare oblică, filtrată sau difuză (polilight).

5. Structura desenelor papilare

Falangetele au relieful papilar cel mai variat, astfel că permit clasificarea acestuia în tipuri, grupe şi subgrupe.

Desenul papilar este împărţit convenţional în trei zone:

a. Zona bazală cuprinde crestele papilare aflate deasupra şanţului flexoral, orizontale şi aproximativ paralele.

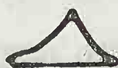
b. Zona centrală (sau nucleul), cuprinsă între zonele bazală şi marginală, este cea mai importantă pentru identificare deoarece conţine cele mai multe caracteristici sub aspectul formei şi al numărului de detalii.

c. Zona marginală, formată din creste papilare sub formă de arc, înconjoară nucleul cu un *U* întors, urmând conturul falangelui. Partea de sus (vârful) poartă denumirea de zonă *distală*, iar zonele laterale se numesc *periferice*.

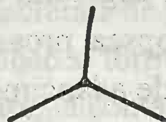
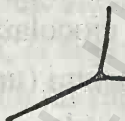
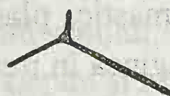
Când crestele limitante ale fiecărei zone se întâlnesc, se obţine un aspect general de triunghi denumit *deltă,* după litera grecească.

Delta poate fi:

- *neagră*, când limitantele se întâlnesc într-un punct bine determinat şi continuă într-o singură creastă;

- *albă*, când cele trei creste limitante alcătuiesc un triunghi cu unghiuri deschise, închise sau mixte.

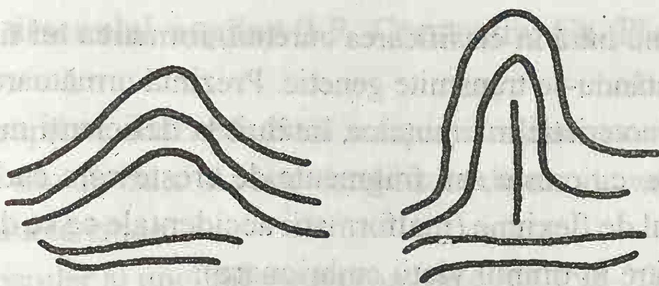
Centrul deltic se numeşte *punctul deltic*. La delta albă este centrul triunghiului, fiind marcat uneori printr-o creastă punctiformă. La delta neagră, punctul este constituit de locul de racordare a celor trei creste.

6. Clasificarea desenelor papilare

Sistemele de clasificare sunt diverse, dar toate se inspiră din câteva forme fundamentale de desene, descrise pentru prima dată de Purkinje.

Desenele papilare se împart în cinci tipuri de bază: adeltic, monodeltic, bideltic, polideltic şi amorf.

6.1. Tipul adeltic nu are delta iar crestele desenează parabole sub formă de arc. Arcurile pot fi: a) simple şi b) piniforme.

a. Arcuri simple b. Arcuri piniforme

6.2. Tipul monodeltic sau laţ, în care zona centrală are forma unui laţ, cu două subtipuri:

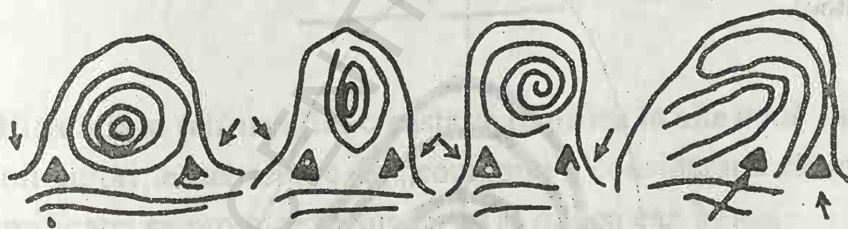
a. *dextrodeltic,* cu delta în dreapta;

b. *sinistrodeltic*, cu delta în stânga.

a. tipul dextrodeltic b. tipul sinistrodeltic

6.3. Tipul bideltic, care prezintă două delte, plasate în drepta şi în stânga desenului central, este alcătuit din creste papilare în formă de *cerc, oval* (elipsoidal) *spirală* (verticale), *laţuri gemene* sau *duble* etc.

6.4. Tipul polideltic (combinat). Are o frecvenţă redusă şi include trei sau patru delte. De obicei, în centrul desenului se găsesc creste circulare flancate lateral de laţuri.

6.5. Tipul amorf nu intră în clasificarea curentă, formarea lui fiind de natură patologică, putându-se transmite genetic. Prezintă următoarele subtipuri:

a. *simian*, caracteristic maimuţelor, întâlnit la deficienţi mintal;

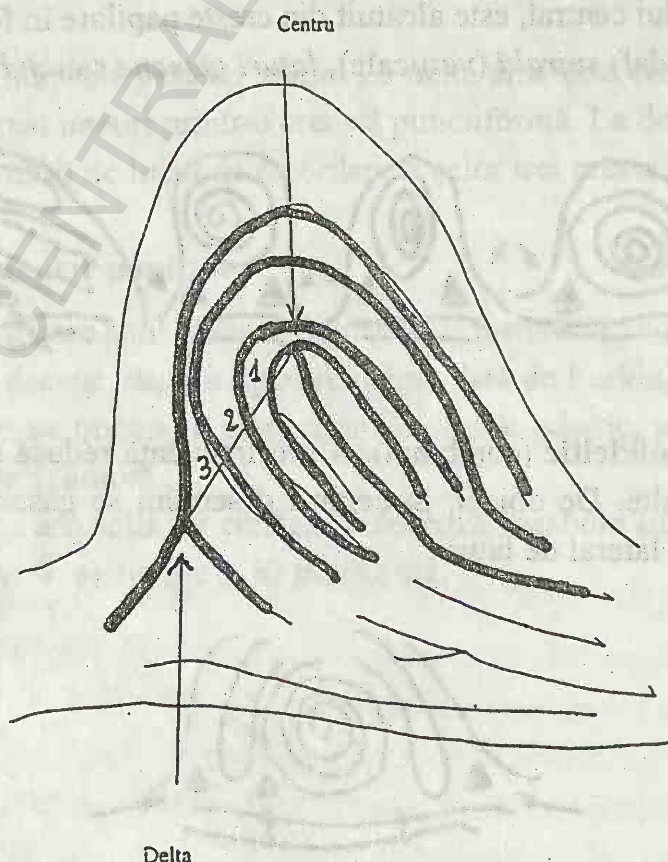
b. *danteliform,* cu creste sau fragmente de creste care cad perpendicular pe şanţul de flexiune (malformaţii accidentale ce se datorează presiunii tisulare în timpul vieţii embrionare);

Un astfel de subtip a fost întâlnit şi în ţara noastră, fiind comunicat de **C. Ţurai şi C. Panghe.**

c. *nedefinit*, în care nu se distinge tipul datorită distrugerii desenului ca urmare a unor leziuni sau a unor cicatrici.

În concluzie, clasificarea desenului papilar are drept criteriu *un reper natural principal — delta*. Pentru diferenţierea în continuare a două amprente de acelaşi tip şi subtip s-a căutat un *reper secundar — centrul desenului*. Dacă sunt mai multe creste şi numărul lor este impar se alege capătul liniei mediane; dacă numărul este par se alege un punct între cele două creste mediane. Centrul desenului astfel stabilit se uneşte cu delta printr-o linie imaginară sau efectiv trasată, denumită *linia lui Galton* sau *linia delto-centrală*. Numărul de creste intersectate („tăiate") de această linie oferă un *al doilea criteriu de clasificare al desenului papilar*, cifric, care poate fi codificat (introdus în formula dactiloscopică pentru fişierele manuale sau în codul pentru prelucrarea automată a fişierelor computerizate.

Linia delto-centrală (Linia lui Galton).

7. Detaliile desenului papilar (I.R. Constantin, Gh. Păşescu, C. Suciu, L. Ionescu).

Crestele papilare sunt redate nu numai prin linii continue, ci şi prin linii întrerupte sau divizate. Aceste detalii sunt denumite *minuţii*, elemente sau puncte caracteristice.

Desenul papilar al unei falangete conţine circa 150–200 detalii caracteristice, cu excepţia adelticelor, care sunt mai simple.

Detaliile care corespund atât ca tip cât şi ca poziţie sunt denumite *puncte coincidente*.

Principalele *detalii* sau *minuţii* sunt, după **Lucian Ionescu**, următoarele:

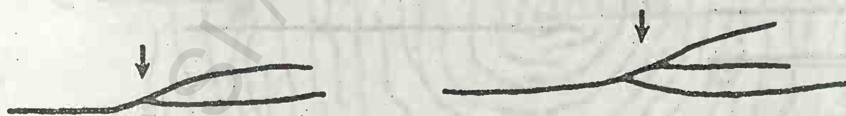
7.1. Capătul de creastă: extremitatea unei creste sau punctul ei de oprire. Suntem de acord cu punctul de vedere exprimat de **V. Sava, V.P. Margot, L. Ionescu**, potrivit căruia diferenţierea făcută de unii autori în „început de creastă“ şi „sfârşit de creastă“ este lipsită de sens, întrucât nu este vorba de o trăsătură dinamică, la care să existe un punct de plecare şi un punct de sosire.

7.2. Întrerupere: creasta se opreşte şi, după un spaţiu alb de câţiva milimetri, continuă în aceeaşi direcţie.

7.3. Bifurcaţia şi trifurcaţia: creasta se ramifică în alte două sau trei creste. Unii autori le deosebesc de „contopire“, considerând că în primul caz ramificaţia se produce în sus iar în al doilea caz în jos.

7.4. Croşetul (cârligul): este un tip particular de bifurcaţie, când din creasta principală deviază o ramură scurtă.

7.5. Butoniera: creasta se dedublează, descriind un oval, apoi se reface într-o creastă unică.

7.6. Inelul: o variantă a butonierei, când în locul ovalului apare un cerc. Atât butoniera cât şi inelul pot fi *mediane*, când sunt plasate în mijlocul crestei, şi *laterale*, când sunt situate alături (juxtapuse).

7.7. Anastomoza: creasta scurtă care leagă, ca o punte, două creste adiacente.

7.8. Reîntoarcerea: creasta papilară care în traseul său descrie o buclă şi se întoarce paralel cu sensul de ducere. Este detaliul cel mai valoros alături de anastomoză.

7.9. Fragmentul este o creastă redusă, mică, situată între două creste lungi sau încadrată în spaţiul de întrerupere al unei creste.

7.10. Punctul (insula): creasta este punctiformă, izolată. Mai multe puncte continue, dispuse pe aceeaşi direcţie, formează o creastă papilară punctiformă (insule multiple).

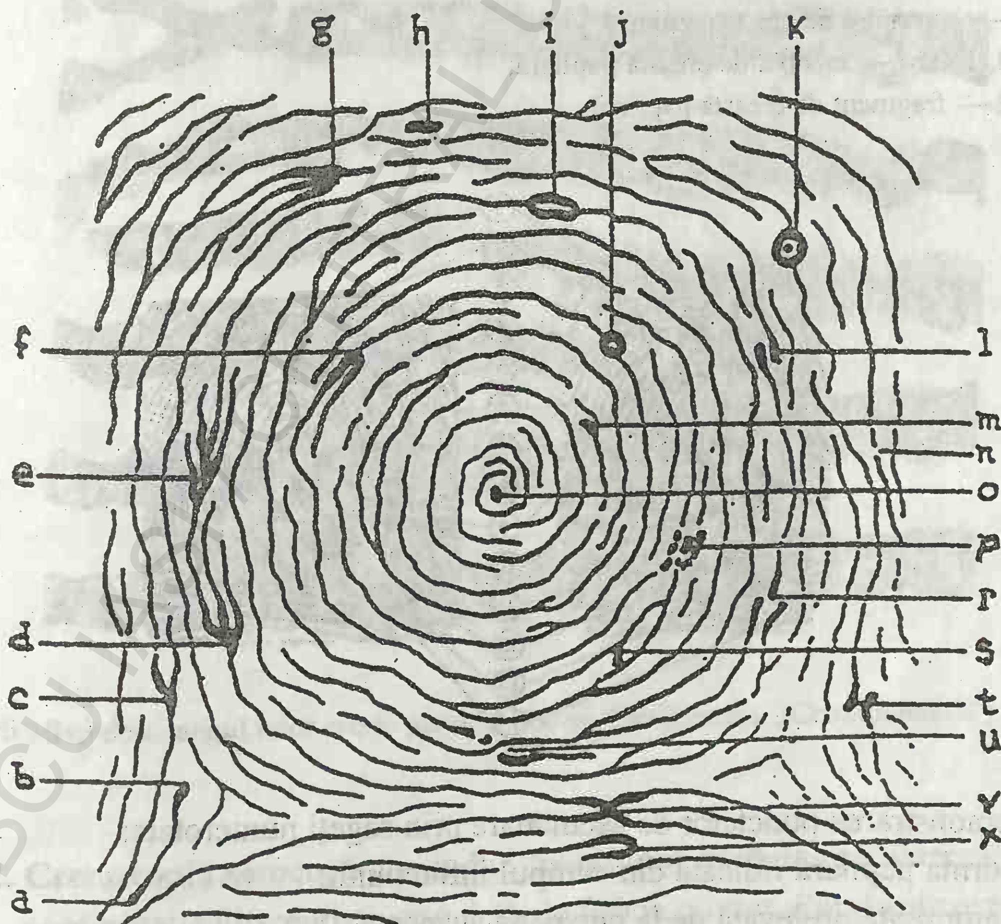

Combinarea între ele a unora dintre aceste elemente (1–10) poate da naștere la formațiuni complexe (arborescentă, intersecție, depășire etc.). *Detaliile se reduc la trei caractere de bază: capătul de creastă, divizarea crestei și punctul.*

Detaliile caracteristice ale desenului papilar (după Constantin Ţurai).

DETALIILE CARACTERISTICE ALE CRESTELOR PAPILARE

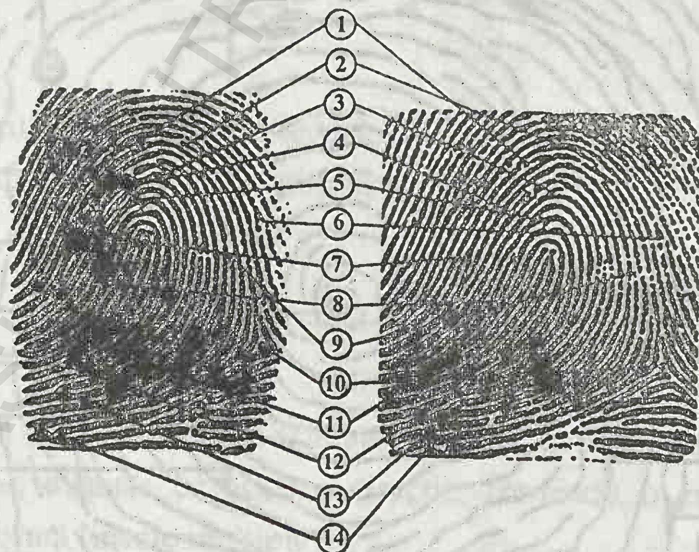
a. început de creastă papilară
b. sfârșit de creastă papilară
c. bifurcație
d. trifurcație
e. ramificație
f. contopire
g. contopire triplă
h. fragment de creastă papilară
i. butonieră
j. inel
k. inel punctat
l. depășire de creastă
m. creastă aderentă
n. întrerupere de creastă
o. punct papilar
p. grup de creste papilare
r. triunghiul capetelor de creste
s. anastomoză
t. deviere de creste
u. creste alternative
v. intersecție
x. reîntoarcere

Examinarea comparativă prin juxtapunere cu indicarea caracteristicilor coincidente: a. urma; b. amprenta de comparaţie.

1 — butonieră;
2, 10, 11, 13 — bifurcaţii ale crestelor papilare;
3, 4, 5, 6, 7 — sfârşit de creastă papilară;
8 — contopire de creste papilare;
14, 15, 16 — început de creastă papilară;
12 — fragment de creastă papilară.

Demonstrarea punctelor de asemănare prin săgeţi numerotate:
a. urma papilară ridicată din câmpul infracţiunii;
b. amprenta prelevată de la persoana suspectă.

Diagrama punctelor coincidente:
a — a celor din urma ridicată din câmpul infracţional;
b — a celor din amprenta persoanei suspecte.

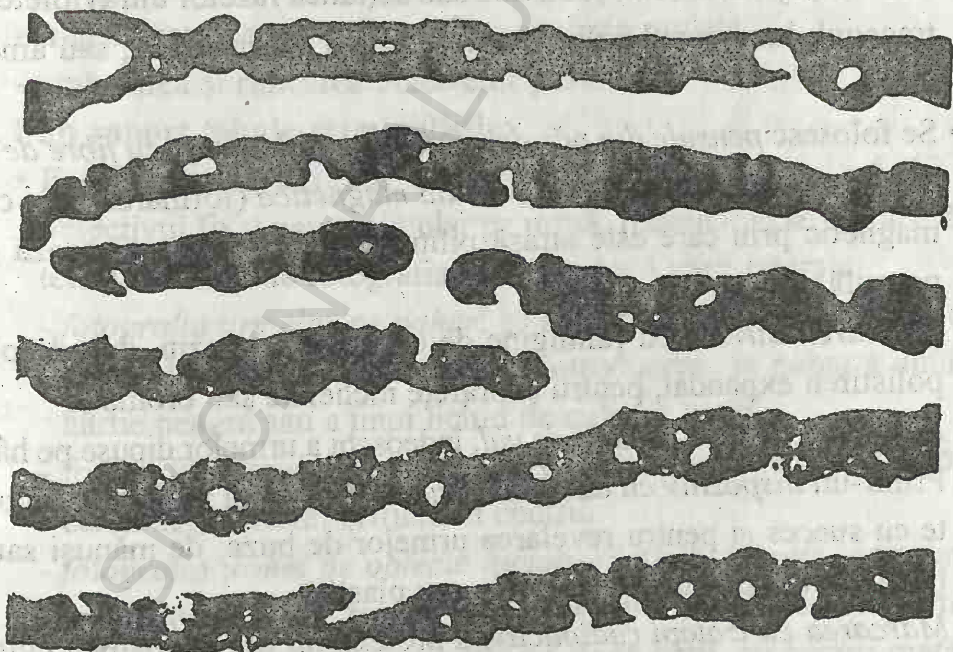
8. Poroscopia şi cretoscopia

8.1. Poroscopia se ocupă cu studiul morfologic şi funcţional al porilor sub aspectul formării urmelor şi al metodelor de examinare.

Poroscopia studiază *forma porilor*, a orificiilor glandelor sudoripare, aflate în palma mâinii şi în talpa picioarelor.

Forma porilor este *fixă şi caracteristică*: circulară, ovală, unghiulară, în semilună, dantelată, triunghiulară etc. iar diametrele ei pot varia între *80–250 miimi de milimetru.* Pentru a fi comparaţi, porii vor fi măriţi de 80–100 ori.

Porii sunt caracterizaţi prin două elemente de stabilitate: *imuabilitatea* şi *repartiţia topografică* (raporturi spaţiale reciproce), fiind posibilă identificarea, cu aplicabilitate restrânsă datorită îmbâcsirii porilor cu substanţe de stratificare sau cu praful de relevare. Poroscopia este mai probabilă la examinarea impresiunilor, de pe documente, la care amprentele apar în tuş. **(L. Ionescu)**

Porii aflaţi de-a lungul unor creste papilare (După Camil Suciu, „Criminalistica")

8.2. Cretoscopia se ocupă cu studiul marginilor crestelor papilare, a căror conformaţie diferenţiată este dată de forma porilor. Porul este aşezat în

centrul sau la marginea crestei, sub forma unei dantelări (franjurare), care va da caracteristicile de muchie a crestei, unic, fix şi nealterabil, pe care se bazează identificarea. În practică, datorită îmbâcsirii microreliefului de către substanţele de contaminare şi apoi de cele de relevare, posibilităţile de aplicare ale cretoscopiei sunt reduse.

9. **Elemente adiacente** ale desenelor papilare sunt:
- cicatricile;
- liniile albe produse de cutele pielii;
- liniile şanţurilor de flexiune;
- negii sau alte malformaţii.

10. Procedee de revelare a urmelor latente

10.1. Revelare prin metode fizice:

- *Prin prăfuire sau pulverizare* cu pulberi albe în raport cu natura şi culoarea suportului purtător de urme (negrul de fum, negrul de antimoniu, grafitul — toate de culoare neagră şi universal aplicabile; argentoratul — pentru suprafeţe lucioase; carbonatul bazic de plumb (ceruză), de culoare albă — pentru suporturi de culoare contrastantă).
- *Substanţe fluorescente*, activate sub acţiunea razelor ultraviolete (antracenul, lumogenul galben, oxina, zincul sulfuros etc., sau amestecuri).
- Se folosesc *pensule din păr de veveriţă, puf de struţ sau fibre de carbon* şi, de dată mai recentă, *pensula magnetică* (formarea unui câmp magnetic prin care este atrasă pilitura de fier care acţionează ca o pensulă).
- *Afumarea directă* cu funingine de camfor, magneziu, dop de plută, polistiren expandat, pentru suprafeţe nichelate sau cromate.
- *Metalizarea într-o cameră de vid*, îndeosebi a urmelor dipuse pe hârtie.
- Printr-un *dispozitiv cu câmp electric* de frecvenţă medie (se foloseşte cu succes şi pentru revelarea urmelor de buze, de mănuşi sau de încălţăminte pe materiale textile sau plastic).
- *Marcarea cu izotopi radioactivi* a proteinelor din sudoare şi evidenţierea detaliilor desenului papilar prin autoradiografie.
- Cu ajutorul unei instalaţii electrice, realizate de specialiştii români, denumită „Optimoscop".

10.2. Revelarea prin metode chimice:

- **Evidenţierea cu vapori de iod** („aburire") şi fixarea urmei, imediat, prin fotografiere şi prin intermediul peliculei adezive.

- **Evidenţierea cu reactivi chimici** (ninhidrină, nitrat de argint, rodamina B — pentru revelarea urmelor pe hârtie şi organizarea capcanelor criminalistice, acid osmic sau fluorhidric pentru revelarea urmelor pe sticlă).

Revelarea urmelor formate prin depuneri de sânge se face cu *luminol* iar a celor rezultate prin depunerea ureei din sudoare, cu o soluţie denumită DEMAC.

- Revelare prin metode optice, nedistructive, care permit fixarea urmei prin fotografiere sau pe bandă videomagnetică: *radiaţii de tip laser* (laser de argon) care determină fluorescenţa, ce pot fi întărite cu ninhidrină; *dispersia luminoasă* a unei raze de lumină incidentă, proiectată pe suportul purtător de urmă.

11. Fixarea şi ridicarea urmelor de mâini (C. Suciu, Em. Stancu, Ion Mircea)

11.1. Sub raport procedural, urmele sunt fixate prin *procesul-verbal* în care se consemnează:

- urmele descoperite şi metodele de revelare folosite;
- locul în care au fost găsite;
- poziţia lor faţă de obiectul principal;
- fotografiile executate;
- transferarea pe pelicule adezive sau prin mulaje;
- ambalarea şi ridicarea obiectelor purtătoare.

11.2. Sub raport tehnic criminalistic:

- **Fotografia de detaliu,** executată de la o distanţă de 5–10 cm cu obiectivul fixat perpendicular pe urmă. Iluminarea se va face din spatele aparatului de fotografiat sau din două părţi laterale.
  - *fotografia urmelor pe pahar*: se asigură un fond în contrast cu substanţa de revelare (ceruza), prin introducerea în pahar a unui sul de hârtie neagră sau a unui lichid de culoare închisă.
  - fotografia urmei pe oglindă: în dreptul obiectivului se dispune un ecran negru cu un orificiu în centru.
  - *fotografia urmei pe obiecte lucioase:* sticlă, faianţă, porţelan, vase emailate etc. se va realiza prin *fotografie* de *reflexie*, suportul fiind iluminat sub un unghi ascuţit, din două părţi, cu becuri mate.
- **Transferarea urmelor de suprafaţă cu ajutorul peliculei adezive (folio),** după revelarea şi fotografia acestora.
- **Ridicarea urmelor de adâncime** cu ajutorul *mulajelor*, după fotografierea lor.

11.3. Reguli pentru transportarea obiectelor purtătoare de urme:

- Obiectul se ridică numai după ce a fost marcat şi fotografiat.

- Se prinde numai de margini.
- Obiectul nu se ambalează în vată sau în pânză.
- Se sigilează cu sigiliul organului judiciar.
- Va purta o etichetă numerotată, cu menţiuni privind locul, data, conţinutul.

12. Regula celor 12 puncte

Regula celor 12 puncte a fost formulată de **V. Balthazard** şi reprezintă **criteriul de apreciere cantitativ** în dactiloscopie.

Pe baza calculelor matematice se demonstrează că o urmă digitală găsită la locul faptei are valoare de identificare proporţional cu numărul de puncte (detalii) pe care le conţine în raport cu impresiunea digitală cu care se compară. Balthazard a demonstrat, în 1911, că la 4 feluri de detalii caracteristice este necesar un număr de 12 puncte coincidente pentru ca posibilitatea de repetare să fie de 1 la 17 milioane. Dacă se iau în calcul 6 detalii şi 10 puncte caracteristice, probabilitatea este de 1 la 60 milioane.

Această regulă a fost adoptată de multe ţări, printre care şi România, considerându-se că un minimum de 12 concordanţe echivalează cu certitudinea identităţii.

Dar, în ce priveşte aspectul *calitativ*, **Edward Locard** preciza încă din 1929: *„o particularitate rară este de 100 de ori mai semnificativă decât o serie de bifurcaţii din zona marginală. Patru sau cinci puncte bine grupate în centrul figurii, într-o manieră excepţională, conving mai mult decât 12 sau 15 bifurcaţii răspândite la periferia desenului"*.

Cercetările unor specialişti străini **(R. Kingston, P.L. Kirk)** şi români **(I.R. Constantin** şi **Gh. Păşescu)** demonstrează azi că *„folosirea unui ansamblu cât mai mare de detalii caracteristice (5, 6, 7 feluri de detalii) într-o expertiză dactiloscopică permite reducerea, în mod corespunzător, a punctelor de coincidenţă."*

Regula celor 12 puncte coincidente nu este necesară nici în situaţiile în care expertiza dactiloscopică se bazează pe un detaliu întâlnit mai rar (inel, anastomoză, reîntoarcere, trifurcaţie sau cicatrice, la care probabilitatea de repetare este de 1 la 37 de milioane, iar dacă se mai adaugă încă un detaliu de genul crestelor alternative, probabilitatea este de 1 la 972 milioane. **(I. Gayet, I.R. Constantin şi M. Rădulescu)**

Capitolul VI
Alte urme umane

1. Urmele de picioare

1.1. Clasificarea urmelor de picioare:

- Urme de picior desculţ (urmă papilară): se identifică direct persoana.
- Urme de picior cu ciorap: se identifică fie persoana, după urmele de contur ale tălpii, fie ciorapul, după textura materialului.
- Urme de picior încălţat: se identifică încălţămintea, deci indirect persoana.
- **Urmele plantei piciorului** sunt cele mai valoroase pentru individualizare, deoarece amprenta plantară poate servi la o identificare certă, echivalentă cu identificarea bazată pe amprentele digitale. **(Em. Stancu)**
- Planta piciorului se împarte în patru regiuni distincte:
  - *regiunea metatarsofalangiană*, cea mai importantă pentru identificare, datorită caracteristicilor desenului papilar şi a frecvenţei cu care se găseşte la locul faptei.
  - regiunea metatarsiană, întâlnită frecvent;
  - regiunea tarsiană, imprimată parţial;
  - regiunea călcâiului, caracterizată prin alterări ale desenului papilar, datorită bătăturilor sau cicatricelor.
- **Urmele piciorului cu ciorap** reproduc forma generală a plantei piciorului, a regiunilor sale şi a ţesăturii. Pot servi la determinări de grup şi chiar la identificare, dacă prezintă elemente de individualizare (uzuri sau cusături specifice).
- **Urmele de adâncime** (statice, de adâncime, în pământ moale) pot reflecta unele caracteristici utile identificării.

Urmele de picioare se pretează la toate formele cunoscute, de suprafaţă şi de adâncime, de stratificare şi de destratificare, vizibile şi latente (mai rar), statice şi dinamice.

Calitatea urmei depinde atât de *modul de călcare* cât şi de proprietăţile plastice ale obiectului primitor, mai ales în cazul urmelor de adâncime.

La urmele de suprafață și de stratificare — prezintă interes *natura substanței aderente și gradul de uzură* al tălpii.

1.2. Cărarea de pași

La locul faptei pot exista mai multe urme care indică drumul parcurs de infractor. Prima operație constă în *trierea urmelor* pentru a stabili dacă în acel loc au călcat mai multe persoane.

- **Cărarea de pași poate indica:**
  - *Direcția de mișcare*, dată de axa longitudinală, adică linia dreaptă care trece prin urmele de picior drept și de picior stâng.
  - *Linia mersului*, o linie frântă care unește părțile din spate ale fiecărei urme.
  - *Lungimea pasului*, distanța dintre două urme consecutive ale piciorului drept și stâng, măsurată la partea din spate sau din față a urmelor.
  - *Lățimea pasului*, distanța cuprinsă între partea exterioară ori interioară a urmelor piciorului stâng sau drept.
  - *Unghiul de mers*, format de axa longitudinală a tălpii cu axa direcției de mers. Diferă de la o persoană la alta și este constant, fiind mai mic la femei, copii și bătrâni în comparație cu bărbații maturi.

Cărarea de pași poate oferi informații cu privire la: *numărul de persoane, greutatea, înălțimea, sexul, vârsta, defecte anatomice* (șchiopătare, platfus), *viteza* și *modalitatea deplasării* (prin alergare, prin sărire, lent, rapid etc.), *starea psihică* (beție, boală, stres).

De asemenea, pot indica alte date de interes operativ: dacă autorul cunoaște locul; dacă a stat la pândă, de unde a intrat, pe unde a ieșit, simularea direcției de mers („de-a-ndăratelea").

1.3. Fixarea și ridicarea urmelor de picioare (după Ion Mircea):

Criminalistica recomandă fixarea urmelor de picioare:

a. *prin descriere în procesul verbal de cercetare a locului faptei*:
- se precizează zona în care se află;
- descrierea urmelor în mod amănunțit, cu toate detaliile stabilite prin măsurători;
- la urmele de încălțăminte se precizează dacă sunt de adâncime ori de suprafață (de stratificare sau de destratificare).
- la urmele create de piciorul desculț se precizează dacă se disting caracteristicile desenului papilar, urmele degetelor.

b. *prin fotografierea urmelor de picioare:*
- urmele de picioare se fotografiază în ansamblu și se fixează pozițiile ce le au unele față de altele, raporturile în care se află cu obiectele din apropiere (*fotografia obiectelor principale*); aparatul fotografic se așază pe stativ, cu obiectivul orientat perpendicular pe urmă,

la o înălţime adecvată, cu luminare naturală sau, dacă nu este posibil, cu lumina becurilor mate.

- urmează *fotografierea de detaliu* a fiecărei urme, aparatul fotografic având obiectivul perpendicular pe urmă, recurgându-se la *inele intermediare* între obiectiv şi camera obscură, cu iluminare laterală sau din spatele aparatului.
- *fotografia la scară:* se aşază alături şi paralel de urmă o riglă gradată în centimetri.

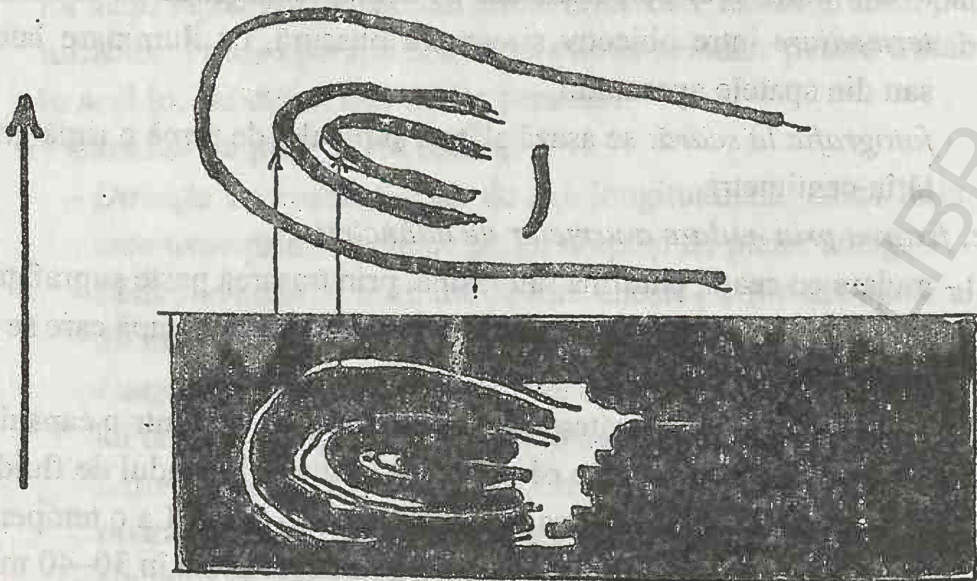
c. *fixarea prin mulare a urmelor de adâncime:*

- mulare cu ceară, parafină sau răşină, prin trasarea peste suprafaţa urmei a unui strat subţire de parafină sau ceară topită, după care se pulverizează pudră de talc.
- pasta de ghips se pregăteşte din ghips dentar şi apă, într-o capsulă de cauciuc, amestecându-se până ce pasta ajunge la gradul de fluidizare necesar, după care se toarnă, cu lingura, în urmă. La o temperatură a aerului de 20–30°C, mulajul de ghips face priză în 30–40 minute. Uscarea completă se face în 2–3 zile, după care se spală cu o pensulă.
- urmele de adâncime create în zăpadă sau în gheaţă se pot fixa prin mulaje de ghips sau de sulf topit.
- urmele fiabile (nisip) se pulverizează în prealabil cu şerlac, colodion sau fixativ de păr. Dacă urma este umedă, în prealabil se presară talc sau praf de ghips, care absoarbe apa.

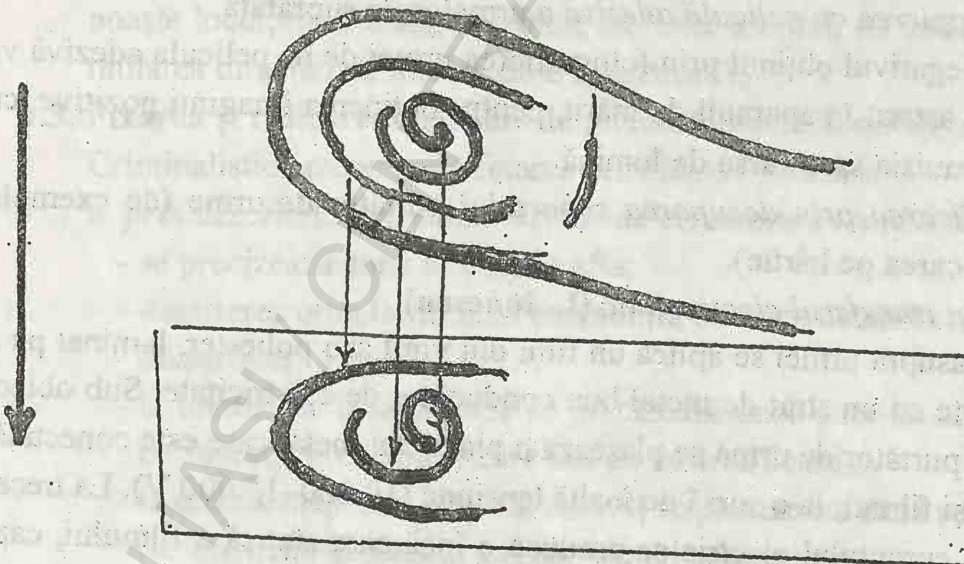
d. *Copierea cu peliculă adezivă* a urmelor de suprafaţă.
Negativul obţinut prin fotografierea urmei de pe pelicula adezivă va fi aşezat în aparatul de mărit, pentru obţinerea imaginii pozitive, cu emulsia spre sursa de lumină.

e. *ridicarea prin decuparea suportului* purtător de urme (de exemplu călcarea pe hârtie).

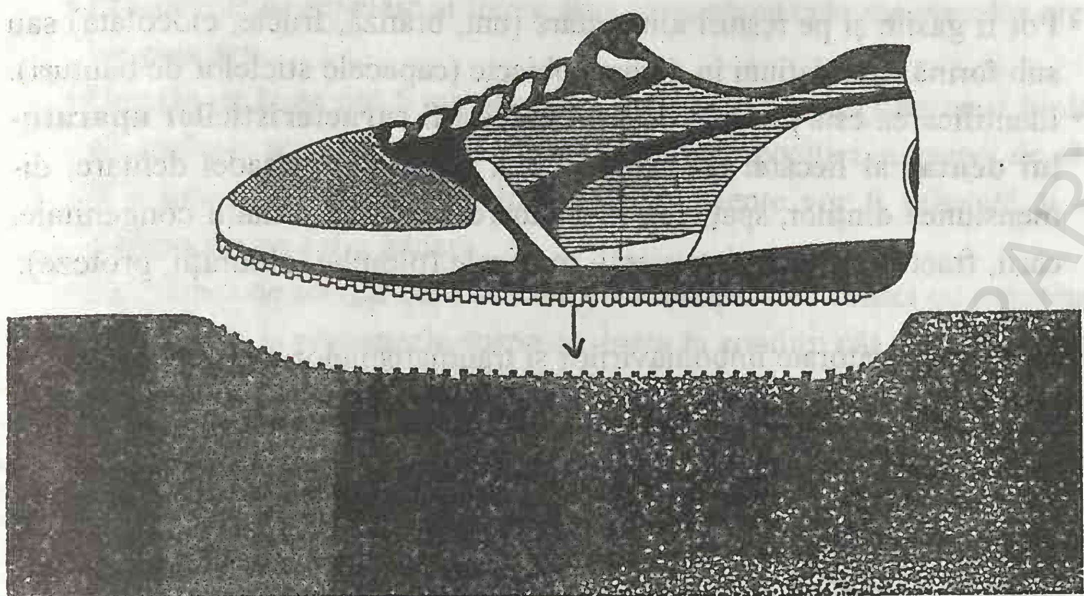
f. *prin transferul electrostatic* **(L. Ionescu)**
Deasupra urmei se aplică un film din vinil sau poliester, laminat pe o parte cu un strat de metal bun conducător de electricitate. Sub obiectul purtător de urmă se plasează o placă din metal care este conectată, ca şi filmul, la o sursă de înaltă tensiune (10.000–15.000 V). La trecerea curentului electric se produce o încărcare statică a filmului, care atrage şi fixează particule de murdărie sau reziduri ce contureaza urma de picior.

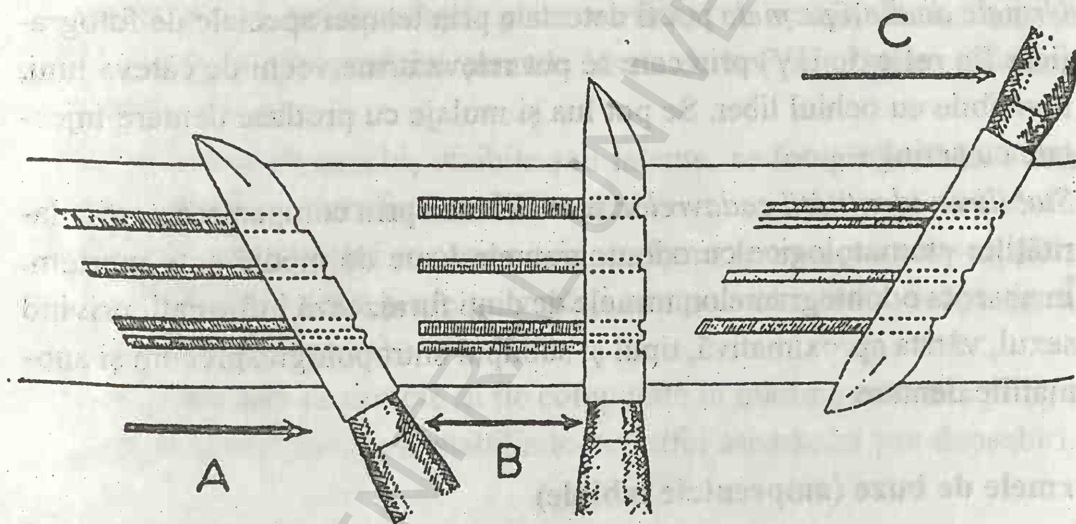
STRATIFICARE

DESTRATIFICARE

URMA DE ADÂNCIME

URMA DINAMICĂ

2. Urmele de dinţi

• *Studiul dinţilor* şi *urmelor acestora* face obiectul *odontologiei judiciare*.

• Urmele de dinţi, în majoritatea cazurilor de *adâncime*, se prezintă sub formă de *muşcături*, uneori cu perforarea pielii. Se întâlnesc în special la infracţiunile de viol şi de omor cu mobil sexual, atât provocate de agresor asupra victimei cât şi invers, de victimă asupra agresorului, în scop de apărare.

- Pot fi găsite şi pe resturi alimentare (unt, brânză, fructe, ciocolată) sau sub formă de striaţiuni în diverse obiecte (capacele sticlelor de băuturi).
- Identificarea este posibilă datorită **unicităţii caracteristicilor aparatului dentar** al fiecărei persoane (forma generală a arcadei dentare, dimensiunea dinţilor, spaţierea şi înclinarea lor, malformaţii congenitale, carii, fracturi dentare, intervenţii medicale (plombe, obturaţii, proteze).

Modificările datorate îmbolnăvirilor şi traumatismelor amplifică particularităţile aparatului dentar în vederea identificării.

- *Fixarea urmelor de dinţi* se face prin descrierea lor în procesul-verbal şi prin fotorgafiere. Pentru *mularea urmei* se folosesc ghipsul dentar sau pasta dentară de amprentare.
- *Urmele de comparaţie* se iau solicitând suspectului să muşte câteva foi de hârtie între care s-a introdus o foaie de plombagină, după care imaginea obţinută va fi comparată cu urma în litigiu, fotografiată sau copiată pe calc.
- *Urmele de dinţi pe piele* pot fi detectate prin tehnici speciale de fotografiere (în reflexie UV) prin care se pot releva urme vechi de câteva luni, invizibile cu ochiul liber. Se pot lua şi mulaje cu produse dentare injectate cu seringa.
- *Stabilirea identităţii cadavrelor* se realizează prin compararea particularităţilor stomatologice cu odontogramele luate de medic ante-mortem. În absenţa odontogramelor, urmele de dinţi furnizează informaţii privind sexul, vârsta aproximativă, tipul şi subtipul antropologic, precum şi anomaliile dentare.

3. Urmele de buze (amprentele labiale)

- Se întâlnesc în crimele pasionale şi sexuale **(L. Ionescu)** şi se pot găsi pe pahare, ţigări, pipă, tacâmuri, batiste etc.
- *Buzele prezintă caracteristici individuale prin particularităţile anatomice şi prin unicitatea dispunerii şi a formei papilelor sau şanţurilor coriale, fiind posibilă identificarea certă a unei persoane.*
- *Alte elemente de identificare*: unghiurile comisurale, gropiţa mediană, tuberculul buzei superioare, şanţurile verticale (pliuri), *prezenţa cicatricelor.*
- Urmele de buze se formează prin stratificare de coloranţi (rujuri), de substanţe grase (sosuri, grăsimi, sucuri) sau produse de natură biologică (salivă, secreţii).
- Se prezintă sub formă **statică sau dinamică,** sub formă **vizibilă sau latentă** şi în marea majoritate a cazurilor numai ca **urme de suprafaţă.**

- Procedeele de revelare şi fixare sunt similare cu cele ale urmelor crestelor papilare.
- Urmele de buze pot fi supuse unor examinări fizico-chimice şi biologice, inclusiv testul ADN, pentru stabilirea compoziţiei, a grupei de sânge şi a infecţiilor bacteriene. Impresiunile latente vor fi relevată şi apoi transferate pe folio adeziv.
- Examenul de identificare se face prin compararea urmei cu amprentele de buze de la persoanele suspecte, luate în condiţii cât mai apropiate de cele ale amprentei încriminate (obiect similar).

4. Urmele de urechi

- Urechea este semnalmentul anatomic cel mai caracteristic al feţei umane **(L. Ionescu),** prezentând două caracteristici:
  - este *imuabilă*, ca proporţii şi formă, de la naştere până la moarte;
  - este *unică*, neputând exista două urechi cu o morfologie identică.
- Amprenta de ureche este imprimată în special de grăsimi şi este relevată, de obicei, pe suprafeţele plane verticale cu ocazia căutării amprentelor digitale prin prăfuire (urmele lăsate de hoţ prin lipirea pavilionului urechii de uşă).
- Amprentele de urechi, vizibile sau latente, se fotografiază la o lumină incidentă şi se transferă cu folio adeziv.
- Identificarea urechii se obţine prin studierea formei şi a proporţiilor, atât ale pavilionului cât şi ale unor părţi componente (helix, lob, tragus, antehelic şi antetragus).
- Se recomandă ca urmele să fie comparate în mărime naturală prin *juxtapunere şi suprapunere*, stabilindu-se astfel asemănări sau deosebiri.

5. Urmele biologice

- Sunt recoltate frecvent cu ocazia investigării infracţiunilor săvârşite prin violenţă (omor, tâlhărie, viol, loviri), a accidentelor de circulaţie, de muncă, în explozii şi incendii.
- Urmele biologice: sângele, sperma, saliva, firele de păr, sudoarea, grăsimile şi urina comportă două probleme: a) determinarea naturii petelor şi secreţiilor; b) stabilirea caracteristicilor grupale.

5.1. Urmele de sânge

- La locul faptei, urmele sanguinolente se prezintă sub formă de picături, stropi, dâre, bălţi, mânjituri, fiind consecinţa unei acţiuni violente (în sens larg) exercitate asupra corpului omenesc.
- **Descoperirea urmelor de sânge comportă dificultăţi în următoarele situaţii:**

- **au suferit modificări prin trecerea timpului;**
- **sunt în cantitate mică (pete);**
- **au o culoare asemănătoare cu cea a suportului;**
- **au fost înlăturate, parţial, de autor.**

• Cercetarea urmelor de sânge va fi orientată:
- pe îmbrăcămintea victimei şi a agresorului;
- în locul în care a fost descoperit cadavrul;
- pe instrumentele folosite la săvârşirea infracţiunii;
- la instalaţii sanitare, vase şi alte obiecte ce ar fi putut servi la înlăturarea urmelor sau la transportul cadavrelor.

• *Depistarea petelor de sânge* suspecte se face prin iluminarea suprafeţei cercetate sub un unghi ascuţit sau cu ajutorul lămpii de radiaţii U.V. Orientativ, se poate apela la reacţii cu *apă oxigenată, luminol, acid sulfuric, reactivul Medinger* pe bază de verde-leuco-malachit sau *reactivul Adler,* pe bază de benzidină. **(Em. Stancu)**

• **Ridicarea urmelor de sânge:**
- **prin răzuire sau raclare împreună cu o porţiune din suport;**
- **prin absorbire cu pipeta sau cu hârtia de filtru;**
- **ridicarea pământului şi a nisipului ce conţin urme;**
- **tăierea şi ridicarea vegetaţiei.**

• ***Obiectele în stare udă, purtătoare de urme de sânge, nu se ambalează decât după uscare. Nu se vor folosi ambalaje din plastic.***

• **Expertiza biocriminalistică a urmelor de sânge**

Principalele întrebări care se pot formula **(Em. Stancu):**

— Urma este sau nu de sânge?
— Sângele este de natură umană sau animală?
— Cărei grupe din sistemul AB0, serice, enzimatice sau limfocitare aparţine?
— Care este organul din care provine?
— Conţine alcool ori elemente de natură toxică?
— Aparţine unui bărbat sau unei femei?
— Care este vechimea aproximativă a urmei?
— În ce condiţii este posibil să se fi format urma?
— Cărei persoane, dintre cele indicate în actul de dispunere a expertizei, i-ar putea aparţine?
— Ce alte date se mai pot desprinde din investigarea biologică?

• *Natura sângelui* se determină prin reacţiile microcristalografice (reacţiile Teichman, Takayama) ori cele microspectroscopice.

- *Stabilirea grupelor sanguine*, potrivit sistemului clasic A, B, 0 (au subgrupele A1, A2, A3, AB, A1B, A2B etc.) sau a altor sisteme: M.N., Rh, Gm etc.; stabilirea sexului persoanei în funcţie de cromatina sexuală.
- *Stabilirea regiunii din care provine sângele*:
  - sângele din cavitatea bucală conţine celule epiteliale fără nucleu, leucocite, resturi alimentare şi floră microbiană specifică;
  - sângele nazal conţine elemente celulare cu nucleu;
  - sângele menstrual poate fi identificat pe baza elementelor specifice de iod pozitiv şi de basofite;
  - în cazul violului, sângele vaginal poate conţine şi spermă.
- Se poate stabili *prezenţa alcoolului sau a oxidului de carbon.*
- De asemenea, poate fi stabilită, cu aproximaţie, vechimea urmei de sânge sau a altor urme biologice (fire de păr, ţesut dermal etc.).

5.2. Urmele de salivă

- Urmele de salivă interesează investigarea criminalistică numai dacă individul este de *tip secretor.*
- Pe baza testului ADN este posibilă identificarea persoanei după saliva prelevată de pe obiecte ca: tacâmuri, scobitori, şerveţele, ţigări, batiste etc.
- În literatura de specialitate se menţionează un caz de stabilire a grupei sanguine prin examinarea a 1/6 din suprafaţa unui timbru. **(A. Swenson şi O. Wendel)**
- Saliva are în compoziţie apa în proporţie de 99 la sută, substanţe organice în proporţie de 0,3 la sută, iar restul de 0,7 la sută este format din elemente celulare degenerate, provenite din glande, mucoasa bucală şi limfonodului, floră microbiană şi substanţe anorganice. **(V. Molnar,** *Tratat practic de criminalistică,* vol. II, 1978)
- *Căutarea urmelor de salivă* se face prin cercetarea atentă a obiectelor, sub diferite unghiuri de incidenţă a luminii de lanternă şi cu ajutorul lupelor de mărit, precum şi cu ajutorul lămpii portative de ultraviolete. **(Ion Mircea)**
- Ambalarea urmelor se face doar în *stare uscată*, după care se transportă urgent la laboratorul de specialitate, pentru a nu se distruge antigenele. **(Em. Stancu)**
- *Interpretarea urmelor de salivă* poate oferi date despre modul de formare a urmei, mediul profesional al individului, starea de sănătate, deprinderii sau vicii, timpul petrecut la locul faptei, numărul de persoane etc. **(Em. Stancu)**
- **Expertul se poate pronunţa asupra următoarelor aspecte:**
  - **dacă urma este sau nu de salivă;**

- **dacă saliva este de natură umană, dar nu întotdeauna rezultatul poate avea caracter de certitudine.** (Em. Stancu)
- calitatea de secretor sau nesecretor şi grupa sanguină. **(V. Molnar)**
- prin *examen genetic* se poate identifica persoana cu certitudine.

5.3. Urmele de spermă

- *„Constau din lichidul seminal rezultat din secreţia glandelor sexuale masculine în timpul raporturilor sexuale fireşti sau de perversiune sexuală, al masturbării, poluţiei nocturne ori al ejaculării datorită unor stări patologice."* **(Ion Mircea)**
- Se formează prin depunerea spermei eliminate pe diferite obiecte ca: lenjeria de corp şi de pat, prosoape, batiste, haine, duşumele, covoare, corpul victimei sau al infractorului (pe coapse, fese, abdomen, perii pubieni, în vagin, anus, sub sânii victimei, subsuori etc.
- Prezintă interes pentru investigarea criminalistică a unor infracţiuni privitoare la viaţa sexuală, a unor infracţiuni de omor, în cazuri de sinucideri ale bărbaţilor prin spânzurare, precum şi în unele accidente.

5.3.1. Fixarea urmelor seminale:

- **prin descriere în procesul-verbal de cercetare a locului faptei: se precizează obiectele pe care au fost descoperite, starea în care se află, culoarea, alte urme aflate în imediata apropiere.**

- **De menţionat că**, în stare uscată, urmele seminale prezintă un contur neregulat, o culoare gri-albicioasă şi sunt aspre la pipăit, dacă se formează pe ţesături din fibre materiale.
- La ţesăturile sintetice, mai puţin absorbante, urmele au un aspect de crustă solzoasă şi lucioasă. **(M. Kernbach; Gh. Asanache şi M. Dragomir)**

- prin fotografierea obiectelor pe care au fost descoperite.

- **Ridicarea urmelor seminale** necesită *precauţie* pentru păstrarea intactă a spermatozoizilor. Se recomandă ridicarea obiectului purtător sau tăierea porţiunii care cuprinde pata, fără a se îndoi.

5.3.2. Urmele dispuse pe duşumea sau parchet se decupează

- Firele de păr care conţin picături seminale se taie. De pe piele, recoltarea se face prin umezire cu apă distilată şi transferarea petei pe o hârtie de filtru. **(Em. Stancu)**

Aceste precauţii sunt determinate de faptul că cercetările relativ recente au stabilit că stabilirea calităţii de secretor şi determinarea antigenelor din sistemul A, B, 0 este mai sigură în cazul urmelor de spermă, în comparaţie cu urmele vechi de sânge, chiar dacă au o vechime de peste un an **(M. Boia, K. Crainic, L. Vasiliu)**.

5.3.3. Expertiza biocriminalistă a urmelor seminale poate stabili:

- dacă urma este spermă şi dacă aceasta este de origine umană sau animală; *Reacţii de probabilitate*: reacţiile cristalografice **(Florence şi Barberio),** reacţiile cromatografice şi spectrografice, reacţii pentru fosfataza acidă; *reacţii de certitudine*: scoaterea în evidenţă a spermatozoidului printr-o reacţie de culoare.
- determinările caracterului de secretor sau nesecretor, a grupei sanguine (dacă individul este secretor); vechimea petei; substanţele străine prezente în urmă; eventuale boli venerice. **(Em. Stancu)**
- anumite deprinderi, aberaţii sexuale şi stări psihopatologice ale persoanei.

• Posibilităţile de examinare a urmelor de spermă se datorează timpului de supravieţuire a spermatozoizilor: 48 de ore intravaginal la o femeie în viaţă; 19 zile la cadavrele îngheţate **(M. Terbancea, L. Vasiliu, K. Crainic, M. Boia),** luni de zile în ţesături absorbante.

• La nivelul actual al tehnicii, specialiştii privesc cu rezervă posibilitatea *individualizării persoanei* după spermatozoizii găsiţi în urma descoperită la locul faptei sau pe victimă, dar se pot obţine rezultate semnificative o dată cu perfecţiunea tehnicilor de stabilire a *tipologiei genetice a spermei*. **(Em. Stancu)**

5.4. Cercetarea firului de păr

Firul de păr se compune din tija (tulpina) şi rădăcina, iar din punct de vedere morfologic este format din trei straturi: *cuticula*, aflată la exterior sub formă de solzişori, *cortexul* (conţine pigmenţii părului) şi *medulara* (canalul medular). Se caracterizează prin lungime, *grosime, pigmentaţie, ondulaţie, degradări,* în raport cu vârsta şi sexul persoanei, regiunea din care provine, influenţa unor factori de mediu. **(Mina Minovici; L. Derobert; P. Kirk; Gh. Asanache, M. Dragomir)**

Descoperirea firelor de păr se face cu ochiul liber sau cu ajutorul lupelor şi a surselor de lumină, cercetându-se:

- corpul persoanei, lenjeria, îmbrăcămintea, obiectele de uz personal (pieptene, prosoape);
- unghiile şi mâinile cadavrului, în care pot fi găsite fire de păr smulse de la criminal **(R. Saferstein);**
- obiectele corp-delict: cuţite, topoare, arme de foc etc.

5.4.1. Ridicarea firelor de păr: în eprubete sau plicuri din celofan, cu menţiunile de rigoare cu privire la locul şi modalitatea de descoperire.

Recoltarea firelor de păr de la persoanele suspecte este preferabil să se facă prin smulgere (pentru rădăcină).

Expertiza firelor de păr determină:

- natura şi originea umană sau animală (părul uman se diferenţiază de părul animalelor prin caracteristicile cuticulei, precum şi prin indicele medular, adică raportul dintre diametrul canalului medular şi diametrul total al firului de păr: la om este de 0,30 iar la animale peste 0,50 **(J.L. Clement)**;
- sexul, vârsta şi rasa persoanei (formă ovală la albi, neuniformă la negri, rotundă la rasa galbenă);

Sexul se determină pe baza cromatinei sexuale, în cantitate mai mare la femei şi lipsit de medulară faţă de bărbaţi.

- zona corpului din care provine;
- alterări datorită unor boli.

5.4.2. Metode tehnico-ştiinţifice de examinare: microscopia clasică şi electronică (cu baleiaj coloristic, calorimetria, spectrofotometria de absorbţie atomică).

Prin analiza firului de păr este posibilă *determinarea grupei sanguine* a persoanei, datorită prezenţei antigenelor specifice sistemului A, B, 0: sunt necesare fire cu o lungime de 3–9 cm şi o cantitate de 3 cm pentru fiecare antigen. **(Mina Dragomir)**

Identificarea persoanei este posibilă prin testul ADN.

6. Identificarea genetică

6.1. Câteva repere:

- **1900:** momentul apariţiei geneticii moderne, o dată cu redescoperirea regulilor lui Mendel, prezentate de către autor începând cu anul 1865: progenii moştenesc trăsături comune cu ale genitorilor.
- **1909:** cuvântul „genă" a fost tipărit pentru prima dată; un an mai târziu s-a făcut prima demonstraţie, potrivit căreia fiecare genă se poate asimila unui cromozom particular.
- **1985:** geneticianul englez **Alex Jeffreys** face o comunicare ce va revoluţiona Criminalistica: posibilitatea *identificării individuale* pe baza zonelor repetitive hipervariabile ale ADN-ului uman. Cercetările făcute în proiectele genomului uman, constând în identificarea codului ADN al fiecărei celule vii dintr-un organism, demonstrau că acest cod este suportul eredităţii, adică *amprenta absolut unică*, de natură genetică, a fiecărui individ. **(Gabriela Matei**, Revista „Criminalistica" nr. 1 şi 2/2001).

Jeffreys a demonstrat justiţiei britanice că descoperirea sa este valoroasă: primele aplicaţii au permis rezolvarea unor probleme de emigraţie şi de paternitate iar la scurt timp, într-un celelebru caz de omucidere (Re-

gina versus Pitchfork), criminalul a fost descoperit cu ajutorul amprentei genetice după un screening genetic efectuat pe 5.000 de bărbaţi din regiunea unde a avut loc omorul. Profilul genetic al unuia dintre donori s-a dovedit a fi identic cu cel obţinut din sperma recoltată de pe corpul victimei. Criminalul a mărturisit ulterior fapta şi a fost condamnat.

Introducerea testărilor ADN în sistemul legal american s-a bazat pe aşa numitul criteriu Frye, conform căruia *„o nouă tehnică ştiinţifică trebuie să fie suficient de bine statuată încât să obţină acceptul general din domeniul ştiinţific căreia aparţine, înainte de a fi prezentată în faţa completului de judecată"*.

ADN-ul (acid dezoxiribonucleic) este un polimer, o moleculă foarte mare, cu o structură elicoidală, fiind alcătuită din două lanţuri de material genetic rulate unul în jurul celuilalt în spirală. Fiecare lanţ constă dintr-o succesiune de *nucleotide*, care sunt desemnate, convenţional, prin literele ACGT: adenină, citozină, guarină şi tinină, grupate de-a lungul unei benzi răsucite, a cărei structură a fost desemnată cu numele de *„dublă elice"*.

Cei care au reuşit să pună în evidenţă caracteristicile moleculei de ADN sunt **James Watson şi Francisc Crick**, în anul 1950, fiind recompensaţi, în anul 1952, cu premiul Nobel pentru descoperirea structurii ADN-ului.

Fiecare individ are propria sa schemă biologică, astfel că nu există două amprente genetice identice, cu excepţia celor provenind de la adevăraţii gemeni, univitelini (rezultaţi dintr-un singur ovul fecundat, divizat în două). (Lucian Ionescu)

Pentru obţinerea unei amprente genetice se utilizează în mod curent două tehnici:

- Analiza polimorfismului lungimii fragmentelor de restricţie RFLP (Restriction Fragment Length Polymorfism).
- Reacţia de polimerizare în lanţ — **PCR** — Polymeraze chain reaction, metodă de sintetizare *in vitro* a unei secvenţe specifice de ADN, proces ce se repetă clinic de mai multe ori, având ca rezultat mărirea exponenţială a cantităţii de material genetic dorit. **Reacţia PCR a fost comparată cu un „xerox la nivel molecular".** Tehnicile biologiei moleculare permit să se atribuie fiecărui individ un cod literal-numeric, de exemplu, XZ-34-68-1012-33-46-98-1516-45-33-88-91-1212. Literele semnifică sexul (XZ = bărbat, XX = femeie) iar cifrele sunt caracteristice configuraţiei genetice a fiecărui individ. **(Ion Florescu)**

Amprenta genetică şi-a câştigat un loc de marcă între mijloacele materiale de probă, fiind considerată o adevărată „regină a probelor" sau „proba perfectă" (proba probelor).

6.2. Avantajele amprentei genetice:

a. Cantitatea necesară şi zona corpului de unde proba prelevată poate fi recoltată

S-a demonstrat ştiinţific că *mărimea probei* supusă analizei pentru determinarea ADN-ului poate fi redusă până la *dimensiunea unei molecule*; ADN-ul este prezent în toate celulele nucleate: **sânge, spermă** (exceptând cazurile de azoospermie), **fragmente de ţesuturi** (începând cu pielea şi până la ţesutul osos, pulpa dentară şi firul de păr), **lichid amniotic, salivă.**

b. Vechimea maximă admisă a probei

Dilema a fost soluţionată prin cercetări efectuate asupra celor prelevate din organisme a căror vechime depăşeşte mai multe mii de ani. Spre exemplu, în anul 1994, cercetările ADN-ului unei mumii peruviene, veche de 1.000 de ani, au depistat existenţa tuberculozei ca boală infecţioasă cauzată de Nycobacterium tuberculosis, aflată în organismul indigenilor americani cu 500 de ani înaintea lui Cristofor Columb (1492).

A dat rezultate chiar şi analiza ADN a unor materiale folosite de antici la executarea unor *picturi pe stâncă*, descoperite în regiunea Lower Pecas din Texas (vechi de 2950 până la 4.300 de ani), care au condus la concluzia că vopselele aveau în compoziţie *sânge, urină, lapte, sucuri vegetale şi grăsimi animale.*

c. Delimitarea strictă între ADN-ul organismelor vii pe specii şi subspecii

Anul 2000 a adus o noutate ştiinţifică absolută: harta completă a genomului uman, posibilităţile de a greşi în identificarea ADN-ului uman sau de a-l confunda cu ADN-ul altor organisme vii (insecte, animale sau plante), fiind practic imposibile. (**R. Dawkins**, *„Un râu pornit din Eden"*, Ed. Humanitas, 1995).

Datorită acestor caracteristici, descoperirile legate de ADN echivalează cu existenţa unei chei universale pentru decriptarea oricărui cod. Este de reţinut însă că simpla analiză a unei probe biologice şi decriptarea codului ADN specific **nu conduc automat la rezolvarea unui caz, atâta timp cât nu există indispensabilul element de comparaţie, de personalizare a analizei prin desemnarea cu certitudine a persoanei căreia îi aparţine proba.**

Pentru uşurarea cercetării, criminaliştii au propus alcătuirea unor *bănci de date* care să cuprindă informaţii genetice ale unui eşantion de populaţie cât se poate de larg:

- *bănci de informaţii*, care stochează nume, chitanţe de plată, rapoarte de credite şi informaţii cu caracter medical;
- *bănci de identificare, care conţin înregistrări computerizate ale caracteristicilor fizice (înălţime, greutate, culoarea părului şi ochilor, markeri de piele, amprente dentare şi papilare).*

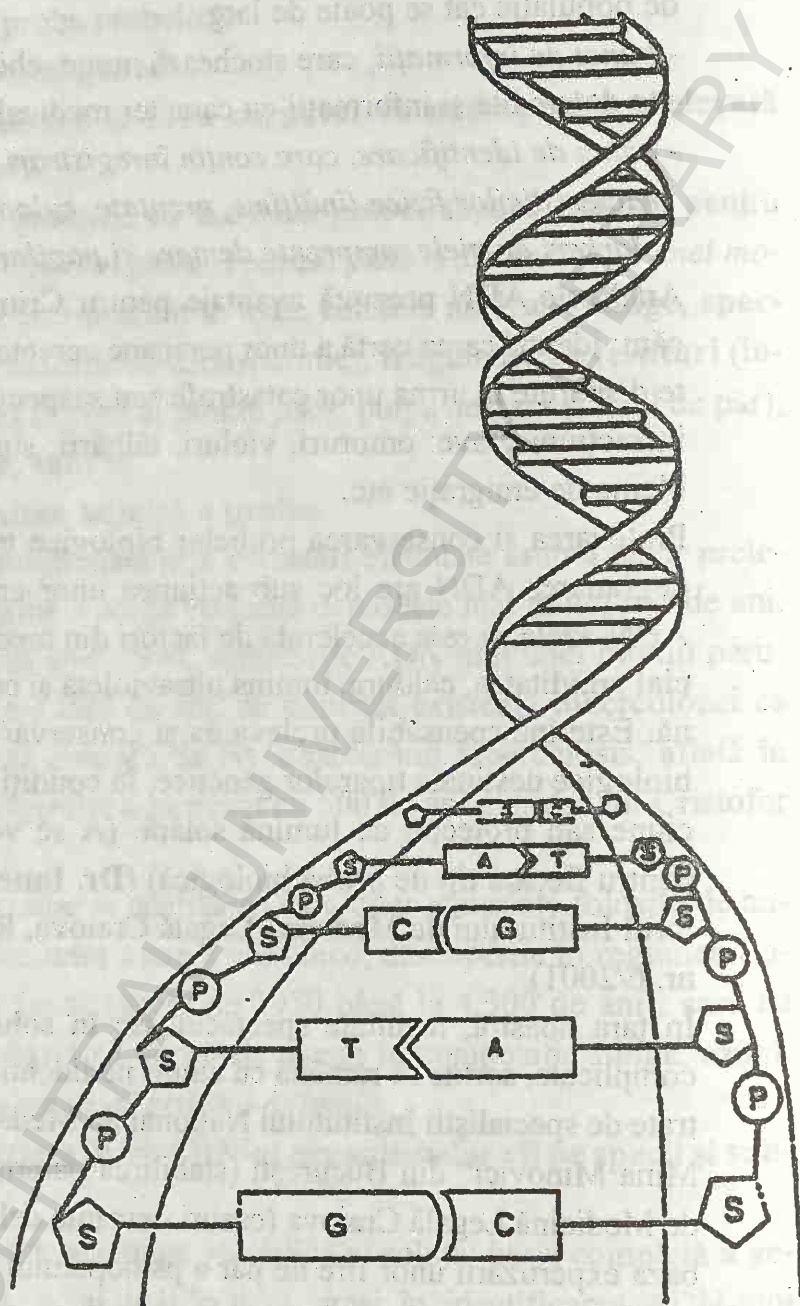
Analizele ADN prezintă avantaje pentru Criminalistică; exemplificăm: identificarea certă a unor persoane cercetate de justiţie, declarate dispărute în urma unor catastrofe sau suspectate de comiterea unor infracţiuni grave: omoruri, violuri, tâlhării; studiul paternităţii, probleme de emigraţie etc.

Prelevarea şi conservarea probelor biologice trebuie să ţină cont că degradarea ADN are loc sub acţiunea unor enzime proprii celulei, ADN-azele, şi este accelerată de factori din mediul ambiental, în special umiditatea, căldura, lumina ultravioletă şi contaminarea bacteriană. Este indispensabilă prelevarea şi conservarea corecte a probelor biologice destinate tiparelor genetice, în condiţii de refrigerare, uscăciune sau protecţie de lumină solară. (A se vedea regulile impuse pentru fiecare tip de probă biologică) (**Dr. Ionel Lulu Groza**, directorul Institutului de Medicină Legală Craiova, Revista Criminalistica nr. 6/2001).

În ţara noastră, rezultate spectaculoase în soluţionarea unor cazuri complicate, sortite să rămână cu autori nedidentificaţi, au fost înregistrate de specialiştii Institutului Naţional de Medicină Legală „Prof. dr. Mina Minovici" din Bucureşti (stabilirea paternităţii) şi de Institutul de Medicină Legală Craiova (cazuri devenite celebre: identificarea pe baza expertizării unor fire de păr a psihopatului criminal Otto Varadi din Satu Mare, care a violat şi ucis cu bestialitate câteva fetiţe în vara anului 1998; criminalul Mircea Potop şi violatorul Marin Neacşu din Iaşi ş.a.).

Ar mai fi de adăugat că, la 4 aprilie 1997, a fost semnată, la Ovideo, *Convenţia Europeană pentru Protecţia Drepturilor Omului şi a Demnităţii Fiinţei Umane faţă de aplicaţiile biologiei şi medicinei*, care prevede, între altele, la art. 11: „*Orice formă de discriminare împotriva unei persoane pe motivul patrimoniului său genetic este interzisă*". Convenţia a fost ratificată de Parlamentul României la 22 februarie 2001.

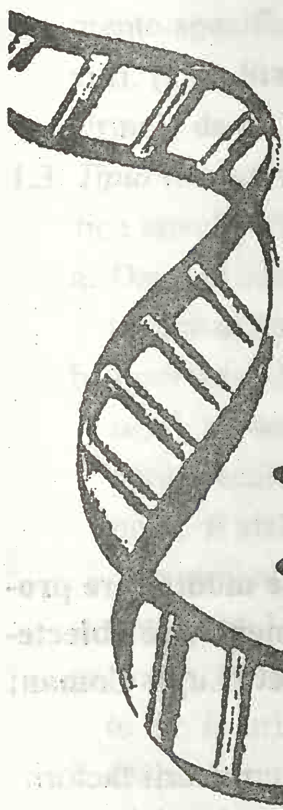
AMPRENTA GENETICĂ (ADN)

Fragment din lanţul ADN

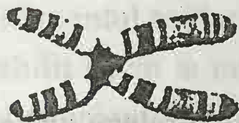
Legăturile specifice A-T, G-C (nucleotide)

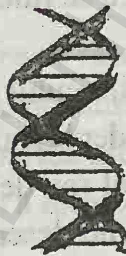
T A T T	G T A A	G T C A
| | | |	| | | |	| | | |
A T A A	C A T T	C A G T

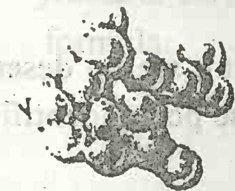

Celula umană

Nucleul celular

Cromozom

Gena

Proteina

Capitolul VII
Urme de obiecte

1. Urmele mijloacelor de transport

Prin *urmă a mijloacelor de transport* se înţelege orice modificare produsă de sistemul de rulare, de celelalte părţi componente, pe obiectele sau suprafeţele cu care vehiculul a intrat în contact (Lupu Coman; C. Suciu)

Formarea urmelor mijloacelor de transport depinde de următorii factori:

a. Natura suprafeţei pe care se rulează: asfalt, pământ moale, nisip, zăpadă etc.

b. Modul de mişcare al mijlocului de transport.
Când autovehiculul se deplasează normal se creează urme statice iar când se deplasează frânat sau derapat avem de-a face cu urme dinamice, desenul anvelopei fiind desenat doar parţial şi deformat.

c. Tipul de bandaj sau şină cu care sunt prevăzute roţile (ponderea o deţin anvelopele de cauciuc).

1.1. *Anvelopa are următoarele caracteristici generale:*

- *banda de rulare* (şapa), care asigură contactul cu solul, are un desen antiderapant variat. Dacă desenul este imprimat clar se poate identifica generic anvelopa.
- *Umerii anvelopei* (marginile benzii de rulare).

Când anvelopa este parţial decomprimată, urma se delimitează şi permite măsurarea lăţimii anvelopei.

1.2. *Caracteristici individuale:* defecte sau uzuri ale profilurilor sub formă de rupturi, tăieturi, pierderi de substanţă etc. Pentru identificarea individuală se urmăreşte forma şi poziţia lor reciprocă, al căror ansamblu particularizează anvelopa.

Urmele de anvelopă pot fi de *stratificare*, prin depunere de praf sau noroi, care pot *supradimensiona* urmele imprimate dar şi de destratificare. *Urmele experimentale* se vor lua cu tuş, prin rulare pe hârtie montată la autovehicul (cu sau fără sarcină).

Individualizarea desenelor antiderapante este posibilă, uneori, prin elemente specifice de uzură ori prin prezenţa unor corpuri străine în nervuri. **(Em. Stancu)**

Urmele de pe asfalt nu pot fi ridicate prin mulaj, astfel că

1.3. *Tipul de autovehicul* poate fi stabilit prin elemente generice caracteristice anvelopelor **(Lucian Ionescu)**:

a. *Desenul antiderapant şi lăţimea urmei* pot determina tipul şi marca autovehiculelor.

b. *Ecartamentul autovehiculului* (distanţa dintre roţile aflate pe aceeaşi osie) se determină prin măsurarea distanţei dintre urmele paralele pentru ecartamentul roţilor din spate. Ecartamentul roţilor din faţă nu poate fi stabilit decât la un viraj, la evitarea unui obstacol sau la redresarea autovehiculului intrat în derapaj, când se poate stabili şi ampatamentul (distanţa dintre osia din faţă şi cea din spate).

c. Prin examinări traseologice a urmelor de vopsea, de cioburi provenite din faruri, parbrize etc. sau urmelor de metal.

d. După urmele găsite pe corpul victimei sau pe obiectul lovit. **(Em. Stancu)**

1.4. *Determinarea urmelor de deplasare* se face pe baza urmelor statice ale desenului antiderapant, după forma picăturilor de ulei sau de apă, noroi etc., care au o formă alungită, cu partea ascuţită în direcţia de mers, ori după forma şi gradul de imprimare a urmelor de frânare, culcarea vegetaţiei etc.

1.5. *Stabilirea vitezei de circulaţie* se face prin *măsurarea lungimii urmei de frânare*, care este direct proporţională cu viteza autovehiculului, după formula:

$$V = \frac{St \times 254 \times Q}{k}$$

(unde: St = lungimea urmei de frânare, 254 = un coeficient, Q = coeficientul de aderenţă iar k = coeficientul de exploatare a frânelor).

1.6. *Fixarea şi ridicarea urmelor* se face prin: descriere în proces-verbal, fotografii judiciare (de orientare, schiţă, de detaliu) şi chiar prin mulaje a urmelor de adâncime, potrivit regulilor generale.

1.7. Expertiza criminalistică a urmelor mijloacelor de transport va stabili:

- tipul, modelul şi culoarea autovehiculului;
- viteza şi direcţia de deplasare;
- starea sistemului de frânare;
- starea sistemului de direcţie;

- identificarea mijlocului de transport, dacă se prezintă modele de comparaţie după banda de rulare ori prelevarea de pelicule de vopsea sau alte materiale.

2. Urmele instrumentelor de spargere

2.1. Clasificare

După *mecanismul de formare*, urmele instrumentelor de spargere se împart în următoarele categorii **(C. Suciu; Em. Stancu):**

a. *Urme de apăsare sau de forţare*, produse de leviere, şurubelniţe, răngi etc., în majoritatea lor de natură statică;

b. *Urme de frecare* (burghie, ferăstraie, bomfaiere), prin excelenţă dinamice;

c. *Urme de lovire* (mai rar), care pot conduce la determinări de grup şi chiar la individualizări;

d. *Urme de ardere şi de topire*, care sunt apte să indice autorul spargerii;

e. Urme specifice cheilor potrivite.

2.2. *Cercetarea locului faptei* în cazul spargerilor prin diferite moduri de operare prezintă următoarele particularităţi:

a. *Urmele pot fi descoperite*, de regulă, cu ochiul liber;

b. *Fixarea urmelor* se face prin procesul-verbal şi prin fotografiere (procedeul fotografiei de umbre);

c. *Ridicarea urmelor* de adâncime se face prin mulaje (ghips, plastilină, materiale de mulaje dentare, termoplastice);

d. *Interpretarea urmelor* oferă date cu privire la natura actului infracţional, tipul de instrumente folosite şi modul de operare al autorului.

2.3. *Expertiza urmelor instrumentelor de spargere* poate să stabilească:

- natura şi tipul instrumentului;
- mecanismul de formare şi succesiunea urmelor;
- compoziţia chimică a materialului (la resturi materiale: rumeguş, pilitură, cioburi de sticlă, peliculă de vopsea etc.) şi apartenenţa lui la instrumentul folosit sau la obiectul violat.
- identificarea instrumentelor de spargere pe baza modelelor de comparaţie.

Mijloace tehnico-ştiinţifice utilizate: instrumente optice de mărit (lupa, stereomicroscopul, microscopul comparator) şi dispozitive speciale de examinare a striaţiilor (profilograf ori striagraf).

Capitolul VIII

Tehnici de identificare şi înregistrare a persoanelor

1. Identificarea persoanelor şi cadavrelor după semnalmentele exterioare

1.1. Metoda portretului vorbit constituie o metodă ştiinţifică de descriere şi comparare a semnalmentelor exterioare care fac posibilă identificarea unei persoane.

- Această metodă care se bazează atât pe marea diversitate a caracteristicilor individuale ale unei persoane, cât şi pe caracterul relativ constant al acesteia, este legată de numele lui Alphonse Bertillon (1853–1914), părintele antropometriei. În România, metoda portretului vorbit sau a semnalmentului descriptiv a fost dezvoltată de profesorul Nicolae Minovici, autorul lucrării „Şcoala antropologică (Bertillon) pentru agenţii de poliţie", publicată în 1903, şi prefaţată de Mina Minovici, D. Călinescu, Camil Suciu, C. Tanghe, E. Gacea, Em. Stancu şi alţii.
- Merită citat Nicolae Minovici: „cel mai bun şi chiar singurul mijloc pentru ca un agent să-şi întipărească în memoria sa vizuală o fotografie este de a face în scris un fel de descriere — schiţă, exactă şi completă. Agentul însărcinat cu o misiune atât de grea — de a urmări şi aresta un criminal cu ajutorul unei fotografii — trebuie să fie în stare să descrie cu gura, figura aceluia ce-l urmăreşte, de a face, într-un cuvânt, ceea ce se numeşte un portret vorbit".
- Metoda portretului vorbit este valabilă şi astăzi, deoarece perceperea de către martor a imaginii infractorului într-o accepţiune mai largă, poate fi asimilată cu o urmă de memorie, respectiv cu ceea ce s-ar putea denumi «urmă ideală», aceasta având un evident caracter material, specific proceselor psihofiziologice de la nivelul scoarţei cerebrale".
- Nu este un paradox faptul că difuzarea portretului robot fără descrierea semnalmentelor exterioare ale persoanei urmărite este greşeală, deoarece limitează imaginaţia creativă a celui care urmăreşte, mai ales că veridicitatea portretului robot depinde de factori subiectivi ca: ex-

perienţa martorului ocular, dexteritatea specialistului psiholog, tipologia elementelor faciale din baza de date a computerului etc.

1.2. Reguli generale ale metodei portretului vorbit:

a. În descrierea semnalmentelor unei persoane să se folosească o terminologie precisă şi unitară, într-o succesiune logică.

b. Descrierea caracteristicilor generale să se facă pe baza **semnalmentelor anatomice sau statice** (talia, constituţia fizică, trăsăturile feţei, caracteristicile dinţilor, părului, pielii), a **semnalmentelor funcţionale sau dinamice** (mersul, gestica, vocea, vorbirea), precum şi a **semnelor particulare** (cicatrice, tatuaje, aluniţe, negi, semne prezente din naştere ori din accidente, forma deosebită a unor elemente faciale, anomalii etc.)

c. Descrierea semnalmentelor se face din **faţă** sau din plan frontal şi din profil sau din plan lateral.

d. Trăsăturile capului şi ale feţei deţin locul principal în realizarea portretului vorbit. Ele vor fi completate cu descrierea întregului corp şi a îmbrăcămintei.

e. Semnalmentele vor fi caracterizate după mărime, formă, poziţie şi culoare:

1.3. Tehnici de descriere a semnalmentelor statice şi dinamice

1.3.1. Descrierea semnalmentelor statice

Interesează: talia, constituţia fizică, aspectul general: forma capului şi a feţei, sexul, vârsta, infirmităţi etc.

a. Talia poate fi: *scundă* (sub 1,60 m), *mijlocie* (între 1,60 şi 1,75 m) şi *înaltă* (peste 1,75m), dar considerăm şi noi că aceste dimensiuni sunt depăşite.

b. Constituţia fizică sau corpolenţa poate fi: solidă sau mijlocie (atletică), slabă (ascuţită), în raport cu dezvoltarea scheletului osos, a musculaturii şi a ţestului adipos.

c. Aspectul general (ţinuta): atletică, elegantă, sportivă, greoaie sau asociată unor profesiuni (ofiţer, marinar, balerin etc.)

d. Vârsta: copil (până la 14 ani), tânăr (între 14–30 ani); matur (între 30–60 ani); bătrân (peste 60 ani)

• **Forma şi mărimea capului**

Se recomandă ca descrierea formei capului din faţă să se facă după aproximativ 10 variaţii: alungită, ovală, rotundă, dreptunghiulară, lată sau teşită, triunghiulară cu baza în sus, triunghiulară cu baza în jos, prismatică, pătrată, romboidală, foarte neregulată etc.

Din profil, capul poate fi: normal, ţuguiat, turtit parţial sau total, bombat etc.

- Faţa cuprinde trei zone: frontală, nazală şi bucală care reprezintă 1/3 din întreaga figură dar, de cele mai multe ori, apar variaţii şi modificări. Zona frontală este cuprinsă între inserţia părului şi rădăcina nasului; zona nazală cuprinde regiunea dintre rădăcina nasului şi baza acestuia; zona bucală se află între baza nasului şi vârful bărbiei. În literatura de specialitate sunt luate în calcul 5 zone: fruntea, ochii, nasul, gura şi bărbia sau 15 detali caracteristice: inserţia părului, fruntea, arcada sprâncenei, rădăcina nasului, dosul nasului, nara, vârful nasului, şanţul subbazal, buza superioară, buza inferioară, bărbia, osul bărbiei, sprânceana, coada sprâncenei şi aripa nasului.

Fiecare element al feţei se descrie separat:

- **Părul** se defineşte după linia de inserţie forntală, care marchează locul de implantare a părului: dreaptă, ascuţită, circulară în sus, circulară în jos, ondulată; după desime: des, normal, rar; după lungime: mare, mijlociu, mic; după culoare: neagră, castanie, blondă, roşcată, albă; încărunţire totală, parţială sau în şuviţe; grosime: subţire, mijlociu, gros; forma de prezentare: creţ, ondulat, lins; coafura (portul părului): peste cap, cu cărare pe stânga sau pe dreapta, adus spre frunte. Interesează şi perciunii: lungi, mijlocii, scurţi, drepţi sau oblici; calviţia (chelia): frontală, frontal-parietală, totală.
- **Fruntea** se descrie după înălţime (înaltă, mijlocie, scundă); după lăţime: lată, mijlocie, îngustă; după înclinarea frunţii (planul vertical imaginar ce trece prin rădăcina nasului): retrasă, verticală, proeminentă; după profil: dreaptă, avansată, ondulată, convexă, concavă şi oblică. Particularităţi: proeminenţa arcadelor, prezenţa ridurilor, fruntea bilobată.
- **Sprâncenele** se descriu după amplasare (sprâncene reunite, apropiate, depărtate, ridicate sau coborâte pe ochi); după formă (rectilinie, arcuită, unghiulară); după grosime: groase, mijlocii şi subţiri; după culoare: negre, blonde, şatene, roşcate, albe. Particularităţi: sprâncene îmbinate, stufoase, ridicarea unor fire, lipsa sprâncenelor.
- **Ochii** se descriu după culoare: căprui, negri, albaştri, verzi, galbeni sau de culori diferite (ceacâri); după mărime: mari, mijlocii, mici (particularitate: un ochi mai mare decât celălalt); după proeminenţă: adânciţi sau ieşiţi din orbite; după poziţie: ochi drepţi, ochi cu comisurile interne coborâte, ochi cu comisurile externe coborâte; particularităţi ale privirii: strabismul, stâng convergent sau divergent şi drept divergent ori convergent.
- **Nasul** este unul din elementele care au un rol important în identificare, deoarece se reţine cu mai multă uşurinţă, deşi nu pot fi negli-

jate modificările ce pot interveni prin operaţii estetice. La descrierea nasului interesează forma: dreaptă la nasul grecesc, concavă sau rotunjită la nasul acvilin, scobită adânc la nasul în şa, scobită uşor la nasul cu vârful în sus; după mărimea generală a feţei: mare, mijlociu, mic; rădăcina nasului poate fi mică, mijlocie, mare; conturul sau muchia nasului poate fi dreaptă, convexă, concavă, frântă ori ondulară (foarte rar); baza nasului poate fi orizontală, coborâtă sau ridicată; proeminenţa nasului (distanţa dintre vârful nasului şi intersecţia acestuia cu şanţul subnazal) poate fi mică, mijlocie, mare; după lăţime, nasul poate fi lat, îngust şi mijlociu. Interesează şi unele particularităţi: de culoare (nas roşu), aspectul vârfului (turtit, deviat, bilobat), zdrobirea osului nazal, forma aripilor: cărnoase, ridicate etc.

- **Gura** se descrie după mărimea generală a feţei: mică, mijlocie, mare; după contur: cu comisuri orizontale, ridicate sau coborâte; după ţinută: închisă sau întredeschisă. Particularităţi: gură exagerat de mare, gură în formă de inimă; gură oblică etc.
- **Buzele** se descriu după grosime: subţiri, mijlocii şi groase; după proeminenţă: mică, mijlocie, mare sau, ca particularităţi: buza superioară proeminentă, buza inferioară proeminentă, ambele buze proeminente; după malformaţii: buză de iepure, sesizabilă chiar şi după o operaţie chirurgicală estetică, buza superioară ridicată, buza inferioară coborâtă.
- **Dinţii** (incisivi şi canini) se descriu după mărime, poziţie, distanţă, culoare şi grad de uzură. Particularităţi: lăţime; asimetrie; dinţi lipsă, falşi, îmbrăcaţi; lucrări dentare (plombe, proteze); dinţi rupţi; descoperirea gingiilor etc.

În cazul cadavrelor neidentificate dinţii se examinează detaliat, întocmindu-se odontograma.

- **Bărbia** se descrie după înclinare (dreaptă, oblică, proeminentă); după înălţime: mică, mijlocie, înaltă; după lăţime: lată, mijlocie, ascuţită. Particularităţi: bărbia dublă, brazdă transversală, gropiţe, bărbia bilobată.
- **Barba şi mustăţile** sunt descrise după formă, mărime şi culoare.

Barba poate fi: mare (când cuprinde toată faţa şi părul este lungă, barbişon (când cuprinde toată faţa dar părul este scurt); guler (continuare a perciunilor); muscă (mănunchi de fire sub buza inferioară); cioc (de dimensiuni mici, cuprinzând întreaga bărbie). Mustaţa poate fi: mare, cu colţurile ridicate; mare, cu colţurile drepte; mare, cu colţurile coborâte; tăiată mărunt pe buze; coadă de rândunică (pe porţiunea foselor nazale) etc.

- **Tenul** se descrie după culoare (albă, neagră, roză, brună, roşcată, galbenă, palidă); după dilataţia porilor (mare, mijlocie, mică) şi după semne particulare (negi, eczeme, coşuri abundente, cicatrici).
- **Ridurile** se descriu după formă, adâncime şi număr, precum şi după zona în care sunt repartizate: riduri frontale (după contur sunt drepte, arcuite şi sinuisoidale, iar după locul de răspândire sunt: totale — pe toată fruntea, mediane — în regiunea centrală a frunţii şi riduri la rădăcina nasului); riduri oculare (formate deasupra nasului între cele două sprâncene, sau sub ochi, la unele persoane fiind sub formă de pungi); riduri temporale, dispuse între unghiul extern al ochiului şi tâmplă, care pot avea formă de evantai, fiind denumite „labă de gâscă"; riduri bucale (în jurul gurii), ridurile trangusului, ridurile obrazului, ridurile gâtului. Interesează ridurile frontale şi cele oculare.
- **Pavilionul urechii**

„*Urechea constituie elementul cel mai important în descrierea unor persoane, căci structura cartilaginoasă rămâne neschimbată toată viaţa şi prezintă forme strict individuale la fiecare persoană.* **(Camil Suciu)**

Interesează pavilionul urechii, alcătuit din: helix, antehelix, tragus, antetragus, lob, concă, fosa sau depresiunea digitală şi fosa naviculară sau depresiunea luntrei.

a. helixul este bordura urechii, fiind împărţit în 3 zone: helix originar (lung, mijlociu şi scurt); helix superior (lat, mijlociu, îngust), helix posterior (mare, mijlociu, mic);

b. antehelixul, proeminenţă cartilaginoasă paralelă spre interiorul urechii cu helixul superior şi posterior

c. tragusul, proeminenţă cartilaginoasă, situat lângă orificiul auditiv, care poate fi: ascuţit, bifurcat şi proeminent iar ca particularitate se întâlneşte tragusul bilobat

d. antetragusul tot de natură cartilaginoasă, aflat între conca şi lobul urechii, opus tragusului. Se descrie după înclinaţie (orizontală sau oblică), mărime (mare, mijlociu şi mic), precum şi după contur (concav, drept sau bombat).

e. lobul, partea inferioară a paviolionului, de formă cărnoasă, este apreciat după mărime (mic, mijlociu şi mare); după contur (rotund, triunghiular, drept) şi după aderenţă (lipit sau dezlipit de faţă). Particularităţi: perforaţie pentru cercei, cu riduri, cu negi, cu păr, cu crestături, precum şi bilobat.

f. conca sau canalul auditiv extern este apreciat după profunzime sau mărime (mic, mijlociu, mare).

g. **depresiune digitală** se află sub helixul superior şi în spatele helixului anterior.

h. depresiunea naviculară (a luntrei), de formă alungită, este situată între helixul superior-posterior şi antehelix.

- **Semnele particulare** constituie elemente deosebit de importante pentru identificarea persoanelor şi a cadavrelor. Ele reprezintă defecte anatomice sau funcţionale sau se datoresc unor malformaţii congenitale, intervenţii chirurgicale, accidente etc., putând îmbrăca forme de o mare diversitate, cum sunt: cicatricele, culoarea pielii, prezenţa unor negi, pete, aluniţe şi a altor semne din naştere, ridurile feţei, modificări în sistemul funcţional ori ale unor organe sau părţi din acestea, semne particulare ca urmare a practicării unor meseri, precum şi tatuajul.

Tatuajul ca semn particular cu o valoare deosebită în procesul identificării cadavrelor dar şi a persoanelor, poate fi realizat în relief, prin incizii făcute în piele, sau imprimat cu înţepături prin care se introduce o substanţă colorată (albastră, neagră sau verde). După clasificări făcute de M. Minovici, tatuajul poate fi: mistic, patriotic sau istoric, războinic, eroic, afectiv, profesional, criminal, obscen. Poate fi găsit pe toată suprafaţa corpului, cu excepţia palmelor, tălpilor şi a pielii de pe cap. Se descrie ca formă, mărime, motiv, culoare, poziţie şi va fi fotografiat la scară. Dacă a fost înlăturat prin intervenţie chirurgicală, poate fi relevat prin fotografiere sub radiaţii infraroşii.

1.3.2. Descrierea semnalmentelor dinamice

Interesează îndeosebi ţinuta corpului, poziţia capului, mersul privirea, mimica şi pantomima, vocea şi vorbirea, deghizarea.

- **Ţinuta corpului**. Depinde de modul de contractare a muşchilor în mers, de armonia mişcărilor. Deosebirea *atitudinii rigide*, caracteristice unor profesii (militari, contabili), *atitudini relaxate* (mobile, obişnuite) şi *atitudini de deferenţă* (sportive, servile, agresive etc.). Interesează şi *poziţia mâinilor* în timpul mersului, staţionării sau al vorbirii.
- **Ţinuta capului** poate fi dreaptă, aplecată spre stânga sau spre dreapta, aplecată înainte sau înapoi, fiind apreciată în contextul ţinutei generale a corpului.
- **Mersul** este cercetat în prezent (de Mark Nixon) de la Universitatea Southampton din Marea Britanie ca o altă „amprentă“ personală ce va fi utilizată pentru identificare.

Interesează lungime şi lăţimea pasului, unghiul de mers, dacă este armonios sau în forme exagerate (balansarea umerilor, ondulaţiile bazi-

nului etc.), eventuale infirmităţi; mişcarea mâinilor. Mersul poate fi caracterizat ca normal, bărbătesc, suplu, greoi, sportiv, legănat, rigid, anemic, senil, defectuos.

Persoanele înalte au, de regulă, un mers lent, pasul întins; cele de statură mică şi cu temperament coleric sau sanguinic au mersul avântat, grăbit, cu mişcarea ritmică a braţelor şi a corpului.

- **Privirea** este legată de întreaga personalitate a individului, ca şi de stări psihofiziologice, vârstă, culoare irisului şi mimica feţei. Privirea poate fi: tandră, răutăcioasă, furioasă, mirată, bănuitoare; pătrunzătoare, fixă, dreaptă, oblică, fugitivă.
- **Mimica şi pantomima** trădează un anumit obicei sau mod de interiorizare. **Mimica** poate fi spontană (de râs, plâns, emoţii), convenţională (mină gravă, zâmbet, mişcarea capului în semn de salut, de afirmare sau negare), originală (tipică unei persoane: mişcări ale sprâncenelor, buzelor, nărilor etc.). Expresia feţei poate fi: calmă, enervantă, flegmatică, mirată, confuză, distrată sau obosită.
- **Pantomima**, corelată cu vorbirea, este reprezentată de mişcări voluntare sau involuntare, cu funcţii de expresie, simbolizare, intervenţie activă, fapte de conduită cu o anumită semnificaţie. Se manifestă sub forme variate: încreţirea frunţii, mişcarea sprâncenelor, a comisurilor gurii, clipirea rapidă, scobitul în nas, frecatul mâinilor, roaderea unghiilor etc.
- **Vocea şi vorbirea** sunt incluse în conturarea portretului vorbit deşi nu sunt caracteristici ale semnalmentelor exterioare. **Vocea** este o trăsătură individuală a fiecărei persoane, putând fi amplă, clară, suplă sau cu particularităţi: înfundată, guturală, nazală, răguşită. După criteriul vârstei, distingem voce de copil, de adult, de bătrân.

Vorbirea poate fi clară, neclară, grăbită, lentă. Poate prezenta defecte ca: **bâlbâiala**, care poate fi **clonică** (repetarea unei silabe) şi **tonică** (dificultatea de a articula prima silabă); **tahilalia** (ritm accelerat); **bradilalia** (vorbire încetinită); **dislalia** (pronunţarea defectuoasă a unor sunete, de ex. rotacionul sau pelticia), care poate fi **simplă** şi totală; **rinolalia** (nazalizarea suplimentară sau insuficientă a suntelor ori cuvintelor)

- **Deghizarea**. La descrierea semnalmentelor dinamice trebuie să se ţină cont şi de încercările infractorilor versaţi de a-şi deghiza vocea, mersul, ţinuta, precum şi îmbrăcămintei, fiind profesată în timpul comiterii infracţiunii, pentru derutarea eventualilor martori oculari.

1.4. Metode tehnice de realizare a portretului vorbit:

a. **Portretul schiţat sau schiţa de portret** constă din schiţarea unui portret, după descrierea martorilor sau a victimei de către un desenator cu calităţi plastice foarte bune. Procedural este folosit cu deosebit succes de către poliţiştii timişoreni, care beneficiază de concursul generos al Academiei Popa's la care studiază copii cu calităţi excepţionale din întreaga Europă, sub îndrumarea inegalabilului **Ştefan Popa Popa's.**

b. **Fotorobotul,** procedeu iniţiat de comisarul francez **Pierre Chabot,** constituie un procedeu de identificare cu ajutorul unui colaj fotografic de elemente faciale. Se folosesc fragmente fotografice ale elementelor faciale selectate de martori sau victime, dintr-un album, până la realizarea unei imagini cât mai apropiate de cel vizat. Imaginea obţinută este retuşată şi apoi refotografiată. Procedeul a dat rezultate modeste.

c. Identi-kit şi Photo-identi-kits
Martorii sau victimele care alcătuiesc portretul robot au la dispoziţie un album care conţine variante ale elementelor faciale desenate pe material (cca 500–700), şi grupate pe 11–12 grupuri de tipuri notate cu litere şi cifre. Compoziţia grafică este obţinută pe un suport special, cu geam mat, iluminat de jos, poate fi retuşat şi completat. Trebuie avut în vedere faptul că elementele faciale aparţin unor trăsături antropologice ale populaţiilor din ţările care produc aparatura.

d. Minicompozitorul (MIMIC), un dispozitiv aflat într-o cutie prevăzută cu un ecran pe care sunt proiectate elemente faciale transpuse pe 6 benzi transparente, fiecare cu o lungime de 25,4 m şi cuprinzând câte 300 elemente. Imaginea compusă pe ecran poate fi fixată fotografic cu un aparat de tip Polaroid aflat în compunerea dispozitivului.

e. **Sintetizatorul fotografic** o variantă perfecţionată a fotorobotului, selecţionează elementele faciale din fotografii obişnuite şi realizează montajul cu 4 dispozitive ce proiectează pe un ecran câte o zonă a feţei.

f. **Portretul robot** computerizat constă în compunerea elementelor faciale cu ajutorul tehnicii de calcul electronic, atât prin exploatarea eficientă a datelor furnizate de martori şi victime, cât şi prin utilizarea unor date stocate în memoria computerului referitoare la infractori identificaţi şi persoane dispărute. Dintre tehnicile de calcul folosite în prezent amintim proiectul SIGMA, utilizat de poliţia germană, sistemul IBM, precum şi sistemul MACINTOSH PLUS, folosit şi de poliţia română. Tehnicile de calcul permit alcătuirea portretului robot

după fotografii, precum şi compoziţii, pe baza unor elemente de deghizare sau îmbătrânire.

1.5. Metode criminalistice de identificare a cadavrelor cu identitate necunoscută

În afara identificării dactiloscopice, dacă persoana s-a aflat în cartoteca poliţiei, în practică sunt utilizate următoarele metode criminalistice:

a. **Metoda supraproiecţiei**, care constă în compararea, prin proiecţii fotografice, a imaginii unui craniu necunoscut cu fotografia unei persoane dispărute, căreia se presupune că i-a aparţinut craniul. Metoda a fost aplicată pentru prima dată în 1960, la Calcutta. Se execută o fotografie la aceeaşi şi în aceeaşi poziţie a craniului cu negativul fotografiei dispărutului, după care se suprapun cele două negative, stabilindu-se coincidenţa sau necoincidenţa elementelor anatomice şi antropometrice. Rezultatul se fixează prin fotografiere. În prezent se utilizează **suprapunerea electronică a imaginilor**, cu ajutorul unui dispozitiv compus din 2 camere de televiziune, o masă de mixare şi un monitor TV.

b. **Reconstituirea fizionomiei după craniu**, metodă realizată de savantul rus M.M. Gherasinov şi perfecţionată de Cantemir Rişcuţia, constă în reconstituirea plastică şi grafică a ţesuturilor moi ale capului, potrivit unor tabele întocmite de antropologi.

c. **Metoda antropologică**

Prin examenul antropologic al resturilor osoase se stabilesc originea umană, rasa, sexul, talia, vârsta, vechimea osului, leziunile traumatice. Gradul de certitudine depinde de oasele lungi întregi puse la dispoziţia specialistului (femur, tibie, peroneu, humerus, cubitus, radius). Expertiza urmelor osteologice va fi înlocuită de expertiza genetică prin care se determină ADN-ul mitocondrial.

d. **Odontologia**

Expertiza odontologică este o metodă care conduce la identificarea în situaţii deosebite: explozii, accidente, incendii, catastrofe, când rămân puţine elemente din corpul uman care pot fi examinate. Cu ajutorul odontologiei pot stabili: specia, vârsta, sexul şi tipul antropologic. Fişa odontologică este utilizată pentru identificarea cadavrelor necunoscute sau chiar la reconstituirea fizionomiei după dantură (de exemplu în cazul Râmaru, portretul robot a fost realizat după urmele de muşcături de pe corpul victimelor).

e. **Identificarea prin expertiza fotografică de portret**

Această metodă este uzitată pentru stabilirea identităţii cadavrelor, precum şi pentru identificarea persoanelor amnezice sau care îşi as-

cund identitatea. O fotografie cât mai recentă a persoanei dispărute şi fotografia cadavrului neidentificat se măresc la aceeaşi scară, după care se recurge la comparare prin confruntare, juxtapunere, caroiajul feţei, măsurarea valorilor unghiurilor şi proiecţia punctelor comune. Se stabilesc semnalmente anatomice ca: rasă, sex, vârstă etc. precum şi semnele particulare: tatuaje, negi, aluniţe, cicatrice, riduri etc.

2. Identificarea persoanelor după voce şi vorbire

2.1. Fundamentul ştiinţific al expertizei urmelor sonore ale vocii şi vorbirii

Examinarea criminalistică a urmelor sonore pentru indentificarea persoanelor a devenit posibilă şi credibilă, pentru organele judiciare datorită particularităţilor anatomo-fiziologice şi fiziopatologice care determină idividualitatea vocii fiecărei persoane, astfel:

a. **Individualitatea aparatului fonorespirator** (plămâni, bronhii, trahee, laringe, coarde vocale, cavităţi bucale şi sinuzale) determină diferenţierea persoanelor.

b. **Particularităţi ale funcţiei fonatorie** (rezistenţa coardelor vocale, presiunea şi viteza aerului respirat) diferă de la o persoană la alta.

c. **Stabilitatea pe care o prezintă vocea şi vorbirea** pe durata vieţii, de la perioada pubertăţii (12–15 ani, în special la băieţi, până la bătrâneţe, când apar unele modificări (răguşeală, prelungirea timpului de fonaţie, tremur al vocii etc.).

d. Particularităţile determinate de maladii ale aparatului fonorespirator (aparat respirator, coarde vocale, laringe, faringe, sinusuri, cavităţi nazale şi bucale) pot produce modificări sau perturbări ale vocii, cum ar fi: răguşeala, strangularea vocii, amputerea sfârşitului cuvintelor sau al fazelor şi chiar instalarea afoniei). Aceste maladii conduc la apariţia altor caracteristici individuale care vor contribui la identificare.

2.2. Caracteristicile de identificare a vocii şi vorbirii

a. Caracteristici acustice generale

Particularităţile acustice relativ neschimbătoare ale vocii permit restrângerea grupului de suspecţi:

- aspectul de ansamblu al formanţilor redaţi pe vocogramă;
- durata de pronunţare a unui cuvânt, propoziţie sau frază;
- intensitatea vocii.

b. Caracteristici acustice individuale, relativ neschimbătoare ale vocii:

- formanţii redaţi pe vocograme în bandă lată, care corespund cu frecvenţele de rezonanţă ale cavităţii aparatului vocal;

- antiformanţii, caracterizaţi prin minime de energie acustică (sunt specifici sunetelor nazale m şi n şi uneori vocalelor, fiind situaţi pe vocograme în apropierea frecvenţei de 500 Hz;
- frecvenţa vocii sau senzaţia de înălţime, calculată după formula: f = l, în care f este frecvenţa, l — este numărul de perioade iar T — unitatea de timp. Cu cât frecvenţa este mai mică, sunetul este mai grav şi invers, cu cât frecvenţa este mai mare, sunetul este mai acut.
- alte caracteristici: dinamica vocii, durata fiziologiei, respiraţia în timpul emisiunii vocale, tranziţia, locusul, bara de sonoritate, formantul de nazalitate.

2.3. Caracteristicile vorbirii

a. Caracteristici generale: stilul limbii (neliterar şi literar; familial, vulgar şi argotic).

b. Caracteristici individuale:
- particularităţi fonetice (accentul, intonaţia, deprinderea de a prescurta unele cuvinte, corecturile, pronunţarea cuvintelor străine)
- particularităţi fonetice străine;
- particularităţi lexicale şi frazeologice;
- defecţiuni de pronunţie;
- particularităţi gramaticale de ordin morfologic sau sintactic.

2.4. Expertiza criminalistică a vocii şi vorbirii

Prin expertiza fonocriminalistică pot fi lămurite următoarele întrebări:

a. Autenticitatea fonogramei în litigiu

b. Identificarea persoanei vorbitorului pe baza modelului de comparaţie; prin stabilirea unor date despre apartenenţa la gen, vârsta, sexul, profesia, zona din care provine, maladii ale aparatului respirator, dacă a fost constrâns să vorbească, dacă se află în stare de stres ş.a.

c. Deghizări ale vocii şi vorbirii

d. Depistarea încercărilor de falsificare a benzii

Etapele examinării sunt comune expertizelor de identificare a persoanei: examinarea separată, examinarea comparativă, demonstraţia şi formularea concluziei.

Este demn de remarcat faptul că prin cercetările reputatului criminalist român Ion Anghelescu, prin metoda românească de expertiză a vocii şi vorbirii s-au realizat pentru prima dată vocograme de ansamblu, pe bandă îngustă, şi de detaliu.

Pentru reuşita expertizei tehnice trebuie să se respecte următoarele reguli:
- mijloace tehnice de înregistrare similare celor ale înregistrării în litigiu, dar de mai bună înregistrare;

- să se compare banda originală şi nu cópii ale acesteia;
- imprimările să se efectueze în condiţii similare de loc, de fond sonor şi cu aceeaşi viteză de înregistrare;
- se va cere persoanei să folosească aceeaşi pronunţie, cuvinte şi expresii.

3. Înregistrarea penală

3.1. Definiţia şi scopul înregistrării penale

- Înregistrarea penală este o evidenţă sistematată, pe bază de fişe speciale centralizate la nivel naţional şi judeţean, a unor categorii de persoane, animale şi obiecte, în vederea identificării lor ulterioare.
- Scopul înregistrării penale
  - **a.** Identificarea persoanelor care au mai săvârşit infracţiuni, pe baza înregistrării penale nominale şi dactiloscopice decadactilare;
  - **b.** Identificarea infractorilor pe baza înregistrării dactiloscopice monodactilare şi după modul de operare;
  - **c.** Identificarea persoanelor dispărute, a persoanelor şi cadavrelor cu identitate necunoscută după semnalmentele exterioare ori a altor date antropologice;
  - **d.** Identificarea unor animale, a obiectelor pierdute, furate ori a celor corp delict.

Judecătorului John Fielding din Londra i se atribuie meritul de a fi înfiinţat prima cartotecă centrală în 1791, iar în Franţa Eugene François Vidocq ( ) are meritul de a fi exploatat semnalmentele, numele, porecla şi modul de operare a infractorilor în descoperirea recidiviştilor şi a celor care se sustrăgeau urmăririi penale.

Abia în 1880, însă, Alphonse Bertillon va pune bazele ştiinţifice ale înregistrării penale prin sistemul său de înregistrare şi identificare antropometrice. În ţara noastră, importante contribuţii la identificarea persoanelor şi a cadavrelor şi-au adus fraţii Nicolae şi Mina Minovici, dr. Andrei Ionescu şi Valentin Sava, care au înlocuit, în 1914, bertillonajul cu înregistrarea dactiloscopică.

3.2. Înregistrarea în cazierul judiciar

2.1. Înregistrarea nominală sau alfabetică

Evidenţa nominală se înregistrează, potrivit Legii nr. 7/1972, pe baza fişelor de cazier judiciar care cuprind: numele şi prenumele, numele avut anterior, porecla, data şi locul naşterii, părinţii, naţionalitatea, domiciliul şi reşedinţa, starea civilă, profesia, locul de muncă, antecedente penale, date privitoare la executarea pedepsei, de asemenea semnalmentele, date cu privire la amnistie, graţiere, reabilitare, prescripţii, punerea

în mişcare a acţiunii penale, luarea măsurii arestării preventive, **formula dactiloscopică**, decadactilare, fotografia de identificare şi alte menţiuni. Aceste fişe se sortează în ordine alfabetică.

2.2. Înregistrarea dactiloscopică

Cartelele dactiloscopice servesc la identificarea persoanelor care au mai săvârşit infracţiuni, a persoanelor care nu posedă acte de identitate ori se folosesc de acte false sau furate, precum şi la identificarea unor cadavre necunoscute dacă decedările sunt înregistrate în cazierul judiciar.

Înregistrarea dactiloscopică principală este **decadactilară**, după un sistem românesc conceput în anul 1923 de dr. Andrei Ionescu, având la bază metoda de clasificare **Vucetich-Oloriz**, a desenelor papilare de la cele 10 degete ale mâinilor.

La baza acestui sistem a stat metoda Vucetich de împărţire a dactilogramelor digitale în patru tipuri, fiecare dintre aceste tipuri fiind denumite în sistemul deltic preconizat de Oloriz: arc, dextrodeltic, sinistrodeltic şi bideltic.

Formula primară dactiloscopică română codifică toate tipurile şi subtipurile de dactilograme în simboluri, astfel:

Tipul	Subtipul	Silbol literar	Simbol cifric
Arc	arc simplu	A	1
	arc pin	Ap	1
Laţ	dextrodeltic	D	2
	sinistrodeltic	S	3
Cerc (bideltic)	cu toate subtipurile	B	4
Combinat	trideltic	T	5
	quatrodeltic	Q	6
Amorf	Simian	O	0
	danteliform	O; O.A; O/D; O/T	0; 0/1; 0/2; 0/5-6; 0/4
	nedefinit	x	x

Formula dactiloscopică decadactilară primară se bazează pe concepţiile lui Oloriz şi Daae, fiind reprezentată sub formă de fracţie, având la numărător tipurile de dactilograme ale degetelor mâinii drepte iar la numitor cele ale mâinii stângi, cu degetele în următoarea ordine: arătător, mare, mijlociu, inelar şi mic.

O formulă dactiloscopică primară se poate prezenta astfel (I.R. Constantin, M. Rădulescu):

Mâna dreaptă	T	4	4	5	2	, adică:
Mâna stângă	D	1	2	2	2	

– la mâna dreaptă: la degetul arătător este un desen tri sau quatrodeltic, la cel mare bideltic, la mijlociu bideltic, la inelar trideltic şi la mic dextrodeltic;

– la mâna stângă: la degetul arătător dextrodeltic, la mare arc simplu, la mijlociu dextrodeltic, la inelar dextrodeltic, la cel mijlociu dextrodeltic.

Literele reprezintă iniţiala de la cuvântul care defineşte forma desenului papilar de la degetele arătător (A(adeltic), D(dextrodeltic), S(sinistrodeltic), B(bideltic)). Cifrele indică, în ordine, degetele: mare, mijlociu, inelar şi mic.

În România s-a adoptat regula ca desenele papilare să fie notate cu cifre, astfel:

- 1-adeltice;
- 2-dextrodeltice;
- 3-sinistrodeltice;
- 4-bideltice.

Cu „X“ se notează degetele lipsă.

Pe imprimatul fişei dactiloscopice decadactilare, în compartimentul 1 sunt trecute, cu majuscule simbolurile desenelor de la degetele arătătoare; în compartimentul 2 se înscriu simbolurile de la cele cinci degete ale fiecărei mâini iar în compartimentul 3 de trece formula secundară de la cele cinci degete ale fiecărei mâini:

FORMULA DACTILOSCOPICĂ				
Ap	6	4	4	0/2
O/B	0	3	x	1

Formula dactiloscopică secundară se foloseşte când există un număr mare de fişe cu aceeaşi formulă primară, avându-se în vedere metoda lui **Juan Vucetich** şi cele două metode create de **Francis Galton**:

- metoda configuraţiei desenului papilar, folostă la dactilogramele de tipul arc;
- metoda numărării crestelor, aplicată dactilogramelor de tipul laţ;
- metoda crestei de direcţie, aplicată dactilogramelor de tipul cerc.

Fişele dactiloscopice decatactilare permit identificarea autorilor unor infracţiuni şi stabilirea identităţii unei persoane care se foloseşte de acte furate sau falsificate, identificarea unei persoane şi a unui cadavru cu

identitate necunoscută, cu condiţia ca persoana să fi fost luată în evidenţa cazierului judiciar.

2.3. Înregistrarea dactiloscopice monodactilare

Cartoteca dactiloscopică monodactilară înfiinţată în 1937, în Capitală, la Serviciul tehnico-ştiinţific, şi la nivel central în 1959, este formată din fişe care poartă imprimarea unui singur deget, având rolul de a identifica autorii infracţiunilor, în baza urmelor lăsate locului faptei. O variantă a înregistrării monodactilare este **cartoteca urmelor digitale descoperite locului faptei**, aparţinând unor infractori neidentificaţi, care creează posibilitatea verificării comparative a urmelor descoperite locului faptei cu impresiunile digitale din cartotecile deca şi monodactilare sau între urme şi impresiunile digitale aflate în memoria computerului (sistemul APIS 2000)

Formula primară monodactilară se constituie din: a) tipul, subtipul şi varietatea desenului papilar iar formula secundară monodactilară se obţine din detaliile caracteristice în nucleu şi în jurul nucleului. Clasarea fişelor monodactilare se face după acelaşi sistem precum cel folosit în clasarea fişelor decadactilare.

2.4. Înregistrarea persoanelor dispărute, a celor urmărite local şi general, precum şi a cadavrelor cu identitate necunoscută.

Aceste categorii de înregistrare se fac pe fişe separate dar au ca elemente comune: analiza semnalmentelor după metoda portretului vorbit; compararea fotografiilor existente; analiza caracteristicilor îmbrăcămintei şi a obiectelor aflate asupra lor.

În fişa de evidenţă a persoanelor dispărute (fişa D) se trec persoanele dispărute în împrejurările care justifică bănuiala că au fost victimele unei răpiri sau ale unui omor; copii mici abandonaţi; surdomuţi ori bolnavi psihic care şi-au pierdut identitatea.

Este posibilă identificarea unor cadavre necunoscute prin compararea datelor din evidenţa persoanelor dispărute. Declanşarea urmăririi generale se face după începerea urmăririi penale, potrivit unei metodologii aprobate de ministrul de interne.

În toate cazurile se vor verifica fişele dactiloscopice deca şi monodactilare şi cartoteca odontologică.

2.5. Înregistrarea după modul de operare (modus operandi)

Înregistrarea după modul de operare cuprinde:

a. Infractori recidivişti, autori ai unor fapte grave ca: omoruri, tâlhării, furturi, înşelăciuni, falsuri, violuri.

Fişele sunt clasate după natura infracţiunii comise şi după modul de operare specific; în raport cu specializările şi deprinderile unor infractori.

b. Concluziile desprinse din cercetare locului faptei pentru aceleaşi categorii de infracţiuni, atunci când autorii sunt neidentificaţi. Datele obţinute din câmpul infracţional sunt competente cu informaţiile furnizate de martorii oculari despre particularităţile fizice şi semnalmentele funcţionate ori ale făptuitorilor.

2.6. Înregistrarea în baza de date genetice

Statele membre ale Consiliului Europei au adoptat Recomandarea nr. R(92)1 din anul 1993, prin care se precizează că informaţiile presente din probele colectate pentru analiza ADN vor fi folosite numai în scopul cercetării şi condamnării infractorilor. Laboratoarele de specialitate vor fi acreditate după reguli stricte asigurându-se atât securitatea cât şi confidenţialitatea datelor genetice. La noi în ţară s-au obţinut succese importante de către Institutul Naţional de Medicină Legală „Mina Minovici" în stabilirea filiaţiei şi de către Institutul de medicină legală Craiova în probarea unor infracţiuni grave de omoruri, violuri, incesturi.

2.7. Alte categorii de înregistrări penale:

- cartoteca scrisului de mână (scriptotecă);
- cartoteca antropometrică;
- cartoteca vocii şi vorbirii;
- cartoteca scrisului dactilografiat;
- cartoteca balistică judiciară;
- cartoteca fonobalistică;
- cartoteca monedelor false;
- cartoteca obictelor furate;
- colecţii de identificare criminalistică: arme şi muniţii; instrumente de spargere; pelicule de vopsea auto; cerneluri, tuşuri şi paste de scris; produse din hârtie; colecţia tălpilor de încălţăminte; colecţia sistemelor de iluminare şi semnalizare auto; colecţia spectrală; colecţia fibrelor şi firelor textile; falsurile operelor de artă etc.

CONTURUL FEȚEI

Oval lat sus

Oval lat jos

Elipsă

Triunghi

Rotund

Dreptunghi

Pentagon cu laturi paralele

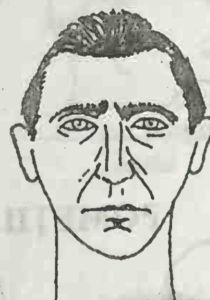
Pentagon lat sus

Pentagon lat jos

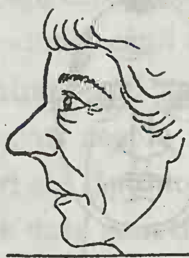
Pătrat

Rombic

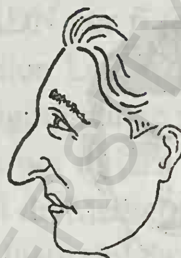
PROFIL FRONTO-NAZAL

Rectilin

Unghiular

Paralel

Frânt

Ondulat

PROFIL NAZO-BUCAL

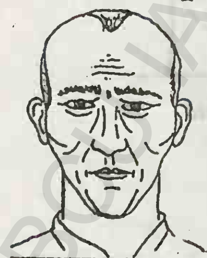

Prognat

Retrognat

Ortognat

Maxilar inferior proeminent

POMEȚII

Depărtați

Apropiați

FĂLCILE

Proeminente

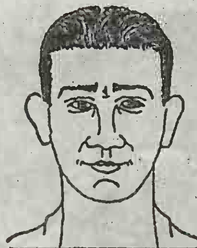

Retrase

PĂRUL

MARGINEA FRONTALĂ

Arcuit în sus

Arcuit în jos

Dreptunghiular

Inserție ascuțită

Șerpuită

FORMA PĂRULUI

Drept

În valuri

În inele

Creț

CHELIA

Frontală

Temporală

Tonsurală

Totală

FAVORIȚI

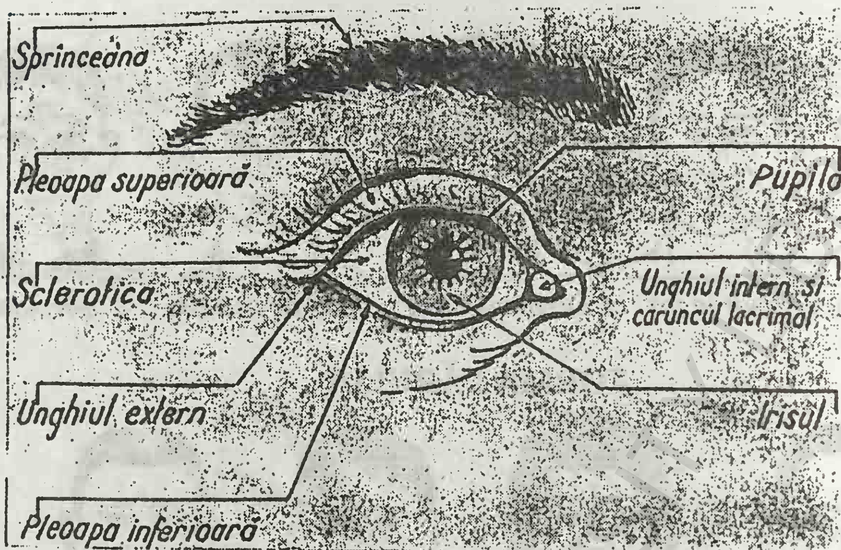

Lungi

Potriviți

Drepți

Oblici

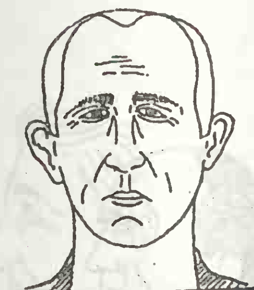
OCHIUL

FORMA OCHIULUI

Unghiul ext. ridicat

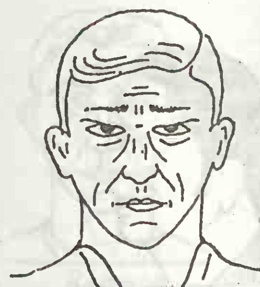

Unghiul ext. drept

Unghiul ext. coborât

PLEOAPA SUPERIOARĂ

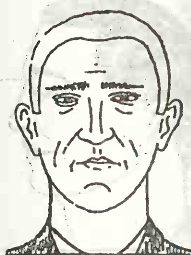

Lăsat unghi extern

Lăsat la mijloc

Lăsat unghi intern

SPRÂNCENELE

FORMA

Dreaptă

Arcuită

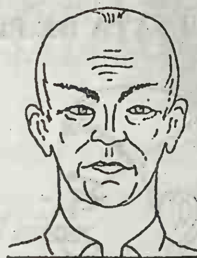
Unghiulară

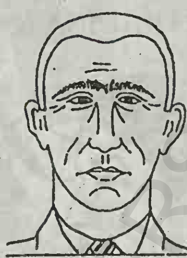
Şerpuită

Oblică în jos

Oblică în sus

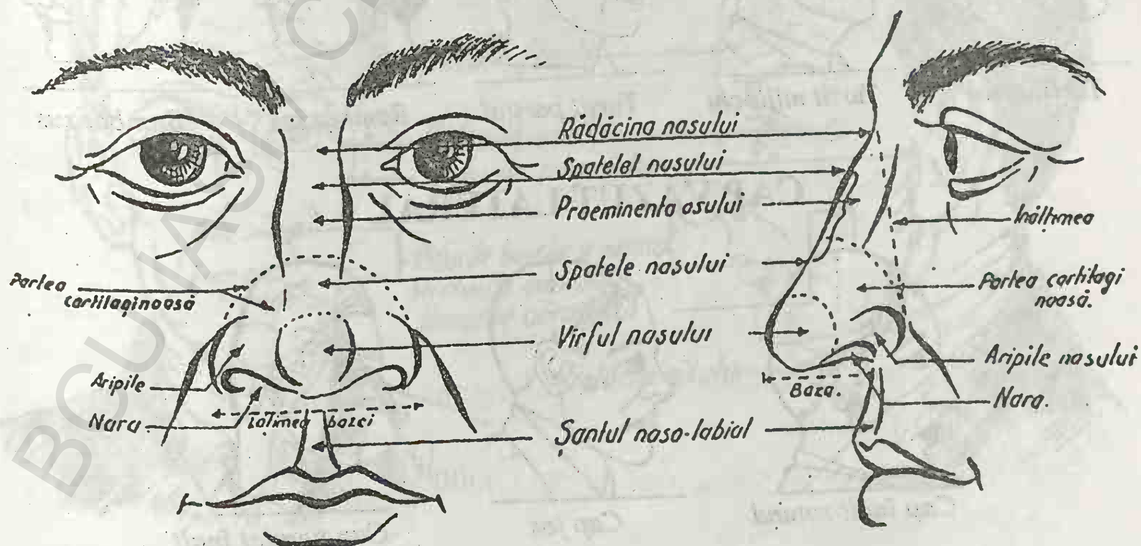
Îmbinată

Pensată

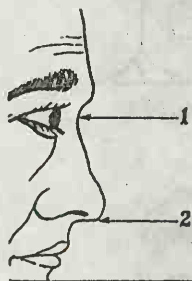
NASUL

CARACTERISTICILE NASULUI

NASUL

RĂDĂCINA NASULUI FAȚĂ DE UNGHIUL INTERIOR AL OCHIULUI

1. Rădăcina nasului
2. Baza nasului

Rădăcina joasă

Rădăcina mijlocie

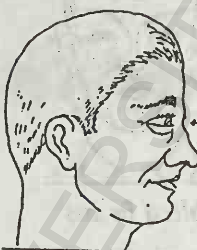

Rădăcina înaltă

RĂDĂCINA NASULUI FAȚĂ DE PLANUL FRONTAL

Rădăcina adâncă

Rădăcina mijlocie

În continuarea frunții

SPATELE CAPULUI

Turtit total

Turtit mijlociu

Turtit parțial

Bombat jos

Bombat sus

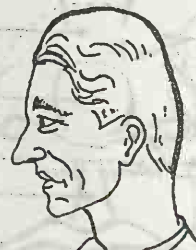
CAP VĂZUT LATERAL

Cap înalt-rotund

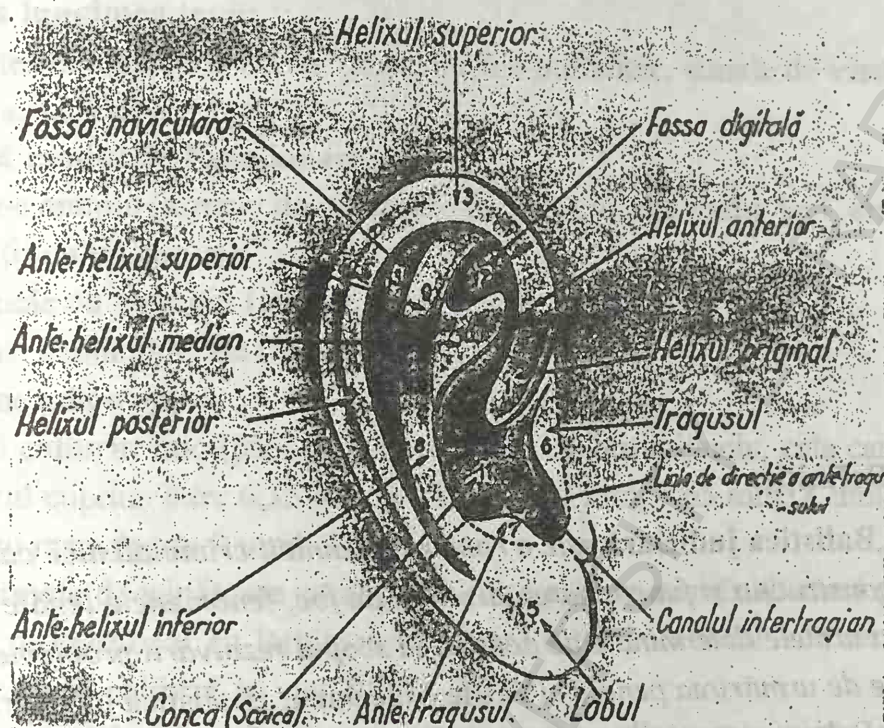

Cap jos

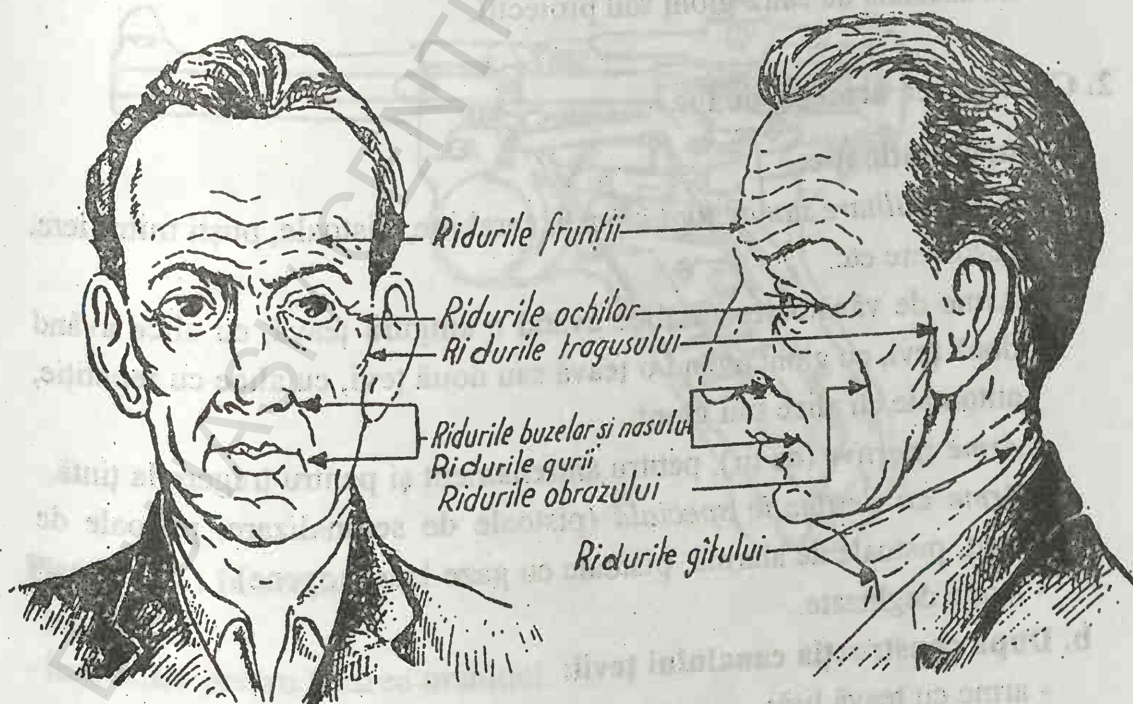

Cap țuguiat înalt

URECHEA

RIDURILE FEȚEI

Capitolul IX
Elemente de balistică judiciară

1. Definiţie:

„**Balistica judiciară** *este o ramură a tehnicii criminalistice care studiază construcţia şi funcţionarea armelor de foc, fenomenele legate de tragere şi urmele determinate de acestea în scopul rezolvării problemelor ridicate de urmărirea penală*" (**Vasile Măcelaru**, „Balistica judiciară", 1972)

• Balistica generală are trei componente:
- *balistica interioară*, care studiază fenomenele ce se produc în canalul ţevii armei după penetrare;
- *balistica exterioară*, care examinează fenomenele ce se produc din momentul în care glonţul părăseşte gura ţevii şi până la atingerea ţintei (pe traiectorie);
- *balistica ţintei*, care cercetează fenomenele ce se produc prin atingerea acesteia de către glonţ sau proiectil.

2. Clasificarea armelor de foc

a. După destinaţie:
- *Arme militare sau de luptă*: puşti, carabine, pistoale, puşti mitraliere, revolvere etc.
- Arme de vânătoare: cu alice având o singură ţeavă, cu alice având două ţevi, cu glonţ având o ţeavă sau două ţevi, cu alice cu repetiţie, automate cu alice sau glonţ.
- *Arme sportive* (de tir), pentru antrenament şi pentru tragere la ţintă.
- *Arme cu destinaţie specială* (pistoale de semnalizare, pistoale de start, pistoale de alarmă, pistoale cu gaze lacrimogene).
- Arme deghizate.

b. După construcţia canalului ţevii:
- arme cu ţeavă lisă;

- arme cu țeava ghintuită; arme cu țevi combinate (una sau două țevi lise și una ghintuită).

c. După lungimea țevii:

- cu țeavă lungă, 50–80 cm (puști, puștile mitraliere, armele de vânătoare, armele de tir.

d. După modul de funcționare:

- arme simple (armele de vânătoare cu una sau mai multe țevi, armele de tir cu un cartuș);
- armele cu repetiție (armele cu mai multe cartușe);
- arme semiautomate (foc cu foc);
- arme automate.

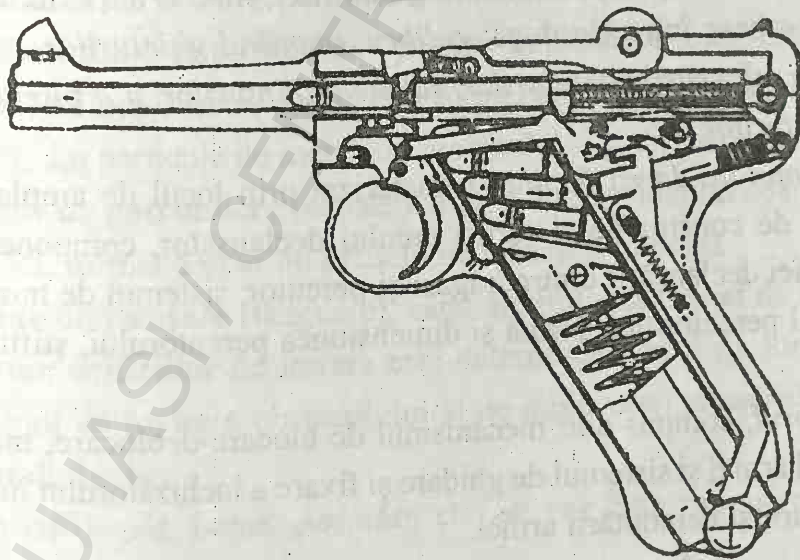
e. După calibru: mic (până la 6,35 mm); de calibru mijlociu, cele care au calibrul cuprins între 6,35 mm și 9 mm (7,62 mm; 7,65 mm; 8 mm); de calibru mare (peste 9 mm).

La armele de vânătoare cu alice, calibrul este un număr abstract și invers proporțional cu lărgimea interioară a țevii: calibrul 12 este mai mare decât calibrul 16 sau 201.

f. După muniția folosită: arme cu glonț; arme cu alice; arme mixte (arme de vânătoare cu glonț și alice).

g. După modul de fabricație: industriale și artizanale.

Toate armele de foc au obligatoriu următoarele componente pentru a funcționa:

Pistol văzut în secțiune.

- țeavă
- închizător pentru fixarea muniției
- mecanism de percuție

Revolverul colt Metropolitan MK 111.

3. Elemente de construcţie ale armelor de foc

a. **Ţeava** serveşte pentru a dirija mişcarea glonţului, pentru a imprima acestuia o mişcare de rotaţie în jurul axului. Ţeava constituie şi camera în care are loc arderea încărcăturii explozibile.
Se compune din: *camera cartuşului, conul de racordare* (locaşul de intrare a glonţului) şi *partea ghintuită*. Ghinturile canalului ţevii servesc pentru a da glonţului o mişcare de rotaţie. Intervalele între ghinturi se numesc *plinuri* iar pereţii laterali ai ghinturilor, *flancuri*. Ţevile armelor se deosebesc între ele după: *calibru*; *numărul ghinturilor; sensul ghinturilor; flancurile ghinturilor; lăţimea ghinturilor şi a plinurilor; pasul ghinturilor.*

- *Mecanismul de darea focului*, caracterizat prin locul de amplasare, sistemul de construcţie şi forma arcului declanşator, componentele transmisiei declanşării dintre trăgaci şi percutor, sistemul de montare şi locaşul percutorului, forma şi dimensiunea percutorului, ştiftul arcului.
- *Închizătorul,* compus din: mecanismul de blocare-deblocare, montat pe corpul armei şi sistemul de ghidare şi fixare a închizătorului în timpul folosirii şi demontării armei.
- Cartuşul, cu următoarele părţi componente: tubul, proiectilul, capsa şi încărcătura de azvârlire (pulberea).

Tubul cartuşului este confecţionat din metal, material plastic sau carton. Conţine încărcătura de pulbere, capsa şi proiectilul. La cartuşele

armelor de vânătoare, tubul conţine şi bura, care separă praful de puşcă de alice sau glonţ.

b. Proiectilele pot fi: gloanţe, alice, mitralii sau poşe. *Mitraliile* sunt alice mai mari, care depăşesc 5,5 mm în diametru. *Poşele* sunt alice confecţionate artizanal. *Glonţul* se compune din: miez de oţel, de plumb ori oţel acoperit cu plumb, cămaşă metalică. Diametrul unui glonţ este mai mare decât cel al calibrului ţevii (cu aprox. 0,30 mm), pentru a se reduce pierderile de gaze. *Alicele* au formă sferică şi sunt confecţionate din plumb sau alte materiale, cu o greutate până la 0,8 grame şi diametrul între 2–5 mm, întâlnite la muniţia de vânătoare dar şi cu altă destinaţie. *Capsa* conţine un exploziv puternic, sensibil la acţiunile mecanice (fulminatul de mercur sau stiliatul de plumb). Aprinderea are loc în momentul lovirii capsei de către *percutor* şi spargerea acesteia pe *nicovală*. *Încărcătura de pulbere* a unui cartuş se poate prezenta sub două forme: *pulbere neagră*, cu fum. Elementele de identificare ale cartuşului sunt date de cifrele poansonate pe exteriorul proiectilului sau pe rozeta cartuşului: primele 2 cifre constituie codul producătorului iar ultimele două — anul de fabricaţie.

4. Urmele principale ale împuşcăturii:

a. Urme de perforare, compuse din *orificiul de intrare, canalul* şi *orificiul de ieşire.*

Orificiile de intrare permit determinarea *direcţiei* din care s-a tras şi unghiul sub care proiectilul a pătruns în obstacol. La orificiile de intrare se întâlneşte *inelul de frecare*, format din produsele de ardere ale pulberii, din particule de metal ale proiectilului şi din depuneri de unsoare.

b. Urme de pătrundere (canale oarbe), când proiectilul se opreşte în obstacol, formând doar un orificiu de intrare şi canalul.

c. Urme de ricoşare (tangente), când glonţul este deviat de obiect.

Forma orificiilor de intrare este determinată de forţa lor cinetică, de unghiul de lovire a obstacolului şi de *densitatea materialului pătruns* **(Camil Suciu):**

- În *cărămidă, beton, porţelan* etc. se vor crea rupturi pronunţate şi chiar spargerea obiectului.
- În *materialele plastice*, lemn, metal, piele prelucrată etc. se vor crea orificii cu diametrul apropiat de cel al proiectilului iar în *materialele elastice* cele două orificii se observă cu greu.

Canalul de pătrundere indică drumul parcurs de proiectil în interiorul obiectului perforat. Orientarea lui depinde de energia cinetică a proiectilului şi de forma acestuia.

- în obiectele subţiri (tablă subţire de metal), canalul lipseşte (cele două orificii se întrepătrund).
- în obiectele de metal care au formatul unei table, proiectilul va crea o înfundătură, dacă nu le-a traversat sau cele două orificii sunt foarte apropiate de acela al proiectilului.
- orificiile de intrare şi ieşire într-un geam de sticlă au forma unui con cu baza în direcţia de înaintare.
- orificiile de intrare şi ieşire în obiecte de îmbrăcăminte din material plastic sunt identificate după poziţia îmbrăcămintei pe corp, precum şi după inelul de frecare. Numărul orificiilor de intrare şi de ieşire poate fi mai mare decât numărul proiectilelor care au străbătut îmbrăcămintea, dacă aceasta a format cute.
- orificiile de intrare în corpul uman se caracterizează prin lipsă de ţesut.

Ricoşarea se produce la unghiuri de întâlnire între 0 şi 35°. Deraierile unghiului de respingere sunt cu atât mai mari cu cât densitatea obstacolului este mai mică. Distanţa de zbor a proiectilului este cu atât mai mare după ricoşare, cu cât viteza proiectilului a fost mai mare şi unghiul de ricoşare mai mic.

A doua abatere prin ricoşare depinde de sensul de rotire a proiectilului. Ricoşările din obstacole moi se fac în unghiuri de respingere foarte neregulate; ricoşările din pământ sunt posibile numai la viteze de cel puţin 150–200 m/s, iar din apă numai pentru unghiuri de întâlnire între 4 şi 12°.

Expertiza urmelor principale ale tragerii stabileşte:
- dacă orificiile sunt produse de o armă de foc sau de altă natură;
- *dacă sunt formate de acelaşi tip de gloanţe* (în situaţia mai multor orificii de intrare şi de ieşire);
- dacă au fost trase de una sau mai multe arme;
- *direcţia sau direcţiile* din care s-a tras.
- mărimea unghiului de incidenţă.

5. Urmele secundare

5.1. Urme secundare formate la tragerile cu ţeava lipită de corp sau de la mică distanţă:

Rupturile provocate de gaze au loc numai în tragerile foarte apropiate, între 3 şi 12 ani, forma lor deprinzând de: distanţa de la care s-a tras,

de felul armei, de natura încărcăturii şi de materialul în care s-a tras: formă stelară, sub formă de cruce sau forma unei lipse de material.

Arsurile sunt urme formate în tragerile apropiate, depinzând de distanţa de la care s-a tras, de pulberea folosită de felul ţevii armei şi mai ales de gura ţevii.

Urmele de afumare se formează prin depunerile de funingine a pulberii cu fum şi numai a unor cantităţi foarte mici din alte materiale (de ex. pulberea neagră, depuneri din rezidurile capsei, resturi metalice luate de pe proiectil sau ţeava armei).

Urma de afumare poate fi vizibilă (se fotografiază cu material fotografic în alb-negru) şi invizibilă (se fotografiază în radiaţii infraroşii).

Tatuajul este o urmă secundară formată de pulberea nearsă sau în stare incandescentă, în jurul orificiului de pătrundere a proiectilului. Mărimea este în raport cu distanţa de tragere, natura şi forma pulberii, lungimea ţevii.

Urmele unsorii se formează ca stropi în jurul orificiului de intrare, la tragerile din apropiere, uneori până la o distanţă de 150 cm.

5.2. Urme secundare formate indiferent de distanţa de tragere:

Inelul de frecare se formează la orificiul de intrare a proiectilului şi, uneori, pe o mică porţiune, chiar şi de-a lungul canalului de pătrundere.

Inelul de metalizare se întâlneşte atât la gura orificiului de intrare a proiectilului, făcând corp comun cu inelul de frecare, cât şi independent de acesta. Analiza inelelor de metalizare se face cu activare cu neutroni, röntgenografia şi analiza spectrală.

6. Stabilirea distanţei şi a direcţiei de tragere

6.1. Prin distanţă se înţelege intervalul spaţial parcurs de proiectil de la gura ţevii până la obstacol:

- *împuşcături fără distanţă* (distanţă zero) executată prin lipirea ţevii armei de obiect, la care întâlnim urme suplimentare ca: imprimarea gurii ţevii armei sau afumări şi arsuri aproape suprapuse: (până la 1,5 m).
- *împuşcături de la mică distanţă*, apreciate după acţiunea urmelor suplimentare;
- *împuşcături de la distanţă* (peste 5 m), când factorii suplimentari ai împuşcăturii nu mai acţionează, cu excepţia urmelor depuse de proiectil.

Pe mâna trăgătorului care a efectuat chiar şi o singură tragere cu un pistol de calibru 7,62 mm – 9 mm, cu ţeava lipită sau de la mică distanţă (5–30 cm), se pot găsi urme de funingine şi granule de pulbere nearsă.

Pe mâna trăgătorului care a efectuat trageri repetate cu ţeava lipită sau de la mică distanţă şi în crsul cărora a încărcat sau descărcat arma, ur-

mele de funingine şi particulele de pulbere arsă sunt foarte accentuate. **(Vasile Măcelaru)**

Distanţa de la care s-a tras se mai poate aprecia şi în raport cu *efectul perforant al proiectilului*, prin trageri experimentale, distanţând fiecare tragere cu 10 cm, pentru a crea modele de comparaţie pe baza urmele suplimentare. Obstacolul va prezenta *urme de suprafaţă* cu atât mai mari cu cât distanţa de tragere a fost mai mare. **(Camil Suciu)**

La armele de vânătoare, cu ţeavă lisă şi cu proiectilele formate din alice sau mitralii, distanţa de tragere se apreciază după gradul de dispersare a alicelor. (A se vedea **Vladimir Beliş, V. Dragomirescu,** „Medicină legală", Bucureşti, 1992).

6.2. Pentru stabilirea **direcţiei de tragere** se vor analiza orificiile de intrare şi de ieşire a proiectilelor, precum şi urmele suplimentare ale împuşcăturii.

Pentru distanţe mici (50 m pentru pistoale, 100 m pentru armele automate şi 200 m pentru armele militare) se foloseşte metoda *vizării directe* prin intermediul unui tub de hârtie introdus prin ambele orificii. Privind prin tub se va determina cu precizie direcţia din care s-a tras. Dacă sunt perforate două obiecte aflate la distanţe mai mari, urmele sunt unite cu o sfoară, de-a lungul căreia se vizează. În canalele mai lungi, caracteristice obiectelor cu o grosime mare, sau a canalelor oarbe, determinarea distanţei se face prin introducere unei tije în canalul orb şi vizarea în prelungirea acesteia.

În aprecierea distanţei de tragere se va ţine seama şi de *factorii care determină schimbări de direcţii, în afară de rezistenţa aerului şi gravitaţia pământului: ploaia, vântul, sensul mişcării giratorii a proiectilului şi de fenomenul ricoşării.*

7. Identificarea armei după urmele formate pe glonţ şi pe tubul cartuşului (Camil Suciu, Emilian Stancu)

7.1. Identificarea armei după urmele formate pe glonţ

- Se delimitează *cercul armelor suspecte* după numărul golurilor şi plinurilor, calibrul, unghiul şi sensul de răsucire.
- Se efectuează *trageri experimentale* pentru obţinerea *modelelor de comparaţie*, după verificarea şi curăţirea armei, inclusiv prin gammagrafiere.
- Se foloseşte muniţie cu caracteristici asemănătoare celei descoperite la locul faptei.

Tragerile se efectuează în *captatoare de proiectile* (cutii sau lăzi lungi dreptunghiulare, umplute cu vată sau câlţi şi împărţite pe compartimen-

te din carton, pentru a se stabili în care din ele s-a oprit proiectilul; *tuburi de aprox. 4 m pline cu apă*, închise cu membrană de cauciuc, cutii cu compartimente umplute cu mase plastice.

- *Numărul tragerilor* este limitat la *3–5 focuri.*
- Fiecare proiectil este ambalat separat, indicându-se data, expertul şi numărul tragerii.
- **Tehnici de examinare:**
  - **examinarea la microscopul comparator a continuităţii sau discontinuităţii liniare a striaţiilor formate pe glonţ;**
  - **compararea mulajelor realizate prin galvanoplastie sau cu materiale plastice transparente, de pe proiectilul în litigiu şi cel tras experimental;**
  - **examene comparative pe diagrame realizate la striagrafe, care descriu grafic relieful proiectilelor.**
  - **rularea proiectilelor pe suporturi plastice (ceară, aliaje termoplastice).**

7.2. Identificarea armelor după urmele lăsate pe tubul cartuşului

- Se procedează în *aceleaşi condiţii şi faze* ca şi la identificarea după urmele formate pe glonţ.
- Prezintă avantajul că tubul, de regulă, rămâne intact.
- Tubul permite şi identificarea armelor cu ţevi lise (arme de vânătoare îndeosebi).
- Urmele sunt formate pe tub de către mecanismul de încărcare, tragere şi extragere a cartuşului tras şi constau în *urmele formate pe rozeta tuburilor de către percutor, peretele frontal al închizătorului, gheara extractoare, pragul aruncător, pereţii camerei cartuşului.*
- **Tehnici de examinare:**
  - ***discurile lui Metzger*** (măsurarea unghiului format de urma percutorului cu urma ghearei extractoare);
  - *dispozitivul de fotografiere „Dolegal"* (permite fotografierea simultană a 12 tuburi);
  - *microscopul comparator*: compararea de microfotograme executate separat pentru cele două tuburi (în litigiu şi cel experimental);
  - pe baza mulajelor obţinute după interiorul camerei de detonare (se compară tubul în litigiu şi mulajul experimental).

Capitolul X
Examenul tehnic al documentelor

1. Stabilirea vechimii unui înscris

a. *Neconcordanțe între conținutul textului și perioada* la care se pretinde că a fost redactat:
- denumirile unor străzi sau localități;
- stilul și ortografia epocii;
- numele unor persoane etc.

b. *Proprietățile hârtiei*, compoziția, modul de fabricare într-o anumită perioadă, gradul de îmbătrânire (decolorare, grad de elasticitate).

c. *Examinarea cernelurilor* (gradul de oxidare sub acțiunea luminii, căldurii sau umidității).
- Este relevant *gradul de migrare*, în masa hârtiei, a componentelor de clor (2 ani) și sulf (10 ani) din cerneală.
- Solubilitatea cernelii din actul scris diferă în raport cu timpul: cu cât actul este mai vechi, cu atât se dizolvă mai greu cerneala din actul scris. Cerneala se deschide de la albastru la bleu.

d. Intersectarea trăsăturilor de cerneală: la falsul prin adăugare de text se constată o suprapunere a traseului unui rând superior peste cel inferior **(Em. Stancu)**, precum și o revărsare a cernelii din trăsătura proaspătă în trăsătura uscată.

e. După tipul de instrument scriptural.

f. Vechimea actelor dactilografiate depinde de proprietățile hârtiei, caracteristicile de tip și de uzură ale mașinii de scris. **(Lucian Ionescu)**

2. Caracteristicile topografice ale scrisului

a. Marginea lăsată de scriptor (mare, mijlocie, mică; regulată, serpentină, oblică; lăsată în stânga sau în dreapta textului).

b. Mărimea alineatelor.

c. Distanța dintre rânduri.

d. Amplasarea unor mențiuni: antet, dată, formulă de adresare etc.

3. Caracteristicile generale (dominantele grafice) ale scrisului (Lucian Ionescu):

a. *Gradul de evoluție*: inferioare (slab evoluate); medii (mediocre); superioare (evoluate).

b. *Forma scrisului:*
- după configurația literelor: scris cursiv și scris de factură tipografică;
- după tipul mișcărilor: arcadate, ghirlandate, unghiulare, rotunjite, forme intermediare (de ex. colț-arcadate);
- după gradul de simplificare: simple, simplificate și complicate.

c. *Dimensiunea scrisului*
- după înălțime: mari, medii, mici;
- după lățime: dilatate, normale și înghesuite;
- după proporții: supraînălțate, normale și subînălțate;
- după continuitatea înălțimii: uniforme, crescătoare (îngladiate), descrescătoare (gladiolate), filiforme.

d. *Viteza scrisului*: lent, normal și rapid.

e. *Presiunea scrisului*:
- după gradul de presiune: apăsat, normal (ușor);
- după continuitatea presiunii: cilindric, ascuțit, măciucat, fusiform.

f. *Continuitatea scrisului*
- după unirea semnelor grafice: legat, grupat, nelegat (tocat);
- după tipul de legătură: arcadat, ghirlandat, unghiular.

g. *Spațierea scrisului:* scris normal, înghesuit, risipit.

h. Direcția rândurilor: scris orizontal, ascendent, descendent.

i. *Forma rândurilor*: scrisuri drepte, convexe, șerpuitoare, scaliforme („săltărețe" sau „etajate").

j. *Marginea textului*
- Marginarea: nemarginate, încadrate, dextromarginate, sinistromarginate.
- Mărimea marginii: mică, normală, mare.
- Forma marginii din stânga: dreaptă, progresivă, regresivă.
- Folosirea alineatelor și mărimea lor.

k. *Plasarea diferitelor elemente*: antet, titlu, data, semnătura etc.

4. Caracteristicile particulare ale scrisului

„Prin caracteristicile speciale se înțeleg deprinderile manifestate în construirea semnelor grafice considerate separat sau a mai multor semne care alcătuiesc o formație (monogramă, grup de litere, abreviere). Aceste deprinderi se referă la modul de execuție a literelor, la semnele de punctuație și alte semne, precum și la poziția lor reciprocă" **(Lucian Ionescu)**

a. *Morfologia* (structura) semnelor grafice: modelul utilizat. Când se folosesc concomitent mai multe variante ale aceloraşi litere se poate vorbi despre *poliformism literal* (ex. *d* caligrafic şi *d* gotic).

b. Numărul elementelor constructive: determinarea cantitativă, precum şi continuitatea trăsăturilor.

c. *Forma elementelor constructive*:

- trăsături drepte: verticale, oblice şi orizontale;
- trăsături circulare: închise, semicirculare şi în spirală;
- trăsături unghiulare (ascuţite);
- trăsături convexe (arcadate);
- trăsături concave (ghirlandate);
- trăsături ovoidale (şerpuitoare);
- trăsături rotunde, oviodale şi buclate.

d. *Direcţia predominantă* a mişcărilor:

- după sens: dextrogire şi sinistrogire.
- pe verticală: de jos în sus (extensiune) şi de sus în jos (flexiune).
- pe orizontală: spre dreapta (abducţie) spre stânga (aducţie).

e. Modul de începere a semnelor (trăsătura de atac şi poziţia punctului incipient).

f. Modul de finalizare al semnelor.

g. Legarea semnelor şi a elementelor lor.

h. Dimensiunea semnelor şi a elementelor lor.

i. Alinierea semnelor pe linia de bază a scrisului.

j. Înclinarea semnelor şi a elementelor lor.

k. Modul de repartizare a presiunii (trăsături groase şi subţiri).

l. Modul de executare al unor semne grafice: bara minusculei „t"; punctul minusculei „i"; semnele diacritice („î", „ă", „ş", „ţ").

m. Modul de scriere al unor menţiuni: abrevieri; date calendaristice; operaţii matematice; numerotarea paginilor; bifările.

6. Obţinerea modelelor de scris pentru comparaţie

Modelele de comparaţie se împart în:

a. *Modele de comparaţie libere* sau *piese preconstituite*, realizate în afara procesului judiciar şi, de multe ori, la o dată anterioară: însemnări, scrisori, autobiografii etc.

Piesele preconstituite trebuie să se apropie de scrisul în litigiu prin formă şi conţinut, să fie redactate într-o perioadă apropiată şi scrise cu un instrument scriptural asemănător. **(Em. Stancu)**

b. *Modele de comparaţie experimentale (piese la cerere)*, care constau din probe de scris luate la solicitarea şi numai în faţa organului judiciar, prin scriere liberă sau dictare. **(Em. Stancu)**

La scrierea liberă, ar trebui ca persoana să nu cunoască destinaţia reală a textului, pentru a preveni o eventuală deghizare, iar textul scris după dictare trebuie să conţină cât mai multe cuvinte şi expresii din textul în litigiu.

- Pentru un text obişnuit sunt suficiente 3 probe luate la cerere.
- În cazul semnăturilor, se iau mai multe specimene (10 semnături pe câte 5 foi separate). Învinuitului sau inculpatului nu i se arată semnătura în litigiu.

6.1. Cercetarea falsului prin înlăturare de text (L. Ionescu):

Înlăturarea sau ştergerea de text se realizează pe cale mecanică sau chimică. Uneori este urmată de adăugarea altui text (fals prin substituire).

a. *Alterarea pe cale mecanică* prin radiere cu guma sau răzuire cu o lamă ori alt instrument ascuţit: deteriorarea hârtiei prin subţierea şi deranjarea fibrelor din stratul superior (distrugerea ancolajului), precum şi prin pierderea strălucirii. Urmele pot fi puse în evidenţă prin: examinare microscopică, examinarea actului în transparenţă, iluminare laterală sub un unghi de incidenţă, expunerea la vapori de iod, absorbirea unor substanţe lichide colorate, pulverizarea cu prafuri fine (de ex. grafit); măsurarea conductibilităţii electrice a hârtiei în diferite porţiuni, măsurarea grosimii cu ajutorul micrometrului, examinarea în radiaţii.

Ştergerea este pusă în evidenţă şi prin descoperirea fragmentelor de scris rămase, evidenţierea şanţurilor de presiune din scrisul înlăturat sau distrugerea reţelei de protecţie ori a liniaturii formularului.

b. *Alterarea pe cale chimică:* decolorarea trăsăturilor scrisului cu cerneală sau cu pastă prin spălarea cu substanţe corozive. Sub acţiunea radiaţiilor ultraviolete zona afectată va căpăta o fluorescenţă puternică, putându-se citi ce a fost scris. Dacă nu intervine fluorescenţa se vor încerca alte metode.

c. *Alterarea prin acoperire.* Un text poate fi mascat prin scriere deasupra, prin haşurare cu linii, prin pătare etc. Textul iniţial se evidenţiază sub acţiunea radiaţiilor infraroşii, prin fotografierea actului în infraroşii, prin examinarea directă a acestuia la convertizorul de imagine electrono-optică ori prin examinare holografică.

6.2. Cercetarea falsului prin adăugare de text este o formă tipică a falsurilor parţiale, realizată prin: *modificarea* unei litere sau cifre, adăugiri de cifre, de cuvinte sau de rânduri; *transferul* de litere, cuvinte, cifre după un înscris autentic (copiere).

Falsul prin adăugare de text poate fi precedat de înlăturarea textului. Cercetarea va parcurge următoarele etape (**Em. Stancu, D. Sandu**):

a. *Studiul caracteristicilor grafice ale textului:*
- îngrămădirea ori prescurtarea cuvintelor; micşorarea distanţei dintre rânduri; modificarea sau orientarea diferită a liniei de bază a rândurilor;
- modificări datorate schimbării suportului pe care a fost aşezat înscrisul;
- schimbarea instrumentului scriptural.

b. *Cercetarea materialului de scriere* prin examinarea fizico-chimică a materialului cu care s-a scris (creion, cerneală, tuş etc.)

c. *Studierea modului de intersectare a trăsăturilor.* Regula este că trăsăturile executate ulterior se suprapun peste trăsăturile executate anterior iar traseele rândurilor inferioare le intersectează pe cele superioare.

Tehnici de evidenţiere: investigare optică, examinări stereomicroscopice cu iluminare în contrast de culoare, examinarea în microscopie electronică cu baleiaj, studierea fluorescenţei ultraviolete ori a luminiscenţei infraroşii. (**Em. Stancu**)

6.3. Falsul prin imitarea scrisului

a. *Falsul prin imitare liberă:* cu modelul în faţă dar şi din memorie. Poate fi depistat datorită unor *indicii de plastografiere*:
- prezenţa caracteristicilor propriului scris al plastografului;
- ignorarea modului de executare şi de dispunere a semnelor diacritice şi de punctuaţie;
- depistarea unor caracteristici de ordin particular.

b. *Falsul prin imitare servilă (prin copiere directă)* poate fi depistat datorită unor elemente specifice:
- lipsa de spontaneitate în executarea gramelor, nesiguranţa traseului;
- grosimea şi presiunea uniforme a trăsăturilor;
- viteza scăzută de scriere, reluări sau retuşări de trasee pentru rectificarea gramelor.

Descoperirea falsului prin copiere se face în raport cu procedeul folosit de plastograf.
- *la copierea prin transparenţă*: coincidenţa dimensiunilor scrierii falsificate cu cea a originalului;
- la copierea pe hârtie de calc sau prin folosirea plombaginei, apar, la fel, elemente de coincidenţă.

7. Falsificarea impresiunilor de ştampile

7.1. Principalele metode de realizare a falsului de ştampile:

- desenarea ştampilei pe înscris;
- copierea sau transferarea unei impresiuni aflate pe un înscris autentic şi confecţionarea unei ştampile după modelul celei originale. Descoperirea falsului se face sub acţiunea radiaţiilor invizibile (ultraviolete sau infraroşii).

La *contrafacerea ştampilei*, elementele de falsificare constau în lipsa de simetrie şi neuniformitate a literelor şi cifrelor, realizarea defectuoasă a stemei etc.

- răsucirea unei ştampile relativ asemănătoare sau suprapunerea a două impresiuni;
- aplicarea altei ştampile, după îndoirea prealabilă a hârtiei, pentru a nu se imprima toate elementele ştampilei.
- *metode tipografice*: tipar înalt (fotozincografie) sau tipar adânc (tifdruk), folosite în scopul reproducerii, urmată de confecţionarea unei ştampile după cea originală.

7.2. Falsificarea sigiliilor se face în raport cu natura materialului: plastilină, ceară roşie, plumb, materiale termoplastice.

Expertiza criminalistică presupune descoperirea urmelor substanţelor folosite de infractor la contrafacere (ghips, plastilină), a urmelor de lipire, studierea desenului sau reliefului sigiliului. **(Em. Stancu)**

Capitolul XI
Capcane criminalistice

1. Noţiuni generale

Prin *capcană*, autorii *Micului dicţionar enciclopedic*, (Editura Enciclopedică Română, 1972), înţeleg „dispozitiv de prindere a unor animale", indicând şi un al doilea sens: „mijloc viclean pentru a prinde sau a demasca pe cineva".

Această ultimă accepţiune este valabilă pentru a defini activitatea *„inteligentă"* (şi nu vicleană) a organelor judiciare pentru demascarea (identificarea şi dovedirea) infractorilor care comit anumite genuri de infracţiuni, de obicei săvârşite în mod repetat din acelaşi loc.

Autorii *Dicţionarului de criminalistică* definesc doar capcana chimică: „procedeul ştiinţific care constă în utilizarea unor substanţe sau soluţii chimice, într-un loc precis determinat, în scop preventiv şi pentru identificarea persoanei care a venit în contact cu locul marcat".

Împărtăşim punctul de vedere al lui **Dumitru Culcea,** definind **capcana criminalistică** drept activitatea tehnico-ştiinţifică şi tactică a organelor judiciare, prin folosirea de substanţe chimice şi instalaţii mecanice electronice sau electromagnetice, pentru identificarea şi probarea vinovăţiei infractorilor.

Asemenea procedee de identificare a răufăcătorilor s-au folosit în toată istoria umanităţii, avându-se în vedere caracterul lor practic.

Poate prima „capcană" cunoscută o reprezintă *gâştele de pe Capitoliu*, care au salvat Roma în anul 390 î.Hr. Acestea, prin ţipetele lor, au pus în gardă pe romani asupra atacului pe care galii îl declanşaseră în timpul nopţii.

Valoarea probantă a indicatorilor tehnici stabiliţi prin capcane se estimează numai în raport cu celelalte probe de care dispun organele de anchetă.

2. Tipuri de capcane criminalistice. Cerinţe generale de organizare

În funcţie de mijloacele folosite în realizarea acestor procedee, ele se împart în două tipuri:

a. Capcane chimice

Sunt acele procedee în care se folosesc substanţe sau soluţii colorate, vizibile sau invizibile, substanţe care marchează obiectele urmărite (sustrase de infractori) sau locurile obligatorii de trecere, şi care vor fi detectate pe corpul sau îmbrăcămintea autorilor, după ce s-a comis infracţiunea.

Pentru reuşita acestui procedeu, cazurile în care se vor folosi trebuie să răspundă următoarelor condiţii:

- să se comită infracţiuni repetate în acelaşi loc (ex.: furtul de bani, în mod repetat, dintr-o casă de bani);
- cercul de suspecţi să fie bine delimitat (ex. salariaţii unei societăţi comerciale);
- să se folosească substanţe chimice netoxice, care nu se găsesc în comerţ şi nu sunt la îndemâna populaţiei;
- activitatea de marcare a bunurilor ce se sustrag trebuie să se facă în secret;
- la obiectele marcate chimic nu trebuie să aibă „acces" decât infractorii.

b. Capcanele fizice

Această a doua mare categorie de capcane (numite uneori şi sisteme de alarmare) sunt acele procedee care semnalează prezenţa infractorilor, fie în locul unde se consumă actul infracţional, fie prin semnalizarea locului unde se ascunde bunul furat.

În realizarea acestor capcane se folosesc în unele cazuri surse de radiaţii atomice (izotopi radioactivi), de ultrasunete, radiaţii infraroşii.

De cele mai multe ori aceste surse sunt incluse în circuite electronice care pun în funcţiune, la sesizarea infractorului în câmpul infracţiunii, camera de filmat video, sisteme de alarmare sonore şi luminoase, închiderea unor uşi, blocarea unor căi de acces etc.

O clasificare a acestor capcane ar putea fi următoarea:

- capcane electronice;
- capcane foto-video;
- capcane cu ultrasunete;
- capcane radioactive.

Pentru reuşita capcanelor fizice trebuie să fie respectate următoarele cerinţe:

- secretul amplasării lor;
- funcţionarea continuă în perioadele critice;
- asigurarea nepenetrării locului păzit de către persoane inocente.

3. Aplicarea şi constatarea capcanelor criminalistice

În cazul capcanelor criminalistice chimice, aplicarea se face în baza unui proces-verbal unde se consemnează modalitatea în care s-a aplicat capcana, locul, data şi motivaţia aplicării ei.

La aplicarea capcanei vor participa şi doi martori asistenţi.

La realizarea capcanei, după ce a fost depistat infractorul, se întocmeşte un nou proces-verbal, de această dată de constatare a prezenţei substanţelor chimice folosite la marcarea obiectelor.

Şi în acest caz vor participa doi martori asistenţi. La procesul-verbal se vor ataşa planşe fotografice cu imagini foto reprezentând urmele substanţei folosite pentru marcare, descoperite pe corpul său îmbrăcămintea autorului.

În procesul-verbal se va menţiona şi declaraţia făptuitorului.

În privinţa capcanelor fizice, depistarea făptuitorului locului faptei va fi consemnată într-un proces-verbal de constatare a infracţiunii în flagrant, respectându-se dispoziţiile Codului de procedură penală.

4. Folosirea rezultatelor capcanelor criminalistice în cercetarea penală

Dacă în dovedirea faptei penale nu există decât capcana criminalistică, mai bine zis procesul-verbal de constatare, dovedirea vinovăţiei nu este completă.

Aşa cum am mai menţionat, ea va trebui să fie completată cu alte probe.

În toate cazurile de depistare a infractorului trebuie să se execute o cercetare locului faptei pentru descoperirea şi ridicarea urmelor create de infractor. De cele mai multe ori la locul faptei se descoperă urme papilare, urme biologice sau de încălţăminte.

De regulă, probaţiunea infracţiunii prin capcane criminalistice se completează cu expertizele criminalistice dactiloscopice sau traseologice.

PARTEA A II-A

ELEMENTE DE CRIMINALISTICĂ TACTICĂ ȘI METODICĂ

Capitolul 1
Cercetarea locului faptei

1. Noţiunea, scopul şi importanţa cercetării locului faptei

1.1. Noţiunea

Cercetarea locului faptei constituie o activitate procedurală **iniţială** care are ca scop perceperea nemijlocită a locului în care s-a săvârşit o infracţiune, descoperirea, fixarea şi ridicarea urmelor create prin activitatea infracţională, precum şi stabilirea mijloacelor materiale de probă, în scopul identificării făptuitorului. Cercetarea locului faptei poate fi şi **suplimentară**, când are loc ulterior constatării infracţiunii, în mod repetat sau ori de câte ori este necesar.

- În literatura de specialitate se apreciază importanţa deosebită care se atribuie cercetării locului faptei pentru identificarea făptuitorului şi soluţionarea cauzei penale.
- Codul de procedură penală, în art. 30 alin. ultim, defineşte **locul săvârşirii infracţiunii** ca „locul unde s-a desfăşurat activitatea infracţională, în totul sau în parte, ori locul unde s-a produs rezultatul acesteia".
- Se impune însă precizarea că cei mai mulţi teoreticieni consideră că sintagma **„locul săvârşirii infracţiunii"** este acoperitoare pentru expresia **„faţa locului"**, cu precizarea că se au în vedere:
  - locul propriu-zis al săvârşirii infracţiunii (încăpere sau suprafaţă de teren);
  - locul în care se află obiectele care au servit la comiterea infracţiunii sau obiectul care constituie produsul infracţiunii;
  - căile de acces sau de retragere a făptuitorului (făptuitorilor) ori a părţii vătămate.

Aceste locuri formează, în majoritatea cazurilor, un tot unitar, deşi între ele pot fi şi distanţe foarte mari.

- Potrivit art. 129 alin. 1 din Codul de procedură penală, cercetarea locului faptei poate fi dispusă când este necesar:

- să se efectueze constatări cu privire la situaţia locului săvârşirii infracţiunii;
- să se descopere şi să se fixeze urmele infracţiunii;
- să se stabilească poziţia şi starea mijloacelor materiale de probă şi împrejurările în care a fost săvârşită infracţiunea.

• Cercetarea locului faptei se impune şi în scopul **percepţiei nemijlocite a scenei infracţiunii**, chiar dacă a trecut un anumit timp de la comiterea infracţiunii iar faţa locului a suferit modificări.

1.2. Caracteristicile cercetării locului faptei:

• Constituie o activitate **iniţială** a investigării unei infracţiuni. Este **obligatorie** în cazul infracţiunilor în care au avut loc moartea victimei, vătămări corporale grave, furturi din locuinţe, furturi de şi din autoturisme, tâlhării şi violuri urmate de moartea victimei, tâlhării, accidente de circulaţie cu moartea victimei şi fuga de la locul faptei, incendii, explozii, calamităţi. Cercetarea locului faptei este posibilă şi obligatorie chiar şi în situaţiile în care evenimentul a fost reclamat cu întârziere (de ex. tâlhăria reclamată după externarea victimei).

• Este o activitate **imediată**, care trebuie să se efectueze într-un termen cât mai apropiat de comiterea infracţiunii.

• Constituie, în principiu, o **activitate irepetabilă,** datorită modificărilor la care este supusă faţa locului.

1.3. Importanţa cercetării locului faptei:

- **constituie, de cele mai multe ori, singura modalitate de obţinere a probelor în faza iniţială.**
- este un element probator deosebit de relevant pentru aflarea adevărului.
- contribuie la identificarea făptuitorului, stabilirea datelor necesare privind personalitatea acestuia şi modul de operare folosit.

1.4. Sarcinile cercetării locului faptei derivă atât din prevederile art. 129 Cod procedură penală cât şi din experienţa acumulată în practica şi literatura de specialitate:

- investigarea locului în care a fost săvârşită infracţiunea pentru stabilirea naturii acesteia şi împrejurările în care a fost comisă;
- descoperirea, fixarea, ridicarea şi examinarea urmelor şi a altor mijloace de probă;
- determinarea drumului parcurs de infractor (iter criminis);
- stabilirea modului de operare a făptuitorului (făptuitorilor);
- precizarea timpului săvârşirii infracţiunii;
- identificarea persoanelor care au tangenţă cu cauza cercetată: făptuitori, martori, victime, persoane responsabile civilmente;
- elaborarea primelor versiuni pentru orientarea investigaţiilor ulterioare.

1.5. Aspecte de ordin procesual:

- **În faza de urmărire penală** cercetarea locului faptei se efectuează **după începerea urmăririi penale** care se poate dispune **imediat sau pe parcursul investigării criminalistice.**
- De regulă se efectuează **în prezenţa martorilor asistenţi**, afară de cazul când acest lucru nu este posibil.

Cercetarea se poate efectua **în prezenţa părţilor**, dar neprezentarea părţilor încunoştiinţate nu împiedică efectuarea cercetării.

Învinuitul sau inculpatul reţinut ori arestat poate fi adus la cercetare. Dacă nu poate fi adus la cercetare, organul de urmărire penală îi pune în vedere că are dreptul să fie reprezentat şi îi asigură, la cerere, reprezentarea.

Potrivit art. 172 C. pr. pen., modificat prin Legea nr. 32/1990, apărătorul învinuitului sau inculpatului are dreptul să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire penală; deci şi la cercetarea locului faptei.

- **În faza de judecată,** potrivit art. 129 alin. 4 C. pr. pen., instanţa de judecată efectuează şi cercetarea locului faptei în condiţii de contradictorialitate, cu citarea părţilor şi în prezenţa procurorului, când participarea acestuia la judecată este obligatorie.

Persoanele care se află sau vin locului faptei pot fi împiedicate, potrivit art. 129 alin. ultim, C. pr. pen., să comunice între ele sau cu alte persoane, ori să plece înainte de terminarea cercetării.

- **Cercetarea locului faptei se consemnează într-un proces-verbal care trebuie să cuprindă:**
  a. datele menţionate în art. 91 C. pr. pen:
  - data şi locul unde este încheiat;
  - numele, prenumele, calitatea celui care îl încheie şi unitatea din care face parte;
  - numele, prenumele, ocupaţia şi adresa martorilor asistenţi;
  - descrierea amănunţită a celor constatate, precum şi a măsurilor luate; modificările survenite; persoanele care le-au făcut; în ce scop; (persoanele găsite locului faptei);
  - numele, prenumele, ocupaţia şi adresa persoanelor la care se referă procesul-verbal, obiecţiile şi explicaţiile acestora;
  - menţinunile prevăzute de lege pentru cazurile speciale.

  b. alte date prezente de art. 131 C. pr. pen.:
  - descrierea amănunţită a situaţiei locului;
  - urmele găsite, fixate şi ridicate;
  - obiectele examinate şi cele ridicate, cu descrierea caracteristicilor de identificare;

- descrierea metodelor folosite pentru ambalare, etichetare şi sigilare;
- împrejurările negative constatate şi măsurile luate pentru clasificarea lor;
- măsurile luate față de victime, făptuitori, obiecte implicate în eveniment;
- fotografiile judiciare efectuate: fotografia de orientare, fotografia schiță, fotografia obiectelor principale, fotografiile de detaliu şi măsurătorile fotografice, precizându-se marca aparatului folosit şi a filmului;
- mențiuni cu privire la înregistrările efectuate: înregistrarea pe bandă videomagnetică ori înregistrări foto şi video-digitale;
- mențiuni despre întocmirea **planului-schiță**, cu precizarea scării la care s-a întocmit ori despre desenul schiță realizat;
- rezultatul folosirii câinelui de urmărire;
- observațiile persoanelor participante, mijloacelor materiale de probă ridicate de locului faptei şi a celor lăsate în custodie şi obiecțiile făptuitorului;
- ora începerii şi ora terminării cercetării loculuifaptei, cu precizarea condițiilor metorologice şi de vizibilitate pe parcursul cercetării;
- **numărul de exemplare şi destinația acestora. Procesul verbal trebuie să fie întocmit într-un stil clar, precis şi concis, să prezinte în mod obiectiv situația constatată locului faptei.** Procesul-verbal se semnează de către organul judiciar, martori asistenți şi de alte persoane, pe fiecare pagină, iar locurile rămase libere se barează.

• **În procesul-verbal nu se consemnează opiniile experților sau ale martorilor asistenți cu privire la modul în care s-a comis fapta şi persoana făptuitorului.**

• **Este preferabil ca procesul-verbal să fie** redactat locului faptei, pentru a nu se omite amănunte relevante pentru cercetare.

2. Reguli tactice privind pregătirea cercetării locului faptei

2.1. Organul de urmărire penală, la primirea sesizării (plângere, denunț sau sesizare din oficiu, conform art. 221 din C. pr. pen.) trebuie să ia de îndată următoarele măsuri, indiferent dacă este sau nu competent potrivit art. 213 din C. pr. pen.:

- *identificarea persoanei care a făcut plângerea sau denunțul;*

- *stabilirea unor date de primă sesizare despre infracţiunea comisă, locul şi timpul săvârşirii, numărul victimelor şi starea acestora, dacă se cunoaşte făptuitorul, natura şi întinderea pagubelor cauzate;*
- *raportarea telefonică a evenimentului la eşalonul superior;*
- *dispunerea unor măsuri urgente pe care trebuie să le ia organele locale de poliţie până la sosirea echipei de cercetare; pentru salvarea victimelor, paza şi conservarea locului faptei, interzicerea pătrunderii curioşilor, identificarea şi audierea sumară a martorilor oculari, identificarea şi reţinerea făptuitorilor;*
- *constituirea echipei de cercetare, din care fac parte: procurorul criminalistic care este şeful echipei, ofiţeri de judiciar şi cercetări penale, ofiţerul criminalist, medicul legist, subofiţerul care conduce câinele de urmărire şi alţi specialişti, după caz;*
- *asigurarea participării părţilor civile, civilmente responsabile, a victimelor, făptuitorilor ori a apărătorilor acestora;*
- *pregătirea mijloacelor tehnico-ştiinţifice criminalistice adecvate;*
- *trusa criminalistică universală;*
- *trusa foto şi trusele criminalistice specializate;*
- *laboratoare criminalistice mobile;*
- *aparatura de detecţie;*
- *mijloace tehnice de identificare după semnalmentele exterioare;*
- *deplasarea cu maximă urgenţă locului faptei.*

2.2. Reguli tactice specifice cercetării locului faptei:

a. Cel care ajunge primul la locul faptei trebuie să ia, de urgenţă, următoarele măsuri:

- **Acordarea primului ajutor victimelor,** chiar cu riscul modificării locului faptei.
- **Marcarea aspectului iniţial al locului faptei** şi stabilirea modificărilor survenite, înlăturându-se persoanele curioase.
- **Înlăturarea unor pericole iminente** — incendii, explozii, inundaţii etc.
- **Protejarea şi conservarea urmelor** faţă de condiţiile meteorologice.
- Identificarea şi audierea **martorilor oculari.**
- Consemnarea **unor împrejurări care pot să dispară:** prezenţa unor mirosuri, poziţia mobilei, funcţionarea unor aparate electro-casnice etc., precum şi ora sosirii.
- Identificarea şi reţinerea **persoanelor suspecte.**
- **Înştiinţarea organului judiciar competent** să efectueze cercetarea locului faptei potrivit art. 213 C. pr. pen.

b. În faza de pregătire, în **câmpul infracţional pătrunde doar şeful echipei,** care dispune:

- **Fixarea căilor de acces** pentru ceilalţi membri ai echipei şi a priorităţilor: medic legist, ofiţer criminalist, câine de urmărire.
- Interzicerea oricăror activităţi care pot deruta cercetarea: **fumat, curăţirea hainelor, crearea altor urme.**
- **Alegerea martorilor asistenţi** dintre persoanele care nu au legături de rudenie cu făptuitorul ori cu părţile vătămate.
- Obţinerea unor informaţii utile privind stabilirea **cercului de suspecţi** dintre persoanele aflate în anturajul victimei ori bănuite de către aceasta. Informaţiile vor fi completate cu datele furnizate de făptuitor, rude, vecini, martori oculari.
- Investigarea persoanelor găsite locului faptei pentru a se stabili date concludente privind **situaţia iniţială a locului faptei.**

2.3. Efectuarea cercetării propriu-zise se va desfăşura în două faze: faza statică şi faza dinamică, stabilite convenţional, după următoarele **reguli tactice generale:**

a. Cercetarea locului faptei se va face de îndată, evitându-se însă graba şi superficialitatea.

Deplasarea locului faptei, de la anunţarea evenimentului trebuie să se facă **în cel mai scurt timp posibil.** Orice manager trebuie să-şi stabilească, periodic, ca **obiectiv prioritar,** obţinerea unui timp optim.

b. Cercetarea locului faptei trebuie să se facă în baza unui plan judicios şi riguros.

Experienţa demonstrează că **fiecare caz nu seamănă cu altul,** dar abordarea oricărui eveniment trebuie să se facă în baza unei planificări riguroase, stabilindu-se toate activităţile care trebuie executate şi succesiunea acestora. Şeful echipei va stabili **sarcini precise pentru fiecare participant,** imprimând reguli stricte şi pentru cei care sunt conduşi de orgolii şi se cred atotştiutori.

Criminalistul trebuie, din start, să fie lăsat să-şi facă treaba sa, fără să fie „dădăcit" şi supervizat. Şeful echipei îi va cere însă criminalistului să-şi planifice cercetarea judicioasă a fiecărei porţiuni de teren, după o succesiune stabilită de comun acord.

c. Cercetarea locului faptei trebuie să fie obiectivă.

Intuiţia şi orgoliul trebuie lăsate la o parte, pentru că pot influenţa în rău cercetarea.

Trebuie impusă regula că toate urmele de la locul faptei au iniţial aceeaşi valoare, chiar dacă, aparent, se contrazic sau par lipsite de importanţă.

Trebuie, în acelaşi timp, să se evite excesul de fotografii judiciare, dar să nu rămână nici o porţiune de teren necercetată. Într-un caz de omor în care s-au făcut atâtea fotografii încât se putea deschide o expoziţie, într-una singură obiectivul a „prins“, absolut întâmplător, un pietroi aflat la 3 m de scara pe care făptuitorul a urcat în balcon. Urmele descoperite în locuinţă nu-l indicau ca autor pentru că era un vizitator obişnuit al victimei. El a devenit suspectul principal în momentul în care, după o cercetare minuţioasă, s-a probat că a pătruns în locuinţă pe acea scară, sprijinită de banalul pietroi, care aştepta să i se dea importanţa cuvenită.

d. Cercetarea locului faptei trebuie să fie sistematică şi completă. Criminalistul trebuie să fie înarmat cu multă răbdare şi să cerceteze sistematic fiecare porţiune a locului faptei, insistând să descopere urme în locuri în care un vizitator obişnuit n-ar avea ce căuta (în dulapuri de haine, sub pat, pe vitrine, în spatele unor piese de mobilier etc.). Aceste urme pot fi relevante pentru cauză, asigurând succesul cercetării şi, ulterior, al probaţiunii.

Trebuie să se evite **excesul de fotografii** dar să nu rămână nici un detaliu nefixat de obiectivul aparatului de fotografiat. Nici nu ştii când îţi poate dezlega enigma! Într-un caz de omor, un bolnav psihic, care era un obişnuit al locuinţei victimei, a recunoscut că a pătruns prin balcon, pe o scară găsită la cercetarea locului faptei, aruncată la câţiva metri. Suspectul a devenit credibil dar când a demonstrat că a fixat scara cu un banal pietroi care fusese „surprins“ într-o singură fotografie, în apropierea scării. Nimeni nu i-a dat nici o importanţă, deşi s-a dovedit indispensabil pentru cauză.

e. Echipa de cercetare va fi condusă de un şef care va coordona toate activităţile şi va direcţiona investigarea. În cazul investigării omorului, şeful echipei va fi un procuror, de regulă criminalist. Şeful echipei va fi atent să se respecte normele tactice şi metodice, de la descoperirea urmelor până la ridicarea, ambalarea şi transportul lor în condiţii de siguranţă.

Şeful va distribui sarcinile şi tot el va corobora toate datele şi informaţiile obţinute, direcţionându-le într-un singur sens: **identificarea făptuitorului.** De tactul său vor depinde motivaţia şi profesionalismul întregii echipe.

f. Respectarea strictă a normelor procedurale.

- Normele legale trebuie respectate fără nici o abatere, indiferent cât de tentante ar fi unele „procedee“ care au asigurat succesul unei operaţiuni cu care se împăunează unii.

- Rutina trebuie acceptată doar ca rigoare profesională, încadrată strict în litera şi spiritul legii!
- Relaţiile cu mass media trebuie să fie corecte, bazate pe încredere reciprocă.

Experienţa arată că ziariştii trebuie să fie lăsaţi **suficient de aproape dar niciodată în câmpul infracţional, iar la terminarea cercetării să se ţină cont de posibilitatea repetării acesteia, astfel că locul faptei ar fi bine să nu devină o „scenă“ de spectacol.** Trebuie, de asemenea, să se manifeste o grijă deosebită pentru protejarea unor date de intimitate ale cauzei, care l-ar avertiza pe făptuitor. În acelaşi timp, să se aibă în vedere că presa poate ajunge şi singură la datele fierbinţi ale cazului şi ignorarea ori desconsiderarea ziariştilor ar putea fi extrem de păgubitoare pentru anchetă.

Iată de ce, presei trebuie să i se dea un „os de ros“ suficient de „tare“ pentru senzaţional dar care să asigure secretizarea datelor de maximă importanţă pentru caz.

- Procesul-verbal de cercetare locului faptei trebuie **să fie analizat imediat se şeful competent.** Se mai pot umple unele lacune sau se pot înlătura scăpări ori erori care, altfel, ar putea să conducă, inevitabil, doar la un nou caz cu autor neidentificat.

3. Fazele cercetării locului faptei.

În teorie şi practică se face dinstincţie între două faze: statică şi dinamică, dar stabilirea lor are un caracter convenţional-didactic, deoarece ele formează un tot unitar.

3.1. În faza statică se vor desfăşura următoarele activităţi:

- **Fotografierea de ansamblu a persoanelor care au fost găsite locului faptei.** Nici nu-ţi poţi da seama cât de utilă poate deveni pe parcursul investigării!

Se discută mult despre *posibila întoarcere* a făptuitorului la locul infracţiunii datorată fenomenului de *amnezie postinfracţională*: *„Infractorul nu se simte în siguranţă, nu-şi poate aminti dacă totul a fost pus la punct, dacă nu cumva a comis greşeala fatală trădătoare. Din acest motiv, cu greu poate rezista impulsului imperativ de a se reîntoarce la locul infracţiunii, întoarcere care îi este fatală în cele mai multe cazuri.“* **(T. Bogdan)**

- Delimitarea teritorială a zonei cercetate.
- Parcurgerea locului faptei pentru **cunoaşterea ambianţei** şi identificarea unor repere pentru investigare.

- **Orientarea locului** faptei din punct de vedere topografic şi criminalistic.
- Determinarea punctului de începere, precum şi a sensului şi direcţiei cercetării.

Punctul de plecare îl poate constitui centrul infracţiunii, după care se examinează zonele adiacente până la periferie **(cercetare excentrică)**, dar punctul de iniţiere îl poate constitui şi periferia, cu deplasarea, spre centru, în spirală **(cercetarea concentrică)**.

Locul faptei poate fi împărţit în sectoare, stabilindu-se succesiunea examinării acestora sau poate fi cercetat numai într-o anumită disecţie (în sens liniar).

- Stabilirea eventualelor modificări survenite locului faptei.
- Marcarea drumului de acces în câmpul infracţional.
- Stabilirea stării şi poziţiei obiectelor care au legătură cu cauza şi sunt purtătoare de urme.

Executarea fotografiilor de orientare şi de ansamblu după regulile de tehnică criminalistică; realizarea înregistrărilor video şi a schiţei locului faptei.

- Folosirea câinelui de urmărire pentru prelucrarea urmei de miros uman.

În această fază pot fi obţinute date şi informaţii care să conducă la identificarea făptuitorului. **Nu se permite atingerea sau schimbarea poziţiei obiectelor din câmpul infracţional!**

3.2. **În faza dinamică**, cea mai importantă etapă a cercetării locului faptei, se vor executa următoarele activităţi:

- Examinarea minuţioasă a cadavrului şi a obiectelor purtătoare de urme.
- Fotografierea obiectelor principale şi a cadavrului.
- Executarea măsurătorilor fotografice bidimensionale.
- Descoperirea, fixarea şi ridicarea urmelor.
- Descoperirea şi examinarea mecanismelor de comitere a infracţiunii.
- Definitivarea schiţei **locului faptei** sau ale **schiţelor:** schiţa de orientare, schiţa locului faptei, schiţa unei porţiuni de la locul faptei şi a obiectelor principale, schiţa urmelor şi schiţa de detaliu.
- Ambalarea, etichetarea şi sigilarea urmelor.
- Audierea persoanelor suspecte, a martorilor şi a victimei, cu respectarea regulilor tactice ale ascultării. Dacă este posibil, declaraţiile să fie înregistrate pe bandă magnetică şi videomagnetică.
- Stabilirea **semnalmentelor şi portretului robot ale făptuitorului** şi **declanşarea, după caz, a urmăririi generale.**

- **Clarificarea împrejurărilor negative sau controversate,** care au fost create de făptuitor pentru a deruta cercetările. Este necesar să se facă o cercetare sistematică şi amănunţită a locului faptei, pentru a se da un răspuns corect întrebărilor care s-au pus pe parcursul cercetării privind existenţa sau inexistenţa unor urme specifice, sau să se clarifice împrejurări care nu puteau fi explicate (uşa încuiată cu cheia pe dinăuntru, ferestre închise).

Clarificarea acestor împrejurări se impune mai ales în cazul infracţiunilor comise cu arme de foc, când un omor comis prin împuşcare poate fi disimulat în sinucidere, dar şi invers, când sinucigaşul şi-a disimulat fapta în omor.

- Fixarea rezultatelor în procesul-verbal de cercetare locului faptei.
- Reluarea şi repetarea cercetării locului faptei.
- Reluarea cercetării locului faptei se impune atunci când, datorită unor **fenomene naturale** (întuneric, furtună, ploaie etc.) cercetarea a fost întreruptă sau au survenit alte **cauze de pericol** pentru viaţa, sănătatea şi avutul persoanelor.

Reguli tactice:

- Şeful echipei să solicite ca fiecare component al echipei să-şi noteze cronologic toate activităţile şi constatările: data şi ora începerii şi terminării investigaţiei, descrierea locului faptei, persoanele identificate şi verificate, informaţiile obţinute, în general **toate datele de interes operativ,** care pot deveni o adevărată „comoară".
- Măsuri de protejare, chiar de pază, dacă situaţia impune.
- Cercetarea trebuie continuată de către aceeaşi echipă.
- În procesul-verbal de cercetare a locului faptei se vor menţiona **perioada de întrerupere** şi **cauzele care au generat-o.**
- Deşi, în principiu, **irepetabilă**, cercetarea locului faptei se poate repeta atunci când s-a constatat că a fost efectuată superficial ori pe parcursul anchetei s-au stabilit noi indicii despre alte urme sau corpuri delicte.

4. Materiale şi utilaje folosite la cercetarea locului faptei

4.1. Trusa criminalistică universală, care conţine:

- materiale pentru fotografiere: aparate foto, obiective, inele intermediare, filme, blitz, baterii, trepied, lămpi, exponometru, filtre (colorate şi de polarizare);
- materiale pentru căutarea, descoperirea, relevarea, fixarea şi ridicarea urmelor papilare: lupă, surse de lumină, lampă de ultraviolete, prafuri

şi reactivi de evidenţiere, pensule cu păr de veveriţă şi magnetice, pulverizator cu vapori de iod, folii adezive albe şi negre;
- materiale pentru executarea mulajelor urmelor de adâncime: cancioc, şpaclu, lingură pentru prepararea amestecului, bandă flexibilă pentru înconjurarea urmei (unde se va turna amestecul), pensulă pentru curăţarea urmei, ghips şi alte materiale de mulare, materiale dentare, lac, substanţe speciale sub formă de spray;
- materiale pentru amprentarea persoanelor: placă, rulou, tuş, fişe mono şi decadactilare, pastă, hârtie special impregnată pentru reacţii chimice, mănuşi chirurgicale, linguriţă pentru amprentarea cadavrelor;
- materiale pentru prelevarea substanţelor, inclusiv a celor biologice: aspirator, pensete, pipete, capsule, soluţii, bumbac absorbant, bandă adezivă, magnet;
- materiale pentru întocmirea desenelor şi a schiţelor: riglă, echer, raportor, hârtie milimetrică, planşetă, calc, compas, busolă, şabloane, piuneze, creioane negre şi colorate;
- materiale pentru marcarea locului şi efectuarea de măsurători: centimetru, bandă cu pătrate albe şi negre, jetoane numerotate (cu stativ), cretă;
- materiale de ambalare: pungi de plastic, saci de hârtie, flacoane de sticlă, sfoară, cuie, scândurele, etichete;
- instrumente: fierăstrău, cleşte, patent, ciocan, şurubelniţă, burghiu, daltă, foarfecă, truse de chei;

4.2. Materiale complementare:
- proiectoare şi grup electrogen;
- aparat laser portabil;
- lampă polilight;
- concretizor de imagine infraroşie;
- aparat de filmat, video şi de înregistrare audio;
- materiale pentru protejarea urmelor şi a obiectelor;
- cizme de cauciuc, mască de gaze, ochelari de protecţie;
- echipament de protecţie pentru incendii şi explozii;
- aparat de sudură;
- scară, sapă, corzi etc.

4.3. Detectoare:
- detector de metale;
- detector de substanţe radioactive (pentru zonele calamitate);

- detector de cadavre (reacţie la gazele de putrefacţie);
- detector electrostatic pentru urmele de călcare.

4.4. Truse cu destinaţie specială:

- truse pentru identificarea drogurilor;
- truse pentru marcarea obiectelor cu prafuri fluorescente („capcane chimice“);
- truse pentru examinarea documentelor;
- truse pentru examinarea cadavrelor cu identitate necunoscută.

Capitolul II

Organizarea şi planificarea cercetării penale

1. Necesitatea şi importanţa planificării cercetării penale

• Planificarea urmăririi penale constituie **o metodă tactică fundamentală**, care imprimă un caracter ştiinţific activităţii de descoperire şi cercetare a infracţiunilor; începe încă în faza actelor premergătoare, de la verificarea datelor iniţiale şi elaborarea primelor versiuni, până la documentarea finală a împrejurărilor în care s-a comis infracţiunea.

Desfăşurarea planificată a anchetei constituie, în acelaşi timp, o premisă importantă pentru **creşterea fermităţii** împotriva elementelor infractoare. Pe de altă parte, planificarea cercetării reprezintă un **proces complex de analiză** a activităţilor care trebuie executate şi a succesiunii lor logice, constituindu-se într-un ghid care conferă **perspectivă şi eficienţă** investigării.

• **Planificarea cercetării penale asigură:**

- **caracterul organizat al investigării criminalistice a cazului cercetat;**
- **respectarea strictă a dispoziţiilor legale şi a regulilor metodologice criminalistice;**
- **respectarea drepturilor conferite de lege părţilor implicate în procesul penal;**
- **lămurirea completă a împrejurărilor în care s-au comis infracţiunile, inclusiv prin extinderea cercetărilor;**
- celeritatea urmăririi, cu economisire de forţe şi timp;
- folosirea tuturor metodelor, procedeelor şi mijloacelor tehnico-tactică adecvate cazului cercetat;
- repararea pagubelor cauzate prin infracţiune;
- prevenirea săvârşirii altor infracţiuni;
- constituie un **permanent autocontrol** al celor care efectuează cercetarea, precum şi un mijloc de control asupra calităţii activităţilor executate.

1.1. Principiile planificării:

1.1.1. Principiul individualității, potrivit căruia în planificarea cercetării trebuie să se țină cont de particularitățile fiecărui caz, cum ar fi: natura faptei comise, locul și timpul săvârșirii, mobilul și scopul infracțiunii, condițiile și împrejurările favorizatoare.

Fiecare cauză penală are **elemente specifice**, chiar dacă este comisă de aceeași persoană, în aceleași condiții de loc și de timp, cu aceleași moduri de operare.

1.1.2. Principiul dinamismului, care se prezintă sub două aspecte:

a. **dinamismul și promptitudinea** cercetării criminalistice, cu consecințe directe în planul eficienței și al operativității;

b. capacitatea de **adaptare permanentă** la datele noi care apar în timpul cercetării.

În literatura criminalistică au existat opinii potrivit cărora sunt considerate ca principii ale planificării **legalitatea**, care este însă un principiu de bază al procesului penal, precum și **continuitatea**, care face parte din natura planificării.

- **Structura și conținutul planului de urmărire penală**: planul de urmărire penală **nu este obligatoriu**, dar este imperios necesar în cauzele complexe sau în care, încă din faza inițială, s-au conturat mai multe versiuni. Planul este util numai dacă a fost întocmit în **momentul oportun** și după **o analiză riguroasă** a datelor obținute. **Un anchetator experimentat nu va renunța la planificarea cercetării chiar dacă instrumentează un caz în aparență simplu.**
- **Principalele elemente ale planului ce cercetare penală:**
  - activitățile care urmează a fi executate în orice etapă, pentru *clarificarea împrejurărilor în care s-a comis fapta,* precum și cu privire la persoana făptuitorului;
  - *identificarea, urmărirea* și *prinderea infractorilor*;
  - *repararea prejudiciului cauzat;*
  - *măsuri asiguratorii;*
  - măsuri preventive;
  - versiunile care trebuie să fie verificate etc.
- **În practică și-a dovedit utilitatea formula celor 7 întrebări:**
  - **ce faptă s-a comis?**
  - **unde s-a comis?**
  - **când s-a comis?**
  - **cine este făptuitorul?**
  - **cum a comis fapta?**
  - **cu ajutorul cui?**
  - **în ce scop?**

Acestei formule i s-au adus şi critici, susţinându-se că nu stabileşte lucrul cel mai important — conţinutul infracţiunii, fiind necesar ca cercetările care se efectuează într-o cauză să fie efectuate în legătură directă cu elementele infracţiunii, deoarece contribuie la stabilirea acestora.

- Practica a impus **formula celor 4 întrebări**, care elucidează problemele unei infracţiuni, pornindu-se de la elementele constitutive ale acesteia:

a. stabilirea obiectului infracţiunii;

b. latura obiectivă, **raportul de cauzalitate între acţiune sau interacţiune şi urmările faptei,** circumstanţele de loc, timp şi mod în care a fost comisă fapta;

c. identificarea subiecţilor infracţiunii (activ-pasiv) şi a celorlalţi participanţi (complici, tăinuitori, instigatori);

d. Latura subiectivă: vinovăţia, lipsa vinovăţiei, culpa, scopul, mobilul.

2. Versiunile de urmărire penală

- **Versiunea criminalistică** — este *„rezultatul unui proces de gândire în cadrul căruia, pe baza datelor faptice stabilite la un moment dat, a cunoştinţelor şi experienţei organului de urmărire penală, se elaborează presupuneri cu privire la un anumit fapt sau mai multe care au importanţă pentru cauză"*. (Dicţionar de criminalistică, 1984)
- *„Versiunea, din punctul de vedere al procesului de gândire, este o ipoteză, presupunere a unei posibilităţi pornind de la unele date cunoscute, fie direct, în mod nemijlocit, fie prin deducţii, ţinând seama de experienţă generalizată a activităţii de anchetă şi cercetare penală."* **(Ion Mircea)**
- *„Versiunea, rezultat al unui complex proces de gândire, constituie o ipoteză, adică o explicaţie probabilă a unui fenomen, eveniment- întemeiată pe informaţiile existente la un moment dat al investigaţiilor — în scopul determinării adevăratului caracter şi conţinut al fenomenului dat, astfel încât această presupunere să se transforme într-o certitudine sau, dimpotrivă, să fie înlăturată."* **(Aurel Ciopraga)**
- *„Versiunile sunt presupunerile logice ale organului de urmărire penală referitoare la faptă, în ansamblul ei sau la unele împrejurări ale acesteia."* **(Ion Mircea)**
- Versiunea mai *„poate fi definită drept o presupunere, o supoziţie (ipoteză), elaborată pe baza unor date deţinute într-un anumit moment al urmăririi penale, date prin care s-ar putea explica faptele şi împrejurări-*

le unei cauze, ea urmând să facă obiectul verificării de către organul de urmărire penală". **(Emilian Stancu)**

„Versiunea este rezultatul unui proces complex de analiză, în cadrul căruia, pe baza datelor administrate în cauză se emit presupuneri, se dau diferite explicații privitoare la natura faptei, conținutul acesteia, modul de comitere și ascundere a urmelor infracțiunii, participanți, forma de vinovăție, mobilul și scopul urmărit, cauzele și condițiile care au generat sau favorizat săvârșirea acesteia." **(V. Bercheşan)**

Versiunea are trăsături comune cu ipoteza, ca metodă ştiinţifică de cunoaştere, specifică fenomenelor naturii şi vieţii sociale, dar cele două noţiuni se deosebesc prin domeniul de aplicare al fiecăreia, astfel că nu este recomandabil să fie considerate ca sinonime.

- **Elaborarea versiunilor de urmărire penală** trebuie să aibă la bază următoarele criterii:
- **Să fie rezultatul unor date suficiente din punct de vedere cantitativ şi corespunzătoare sub raport calitativ.** Dacă sunt lipsite de temei se repercutează negativ asupra cercetărilor.

Datele pot proveni din **surse procesuale** (declaraţiile învinuitului sau inculpatului, declaraţiile martorilor, procesul-verbal de cercetare locului faptei, înscrisuri, constatări tehnico-ştiinţifice şi medico-legale, expertize, mijloacele materiale de probă), precum şi din **surse neprocesuale** (investigaţii, zvonuri, acţiuni operative de urmărire etc.), cu obligaţia organului de urmărire penală de a materializa aceste date în probe, ceea ce presupunere şi verificarea lor.

- **Se bazează pe pregătirea profesională şi experienţa anchetatorului.**

Flerul şi intuiţia anchetatorului sunt rezultatul unor solide cunoştinţe juridice şi rodul dăruirii profesionale şi abnegaţiei cu care abordează fiecare caz. Atitudinea de superficialitate, de încredere nejustificată în calităţile sale dăunează grav activităţii de urmărire penală.

Versiunile trebuie să fie clare, precise şi elaborate pe baza unor forme de raţionament:

- **raţionamentul deductiv**, care constituie operaţia logică în care gândirea trece de la general la particular, iar concluzia decurge cu necesitate din premise.
- **raţionamentul inductiv**, care *constituie raționamentul în care gândirea trece de la cunoștințe despre fapte și lucruri individuale, la cunoștințe despre ceea ce este esențial și general în faptele și obiectele individuale.*
- **raţionamentul prin asemănare** (analogia), potrivit căruia, pe baza asemănării între două sau mai multe fenomene în privinţa unor însuşiri, se trage concluzia că există asemănări probabile şi în privinţa altor însuşiri.

Raţionamentele prin analogie sunt totdeauna probabile, deci trebuie tratate cu spirit critic. Ele sunt folosite de practicieni pentru identificarea autorului pe baza **modului de operare.**

- Elaborarea versiunilor se face **numai pentru faptele care pot avea mai multe explicaţii.**

2.1. Clasificarea versiunilor:

- **versiuni principale**, care se referă la faptă, în întregul ei, sau la elementele constitutive ale acesteia (subiect, latură subiectivă, obiect, latură obiectivă).
- versiunile privitoare la **natura faptei** săvârşite au o importanţă deosebită, deoarece se va stabili dacă s-a comis o faptă care atrage răspunderea penală sau culpa.
- versiunile privitoare la **subiectul infracţiunii** pornesc de la date faptice ca: urmele descoperite locului faptei, modul de operare, relatările martorilor despre semnalmentele şi îmbrăcămintea făptuitorului ş.a. Ele sunt importante pentru formarea cercului de bănuiţi.
- versiunile care se referă la **latura subiectivă** a infracţiunii au în vedere forma motivaţiei şi mobilul;
- versiunile care privesc **obiectul infracţiunii** se elaborează rar, întrucât se suprapun cu versiunile referitoare la mobilul şi scopul infracţiunii. **Obiectul infracţiunii** este cunoscut de la început sau devine cunoscut pe măsura verificării celorlalte versiuni.
- versiunile care au în vedere **latura obiectivă** a infracţiunii privesc modurile de operare, locul şi timpul infracţiunii, împrejurările în care a fost comisă.

2.2. Verificarea versiunilor trebuie să se facă pe baza unor reguli generale:

- verificarea versiunilor se face **concomitent**, fără a li se acorda unora un regim preferenţial;
- verificarea versiunilor trebuie să se facă prin **toate procedeele** care oferă explicaţii pentru **toate problemele** abordate;
- ordinea activităţilor de verificare a versiunilor se va stabili în funcţie de specificul fiecărui caz.
- **toate versiunile elaborate vor fi verificate în mod obligatoriu**, în final rămânând una singură — **versiunea de lucru. (V. Bercheşan)**

- **Planul de urmărire penală** poate avea diferite forme, după cum se impune elaborarea uneia sau mai multor versiuni. În cauzele complexe, cu mai multe fapte şi participanţi, se vor întocmi **planuri pe episoade sau scheme**, precum şi **fişe** pentru fiecare participant. În cauzele simple, planul de cercetare va cuprinde activităţile ce urmează a fi întreprinse sau se va rezuma la o **fişă de cercetare penală.**

Capitolul III

Tactica ascultării unor categorii de participanţi în procesul penal

1. Tactica ascultării martorilor

1.1. Reglementarea procesual-penală

- Potrivit art. 78 C. pr. pen., *martorul este persoana care are cunoştinţă despre vreo faptă sau vreo împrejurare de natură să servească la aflarea adevărului în procesul penal.*

Poate fi martor orice persoană fizică, indiferent de situaţia socială, vârstă, sex, religie, cetăţenie, cu anumite defecţiuni senzoriale (orbi, surzi) sau de natură psihică. **(Emilian Stancu)**

- Sunt exceptate să depună ca martor persoanele obligate să păstreze secretul profesional (preot, medic, avocat ş.a.), cu excepţia faptelor care aduc atingere siguranţei statului. Soţia şi rudele apropiate ale învinuitului sau inculpatului pot să depună ca martori dacă acceptă. Persoana vătămată poate fi martor numai dacă nu se constituie parte civilă sau nu participă în proces ca parte vătămată (art. 82 C. pr. pen.).
- Potrivit art. 83 C. pr. pen., martorul este obligat să se înfăţişeze la locul, ziua şi ora arătate în citaţie şi are datoria să declare tot ce ştie cu privire la cauză.

Nerespectarea acestor obligaţii poate atrage o sancţiune cu amendă, aducerea cu mandat sau sancţiunea penală pentru săvârşirea infracţiunii de mărturie mincinoasă (art. 260 C. pen.).

- Drepturilor martorilor sunt protejate prin art. 68 C. pr. pen.: este oprit de a se întrebuinţa violenţa, ameninţări ori alte mijloace de constrângere, precum şi promisiuni sau îndemnuri, în scopul de a se obţine probe.

1.2. Psihologia martorilor. Relativitatea depoziţiei martorilor

„Sub aspect psihologic, mărturia constă în observarea şi memorarea involuntară a unui act şi apoi reproducerea acestuia, scriptic sau oral în faţa instanţei.“ **(Tiberiu Bogdan)**

- Specialiştii consideră că procedeele tactice de ascultare trebuie tratate în strânsă legitate cu psihologia martorului (evident a celui de bună credinţă, căci cel de rea credinţă este infractor). Cercetările de psihologie judiciară au scos în evidenţă **fragilitatea mărturiei**, prin imposibilitatea fiinţei umane de a reda cu fidelitate evenimentul la care a asistat, şi de aici un scepticism justificat în evaluarea forţei probante a depoziţiei. **(Aurel Ciopraga)**
- Cercetările pluridisciplinare făcute în ţară şi străinătate evidenţiază concluzii şi paradoxuri care invită la o analiză atentă în practica judiciară.
- În urma unor experimente interesante, „**W. Stern** ajunge la unele concluzii ca":
  a. exactitatea amintirilor nu este o regulă ci o explicaţie;
  b. uitarea la bărbaţi este mai accentuată decât la femei;
  c. amintirile femeilor de cele mai multe ori sunt inexacte".

  W. Stern mai susţine că un răspuns fals la o întrebare poate avea 4 surse:
  a. Întrebarea provoacă în mod mecanic subiecţilor o asociaţie falsă.
  b. Întrebarea, referindu-se la o lacună în memoria martorului, acesta tinde s-o completeze, fie încercând diverse posibilităţi, fie completând lacuna printr-un procedeu logic.
  c. Răspunsul nu este rezultatul convingerii martorului ci un produs al fricii sau al sugestiei.
  d. Răspunsul este o minciună.
- Cercetările lui **Ed. Claparède**:
  „a. În mărturie nu este important numai să reţii, ci să-ţi dai seama exact de ceea ce nu ai reţinut.
  b. Valoarea mărturiei nu este în raport cu numărul martorilor, căci adesea o infimă minoritate poate avea dreptate faţă de majoritatea imensă."

Chiar dacă aceste concluzii au şi ele gradul lor de relativitate, este important să reţinem că studierea psihologiei martorului ne oferă date ştiinţifice pentru elaborarea unei tactici adecvate prin care să obţinem o depoziţie cât mai apropiată de realitate.

1.3. Principalele cauze ale relativităţii mărturiei:
- Imperfecţiunea organelor de simţ ale omului.
- Particularităţile generale ale psihicului (activismul, subiectivismul, selectivitatea, construcţionismul etc).

Datorită aestor procese psihice unii specialişti susţin că **o mărturie sinceră nu este totodată neapărat şi veridică. (Al. Roşca)**

• Pretenția organului judiciar de a considera depoziția martorului o reproducere fidelă a evenimentului la care a asistat.

Drumul de la eveniment la mărturie parcurge mai multe faze, fiecare în parte fiind supusă unor factori de influență care constituie tot atâtea surse de distorsionare (bruiaje).

1.3.1. **recepția senzorială**, realizată prin **senzații** și **percepții**, cu rol decisiv în formarea unei mărturii, depinde de: **ereditate, vârstă, grupul tipologic** perceptiv de care aparține martorul (analitic și sintetic), precum și de următorii **factori de bruiaj:**

a. **Structuri și configurații** (Gestalt = configurație, formă, în limba germană) la nivelul cortexului, care fac ca oamenii să perceapă întregul înaintea părților și, totodată, întregul (Gestalt) să fie mai mult decât suma părților.

b. **Constanța percepției** — care determină corectarea imaginii;

c. **Fenomenul de iluzie** (iluzii dimensionale, optico-geometrice);

d. **Starea de expectanță** (de așteptare, care recepționează numai anumiți stimuli);

e. **Emotivitatea**, care poate deforma realitatea;

f. **Efectul „halo"**, specific în cazul escrocilor, care fac o impresie bună prin aspectul exterior și limbaj (extinderea detaliului asupra întregului).

1.3.2. **faza de prelucrare a informațiilor**, cu bruiaje determinate de experiența stocată, profesiunea, semnificația dată unor cuvinte și fenomene, capacitatea de apreciere a timpului, distanțelor, vitezei etc.

1.3.3. **faza de stocare a informațiilor**, influențată de **calitățile memoriei** (apartenența la tipul auditiv sau cel vizual), de **capacitățile intelectuale** (influențate, la rândul lor de oboseală, consum de alcool, tutun etc.), precum și de modalitatea stocării (în memoria primară sau de scurtă durată ori în memoria secundară sau de durată relativ lungă).

1.3.4. **faza de reactivare a informațiilor,** care depinde de factori ca: timpul scurs de la eveniment, sugestibilitatea, capacitatea de verbalizare, atitudinea față de eveniment și anchetator, precum și de alte fenomene, cum sunt: condițiile de forțare a memoriei, repetiția, reconstrucția logică; schimbarea de rol, presiunea publicului, presiunea anchetatorului, starea de incertitudine, persistența în eroare.

1.3.5. **faza mărturiei**

Cunoscând profilul psihologic al martorului, vom putea să aflăm gradul de credibilitate pe care trebuie să-l acordăm mărturiei, atât în ansamblul ei cât mai ales în părțile componente.

• *Pe lângă acești factori de bruiaj, trebuie să se țină cont, încă de la început, de alți factori, obiectivi și subiectivi, din perspectivă criminalistică.*

• **Factori de natură obiectivă:**

a. **vizibilitatea**, influențată de condiții de iluminare (întuneric, umbră, soare, lumină crepusculară, lumină artificială etc.), condiții meteorologice (ploaie, ceață, ninsoare) și unele obstacole;

b. **audibilitatea**, influențată de direcția de propagare a fenomenelor solare, distanța dintre sursa sonoră și organul receptor, precum și de iluzii acustice;

c. **durata percepției** (tactilă sau olfactivă). *Aprecierea timpului în care a decurs o acțiune de obicei tinde să fie denaturată. Astfel, orice fapt care durează mai puțin de 5 minute tinde să fie subapreciat, subaprecierea fiind cu atât mai mare cu cât durata evenimentului a fost mai scurtă".* **(W. Stern)**

d. **disimularea înfățișării** (deghizări).

• **Factori de natură subiectivă:**

a. **Calitatea organelor de simț;**

b. **Personalitatea și gradul de instruire ale martorului;** („experiența anterioară a individului, structurată în **personalitatea** sa, exprimată în aprecieri, în atitudini și în sistemul de valori, determină perceperea situației de moment, dând o anume direcție acțiunii sale.") **(T. Bogdan)**

c. **Vârsta și inteligența;**

d. **Temperamentul;**

e. **Stările de oboseală** (alcool, medicamente, droguri etc.);

f. **Stările afective;**

g. **Atenția** (voluntară sau involuntară). *„Relatări cu privire la exteriorul persoanelor, în special culoarea părului, forma bărbiei, felul îmbrăcămintei etc., dacă în momentul perceperii lor nu au fost urmărite cu atenție conștientă, nu prezintă nici un fel de garanție de fidelitate."* **(W. Stern)**

h. **Tipul perceptiv** (analitic sau sintetic).

1.4. Reguli tactice aplicate în ascultarea martorilor:

1.4.1. Etapa identificării și pregătirii pentru audierea martorilor:

• Se va stabili dacă martorul este **rudă cu vreuna din părți** sau dacă **a suferit o pagubă** în urma infracțiunii, pentru respectarea prevederilor art. 80 C. pr. pen. (soț sau rudă apropiată) și art. 82 C. pr. pen. (persoană vătămată);

- Dacă martorul cade sub incidenţa art. 79 C. pr. pen, adică este obligat a **păstra secretul profesional**;
- **Selectarea martorilor** în raport cu datele pe care le deţin;
- Stabilirea eventualelor **relaţii de duşmănie sau prietenie** faţă de infractor;
- Stabilirea **profilului psihologic** al martorilor: pregătire, ocupaţii, condiţiile în care au perceput fapta, atitudinea lor faţă de fapta comisă.
- Se stabilesc măsuri pentru **verificarea declaraţiilor** date de învinuiţi, martori şi victime.
- Se stabilesc **ordinea şi modalitatea chemării martorilor**, evintându-se contactul dintre martori, ori dintre martori şi persoanele interesate în cauză (învinuit, parte vătămată, parte civilă). În măsura în care este posibil, se va ţine cont de programul de activitate şi funcţia martorului.
- Se stabileşte **locul audierii**, de regulă la sediul organului judiciar.Din considerente de ordin tactic sau de altă natură, martorii pot fi audiaţi la locul de muncă, la domiciliu sau reşedinţă, la spital, la locul săvârşirii faptei etc.
- Elaborarea **planului de ascultare**, care va cuprinde: problemele ce urmează a fi clarificate, succesiunea întrebărilor. Planul va fi **adaptat** în fuaţiile neprevăzute care apar pe parcursul cercetării.
- Primirea martorului într-o manieră corectă, crearea unui **cadru sobru** de ascultare.

1.4.2. Etapa relatării libere

- **Stabilirea identităţii martorului:** Potrivit art. 84 C. pr. pen., martorul va fi întrebat mai întâi despre nume, prenume, etate, adresă şi ocupaţie. Dacă există îndoieli asupra identităţii martorului, aceasta se stabileşte prin orice mijloc de probă.
- Martorul va fi întrebat dacă este **soţ sau rudă** a vreuneia dintre părţi şi în ce raporturi se află cu acestea, precum şi dacă a suferit o pagubă de pe urma infracţiunii (art. 84 alin. ultim C. pr. pen.).
- Înainte de ascultare, potrivit art. 85 C. pr. pen. **martorul depune următorul jurământ:** *Jur că voi spune adevărul şi că nu voi ascunde nimic din ceea ce ştiu. Aşa să-mi ajute Dumnezeu!* sau *Jur pe onoare şi conştiinţă că voi spune adevărul şi că nu voi ascunde nimic din ceea ce ştiu.*

Martorii, care, din motive de conştiinţă sau confesiune, nu depun jurământul, vor rosti formula: *Mă oblig.*

- Martorului i se face cunoscut **obiectul cauzei** şi i se arată care sunt faptele sau împrejurările pentru dovedirea cărora a fost propus ca

martor, cerându-i-se să declare tot ce ştie cu privire la aceasta (art. 86 C. pr. pen.)

- Martorul va fi lăsat **să relateze liber** tot ceea ce ştie. Organul judiciar va asigura un climat psihologic favorabil confesiunii, manifestându-se într-un mod calm şi încurajator, fără a-l întrerupe.
- Reamintim că *se interzice cu desăvârşire folosirea oricăror violenţe, ameninţări ori alte mijloace de constrângere, precum şi promisiuni sau îndemnuri,* în scopul de a se obţine probe (art. 68 C. pr. pen).

1.4.3. Etapa formulării de întrebări va fi parcursă în situaţia în care relatarea liberă nu a acoperit toate aspectele percepute de martor.

- Întrebările pot fi: de **completare**, de **prezentare**, de **reamintire** şi de **control**.
- Întrebările trebuie să fie **scurte, clare şi precise.** Să nu sugereze răspunsul, să evite aşa-numita sugestibilitate de statut, specifică celor cu un nivel socio-cultural redus, care nu vor să supere anchetatorul. De asemenea, întrebările nu trebuie să conţină intimidări. *„În cazul identificării de obiecte sau persoane, se recomandă prezentarea simultană electivă, care este mai puţin sugestivă."* (W. Stern) **De asemenea, W. Stern a stabilit tipurile de întrebări care, puse martorului, au un grad mai mare sau mai mic de sugestibilitate:**
  - o întrebare *determinativă* (de ex.: *„Ce culoare avea haina agresorului?"*) sau o întrebare complet disjunctivă (de ex.: *„Agresorul avea haina pe el sau nu?"*) nu sunt în sine prea sugestive;
  - întrebările *incomplet disjunctive* (de ex.: *„Haina agresorului a fost neagră sau albastră?"*) sunt puternic sugestive.
- În timpul ascultării martorului, atât în etapa relatării libere cât şi în etapa formulării întrebărilor, anchetatorul nu trebuie să-şi exteriorizeze sentimentele, să asculte cu atenţie dar fără ostentaţie, iar modularea vocii să nu exprime o stare de nemulţumire.
- Declaraţiile martorului se consemnează în scris, **pe formular tipizat,** de regulă de către organul de cercetare penală. Pe cât posibil, trebuie evitate ştersăturile ori corecturile; dacă totuşi apar, trebuie certificate prin semnăturile martorului şi organului de cercetare penală. În cuprinsul declaraţiilor nu trebuie folosite cuvinte indecente ori termeni care sunt în neconcordanţă cu pregătirea martorului.
- **Verificarea** declaraţiilor se va face pe baza altor probe existente la dosar, prin repetarea audierii, reformularea întrebărilor, confruntări şi chiar reconstituiri.

• **Aprecierea** declarațiilor presupune atât compararea faptelor stabilite prin intermediul martorilor, cât și studierea directă sau indirectă a calității surselor din care provin datele.

În aprecierea declarațiilor trebuie să ținem cont de unele concluzii ale cercetării în domeniul psihologiei judiciare:

- ***„Relatările martorilor pot conține patru feluri de denaturări. Fie că martorul adaugă ceva realității (denaturare prin adiție), fie că el omite (denaturare prin omisiune), fie că substituie unele evenimente sau persoane altora (denaturare prin substituire) și, în fine, el mai poate denatura și prin transformare“*** **(T. Bogdan)**

  Aceste *denaturări ale martorului de bună credință* depind de mulți factori: timpul scurs de la fapta relatată, timpul de memorie și calitățile memoriei martorului, sexul, vârsta, profesia, cultura martorului, starea afectivă în momentul depoziției, personalitatea martorului și *nu în ultimul rând atitudinea și intervenția anchetatorului.* **(T. Bogdan)**

- **„Declarația martorului, chiar aceea dată în condiții care ne îndreptățește s-o considerăm veridică, adesea se dovedește neveridică. Declarația cea mai demnă de crezut, dată cu dorința sinceră de a spune numai adevărul și întreg adevărul, se bazează pe condițiile memoriei care reține ceea ce la timp i-a atras atenția martorului. Dar atenția este un instrument destul de imperfect pentru percepție, iar memoria însăși denaturează cu timpul imaginile imprimate de atenție (!) și le lasă uneori să devină cu totul palide. Acest gen de ≤ urcare și scădere ≥ a memoriei o împinge la o suplinire inconștientă a lacunelor ce s-au format și, puțin câte puțin, în retransmiterea celor văzute și auzite se strecoară născocirea și autoînșelarea. (A.F. Koni) Și tot A.F. Koni: „Se știe că asupra oamenilor impresionabili, înțelegerea dintr-o dată a primejdiei prin care au trecut acționează în modul cel mai puternic; numai gândindu-se la această primejdie și la gravitatea urmărilor ce ar fi putut avea loc, inima lor începe să bată la fel de tare ca și în cazul când ar avea pericolul în față.“**

2. Ascultarea martorilor minori și a altor categorii de martori

2.1. Ascultarea martorilor minori

• Potrivit art. 81 C. pr. pen., minorul poate fi ascultat ca martor. Până la **14 ani** ascultarea lui se face în prezența unuia dintre părinți ori a tutorelui sau a persoanei căreia îi este încredințat minorul spre creștere și educare.

- Minorul care nu a împlinit 14 ani **nu depune jurământ** însă i se atrage atenţia să spună adevărul (art. 85 alin. ultim. C. pr. pen.)
- Ascultarea minorului parcurge aceleaşi etape ca şi în cazul majorului dar se particularizează în raport cu vârsta, dezvoltarea sa fizică şi psihică, precum şi cu mediul din care provine.
  - Perioada de la **1–3 ani** nu prezintă interes pentru ancheta judiciară;
  - Perioada de la **3–6 ani** se caracterizează prin instabilitate şi percepţie inegală a spaţiului şi timpului;
  - Perioada de la **6 la 10 ani** este definită prin creşterea funcţiilor cognitive, dezvoltarea memoriei şi a capacităţii de redare, precum şi prin apariţia primelor trăsături de caracter. Minorul începe să facă distincţie între adevăr şi minciună.
  - Perioada de la **10 la 14 ani** este caracterizată printr-o conduită contradictorie, determinată de parcurgerea pubertăţii: memoria se dezvoltă, minorul are aptitudini pentru interpretarea fenomenelor, dar, în acelaşi timp, este dispus să exagereze, putând fi uşor influenţabil.
  - Perioada de la **14 la 18 ani** îl apropie de major, dar trebuie să se ţină seama de lipsa lui de experienţă.

„Depoziţiilor făcute de copii trebuie să li se acorde puţin credit. Copii sub 7 ani, sub nici un motiv nu sunt capabili de a depune mărturie. Când într-un proces singura dovadă este depoziţia unui copil, declaraţiile acestuia nu pot constitui o bază pentru o sentinţă de condamnare."
(W. Stern)

- Organul judiciar trebuie să aibă în vedere că atitudinea şi comportamentul minorului sunt influenţate de părinţi, rude şi alte persoane interesate, precum şi de dorinţa de a-şi da importanţă ori chiar de incapacitatea de a discerne adevărul (mai ales până la **10–12 ani**).
- Minorul poate fi audiat la sediul organului judiciar sau într-un **loc familiar** (şcoală, cămin, domiciliu).
- **Termenul de citare** se recomandă să fie cât mai scurt.
- Anchetatorul trebuie să manifeste **răbdare şi tact**, să i se adreseze într-un limbaj accesibil şi să formuleze cu multă grijă întrebările, ţinându-se seama de pericolul sugestionării minorilor. **(Emilian Stancu)**
- Consemnarea declaraţiilor trebuie să se facă la nivelul de înţelegere al minorilor.

2.2. Ascultarea vârstnicilor

- După vârsta de **65 ani** intervine procesul îmbătrânirii, care se accentuează după **70–75 ani**, constatându-se scăderea recepţiei senzoriale (vizuală şi auditivă) şi apariţia sindromului de personalizare, însoţit de

stări de isterie, frustrare, egoism, irascibilitate, ranchiună, dorinţă de răzbunare.

2.3. Ascultarea unor martori cu handicap

- Ascultarea **surdo-muţilor** trebuie să ţină cont de nivelul dezvoltării lor psihice şi intelectuale, manifestându-se mult calm şi răbdare, deoarece pot deveni irascibili.
- Ascultarea martorilor **nevăzători** trebuie să ţină seama de posibilitatea acestora de a recunoaşte persoanele după voce şi de a interpreta evenimentele după zgomotele produse.

2.4. Ascultarea persoanelor care nu cunosc limba română

Persoanele care nu cunosc limba română sunt audiate în prezenţa unui interpret, ţinându-se cont de zona de provenienţă, gradul de pregătire, particularităţile sistemului judiciar din ţara de origine. **Obligaţiile interpretului** sunt asemănătoare cu cele ale martorului. El trebuie să traducă fidel şi corect şi să păstreze secretul datelor de care a luat cunoştinţă.

2.5. Ascultarea bolnavului mintal se va face cu multă prudenţă, în prezenţa unui specialist. (A se vedea Legea sănătăţii mintale şi a protecţiei persoanelor cu tulburări psihice, nr. 487 din 11 iulie 2002, publicată în Monitorul Oficial nr. 589 din 8 august 2002.)

3. Tactica ascultării părţii vătămate

3.1. Aspecte procesuale

- **Persoana vătămată** este, potrivit art. 24 alin. 1 din C. pr. pen., *persoana care a suferit prin fapta penală o vătămare fizică, morală sau materială, dacă participă în procesul penal.* Dacă partea vătămată exercită acţiunea civilă în procesul penal se numeşte **parte civilă** (art. 24 alin. 2 C. pr. pen.). Persoana chemată în procesul penal să răspundă, potrivit legii civile, pentru pagubele provocate prin fapta învinuitului sau inculpatului se numeşte **parte responsabilă civilmente.**
- Persoana vătămată se poate constitui parte civilă în contra învinuitului sau inculpatului şi persoanei responsabile civilmente (art. 15 alin. 1 C. pr. pen.).

Constituirea ca parte civilă se poate face în cursul urmăririi penale, precum şi în faţa instanţei de judecată, până la citirea actului de sesizare (art. 15 alin. 2 C. pr. pen).

Calitatea de parte civilă a persoanei care a suferit o vătămare prin infracţiune nu înlătură dreptul acestei persoanei de a participa în calitate de parte vătămată în aceeaşi cauză (art. 15 alin. e C. pr. pen.).

- Persoana vătămată poate fi consultată ca martor, dacă nu este constituită parte civilă sau nu participă în proces ca parte vătămată (art. 82 C. pr. pen.).
- Declaraţiile părţii vătămate, ale părţii responsabile civilmente, făcute în cursul procesului penal, pot servi la aflarea adevărului numai în măsura în care sunt coroborate cu fapte sau împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză.

După cum vedem, persoana vătămată prin infracţiune poate să compară în procesul penal în diverse poziţii procesuale, fiind purtătoarea unor informaţii preţioase pentru organele judiciare.

Prin susţinerea învinuirii, partea vătămată urmăreşte agravarea situaţiei inculpatului, în timp ce, prin exercitarea acţiunii civile are în vedere obţinerea unor **despăgubiri**. Participarea părţii vătămate ca martor în procesul penal trebuie să fie nuanţată de martorul propriu-zis, atât sub raportul psihologiei sale particulare cât şi al scopului urmărit — acela de a fi considerată mai presus faţă de orice pretenţie materială sau de a urmări, voalat, o rezolvare prin aplicarea unei pedepse cât mai mari.

Persoana vătămată percepe fapta în care este implicată, de multe ori lapidar şi chiar contradictoriu, datorită **rapidităţii acţiunii** exercitate de infractor şi a **emoţiei de frică** şi **disperare** care îi controlează procesele psihice în acele momente.

- Declaraţia persoanei vătămate este importantă întrucât conţine informaţii deosebit de utile privind identificarea şi stabilirea vinovăţiei făptuitorului dar, în acelaşi timp, poate să conţină şi exagerări prin deformarea realităţii comiterii faptei ori a prejudiciului cauzat. Din această cauză, declaraţiile părţii vătămate, ale părţii civile şi ale părţii responsabile civilmente pot servi la aflarea adevărului numai în măsura în care sunt coroborate cu fapte sau împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză.
- Potrivit art. 76 alin 1 din C. pr. pen., în exercitarea rolului activ al organelor judiciare, organul de urmărire penală sau instanţa de judecată are obligaţia să cheme, spre a fi ascultate, persoana care a suferit o vătămare prin infracţiune, precum şi persoana civilmente responsabilă.
- Înainte de ascultare, persoanei vătămate i se pune în vedere că poate participa în proces ca parte vătămată, iar dacă a suferit o pagubă materială, că se poate constitui parte civilă. De asemenea, i se atrage atenţia că declaraţia de participare în proces ca parte vătămată sau de constituire ca parte civilă se poate face în tot cursul urmăririi penale, iar în faza primei instanţe de judecată, până la citirea actului de sesizare (art. 76 alin. 2 C. pr. pen.).

• Ascultarea părţii vătămate, a părţii civile şi a părţii responsabile civilmente se face potrivit dispoziţiilor privitoare la ascultarea învinuitului sau inculpatului, care se aplică în mod corespunzător.

Încălcarea regulilor privind ascultarea persoanei vătămate cade sub incidenţa art. 197 din C. pr. pen. (încălcările care atrag nulitatea), dar poate fi înlăturată, de fapt cele mai multe ori, prin reascultare.

3.2. Particularităţi ale percepţiei:

Ceea ce particularizează modul de percepţie a faptelor de către victima infracţiunii este senzaţia de suferinţă fizică sau morală.

Senzaţiile de durere pot fi resimţite în orice regiune a corpului, cu posibilitatea de a fi localizate în zona lezată, atât sub aspectul **intensităţii** (vie, surdă, pulsatilă, zdrobitoare, străpungătoare), cât şi a **durerii** (continue sau trecătoare). Deşi percepe senzaţia de durere, victima are o percepţie nesigură a cauzei care o determină, precum şi a obiectului vulnerant. Victima nu poate preciza cu exactitate date ca: numărul loviturilor primite sau, în cazul participaţiei, cine i-a produs cea mai gravă leziune.

3.2.1. Sub raport tactic criminalistic interesează mecanismul de producere a senzaţiilor:

a. senzaţiile tactile (de presiune, de atingere), care sunt determinate de deformarea pielii ca efect al presiunii; după un timp aceste senzaţii nu mai sunt percepute, ceea ce poate favoriza comiterea unor infracţiuni în locurile aglomerate (furturi din buzunare, poşete, tâlhării stradale cu smulgerea lănţişoarelor ş.a.);

Persoana vătămată ar putea fi considerată de rea credinţă dar trebuie procedat cu tact şi răbdare pentru stabilirea locului şi momentului în care s-a acţionat asupra sa, în vederea identificării martorilor oculari şi apoi a făptuitorilor, care, se ştie, acţionează de regulă în grup, cu moduri de operare care le asigură succesul operaţiunii.

b. senzaţiile gustative, care interesează în intoxicaţiile alimentare şi tentativele de otrăvire: gustul caracteristic (dulce, amar, acru, sărat) poate fi anihilat în amestec cu alte băuturi sau dacă substanţa toxică este administrată în doze mici şi în mod succesiv;

c. senzaţiile olfactive, relative, deoarece datele percepute de om sunt informe, impalpabile şi inconstante; trebuie reţinut şi faptul că poate interveni fenomenul de **adaptare olfactivă**, care afectează percepţia senzaţiilor, cel al **iluziilor olfactive**, care se poate transmite celor prezenţi, precum şi **autosugestia**.

3.3. Particularităţile procedeelor tactice de cercetare a persoanei vătămate:

• **Denaturările involuntare**, care constau în exagerarea gravităţii faptei datorită efectului stării emoţionale. Frica şi groaza determină atât

denaturarea faptelor reale cât şi fabulaţia, mai ales în cazul infracţiunilor comise prin violenţă. Sunt supraevaluate, îndeosebi, timpul petrecut de infractor în câmpul infracţional, durata şi intensitatea aplicării violenţelor, durata imobilizării victimei etc., distanţele parcurse, ca şi stările de frustrare.

Se va manifesta **o atitudine prudentă** din partea anchetatorului, care trebuie să verifice şi prin alte probe depoziţia persoanei vătămate.

- **Denaturările voluntare**, datorate relei credinţe a persoanei vătămate, care urmăreşte agravarea situaţiei făptuitorului ori obţinerea unor avantaje prin exagerarea suferinţelor fizice sau morale.
- **Denaturări prin „schimbarea de rol"**. Partea vătămată devine, dintr-o persoană modestă „cineva" în centrul atenţiei autorităţilor, către care se îndreaptă simpatia şi compasiunea celor din jur.
- Denaturarea deliberată poate avea scopul de a înlătura orice contribuţie a persoanei vătămate la săvârşirea faptei, (**victima activantă**, care are un rol important în desfăşurarea infracţiunii şi **victima precipitantă,** care, prin comportament şi ţinută vestimentară, poate incita la săvârşirea unor infracţiuni ca tâlhăria şi violul).
- **Denaturări deliberate în favoarea infracţiunii**, ca urmare a unor înţelegeri survenite între victimă şi făptuitor, fie datorită unor relaţiei de rudenie, de prietenie, de subordonare etc., fie datorită obţinerii unui folos material mai mare decât cel care i-ar fi revenit pe cale judiciară.
- Renunţarea la calităţile de parte vătămată şi parte civilă, în favoarea celei de martor, poate fi justificată de sentimente de milă şi compasiune dar poate să ascundă şi sentimente de răzbunare faţă de făptuitori ori să fie rezultatul unei înţelegeri pentru un avantaj material.

Din punct de vedere **tactic** trebuie să se stabilească **adevăratele motive** care i-au motivat atitudinea, mai ales când s-a cauzat un prejudiciu moral sau material însemnat.

- Ascultarea părţii vătămate constituie, de regulă, **debutul investigaţiei criminalistice,** având o deosebită importanţă pentru identificarea şi prinderea autorului, stabilirea împrejurărilor comiterii infracţiunii, descoperirea şi conservarea urmelor etc. Ascultarea poate interveni şi după un anumit interval de la comiterea infracţiunii (după spitalizare) ori se poate repeta pentru înlăturarea unor contradicţii şi erori generate de starea emoţională a victimei. De asemenea, poate fi făcută la locul faptei pentru obţinerea unor informaţii mai fidele.
- Ancheta trebuie să ia în considerare şi posibilitatea ca persoana vătămată, care compare în procesul penal şi ca parte civilă sau numai în

această calitate, să **pretindă dispariţia unor bunuri** care nu au existat în realitate, sau să **exagereze** cantităţile ori calităţile acestora.

Persoana vătămată poate să pretindă comiterea unei **fapte ireale**, datorită raporturilor de duşmănie cu pretinsul făptuitor.

În faza relatării libere dar şi în cea a formulării întrebărilor trebuie să se clarifice unele aspecte care pot avea relevanţă pentru cauză: raporturile anterioare ale victimei cu făptuitorul; dacă s-a produs şi un prejudiciu material, întinderea acestuia; dacă s-a comis fapta reclamată; natura relaţiilor dintre pretinsa parte vătămată şi pretinsul făptuitor; verificarea situaţiei materiale în situaţia în care se pretinde pe nedrept reparaţia unui prejudiciu.

- Cînd prin infracţiune s-au pus în pericol sănătatea, integritatea corporală sau viaţa victimelor, se vor folosi procedee tactice diferenţiate, în raport cu gravitatea leziunilor sau a suferinţei. Ascultarea victimelor aflate sub supraveghere medicală se va face cu avizul iar uneori şi în prezenţa medicului curant.

Declaraţiile victimelor date în stări agonice, cunoscute sub denumirea de **depoziţii ale muribunzilor**, prezintă interes numai dacă sunt date în **prezenţa organului judiciar.** Psihologia persoanei a cărei moarte e cauzată de infracţiune e dominată de sentimentul de **frustrare** că moare nerăzbunat, de aceea astfel de declaraţii date in extremis trebuie privite cu circumspecţie.

Capitolul IV

Tactica ascultării învinuitului sau inculpatului

1. Aspecte de drept procesual penal

- *Învinuitul sau inculpatul reprezintă figura centrală a procesului penal.* Întreaga activitate procesuală se desfăşoară în jurul faptei penale săvârşite de această persoană şi în vederea tragerii sale de răspundere. Prin declaraţiile sale sincere contribuie la justa soluţionare a cauzei.
- **Învinuitul este persoana faţă de care se efectuează urmărirea penală cât timp nu a fost pusă în mişcare acţiunea penală împotriva sa** (art. 229 C. pr. pen.). **Inculpatul este persoana împotriva căreia s-a pus în mişcare acţiunea penală şi care este parte în procesul penal** (art. 23 C. pr. pen.).
- **Importanţa învinuitului sau inculpatului constă în:**
  - **este purtătorul celor mai ample şi mai fidele informaţii despre fapta cercetată;**
  - **este partea cea mai interesată în procesul penal, astfel că declaraţiile sale trebuie să aibă pondere în dosar;**
  - **dacă n-a comis fapta incriminată, poate să probeze nevinovăţia sa, prevenindu-se o** eroare judiciară.
- Declaraţiile învinuitului sau inculpatului nu mai constituie **„regina probelor"** deoarece probele nu au valoare mai dinainte stabilită (art. 63 C. pr. pen.) iar, pe de altă parte, declaraţiile învinuitului sau ale inculpatului, făcute în cursul procesului penal, pot servi la aflarea adevărului numai în măsura în care sunt coroborate cu fapte şi împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză (art. 69 C. pr. pen.).
- *Învinuitul sau inculpatul nu este obligat să probeze nevinovăţia sa* (art. 66 alin. C. pr. pen.), până la stabilirea vinovăţiei operând **prezumţia de nevinovăţie.**

Sarcina administrării probelor revine organului de urmărire, care adună probele atât în favoarea cât şi în defavoarea învinuitului sau inculpatu-

lui, chiar dacă învinuitul sau inculpatul recunoaşte fapta (art. 202 alin. 1 şi 2 C. pr. pen.).

- *Învinuitul sau inculpatul are dreptul, nu obligaţia, să dea declaraţii* **(Nemo tenetur contra se).**
- Se interzice întrebuinţarea de **promisiuni, ameninţări sau violenţe** împotriva unei persoane aflate în curs de cercetare, anchetă penală ori de judecată, pentru obţinerea de declaraţii (art. 266 alin. 2 C. pen. — cercetarea abuzivă).
- Declaraţia învinuitului sau inculpatului poate fi **retractabilă. (V. Dongoroz)**

2. Psihologia învinuitului sau inculpatului

2.1. După săvârşirea infracţiunii, marcat de tensiune psihică, învinuitul sau inculpatul recurge la acţiuni ca:
- plecarea precipitată de la locul faptei;
- dispariţia de la domiciliu;
- revenirea la locul faptei pentru a afla mersul anchetei;
- crearea unor alibiuri;
- ascunderea faptei prin simularea sau comiterea altor infracţiuni;
- ascunderea sau distrugerea unor mijloace materiale de probă.

2.2. În momentul interogatoriului, specialiştii recomandă identificarea unor **manifestări viscerale sau somatice** care îl dau de gol pe învinuit sau inculpat:
- schimbări în ritmicitatea activităţii cardiace;
- schimbări în presiunea sanguină;
- fenomene de **vasodilataţie** sau **vasoconstricţie** (unii devin palizi, alţii roşesc);
- schimbări în ritmicitatea respiraţiei;
- dereglări în fonaţie (modul de emitere a sunetelor);
- descreşterea bruscă a salivaţiei;
- contracţia sau relaxarea subită a muşchilor scheletici;
- creşterea timpului de reacţie;
- transpiraţie abundentă etc.

2.3. Încercări de simulare (contrafacere) sau disimulare (ascundere). (Emilian Stancu):
- tăcerea sau refuzul de a da declaraţii;
- motivarea faptei prin „moment de rătăcire";
- încercările de sinucidere sau automutilare;
- simularea nebuniei;

- prezentarea de alibiuri „fabricate" înainte sau în timpul interogatoriului;
- recunoaşterea unor fapte minore.

2.4. **Recunoaşterea sau mărturisirea sinceră** a învinuitului sau inculpatului, fără a opune nici o rezistenţă, poate fi determinată de:
- sentimente de remuşcare;
- nevoia de a se elibera de povara faptei comise;
- nevoia de a se confesa, de a se explica;
- orgoliu;
- dorinţa de a evita condamnarea unei persoane nevinovate.

2.5. **Recunoaşterea poate fi şi nesinceră:**
- **invitatul poate retracta primele declaraţii, după atenuarea sentimentului de vinovăţie, motivând că le-a dat sub impulsul emoţiei;**
- **datorită instinctului de conservare poate să facă mărturii false;**
- **recunoaşterea unei infracţiuni mai uşoare pentru a scăpa de o alta mai gravă;**
- **recunoaşterea** este forţată, datorită constrângerii executate de adevăratul făptuitor sau chiar de către organul judiciar;
- recunoaşterea poate fi **parţial sinceră,** deoarece omite unele împrejurări sau adaugă circumstanţe false pentru a-şi ameliora situaţia;
- din motive de **răzbunare** faţă de organul judiciar, recunoaşte fapta de care a luat cunoştinţă de la adevăratul autor. *Recunoaşterea trebuie să fie coroborată cu alte mijloace materiale de probă şi se verifică temeinic dacă la data comiterii infractorul nu era în imposibilitatea comiterii faptei: plecat în străinătate, internat în spital, arestat preventiv sau aflat în executarea pedepsei- deşi nici aceste situaţii nu trebuie considerate tabu.*

2.6. **Cea mai tipică atitudine a învinuitului sau inculpatului este de a nu recunoaşte** învinuirea ce i se aduce pentru a se sustrage de la răspundere. Tactica anchetei trebuie stabilită în raport cu **personalitatea infractorului** (tip tenace, abil, perfid, inteligent) sau în funcţie de **trăsăturile temperamentale** ale acestuia (tip emoţional sau neemoţional), fiind necesară stabilirea motivelor care îl determină să nu recunoască sau să facă mărturisiri eronate.

Pentru adoptarea tacticii celei mai adecvate se are în vedere **organizarea riguroasă a pregătirii ascultării (Constantin Aioniţoaie, Tudorel Butoi):**

a. **Studierea dosarului** cauzei: procesul-verbal de cercetare locului faptei, urmele descoperite şi ridicate, declaraţiile victimei şi ale martorilor oculari ş.a.

b. Cunoaşterea personalităţii învinuitului sau inculpatului (caracter, temperament, aptitudini); mediul familial sau social în care s-a format; cercul de relaţii; antecedentele penale; grad de inteligenţă; pasiuni şi vicii.

c. Întocmirea **planului de ascultare**, care să cuprindă:

- problemele ce urmează a fi clarificate;
- materialul probator (probe directe, indirecte, mijloace materiale de probă);
- stabilirea modalităţii de citare;
- ordinea în care se va face ascultarea;
- alegerea momentului oportun în care urmează a fi prezentate probele;
- asigurarea prezenţei apărătorului.

2.7. Etapele ascultării învinuitului sau inculpatului:

a. Verificarea identităţii învinuitului sau inculpatului

- Potrivit art. 70 alin. 1 din C. pr. pen., *învinuitul sau inculpatul, înainte de a fi ascultat, este întrebat cu privire la nume, prenume, poreclă, data şi locul naşterii, numele şi prenumele părinţilor, cetăţenie, studii, situaţia militară, loc de muncă, ocupaţie, adresă, antecedente penale şi alte date necesare pentru stabilirea situaţiei sale personale.*
- Ascultarea învinuitului sau inculpatului va avea loc la sediul organului de cercetare penală sau al magistratului;
- Ascultarea învinuitului are loc numai în faza de urmărire penală, pe când ascultarea inculpatului se face atât în faza de urmărire penală cât şi în faza de judecată;
- Anchetatorul (poliţist sau magistrat) va crea o atmosferă de seriozitate, lipsită de aroganţă şi de duritate, propice confesiunii;
- Ascultarea nu poate avea ca obiect decât fapta pentru care se efectuează urmărirea penală sau, după caz, judecata.
- Aducerea la cunoştinţă a învinuirii se face numai **în prezenţa apărătorului**, ales sau numit din oficiu (Constituţia României, art. 23 alin. 5).
- Potrivit art. 237 alin. 4 C pr. pen., *organul de cercetare penală va continua urmărirea şi fără a-l asculta pe inculpat, când acesta este dispărut, se sustrage de la ascultare sau nu locuieşte în ţară (prin urmărire generală sau internaţională, conform normelor metodologice elaborate de Ministerul de Interne).*

b. Etapa relatării libere.

- Fiecare învinuit sau inculpat va fi audiat separat (art 71 alin. 1 C. pr. pen.)

- Învinuitului sau inculpatului i se aduce la cunoştinţă fapta care formează obiectul cauzei şi i se pune în vedere să declare tot ce ştie cu privire la faptă şi la învinuirea ce i se aduce în legătură cu aceasta (art. 70 alin. 2 C. pr. pen.).
- Dacă sunt mai mulţi învinuiţi sau inculpaţi, fiecare este anunţat fără să fie de faţă ceilalalţi (art. 71 alin. 2 C. pr. pen.).
- Organul de urmărire penală, înainte de a-l asculta pe învinuit, îi cere să dea o declaraţie scrisă personal cu privire la învinuirea ce i se aduce (art. 70 alin. C. pr. pen.).
- Pe timpul ascultării, anchetatorului îi este interzis să citească sau să-i reamintească învinuitului sau inculpatului declaraţiile făcute anterior (art. 71 alin. 4 C. pr. pen.).
- **Se interzice categoric** recurgerea la promisiuni, ameninţări, violenţe sau alte forme de constrângere pentru obţinerea de declaraţii sau mărturisiri.
- Învinuitul sau inculpatul este mai întâi lăsat să declare tot ce ştie în cauză (art. 71 alin. 3 C. pr. pen.), Se recomandă să nu fie întrerupt decât dacă se depărtează de la obiectul cauzei.

Reguli tactice speciale:

- **Refuzul învinuitului sau inculpatului** să dea o declaraţie scrisă personal ori imposibilitatea de a face acest lucru se consemnează într-un proces-verbal.
- Ori de câte ori învinuitul sau inculpatul se găseşte în **imposibilitatea de a se prezenta** pentru a fi ascultat, organul de urmărire penală sau instanţa de judecată procedează la ascultarea acestuia la locul unde se află. (art. 74 C. pr. pen.).
- La ascultarea **învinuitului sau inculpatului minor care nu a împlinit 16 ani,** se citează, pe lângă **avocat, delegatul autorităţii tutelare, tutorele, curatorul** sau **persoana în îngrijirea ori supravegherea căreia se află minorul.** Citarea acestor persoane este **obligatorie** la efectuarea prezentării materialului de urmărire penală (art. 481 alin. 1 şi 2 C. pr. pen.).
- În cazul infracţiunii flagrante, declaraţia învinuitului se consemnează în cuprinsul procesului-verbal de constatare la persoana I singular. (art. 467 alin. a C. pr. pen.)
- Dacă învinuitul sau inculpatul nu cunoaşte limba română, i se asigură **folosirea limbii materne,** posibilitatea de a lua cunoştinţă de piesele dosarului şi dreptul de a vorbi în instanţă şi de a pune concluzii prin traducător. (art. 7 şi 8 C. pr. pen.).

c. Ascultarea dirijată (formularea de întrebări):

- Potrivit art. 72 C. pr. pen., după ce învinuitul sau inculpatul a făcut declarația, i se pot pune întrebări cu privire la fapta care formează obiectul cauzei și la învinuirea ce i se aduce. De asemenea, este întrebat cu privire la probele pe care înțelege să le propună.
- **Întrebările pot fi:**
  - cu caracter **general**, privind fapta în ansamblul ei;
  - întrebări-problemă, pentru lămurirea unor aspecte;
  - întrebări de **detaliu** (de prezentare, de completare și de control), care privesc lămurirea unor amănunte.
- **Întrebările trebuie formulate:**
  - **într-un mod** clar și concis;
  - **la nivelul de înțelegere** al învinuitului sau inculpatului;
  - **să determine răspunsuri complete**, nu de genul DA sau NU;
  - **să nu fie sugestive** (implicative sau disjunctive).
- **Reguli privind consemnarea declarațiilor învinuitului sau inculpatului.**
  - Declarațiile se consemnează de către organul de cercetare penală în scris (art. 73 alin. 1 C. pr. pen.)
  - Declarația scrisă se citește învinuitului sau inculpatului, iar dacă cere, i se dă să o citească. Dacă este de acord cu conținutul, o semnează pe fiecare pagină și la sfârșit (art. 73 alin. 1 C. pr. pen.) În același mod vor semna și organul de cercetare penală, apărătorul, reprezentantul legal.
  - Dacă învinuitul sau inculpatul revine asupra vreuneia din declarațiile sale ori are de făcut completări, rectificări sau precizări, acestea se consemnează și se semnează în aceleași condiții (art. 73 alin. 4 C. pr. pen.).
  - Declarația nu trebuie să conțină expresii triviale.
  - Dacă învinuitul sau inculpatul nu știe carte, declarația îi va fi citită de o altă persoană sau de către organul de cercetare penală.

  În cazul învinuiților sau inculpaților **refractari**, îndeosebi din categoria recidiviștilor, care revin succesiv asupra declarațiilor, se recomandă consemnarea relatărilor sub formă de **întrebări și răspunsuri.**

2.8. Procedee tactice de ascultare a învinuitului sau a inculpatului:

a. Procedeul ascultării progresive, în care probele sunt prezentate gradat, începând cu cele de mai mică importanță.

b. Procedeul ascultării frontale, când învinuitului sau inculpatului i se înfățișează cele mai convingătoare probe.

c. **Tactica ascultării repetate**, în situațiile declarațiilor contradictorii și mincinoase.

d. **Tactica prezentării de către anchetator a întregului drum parcurs de infractor.** Se recomandă doar când sunt probe temeinice, căci, altfel, operează regula potrivit căreia învinuitului sau inculpatului nu i se prezintă dintr-o dată informațiile deținute, ci **în mod gradat și la anumite intervale de timp. (Aurel Ciopraga)**

e. **Tactica ascultării încrucișate**, efectuată de două sau mai multe persoane în același timp. Se recomandă **cu rezerve**, pentru a nu deruta învinuitul sau inculpatul ori pentru a nu se deconspira informații nedorite.

f. **Tactica ascultării succesive** a învinuitului sau inculpatului de către două persoane, o variantă a ascultării încrucișate. În ambele situații, învinuitul poate să devină mai comunicativ față de unul din anchetatori.

g. **Tactica întâlnirilor surpriză:** învinuitului i se oferă posibilitatea ca, din **„întâmplare"**, să vadă unul sau mai mulți complici.

h. **Tactica exploatării complexului de vinovăție** a învinuitului sau a inculpatului sensibil.

i. Când există mai **mulți învinuiți sau inculpați** se va exploata veriga cea mai slabă.

În toate situațiile, să se dispună măsuri urgente de **verificare a alibiurilor și probelor aduse** de învinuit sau inculpat în apărarea sa, **în mod riguros**, pe zile și ore, insistându-se asupra **golurilor de timp** pe care infractorul nu le poate justifica.

2.9. În duelul psihologic dintre anchetator și învinuit trebuie să se țină seama de următoarele reguli:

- *„Un anchetator ar trebui să aibă înțelepciunea proverbială a biblicului Solomon, răbdarea lui Hristos logica lui Aristotel, rigurozitatea științifică a lui Pasteur și inventivitatea lui Edison."* **(Tiberiu Bogdan)**
- *„Organul judiciar trebui să aibă multiple calități: creativitatea în gândire, capacitate de prelucrare cu obiectivitate și simț critic, capacitatea de stabilire a contactului psihologic cu persoana ascultată, evitarea exagerărilor în interpretarea declarațiilor, controlarea sentimentelor de simpatie sau antipatie."* **(Emilian Stancu)**
- *„Nu este suficient să știi să pui întrebări, ci trebuie să înveți să asculți."* **(Camil Suciu)**

- *„Cel care ascultă trebuie să fie un bun psiholog, să fie inteligent și cult, să se poată concentra asupra problemelor ce trebuie lămurite și să cunoască bine mentalitatea învinuiților."* **(Camil Suciu)**
- **Învinuitul sau inculpatul va fi dominat doar de cel care are o ținută corectă și îngrijită.**
- *„Este obligatorie exprimarea clară, în limbaj inteligibil interlocutorului, dar nu se recomandă utilizarea programului infracțional."* **(Tiberiu Bogdan)**
- **Va avea câștig de cauză doar cel care vorbește puțin și la obiect.**
- *„Orice infractor este un frustrat, dar nu orice frustrat devine legic și infractor."* **(Tiberiu Bogdan)** Evitarea privirii de către infractor este mai degrabă un semn de frustrare decât de personalitate.
- *„Importanța mediului: în circumstanțe excepționale, orice om poate deveni delincvent."* **(J. Pinatel)**
- **Chiar și infractorul cel mai înrăit trebuie tratat ca om și merită să i se acorde o șansă.**
- Surpriza trebuie gândită ca un trăsnet ivit din senin.
- Răbdarea este cheia succesului în cea mai complicată cauză și cu cel mai pervers infractor.
- *Deformația profesională poate avea drept consecință orientarea unilaterală a investigațiilor. Dar efectul cel mai periculos îl constituie bănuiala excesivă față de cei care compar în fața ta, fie ca învinuit sau inculpat, fie chiar și ca martori.* **(Aurel Ciopraga)**
- *„Duplicitatea infractorului este a doua lui natură. El nu se maschează numai în perioada în care comite fapta infracțională, ci tot timpul. El joacă rolul omului cinstit, al omului cu preocupări cu totul deosebite decât cele ale specialității infracționale. Acest joc dă o* ***artificialitate*** *întregului compartiment al infractorului, îi denaturează chiar și actele și faptele obișnuite, cotidiene, ceea ce îl face ușor dispensabil pentru un bun observator." **(Tiberiu Bogdan)** Eminentul nostru psiholog recomanda, pentru înțelegerea actului infracțional și apoi a infractorului, câteva elemente de mare importanță:*

a. antecedentele învinuitului sau inculpatului;
b. starea de spirit de moment;
c. situația declanșatoare (obiectivă);
d. perceperea subiectivă a situației din spațiul psihologic.

3. Mijloace tehnico-ştiinţifice de constatare a comportamentului simulat

3.1. Problematica tehnicii experimentale de detectare a comportamentului simulat a făcut obiectul unor lucrări de psihologie, psihologie judiciară, precum şi de tactică criminalistică.

- **Le Clere** a încercat să stabilească **unele reguli după care se pot detecta minciuna, vinovăţia sau inocenţa:**
- *Răspunsul vinovatului este mai lent şi ezitant, cel al inocentului este spontan, detaliat şi deseori indignat;*
- *Vinovatul suportă mai greu privirea, spre deosebire de inocent, care, însă, roşeşte mai uşor;*
- *Inocentul face apel la corectitudinea sa şi caută să demonstreze că nu ar avea nici un interes pentru faptele care i se impută;*
- *Inocentul dă mai greu explicaţii privind modul în care şi-a petrecut timpul, spre deosebire de vinovat care oferă imediat un excelent alibi;*
- *Inocentul este consecvent în declaraţiile pe care le face.*

3.2. Indicatori fiziologici de depistare a emoţiei:
- modificarea activităţii cardiovasculare (puls şi tensiune arterială);
- respiraţie regulată şi mai grea;
- reacţia electrodinamică (R.E.D.);
- modificarea caracteristicilor normale ale vocii;
- modificarea caracteristicilor scrierii (viteză de execuţie şi presiune).

Primul aparat de „detectare a minciunii" a fost realizat în **1925**, în Statele Unite, de către **Larson.**

3.3. Mijloace tehnice de detectare a simulării:

a. Poligraful, care inregistrează sub formă grafică: tensiunea arterială şi pulsul; dereglările respiraţiei; rezistenţa electrodinamică (R.E.D.); presiunea musculară executată de mâinile şi picioarele celui ascultat.

b. Detectorul de stres emoţional în voce (P.S.E.), care valorifică microtremurul vocii, determinat de stările neurovegetative specifice emoţiei.

c. Detectorul de stres emoţional în scris.

3.4. Organizarea şi desfăşurarea testării la poligraf

a. Pregătirea testării:
- Încăpere izolată fonic, sobru mobilată şi tapetată, fără ornamente, tablouri etc., care ar putea distrage atenţia persoanei testate. Încăperea trebuie să aibă o ventilaţie adecvată şi o temperatură constantă.
- Cunoaşterea personalităţii celui ascultat.
- Supunerea acestuia la un examen medical.
- Persoana ce urmează a fi examinată nu trebuie să fie ascultată anterior în calitate de învinuit.
- Consimţământ scris.

b. Dialogul pre test

- Celui testat i se dau explicaţii privind principiile de funcţionare ale aparatului şi drepturile ce le are în legătură cu acest procedeu.
- Instructaj privind modul de comportare pe timpul examinării.
- Explicaţii cu privire la răspunsurile date.
- Instalarea persoanei la poligraf.

c. Testarea propriu-zisă

- Întrebări scurte, clare şi precise, la care se răspunde cu „da" sau „nu".
- **Întrebări neutre** (pentru liniştirea subiectului), **întrebări de control**, pentru stabilirea răspunsurilor afirmative şi negative, necesare comparării cu răspunsurile la întrebările critice; întrebări cu conţinut efectogen (referitoare direct la faptă).

De regulă se pun 10 întrebări, care pot fi formulate chiar împreună cu persoana testată.

d. Interpretarea diagramei pe baza comprimării **răspunsurilor sincere** la **întrebările neutre** ca şi a celor nesincere cu caracter de control, cu răspunsurile la întrebările cu încărcătură efectogenă.

3.5. Actualele înregistrări poligrafice sunt relativ imperfecte, manifestându-se uneori neîncrederea pentru posibilitatea producerii unor erori datorate **factorilor frenatori** menţionaţi de reputaţii experţi **John E. Reid şi Fred E. Inbau:**

a. tulburarea excesivă a subiectului, provocată de frica de a fi învinuit pe nedrept;

b. tulburări de ordin fiziologic: afecţiuni cardiovasculare, insuficienţe respiratorii, stări apropiate de şoc;

c. tulburări de ordin psihic: debilitate mintală, nevroze, psihonevroze, psihopatii;

d. instabilitate emotivă.

- Din punct de vedere legal, testarea cu ajutorul tehnicilor poligraf **nu face parte dintre mijloacele de probă** enumerate în dispoziţiile art. 64 C. pr. pen.
- Unii specialişti au inclus acest mod de investigare a sincerităţii, **în mod nejustificat**, în categoria constatărilor tehnico-ştiinţifice (art. 112 şi 113 C. pr. pen.). Într-adevăr, constatarea tehnico-ştiinţifică se efectuează **asupra materialelor şi datelor** puse la dispoziţie de organul judiciar (art. 113 C. pr. pen.), pe când testele sincerităţii se efectuează **asupra** personalului.

Pe de altă parte, interpretarea că detectarea tensiunii psihice nu este strict interzisă de lege poate conduce la încălcarea prezumției de nevinovăție (art. 66 C. pr. pen.).

- Rezultatele obținute prin tehnica poligraf o recomandă ca **metodă de investigare extrajudiciară** care, prin caracterul său introspectiv, asigură mărturisirii o reală forță probatorie.

Capitolul V
Reguli şi procedee tactice în efectuarea unor acte de urmărire penală

1. Tactica efectuării confruntării

1.1. Confruntarea, activitate de tactică criminalistică şi urmărire penală, *constă în ascultarea simultană a două persoane care au fost audiate anterior, între care există contradicţii şi neclarităţi.* **(Emilian Stancu)**

- **Confruntarea nu este un mijloc de probă,** deoarece nu este enumerată în art. 64 C. pr. pen., dar constituie un **procedeu probatoriu cu caracter complementar**, o excepţie de la regula ascultării separate a participaţiei la proces, o formă specială de interogatoriu. **(Aurel Ciopraga)**
- Constituie un mijloc tactic de verificare a declaraţiilor, de precizare a poziţiei învinuitui sau inculpatului faţă de fapta comisă, având şi *o semnificaţie tactică a momentului psihologic creat prin punerea «faţă în faţă» a persoanelor care au făcut declaraţii contradictorii.*
- Elimină nepotrivirile dintre declaraţiile date în aceeaşi cauză, datorate unor cauze independente sau dependente de voinţa celor ascultaţi.
- Contribuie la obţinerea unor probe noi.
- Întăreşte declaraţiile anterioare, în special în cazurile persoanelor care au o atitudine oscilantă sau încearcă să retracteze declaraţiile date anterior.
- Confruntarea este o **activitate facultativă**, recurgerea la acest procedeu fiind la latitudinea organului judiciar. **(Traian Pop)**
- Oportunitatea confruntării rezultă din art. 87 C. pr. pen.: *Când se constată că există contraziceri între declaraţiile persoanelor consultate în aceeaşi cauză, se procedează la confruntarea acelor persoane, dacă aceasta este necesară pentru lămurirea cauzei.*

Doctrina dar şi practica atrag atenţia asupra **efectului negativ al confruntării,** când persoanele ascultate reuşesc să se pună de acord sau se „creează“ noi dubii care, potrivit legii, sunt în favoarea infractorului,

astfel că **la confruntare trebuie să se recurgă numai dacă nu există un alt mijloc de verificare a probelor.**

- *Confruntarea poate fi efectuată între persoanele care au fost ascultate în calitate de învinuit sau inculpat, martori, parte vătămată, parte civilă, parte civilmente responsabilă, experţi sau interpreţi.*
- **Tactica criminalistică nu recomandă confruntarea dintre partea vătămată sau partea civilă şi învinuit sau inculpat, deoarece au interese contradictorii, dar această recomandare nu trebuie privită ca interdicţie.**

1.2. Reguli tactice

a. În etapa pregătirii confruntării:

- Studierea atentă a declaraţiilor pentru determinarea contradicţiilor şi naturii acestora (esenţiale, neesenţiale).
- Stabilirea persoanelor care urmează a fi confruntate şi natura relaţiilor dintre acestea (prietenie, duşmănie, de subordonare etc.)
- Ascultarea prealabilă în vederea confruntării, cu privire la faptele şi împrejurările în care au apărut contraziceri esenţiale.

Persoana considerată sinceră va fi întrebată dacă îşi menţine declaraţiile şi i se aduce la cunoştinţă că urmează să fie confruntată.

Persoana considerată nesinceră este ascultată pentru a se vedea dacă îşi menţine declaraţiile şi dacă apar alte contradicţii.

- Stabilirea locului, momentului tactic şi ordinii confruntării.
- Întocmirea unui **plan al confruntării,** în care vor fi consemnate întrebările şi situaţiile mai dificile.

b. În etapa confruntării propriu-zise:

- Se recomandă ca persoanele confruntate să stea cu faţa spre organul judiciar sau chiar faţă în faţă.
- Persoanelor confruntate li se atrage atenţia că nu au voie să-şi facă semne sau să vorbească între ele. Întrebările şi răspunsurile vor fi adresate numai prin organul judiciar.
- Dacă una din persoanele confruntate are calitatea de martor, va depune jurământul în condiţiile art. 85 C. pr. pen.
- Când contradicţiile există între declaraţiile mai multor persoane, este recomandabil să se efectueze mai multe confruntări **în mod succesiv.**
- Este **contraindicat** să se înceapă confruntarea cu citirea declaraţiilor date anterior şi cu adresarea întrebării dacă îşi menţin declaraţiile. **(Aurel Ciopraga)**

- Prima serie de întrebări urmăreşte să stabilească **dacă persoanele confruntate se cunosc,** împrejurările în care s-au cunoscut şi natura relaţiilor existente între ele.
- A doua serie de întrebări vizează **eliminarea contrazicerilor esenţiale.**
- Ultima serie de întrebări oferă persoanelor confruntate posibilitatea de a-şi pune reciproc întrebări, de a preciza unele aspecte şi de a face ultimele declaraţii.
- Întrebările şi răspunsurile date de persoanele confruntate vor fi consemnate de organul judiciar.
- Persoanele confruntate **vor semna după fiecare răspuns,** precum şi la sfârşitul procesului-verbal.
- La sfârşitul procesului-verbal se va face menţiunea dacă au participat şi alte persoane-apărător, interpret, reprezentant legal.
- Dacă una din persoanele confruntate **refuză să semneze** procesul-verbal de confruntare ori este în imposibilitatea de face acest lucru, organul judiciar va consemna într-un proces-verbal.
- Când una din persoanele ce urmează a fi confruntată este în imposibilitatea de a se prezenta la sediul organul judiciar, confruntarea se va efectua la locul unde se află aceasta (unitate militară, loc de detenţie, spital etc.).
- Când rezultatul confruntării este negativ sau parţial pozitiv, se va continua activitatea de administrare a noi probe.

2. Tactica efectuării prezentării pentru recunoaştere

2.1. Noţiuni introductive

- *Prezentarea pentru recunoaştere este o metodă de identificarea propriei tacticii criminalistice, pe baza căreia, diverşi subiecţi procesuali (martori, persoane vătămate etc.) sunt chemaţi să recunoască persoane sau obiecte care au legătură cu o cauză penală.* **(Emilian Stancu)**
- Este un **procedeu probatoriu suplimentar** care se constituie într-o **ascultare de tip special. (Aurel Ciopraga)**
- **Nu este reglementată distinct în categoria mijloacelor de probă** enumerate de art. 64 C. pr. pen., fiind o modalitate de ascultare a persoanelor, îmbrăcând forma unor declaraţii ale martorilor, părţii vătămate, ale invinuitului sau inculpatului.
- **Procesul psihic de recunoaştere** este o formă a reactivării, care este marcat, în prima fază, de fenomenul **déjà vu,** adică senzaţia de a mai fi văzut persoana sau obiectul care se prezintă pentru recunoaştere. Se impune însă ca fenomenul déjà vu să fie localizat în spaţiu şi timp,

proces influenţat de factori subiectivi (vârstă, inteligenţă, organe de simţ, atenţie, stări de oboseală, tulburări psihice) şi factori obiectivi (durata, percepţia, condiţiile de vizibilitate existente în momentul percepţiei, elementele de asemănare între diferite categorii de persoane şi obiecte).

Aceste elemente sunt deosebit de importante, astfel că prezentarea pentru recunoaştere nu trebuie să fie influenţată de **elemente de sugestie**, chiar indirecte. **(Emilian Stancu)**

„Se ştie însă din practică, şi s-a dovedit şi experimental, că recunoaşterea este extrem de dificilă. Cel care nu are obişnuinţa de a se orienta în spaţiu greşeşte adesea la precizări topografice, iar în privinţa identificării unor persoane văzute numai o singură dată şi numai câteva clipe cât a durat participarea martorului la actul infracţional — posibilităţile de recunoaştere ale unui om obişnuit sunt foarte limitate." **(Tiberiu Bogdan)**

• Reguli stabilite de **F. Gorphe**:

a. *Asemănarea vagă şi fenomenul «déjà vu» pot produce erori fatale.*

b. *Siguranţa cu care martorul îl recunoaşte pe inculpat nu este promptă, iar ezitarea nu poate fi considerată ca un semn al erorii.*

c. *Martorul nu poate, în toate cazurile, să descrie obiectul sau persoana care apoi îi va fi reprezentată. Această incapacitate însă nu constituie semnul creunei erori.*

d. Descrierea corectă nu dovedeşte nici posibilitatea de recunoaştere şi nici conservarea exactă a imaginii memoriale.

e. Posibilitatea de a recunoaşte supravieţuieşte posibilităţii de localizare. (Ni se întâmplă adesea să recunoaştem pe cineva fără să putem relata de unde îl cunoaştem.)

f. Recunoaşterea este mult mai influienţabilă prin memorie.

Dar aceste reguli sunt departe de a fi complete şi exacte:

a. Sunt constatate frecvent nesiguranţa şi ezitările martorilor la **recunoaşterea cadavrelor**, chiar dacă aparţin unor persoane din anturajul martorilor. Explicaţia a fost dată de marele savant *Mina Minovici*: cadavrele pot fi greu recunoscute datorită, în primul rând, alterărilor şi modificărilor provocate de descompunere, dar şi din alte cauze: poziţia statică a cadavrelor, poziţia orizontală şi nuditatea lor. Din aceste motive Mina Minovici a recomandat **toaletarea cadavrelor**.

b. Dificultăţi se constată şi la **recunoaşterea persoanelor** după fotografii, datorită micşorării proporţiilor, astfel că trebuie să se manifeste

o maximă precauţie, pentru a se evita grave erori judiciare, adesea cu consecinţe imprevizibile.

• Prezentarea pentru recunoaştere se regăseşte atât în dispoziţiile care reglementează ascultarea diferitelor categorii de persoane, cât şi în cele privitoare la înscrisuri. Procesul-verbal de prezentare pentru recunoaştere va constitui mijloc de probă ca orice înscris.

2.2. Etapele prezentării pentru recunoaştere

2.2.1. Pregătirea prezentării pentru recunoaştere

a. Studierea materialului cauzei pentru:

- Determinarea obiectului prezentării pentru recunoaştere: identificarea unor persoane, cadavre, părţi din cadavru, bunuri, animale.
- Stabilirea subiecţilor procesuali chemaţi să facă recunoaşterea.
- Să existe un proces penal aflat în desfăşurare, cu alte cuvinte să se fi dispus începerea urmăririi penale.

b. Ascultarea prealabilă a persoanei care face recunoaşterea, chiar dacă a mai fost audiată, pentru a se stabili dacă a perceput semnalmentele persoanei care urmează a fi recunoscută sau caracteristicile de identificare ale obiectelor.

c. Organizarea prezentării pentru recunoaştere:

- Prezentarea pentru recunoaştere trebuie să se facă în condiţii cât mai asemănătoare percepţiei iniţiale:
  - recunoaşterea persoanei după înfăţişase: vârstă, talie, îmbrăcăminte, încălţăminte, elemente de deghizare;
  - recunoaşterea după voce şi vorbire: vorbire clară şi neclară, vorbire peltică, bâlbâiala, graseierea; folosirea unor regionalisme, termeni argotici, accent zonal sau al unei alte limbi (în condiţii cât mai apropiate de cele ale percepţiei cu privire la: tema discuţiei, folosirea unor cuvinte reţinute de martor, intensitatea vocii, distanţă, etc.
  - **recunoaşterea după mers;**
  - recunoaşterea după miros;
  - recunoaşterea după fotografie.

„Dificultăţi mai prezintă şi **recunoaşterea persoanelor după fotografii**. Faptul că fotografia — chiar ≤ reuşită ≥ transpune în ≤ negru-alb ≥ polihromia realităţii, că micşorează proporţiile, că arată un moment static, că arată în plan ce s-a perceput spaţial şi că totul este un efect de contraste luminoase, denaturează realitatea în măsură mare, astfel încât, persoane cunoscute sau văzute numai o dată şi fugar sunt greu de recunoscut. Şi în acest caz, pentru o mai mare

certitudine e bine să se prezinte fotografia celui incriminat alături de altele." **(Tiberiu Bogdan)**

- Prezentarea cadavrelor pentru recunoaştere: se recomandă să se facă **după efectuarea toaletei cadavrului.**
- Prezentarea obiectelor pentru recunoaştere: obiectul ce urmează a fi recunoscut trebuie prezentat între obiecte de aceeaşi natură, dimensiuni, formă, culoare.

d. În toate situaţiile trebuie respectate următoarele reguli (V. Bercheşan):

- Prezentarea pentru recunoaştere se efectuează, de regulă, **în faza iniţială a cercetării.**
- Realizarea în condiţii de **operativitate,** cu economisire de timp şi forţe;
- Persoana prezentată pentru recunoaştere se recomandă să facă parte dintr-un grup de cel puţin **trei persoane** cu **semnalmente şi vestimentaţie asemănătoare;**
- Prezentarea pentru recunoaştere a persoanelor din grup trebuie făcută **numai la sediul organului de urmărire penală;**
- *Este interzis ca persoanele participante să părăsească încăperea pe durata efectuării recunoaşterii, de asemenea, se interzice intrarea altor persoane în încăpere.*
- În situaţia în care nu pot fi procurate obiecte cu caracteristici asemănătoare, prezentarea pentru recunoaşterea obiectului în litigiu se va face individual.
- *Identificarea cadavrului după fotografii trebuie făcută cu o anume rezervă, până la identificarea certă.*
- Respectarea dispoziţiilor privitoare la **asistenţa juridică.**
- În situaţia minorilor, a persoanelor cu handicap (orbi, surdo-muţi), precum şi în cazul celor care nu cunosc limba română, se va asigura prezenţa reprezentantului legal-părinte, tutore, curator etc. — ori a interpretului.

e. Etapele prezentării pentru recunoaştere:

- Persoanele care constituie grupul sunt introduse în încăpere şi prezentate pentru recunoaştere în **prezenţa a cel puţin doi martori asistenţi.**
- Persoanelor din grup şi martorilor asistenţi li se aduce la cunoştinţă obiectul activităţii ce urmează a se executa, atrăgându-li-se atenţia că nu au voie să discute între ele, să gesticuleze ori să-şi facă semne.

- Este introdusă în încăpere persoana prezentată pentru recunoaștere, solicitându-i-se în mod expres să ocupe **locul pe care îl doreşte în grup.**
- Este introdusă persoana care face recunoaşterea, căreia i se atrage atenţia că are obligaţia să declare adevărul, sub sancţiunea legii penale pentru mărturie mincinoasă, şi i se cere să indice dacă recunoaşte vreo persoană şi să precizeze împrejurările în care a cunoscut-o.
- **Persoana recunoscută din grup este legitimată, stabilindu-i-se datele de identificare.**
- Persoanei care a făcut recunoaşterea i se cere să declare în ce împrejurări a cunoscut persoana indicată şi după ce criterii a făcut recunoaşterea.
- Persoanei recunoscute i se cere să declare cu privire la recunoaşterea sa şi la relatările persoanei care a indicat-o.
- În cuprinsul procesului-verbal sunt prezentate toate momentele prezentării pentru recunoaştere în succesiunea lor; declaraţiile persoanei care a făcut recunoaşterea şi a celei recunoscute se consemnează la persoana I singular.
- În cuprinsul procesului-verbal se fac menţiuni cu privire la **efectuarea fotografiilor judiciare** şi/sau a filmului judiciar.
- Dacă persoana recunoscută refuză să semneze procesul-verbal, se va face menţiune în acest act, întocmindu-se şi un proces-verbal separat.
- Se consemnează modul în care s-a făcut recunoaşterea, **condiţiile de loc şi de luminozitate.**
- Cadavrele se prezintă pentru recunoaştere îmbrăcate, individual, după ce anterior persoana care face recunoaşterea a fost ascultată şi s-a declarat de acord să facă identificarea.
- *Obligaţia încheierii procesului-verbal subzistă şi în situaţia în care persoana chemată să facă recunoaşterea nu a realizat identificarea, indicând o altă persoană, obiect sau animal.*

3. Tactica efectuării percheziţiei şi a ridicării de obiecte şi înscrisuri

3.1. Noţiune şi importanţă

Percheziţia este un act de urmărire penală şi de tactică criminalistică prin care se caută şi se ridică, din anumite locuri sau asupra unor persoane, obiecte ce prezintă importanţă pentru descoperirea şi administrarea probelor într-o cauză penală sau pentru demascarea infractorului. **(Nicolae Volonciu)**

- Este considerată ca un **procedeu auxiliar** de descoperire şi atragere a unor mijloace de probă. **(Costică Bulai)**
- Percheziţia a mai fost definită ca *„un act procedural destinat căutării şi ridicării unor obiecte care conţin sau poartă urme ale unei infracţiuni, a corpurilor delicte, a înscrisurilor, fie cunoscute, fie necunoscute organului judiciar şi care pot servi la aflarea adevărului"*. **(Emilian Stancu)**
- *„Ridicarea de obiecte şi înscrisuri reprezintă o activitate procedurală mai puţin complexă decât percheziţia deoarece se cunosc obiectele şi însemnările, locurile în care se află, precum şi persoana care le deţine. Ridicarea de obiecte şi înscrisuri poate fi însoţită de percheziţie, atunci când se neagă existenţa şi deţinerea obiectelor şi înscrisurilor solicitate ori se refuză predarea."* **(Aurel Ciopraga)**
- Ridicarea de obiecte şi înscrisuri este reglementată în art. 96–99 C. pr. pen., iar percheziţia în art. 100–111. C. pr. pen. **(Aurel Ciopraga)**

3.1.1. Percheziţiile pot fi clasificate după mai multe criterii, astfel:

a. **După locul de efectuare:** percheziţii corporale; percheziţii domiciliare; percheziţii la locul de muncă; percheziţii în locurile deschise publicului;

b. **După temeiul legal:** percheziţii efectuate pe baza autorizaţiei procurorului, percheziţii efectuate pe baza consimţământului scris al persoanei percheziţionate; percheziţii efectuate în caz de infracţiuni flagrante.

c. **După timpul de efectuare:** percheziţii efectuate în timpul zilei; percheziţii efectuate în timpul nopţii.

Potrivit Constituţiei României, art. 27 şi a Codului de procedură penală, art. 103, percheziţia domiciliară şi ridicarea de obiecte şi înscrisuri se pot face de organul de cercetare penală numai **între orele 6–20**, iar pe **timpul nopţii numai în caz de infracţiune flagrantă.** Percheziţia începută între orele 6–20 poate continua şi în timpul nopţii. Percheziţia domiciliară şi ridicarea de obiecte şi înscrisuri *se pot face de procuror şi în timpul nopţii.*

d. **După persoanele participante:** percheziţii la care participă numai organele de urmărire penală; percheziţii la care participă şi specialişti.

e. **După numărul persoanelor la care se efectuează:** percheziţii efectuate la o singură persoană; percheziţii efectuate la mai multe persoane, care, de regulă, se efectuează **simultan.**

• **Persoane, obiecte şi înscrisuri care se caută cu ocazia efectuării percheziţiei:**
- persoane care se sustrag de la urmărire, judecată sau executarea pedepsei;
- persoanele dispărute;
- cadavre sau părţi din acestea;
- obiecte care conţin sau poartă urmele infracţiunii;
- obiecte, înscrisuri sau valori care au servit sau au fost destinate săvârşirii de infracţiuni;
- obiecte, înscrisuri sau valori produs al infracţiunii;
- bunuri şi valori procurate cu sumele de bani rezultate din infracţiune;
- bunuri mobile şi imobile susceptibile să facă obiectul indisponibilizării prin măsuri asiguratorii;
- bunuri sau valori deţinute contrar dispoziţiilor legale (arme, muniţii, materiale explozive, produse ori substanţe toxice sau stupefiante ş.a.);
- bunuri, înscrisuri sau valori provenite din infracţiuni săvârşite anterior şi ai cărei autori nu au fost descoperiţi.

• **Percheziţia se poate face:** cu autorizaţia procurorului (art. 101 alin. 1, C. pr. pen.); **în baza declaraţiei de consimţământ** dată de persoana fizică (art. 101 alin. 2 C. pr. pen.); în caz de **infracţiune flagrantă** se efectuează fără autorizaţia procurorului (art. 101 alin. 3 C. pr. pen.). În cursul judecăţii, instanţa poate proceda la efectuarea percheziţiei cu ocazia unei cercetări locale (art. 102 alin. 1 C. p. pen.) iar în celelalte cazuri instanţa va trimite procurorului o dispoziţie de a se efectua peecheziţia (art. 102 alin. 2 C. pr. pen.).

În literatura de specialitate şi în practica judiciară se poartă discuţii contradictorii privind **interpretarea** art. 27 alin. 3 din Constituţie: *„Percheziţiile pot fi ordonate exclusiv de magistraţi şi pot fi efectuate numai în formele prevăzute de lege."*

Considerăm că nu sunt întemeiate opiniile celor care susţin că percheziţia nu mai poate fi efectuată pe baza declaraţiei de consimţământ şi nici fără autorizaţia procurorului în cazul infracţiunilor flagrante. Împărtăşim şi părerea că textul constituţional nu exclude efectuarea percheziţiei în cele două situaţii.

• **Tactica criminalistică recomandă ca, pe cât posibil, percheziţia să fie efectuată în baza autorizaţiei emise de procurorul care execută supravegherea urmăririi penale,** din raţiuni de ordin practic, realizarea elementului surpriză, evitarea unor refuzuri sau alte incidente din partea persoanei ce urmează a fi percheziţionată.

3.1.2. Reguli tactice generale şi speciale ce trebuie respectate la efectuarea percheziţiei.

a. Reguli generale:

- Percheziţia să nu fie făcută la voia întâmplării ci în baza unei **pregătiri riguroase**, care să determine: **scopul urmărit** (natura obiectelor ce urmează a fi descoperite); **oportunitatea efectuării; cunoaşterea exactă a locului percheziţiei**, cu particularităţi pentru **locurile închise** (adresa exactă, dispunerea încăperilor şi a dependinţelor, persoanele care locuiesc şi cele care le frecventează, vecinii, amplasarea unor garaje şi magazii etc.) şi **pentru locurile deschise** (sedii ale unor firme, societăţi comerciale).

Autorizaţia de efectuare a percheziţiei este **valabilă trei zile de la data emiterii ei** de către procurorul care execută supravegherea urmăririi penale.

- Declaraţia scrisă de consimţământ se ia **numai la sediul organului de cercetare penală.**
- Percheziţia se efectuează **numai între orele 6–20, cu excepţia infracţiunilor flagrante ori când se face în locurile deschise publicului** (art. 103 C. pr. pen.).
- Înainte de a se trece la efectuarea percheziţiei domiciliare este **obligatorie percheziţia corporală** (art. 106 alin. 1 C. pr. pen.), efectuată de o **persoană de acelaşi sex** cu cea percheziţionată (art. 106 alin. 2 C. pr. pen.)
- Organul judiciar este obligat **să se legitimeze** şi, în cazurile prevăzute de lege, să prezinte autorizaţia dată de procuror (art. 104 alin. 1 C. pr. pen.). **(V. Dongoroz)**
- Percheziţia domiciliară se efectuează **în prezenţa persoanei în cauză**, iar în lipsa acesteia, în prezenţa unui reprezentant, a unui membru al familiei, sau a unui vecin având capacitate de execuţie (art. 104 alin. 2 C. pr. pen.).
- Când persoana la care se face percheziţia este reţinută sau arestată, va fi adusă la percheziţie. Dacă nu poate fi adusă, percheziţia domiciliară se va face în prezenţa persoanelor menţionate mai sus (art. 104 alin. 4 C pr. pen.).
- Organul judiciar care efectuează percheziţia are dreptul să deschidă, chiar prin forţare, încăperile sau alte mijloace de păstrare în care s-ar putea găsi obiectele sau înscrisurile căutate, dacă cel în măsură să le deschidă refuză aceasta (art. 105 alin. 1 C. pr. pen.).
- Obiectele, înscrisurile sau valorile se prezintă persoanei de la care sunt ridicate şi celor care asistă, pentru a fi recunoscute şi a fi în-

semnate de către acestea spre neschimbare, după care se etichetează şi se sigilează (art. 107 alin. 1 C. pr. pen.).

- Obiectele care nu pot fi însemnate ori pe care nu se pot aplica etichete şi sigilii se împachetează sau se închid pe cât posibil laolaltă, după care se aplică sigilii (art. 107 alin. 2 C. pr. pen).
- Obiectele care nu pot fi ridicate se sechestrează şi se lasă în păstrare fie celui la care se află, fie unui custode (art. 107 alin. 3 C. pr. pen.)
- Organul judiciar este obligat să se limiteze la ridicarea obiectelor şi înscrisurilor care au legătură cu fapta (art. 105 alin. 2 C. pr. pen.).
- Obiectele sau înscrisurile a căror circulaţie sau deţinere este interzisă se ridică totdeauna (art. 105 alin. 2 C. pr. pen.).
- Când urmează a fi percheziţionate şi spaţii deţinute în comun, se va solicita expres acest lucru procurorului ori, după caz, se va obţine consimţământul scris al persoanelor care locuiesc împreună cu persoana care urmează a fi percheziţionată.
- Percheziţia se va efectua şi în situaţia în care persoana în cauză a predat obiectele, înscrisurile şi valorile solicitate. Se are în vedere **descoperirea altor obiecte, înscrisuri sau valori** ori descoperirea şi ridicarea celor deţinute contrar dispoziţiilor legale.
- Organul judiciar trebuie să ia măsuri ca faptele şi împrejurările din viaţa personală a celui percheziţionat şi care nu au legătură cu cauza, să nu devină publice.
- Percheziţia trebuie să aibă un **caracter inopinat** şi să se efectueze ca măsură operaţională. În unele situaţii, percheziţia poate fi **amânată în scop tactic.**
- Pentru succesul percheziţiei se asigură mijloacele tehnice necesare: surse de iluminare, truse de chei, unelte, diverse sonde şi detectoare (pentru metale, cadavre), aparatură de fotografiat, filmare şi înregistrare videomagnetică.
- Echipa care va efectua percheziţia trebuie să aibă în componenţă un număr suficient de poliţişti, specialişti din diferite domenii, precum şi martori asistenţi.

b. Reguli speciale:

- Percheziţia începută între orele 6–20 poate continua şi în timpul nopţii (art. 103 C. pr. pen.).
- În incinta unei unităţi sau organizaţii publice din cele prevăzute de art. 145 C. pen., percheziţia se efectuează în prezenţa reprezentantului acesteia (art. 111 lit. b C. pr. pen.).

- În cazul percheziţiilor efectuate la o unitate la care se referă art. 145 C. pen., martorii asistenţi pot face parte din personalul unităţii (art. 111 lit.c C. pr. pen.).
- Regulile privitoare la prezenţa apărătorului sau interpretului în astfel de unităţi se aplică în mod corespunzător (art. 172 C. pr. pen.).
- Bunurile perisabile, obiectele din metale sau pietre preţioase, mijloacele de plată străine, titlurile de valoare interne, obiectele de artă şi de muzeu, colecţiile de valoare precum şi sumele de bani care fac obiectul cauzei penale se *ridică în mod obligatoriu* (art. 165 alin.2 C. pr. pen.).
- Senatorii, deputaţii şi alte persoane care se bucură de imunitate nu pot fi supuşi percheziţiei, *cu excepţia infracţiunilor flagrante* (Constituţia României, art. 69 alin.2).

3.1.3. Etapele efectuării percheziţiei:

- **Deplasarea echipei** la locul percheziţiei se face, cum am prezentat, cu operativitate, pentru realizarea elementului surpriză. Mijlocul de transport folosit va fi oprit într-un loc care să nu fie vizibil din locuinţa ce urmează a fi percheziţionată.
- Şeful echipei va lua măsuri de **blocare şi supraveghere a căilor de acces** ale obiectivului percheziţionat.
- **Intrarea în locul ce urmează a fi percheziţionat** se face potrivit particularităţilor fiecărui caz (se bate la uşă sau se pătrunde în forţă).
- Prevenirea încercărilor de semnalizare în exterior.
- Contracararea acţiunilor violente şi a încercărilor de sinucidere.
- Percheziţia corporală a persoanelor găsite la locul percheziţiei.
- Punerea sub control a mijloacelor de comunicare cu exteriorul: telefoane, sonerii, interfoane etc.
- Percheziţia se va efectua cu minuţiozitate, metodic şi sistematic, dintr-o anumită direcţie.
- În prezenţa martorilor asistenţi, se va solicita persoanei percheziţionate să predea toate bunurile, înscrisurile sau valorile ce au legătură cu cauza penală, precum şi cele deţinute contrar dispoziţiilor legale.
- Se trece apoi la efectuarea controlului în toate încăperile şi dependinţele, inclusiv în spaţiile folosite cu alte persoane.
- Obiectele, înscrisurile sau valorile descoperite vor fi fotografiate, prezentate martorilor asistenţi şi persoanei percheziţionate, împachetate şi sigilate, cu redarea locurilor în care au fost găsite sau ascunse.

- Descoperirea şi clarificarea unor **împrejurări negative sau controversate.**
- Nu se permite ieşirea din locuinţă a persoanelor găsite la începerea percheziţiei.
- Persoanele care intră în locuinţă în timpul efectuării percheziţiei vor fi legitimate şi li se va cere să rămână pe loc.
- Dacă bunurile descoperite sunt lăsate în custodia altei persoane, i se atrage atenţia că nu are voie să le folosească, să le înstrăineze, să le distrugă ori să le schimbe destinaţia, în caz contrar săvârşind infracţiunile de rupere de sigilii (art. 243 alin. 2 C. pen.) şi sustragere de sub sechestru (art. 244 alin. 1 şi 2 C. pen.).
- Pe întreaga durată a percheziţiei se va urmări starea emoţională a persoanei percheziţionate: dereglarea respiraţiei, schimbarea vocii, congestionarea feţei, modificarea timpului de latenţă, crisparea, efectuarea unor gesturi şi mişcări nefireşti etc.
- Percheziţia trebuie efectuată cu respectarea riguroasă a dispoziţiilor legale şi a regulilor care impun o comportare civilizată.

3.1.4. Fixarea rezultatelor percheziţiei

- Potrivit art. 108 alin. 1 C. pr. pen., despre efectuarea percheziţiei şi ridicarea de obiecte şi înscrisuri se întocmeşte proces-verbal. Acesta constituie mijloc de probă în procesul penal.
- Procesul-verbal trebuie să cuprindă, în afară de menţiunile prevăzute în art. 91 C. pr. pen., şi următoarele menţiuni:
  - data şi locul încheierii;
  - baza legală a efectuării percheziţiei;
  - datele de identificare ale martorilor asistenţi;
  - precizarea faptului că organul judiciar s-a legitimat, a arătat scopul sosirii şi, după caz, a prezentat autorizaţia emisă de procuror;
  - menţiuni despre legitimarea persoanelor găsite în locuinţă;
  - precizarea că i s-a solicitat persoanei percheziţionate să predea bunurile, înscrisurile sau valorile ce interesează cauza penală ori pe cele deţinute contrar dispoziţiilor legale;
  - răspunsul dat de cel percheziţionat;
  - numărul încăperilor, dependinţelor, anexelor şi spaţiile folosite în comun, supuse percheziţiei;
  - rezultatul căutărilor, obiectele, înscrisurile şi valorile descoperite şi locurile unde acestea se aflau;
  - precizarea că obiectele, înscrisurile sau valorile descoperite au fost arătate persoanei percheziţionate şi martorilor asistenţi, au fost însemnate spre neschimbare, ambalate şi sigilate;

- menţiunea expresă că, în afara bunurilor, înscrisurilor ori valorile descoperite şi descrise în procesul-verbal, nu s-a mai ridicat altceva;
- eventuale obiecţiuni ale percheziţionatului şi martorilor asistenţi;
- condiţiile de luminozitate, ora începerii şi ora terminării percheziţiei.

• Procesul-verbal trebuie redactat în *termeni clari şi precişi*.

• O copie a procesului-verbal se lasă persoanei la care s-a făcut percheziţia sau de la care s-au ridicat obiectele şi înscrisurile, ori reprezentantului acesteia sau unui membru al familiei, iar în lipsă, celor cu care locuieşte sau unui vecin şi, dacă este cazul, custodelui (art. 108 alin. 4 C. pr. pen.).

• Cu ocazia percheziţiei se vor efectua *fotografii de ansamblu, fotografii-schiţă* ale încăperii sau spaţiului în care au fost descoperite obiectele sau înscrisurile, precum şi *fotografii de detaliu* ale acestora şi a ascunzătorilor.

Fixarea rezultatelor percheziţiei se mai poate face prin înregistrare pe bandă videomagnetică şi desen-schiţă.

3.2. Ridicarea de obiecte şi înscrisuri

• *Ridicarea de obiecte şi înscrisuri este definită ca activitatea de urmărire penală şi de tactică criminalistică prin intermediul căreia organul de urmărire sau instanţa de judecată asigură obiectele şi documentele ce pot servi ca mijloc de probă în procesul penal.* **(Constantin Aioniţoaie, Eugen Pălănceanu)**

• Ea se constituie într-o activitate de sine stătătoare şi nu trebuie să fie confundată cu activitatea de căutare, relevare, fixare şi ridicare a urmelor şi mijloacelor materiale de probă desfăşurată cu ocazia cercetării locului faptei, şi nici cu aceea care se efectuează în cadrul percheziţiei.

• Obiectele şi înscrisurile ce pot servi ca mijloc de probă în procesul penal pot fi clasificate astfel:
- obiecte şi înscrisuri care au fost folosite ori erau destinate să servească la săvârşirea infracţiunii;
- obiecte ce reprezintă produsul infracţiunii;
- obiecte şi înscrisuri care conţin sau poartă o urmă a faptei comise;
- orice alte obiecte şi înscrisuri care pot servi la aflarea adevărului în cauza investigată.

• Ca şi percheziţia, ridicarea de obiecte şi înscrisuri are caracterul de *procedeu auxiliar* de descoperire şi strângere a unor mijloace de probă.

• Ridicarea de obiecte şi înscrisuri se realizează prin două modalităţi: ridicarea la cerere şi ridicarea silită. **(Aurel Ciopraga)**

De regulă, pentru ridicarea de obiecte şi înscrisuri organul judiciar se prezintă la domiciliul persoanei sau la unitatea care le deţine. După ce se legitimează şi arată scopul sosirii, va avea loc o operaţiune voluntară de predare, care se consemnează într-un proces-verbal în care se precizează obiectele şi înscrisurile ridicate.

Dacă persoana sau unitatea ce le deţine refuză predarea, neagă existenţa sau deţinerea acestora ori nu permite intrarea în locuinţă sau unitate, se poate recurge la ridicarea silită potrivit art. 99 C. pr. pen. sau la ridicarea silită prin efectuarea unei percheziţii în prezenţa martorilor asistenţi.

Organul de cercetare penală se poate găsi în dificultate căci, până la obţinerea autorizaţiei procurorului, persoana poate să distrugă sau să ascundă obiectul sau înscrisul în litigiu. Pentru a se preveni o astfel de posibilitate, organul de cercetare penală trebuie să obţină din timp de la procuror, autorizaţia de ridicare silită sau de percheziţie.

- Potrivit art. 98 C. pr. pen., organul de cercetare penală, cu încuviinţarea procurorului, ori instanţa de judecată, dacă interesul urmăririi penale sau al judecăţii cere, poate dispune ca orice unitate poştală sau de transport să reţină şi să predea scrisorile, telegramele şi orice altă corespondenţă, obiectele trimise de învinuit sau inculpat ori adresate acestuia fie direct, fie indirect.

Literatura de specialitate recomandă ca, până la conturarea elementelor constitutive ale infracţiunii, corespondenţa să fie *controlată şi nu reţinută*, în strictă conformitate cu legea. **(Em. Stancu)**

- Ridicarea de obiecte şi înscrisuri ce pot servi ca mijloc de probă în procesul penal constituie *o obligaţie pentru organul de urmărire penală sau instanţa de judecată* (art. 96 C. pr. pen.).
- Orice unitate la care se referă art. 145 din Codul penal, în posesia căreia se află un obiect sau înscris ce poate servi ca mijloc de probă, este obligată *să-l prezinte şi să-l predea sub luare de dovadă* organului de urmărire penală sau instanţei de judecată, la cererea acestora (art. 97 alin. 1 C. pr. pen.).
- Dacă organul de urmărire penală sau instanţa de judecată apreciază că şi o copie de pe un înscris poate servi ca mijloc de probă, reţine numai copia. (art. 97 alin. 2 C. pr. pen.).
- Dacă obiectul sau înscrisul are caracter secret, prezentarea sau predarea se face în condiţii care să asigure păstrarea secretului (art. 97 alin. 3 C. pr. pen.).

4. Tactica efectuării reconstituirii

4.1. Aspecte de drept procesual

- Potrivit art. 130 C. pr. pen., *organul de urmărire penală sau instanţa de judecată, dacă găseşte necesar pentru verificarea şi precizarea unor date, poate să procedeze la reconstituirea locului faptei, în întregime sau în parte, a modului şi a condiţiilor în care a fost săvârşită fapta.*

După unii autori, reconstituirea este *o activitate procedurală auxiliară*, un procedeu probatoriu destinat realizării scopului procesual penal. **(V. Dongoroz)** Alţi autori consideră reconstituirea drept o formă auxiliară a cercetării locului faptei, efectuată ca experiment judiciar. **(C. Suciu)** *Reconstituirea poate fi definită ca o activitate procedurală şi de tactică criminalistică, ce constă în reproducerea artificială a împrejurărilor în care a fost săvârşită infracţiunea sau un alt fapt ce prezintă importanţă în cauză, pentru a se stabili dacă fapta s-a comis ori putea fi comisă în împrejurările date.*

- *Obiectul reconstituirii* constă în reproducerea cu caracter experimental, în întregime sau în paste, a faptelor cercetate, a cauzelor şi condiţiilor în care au fost săvârşite.
- *Funcţiile reconstituirii*:
  - verificarea unor date privind *mecanismul producerii* infracţiunii (latura obiectivă), cauzele şi condiţiile care l-au generat.
  - verificarea sincerităţii celor care au participat la săvârşirea infracţiunii prin testarea posibilităţilor de percepţie.
- *Procedeu prin care se verifică alte mijloace de probă:*
  - *mijloc de obţinere a unor noi probe.*

4.2. Din punct de vedere terminologic, deşi în actualul Cod de procedură

penală legiuitorul a folosit cu consecvenţă termenul de reconstituire, în literatura de specialitate şi în practică s-au folosit şi expresii ca „experiment judiciar" sau „experiment de anchetă", **(D. Ceacanica)** considerate improprii de alţi specialişti. **(A. Ciopraga)**

Considerăm că termenul consacrat, de reconstituire, este preferabil pentru a se evita orice confuzii.

4.3. Principalele categorii de reconstituiri:

- Reconstituirea efectuată pentru verificarea posibilităţii de observare, percepere, memorare şi reproducere în raport cu factori obiectivi şi subiectivi;
- Reconstituirea efectuată pentru stabilirea posibilităţilor de săvârşire a infracţiunii într-un anumit mod, la condiţiile date de timp şi spaţiu.

- Reconstituirea efectuată pentru a stabili dacă învinuitul sau inculpatul posedă deprinderile necesare pentru săvârşirea unei anumite fapte.
- Reconstituirea destinată verificării posibilităţii de producere a unor rezultate de către activităţi determinate.
- Reconstituirea destinată stabilirii traseului parcurs de făptuitor până la locul faptei, în câmpul infracţional şi la părăsirea acestuia.

4.4. Valoarea probatorie a reconstituirii este dată de măsura în care se coroborează cu celelalte probe administrate în cauză. Nu trebuie neglijat faptul că reconstituirea conduce la descoperirea unor probe noi sau contribuie decisiv la reţinerea ca probe concludente a unor simple indicii ori la înlăturarea acestora ca fiind lipsite de valoare. **(V. Bercheşan)**

4.5. Dispunerea şi organizarea reconstituirii

- Reconstituirea se dispune **în orice moment al desfăşurării procesului penal**, prin rezoluţie a organului judiciar, după începerea urmăririi penale sau, în faza de judecată, printr-o încheiere dispusă de către instanţă.
- Organul judiciar trebuie să aprecieze **necesitatea şi oportunitatea** folosirii acestui procedeu, nefiind statornicită o regulă potrivit căreia reconstituirea s-ar efectua în faza finală a cercetărilor.

4.6. Reguli generale de efectuare a recontituirii:

4.6.1. Reconstituirea presupune **o organizare judicioasă pe baza unui plan** care are în vedere, în principal, următoarele:
- determinarea **scopului reconstituirii;**
- stabilirea **activităţilor care urmează a fi executate;**
- stabilirea **persoanelor participante** (învinuiţi, inculpaţi, martori, persoane vătămate ale căror declaraţii se verifică, specialişti de profil, martori asistenţi);
- asigurarea mijloacelor tehnice necesare.

4.6.2. Reconstituirea se efectuează în condiţii cât mai apropiate de loc timp şi mod cu cele în care s-a săvârşit fapta cercetată:
- dacă la **locul infracţiunii** au survenit modificări, se va reface aspectul iniţial;
- organul judiciar nu trebuie să se raporteze la timpul astronomic ci la **condiţiile existente în momentul săvârşirii faptei**, de care depind posibilităţile de vizibilitate, de audibilitate şi de orientare; **(Em. Stancu)**
- să se ţină seama de **condiţiile atmosferice** existente la data comiterii faptei (vânt, soare, ploaie, zăpadă etc.);
- condiţiile de **distanţă;**

- prezenţa unor zgomote specifice;
- particularităţi ale terenului (nisipos, împădurit etc.);
- să se folosească aceleaşi obiecte sau instrumente de care s-a servit infractorul;
- reconstituirea să se execute cu atenţie şi cât mai exact posibil. Împrejurările esenţiale pentru cauza penală vor fi reconstituite chiar de mai multe ori, în aceleaşi condiţii, precum şi în condiţii modificate deliberat (la verificarea aptitudinilor de percepere auditivă a unor fenomene); **(Aurel Ciopraga)**
- sunt obligatorii regulile privitoare la prezenţa apărătorului, reprezentantului legal sau interpretului;
- reconstituirea trebuie să se desfăşoare într-o atmosferă de **calm şi sobrietate, fără exagerări**, evitându-se sugestiile;

Organul judiciar trebuie să atragă atenţia participanţilor să nu divulge rezultatele reconstituirii.

4.7. Reguli speciale:

- Nu se reproduc fapte care pun în pericol siguranţa statului, avutul public, viaţa, integritatea corporală, sănătatea, onoarea şi demnitatea persoanelor.
- Dacă instrumentul utilizat este vulnerant, poate fi înlocuit cu o imitaţie (pistol, cuţit etc. care ar putea primejdui viaţa participanţilor).
- Infractorul aflat în arest, pe timpul reconstituirii nu va fi ţinut încătuşat.
- **Nu vor fi reconstituite:** scenele propriu-zise ale infracţiunilor sexuale, **nu se va folosi cadavrul victimei** pentru reconstituirea omorului, nu se vor reproduce scenele de vătămare în locuri periculoase.
- **Nu se va trage cu arma de foc** la locul faptei, ci doar în poligoane şi nu se vor folosi materiale explozive sau de incendiere decât în locuri special amenajate.

4.8. Fixarea rezultatelor reconstituirii se va face prin proces-verbal, în care vor fi consemnate toate activităţile desfăşurate, cu indicarea procedeelor utilizate, a rolului îndeplinit de fiecare participant.

- Se precizează **condiţiile atmosferice** (nori, precipitaţii, vizibilitate), condiţiile în care au fost repetate anumite secvenţe şi rezultatul obţinut, înlocuirea unor instrumente.
- **În partea finală** a procesului-verbal se vor consemna:
- ora începerii şi ora terminării;
- faptul că procesul-verbal a fost citit participanţilor, care confirmă exactitatea celor consemnate;
- declaraţiile participanţilor;

- efectuarea de fotografii judiciare, schițe, filmări sau videofonograme judiciare;
- atragerea atenției participanților de a nu divulga rezultatele reconstituirii;
- semnăturile organului judiciar și ale participanților.

Capitolul VI
Constatarea tehnico-ştiinţifică şi expertiza criminalistică

1. Constatarea tehnico-ştiinţifică şi constatarea medico-legală. Aspecte procesual-penale.

Organele de urmărire penală sunt obligate să apeleze la specialişti de pro-
fil, din domenii diverse, ca: fizică, biologie, chimie, traseologie, balistică
etc. pentru *„dezvăluirea adevăratei semnificaţii a urmelor şi mijloacelor
materiale de probă aflate locului faptei."* **(Aurel Ciopraga)**
Importanţa expertizei în procesul judiciar a fost subliniată de toţi specia-
liştii.

- Potrivit art. 112 C. pr. pen., constatarea tehnico-ştiinţifică are un *carac-
ter de urgenţă*, fiind impusă de existenţa unui pericol de dispariţie a unor
mijloace de probă sau de schimbare a unor situaţii de fapt. **(Emilian
Stancu)**
- Constatarea tehnico-ştiinţifică şi constatarea medico-legală, deşi enu-
merate ca mijloace de probă în cuprinsul art. 64 C. pr. pen., sunt mai de-
grabă *procedee de probaţiune*, adică, *„moduri de a opera asupra anu-
mitor mijloace de probă"*, în vederea stabilirii exacte a valorii lor pro-
batorii." **(Vasile Bercheşan)**
- Constatarea tehnico-ştiinţifică se efectuează, de regulă, de către specia-
lişti sau tehnicieni care funcţionează în cadrul ori pe lângă instituţia de
care aparţine organul de urmărire penală (art. 112 alin. 2 C. pr. pen.), cu
prezentarea subliniată de doctrină, *fără ca aceştia să aibă atribuţii de
organ de urmărire penală.* **(Emilian Stancu, Aurel Ciopraga)**

Această incompatibilitate determinată de necesitatea asigurării obiectivi-
tăţii şi corectitudinea urmăririi penale rezultă în mod expres din dispozi-
ţia legii. *„Celui însărcinat cu efectuarea constatării nu i se pot delega şi
nici acesta nu-şi poate însuşi atribuţii de organ de urmărire penală sau
de organ de control"* (art. 113 alin. 2 C. pr. pen.).
Nu există însă incompatibilitate între participarea specialistului sau tehni-
cianului la efectuarea cercetării locului faptei sau a altor activităţi şi cali-

tatea de specialist sau tehnician însărcinat cu efectuarea unei constatări tehnico-ştiinţifice în aceeaşi cauză, datorită poziţiei procesuale independente de care se bucură aceşti specialişti şi tehnicieni.

De fapt, este **recomandabil ca specialistul sau tehnicianul care a participat la cercetarea locului faptei să efectueze şi constatarea tehnico-ştiinţifică, deoarece are posibilitatea să cunoască în mod nemijlocit datele cauzei penale.**

- Constatarea tehnico-ştiinţifică poate fi efectuată şi de către specialişti sau tehnicieni care funcţionează în cadrul altor organe (art. 112 alin. 2 C. pr. pen.).
- Potrivit art. 114 alin. 1 C. pr. pen., *constatarea medico-legală* se dispune în caz de moarte violentă, de moarte a cărei cauză nu se cunoaşte ori este suspectă, sau când este necesară o examinare corporală asupra învinuitului ori persoanei vătămate pentru a constata pe corpul acestora existenţa urmelor infracţiunii.
- Constatarea tehnic-ştiinţifică şi constatarea medico-legală se pot dispune dacă:
  - s-a început urmărirea penală în cauză;
  - organul de cercetare penală a ridicat şi asigurat mijloacele materiale de probă ori poate să pună la dispoziţia specialiştilor persoanele implicate.
- În cazurile prezentate de lege (art. 221 alin. 2 C. pr. pen.) să existe plângerea prealabilă, sesizarea ori autorizarea organelor competente.

2. Clasificarea constatărilor tehnico-ştiinţifice şi medico-legale:

- ***constatarea tehnico-ştiinţifică dactiloscopică***, având ca obiect examinarea urmelor digitale, palmare sau plantare, pentru identificarea degetului, palmei ori piciorului care le-a creat cu ajutorul detaliilor desenului papilar;
- *constatarea tehnico-ştiinţifică traseologică*, având ca obiect studierea urmelor ca impresiuni ale structurii exterioare a obiectelor, ca resturi detaşate din obiect ori ca modificări produse de fenomene, în vederea identificării persoanei sau obiectului creator; **(I. Cora, C. Aioniţoaie)**
- *constanarea tehnico-ştiinţifică balistică*, pentru identificarea armei de foc, a făptuitorului şi pentru stabilirea împrejurărilor săvârşirii infracţiunii, pornind de la studierea urmelor împuşcăturii;
- *constatarea tehnico-ştiinţifică a actelor* (examn tehnic al documentelor), care are ca obiect stabilirea autenticităţii unor înscrisuri, examinarea materialelor din care sunt constituite, determinarea vechimii

documentelor, examinarea textelor dactilografiate pentru stabilirea tipului şi modelului maşinii de scris;
- *constatarea tehnico-ştiinţifică grafică (grafoscopică)*, pentru identificarea scriptorului pe baza scrierii;
- *constatarea tehnico-ştiinţifică fotografico-judiciară*, pentru fixarea cu ajutorul fotografiei a unor situaţii de fapt care se pot schimba ori pentru examinarea fotografiei de semnalmente, în scopul identificării de persoane şi cadavre;
- *constatarea tehnico-ştiinţifică fonobalistică*, pentru identificarea armei de foc pe baza urmelor sonore ale împuşcăturii;
- *constatarea tehnico-ştiinţifică biocriminalistică biologică*, prin care, pornind de la urmele materie de natură umană, animală sau vegetală, sunt clarificate împrejurări ale săvârşirii infracţiunii, apartenenţa de gen ori sunt identificate instrumentele folosite la comiterea faptei etc.
- *constatarea tehnico-ştiinţifică a stresului*, cu ajutorul tehnicii poligraf şi a detectorului de stres psihologic în voce;
- *constatarea tehnico-ştiinţifică chimică*, pentru lămurirea unor probleme legate de compoziţia chimică a unor substanţe, calitatea şi provenienţa acestora, conţinutul de substanţe toxice din diferite alimente sau produse, evidenţierea unor reacţii şi procedee chimice etc.
- *constatarea tehnică*, pentru stabilirea cauzelor şi împrejurărilor care au generat calitatea necorespunzătoare a unor produse, lucrări, instalaţii etc.
- *constatarea tehnico-ştiinţifică merceologică*, pentru lămurirea unor aspecte legate de originea unor produse, condiţiile de fabricare, calitatea şi preţul acestora ş.a.
- *constatarea zootehnică şi veterinară*, privind clarificarea unor împrejurări legate de respectarea regulilor zootehnice de îngrijire şi întreţinere a animalelor şi păsărilor;
- *constatarea agrotehnică şi agroalimentară*, privind calitatea seminţelor folosite pentru consum şi însămânţări, cauzele infectării unor culturi ori produse agroalimentare ş.a.

• *Constatarea medico-legală poate fi:*
  - *constatarea medico-legală* propriu-zisă, având ca scop stabilirea cauzelor morţii, mecanismul de producere a leziunilor pe corpul victimei sau făptuitorului, consecinţele activităţii infracţionale asupra integrităţii corporale sau sănătăţii persoanei vătămate.
  - *constatarea medico-legală psihiatrică*, având ca obiect determinarea tulburărilor psihice ale învinuitului sau inculpatului de natură a-i diminua sau înlătura discernământul pentru fapta comisă.

3. Expertiza criminalistică. Aspecte procesual-penale

- *Expertiza criminalistică* poate fi definită ca o activitate de cercetare științifică a urmelor și mijloacelor materiale de probă, în scopul identificării persoanelor, animalelor, obiectelor, substanțelor sau fenomenelor, al determinării anumitor însușiri sau schimbării intervenite în conținutul, forma și aspectul lor. **(Em. Stancu, V. Bercheșan)**

Dacă s-a considerat că nu există o expertiză proprie criminalisticii, în lucrările de specialitate se subliniază importanța expertizei criminalistice în lămurirea unor situații specifice procesului civil sau penal.

- În principiu, expertiza *este facultativă*, fiind dispusă de organul de urmărire penală ori instanța de judecată, la cerere sau din oficiu, atunci când, pentru lămurirea unor fapte sau împrejurări ale cauzei, în vederea aflării adevărului sunt necesare cunoștințele unui expert (art. 116 C. pr. pen.).
- **Este obligatorie efectuarea unei expertize psihiatrice în cazul infracțiunii de omor deosebit de grav, precum și atunci când organul de urmărire penală sau instanța de judecată are îndoieli asupra stării psihice a învinuitului sau inculpatului** (art. 117 alin 1. C. pr. pen.). **De asemenea, efectarea unei expertize este obligatorie pentru a se stabili cauzele morții, dacă nu s-a întocmit un raport medico-legal** (art. 117 alin. ultim C. pr. pen.).
- Între expertiza și constatarea tehnico-științifică există unele *deosebiri* (expertiza se poate efectua numai după punerea în mișcare a acțiunii penale; la expertiză pot participa și experți comandați de părți), între cele două mijloace de probă există *asemănări evidente în plan tehnic criminalistic.* **(Em. Stancu)**
- În literatura de specialitate s-au evidențiat elementele de interferență, îndeosebi între criminalistică și medicina legală, concretizate în efectuarea unei *expertize complexe*. De altfel, s-au și făcut propuneri de „lege ferenda" pentru o reglementare autonomă a acestei categorii de expertize.

4. Valoarea probatorie și clasificarea expertizelor

- Expertizei nu i se acordă, teoretic, o valoare probatorie deosebită, dat fiind faptul că legea nu recunoaște o ierarhie a probelor, dar în practică se bucură de o autoritate binemeritată, deoarece este făcută de specialiști care se bazează pe cele mai noi cuceriri ale științei. Totuși, nu se exclude necesitatea coroborării rezultatelor expertizei cu celelalte probe și mijloace de probe administrate în cauză. **(V. Bercheșan)**
- Credem însă că este discutabilă posibilitatea efectuării unei expertize criminalistice *numai după punerea în mișcare a acțiunii penale*, impu-

nându-se revizuirea acestei reglementări, deoarece, în practică, se recurge, de regulă, la expertiză, **după începerea urmăririi penale.**

- De asemenea, ni se pare întemeiată propunerea de autorizare a expertizelor extrajudiciare şi de reînfinţare a corpului experţilor grafici, care ar uşura soluţionarea multor litigii. **(Sorin Alămoreanu)**
- **Expertizele criminalistice urmează aceeaşi clasificare ca şi constatările tehnic-ştiinţifice.** Vom avea: expertiza dactiloscopică; expertiza traseologică: expertiza balistică; expertiza grafică sau expertiza criminalistică a scrisului; expertiza tehnică a documentelor; expertiza fotografico-judiciară; expertiza biocriminalistică; expertiza fizico-chimică; expertiza fonobalistică; expertiza tehnică; expertiza contabilă; expertiza zootehnică şi veterinară, expertiza agrotehnică; expertiza agroalimentară, expertiza merceologică, expertiza filatelică etc., precum şi expertiza medico-legală şi expertiza psihiatrică sau neuropsihiatrică.
- Spre deosebire de constatările tehnico-ştiinţifice sau medico-legale, expertizele sunt efectuate de *specialişti* care îşi desfăşoară activitatea în instituţii de specialitate ori de către *experţi oficiali*, aflaţi în evidenţa birourilor locale de expertize.
- *Prima expertiză* în domeniile traseologiei, dactiloscopiei, balisticii judiciare, al cercetării înscrisurilor şi a tuturor categoriilor de mijloace materiale de probă, cu excepţia celor ce intră în competenţa serviciilor de medicină legală, se face la laboratoarele judeţene din sistemul Ministerului Justiţiei.

Institutul Naţional de Expertize Criminalistice, aflat în acelaşi sistem, efectuează orice expertiză criminalistică, precum şi prima expertiză în accidentele de circulaţie, incedii şi explozii, care au caracterul de expertiză complexă. Din anul 1990, în cadrul Ministerului Justiţiei a fost înfiinţat un Birou de expertize tehnice.

În sistemul Ministerului Public, activitatea de investigaţie criminalistică este condusă de către *Serviciul de criminalistică din cadrul Secţiei de Urmărire Penală şi Criminalistică a Parchetului General de pe lângă Curtea Supremă de Justiţie.*

La nivelul parchetelor de pe lângă curţile de apel şi tribunalele judeţene funcţionează *cabinete de criminalistică*, având sarcini în domeniul supravegherii şi efectuării anchetei penale proprii, precum şi de generalizare a celor mai noi metode şi mijloace tehnico-ştiinţifice în activitatea de urmărire penală.

- În cadrul Inspectoratului General al Poliţiei funcţionează Institutul de Criminalistică la nivelul central şi laboratoare de criminalistică la unităţile teritoriale, cu rezultate deosebite în domeniile traseologiei, fonocri-

minalisticii, al cercetării urmelor biologice sau al antropologiei judiciare, precum şi al identificării urmelor papilare prin sistemul AFIS-2000 etc.

5. Reguli tactice la dispunerea constatărilor tehnico-ştiinţifice şi a expertizelor criminalistice

- Dispunerea expertizei se va face de către organul de urmărire penală care va aprecia *oportunitatea* examinării de specialitate şi va stabili obiectul constatării tehnico-ştiinţifice sau al expertizei, astfel ca să nu se întârzie efectuarea acestui act dacă este indispensabil, dar nici să nu se efectueze dacă nu este necesar. **(Camil Suciu)**
- Oportunitatea expertizei se stabileşte şi în raport cu momentul desfăşurării, pentru a nu fi nici tardivă dar nici prematură. **(Em. Stancu)**
- Obiectul expertizei judiciare constă din clarificarea unor fapte sau împrejurări care reclamă cunoştinţe de specialitate din diverse domenii. **(Emil Mihuleac)**
- Expertul nu este chemat pentru a-şi exprima părerea cu privire la vinovăţia sau nevinovăţia unei persoane, ci doar despre faptele şi împrejurările cauzei.
- Întrebările trebuie formulate clar şi precis şi limitate la specialitatea expertului. Se vor evita formulările confuze ori greşite. Întrebările pot fi formulate împreună cu expertul ori prin consultare a altui specialist.
- Organul judiciar trebuie să pună la dispoziţia expertului urme şi obiecte ce se constituie în mijloace materiale de probă, precum şi modele de comparaţie sau obiecte presupuse a fi creat urmele descoperite locului faptei.

Organul judiciar este obligat să verifice calitatea şi autenticitatea acestor materiale, să cunoască provenienţa lor şi să verifice dacă au fost ridicate în condiţiile stabilite de lege şi consacrate de tactica criminalistică.

- Expertul este numit de organul de urmărire penală sau instanţa de judecată (art. 118 alin. 2 C. pr. pen.), cu excepţia expertizei medico-legale, în care expertul va fi desemnat de unitatea din care face parte (art. 119 alin. 2 C. pr. pen.).

Fiecare dintre părţi are dreptul să ceară un expert pentru a participa la efectuarea expertizei (art. 118 alin. ultim C. pr. pen.).

- Părţile au dreptul să recuze expertul în condiţiile art. 51 C. pr. pen.: în cursul urmăririi penale sau în cursul judecăţii, de îndată ce au aflat despre existenţa cazului de incompatibilitate.

- Expertul este obligat să facă *declaraţii reale*, deoarece potrivit art. 260 alin. ultim C. pen., dispoziţiile privind mărturia mincinoasă se aplică în mod corespunzător şi expertului sau interpretului.
- Experţii au dreptul la sume de bani, pentru acoperirea cheltuielilor de transport, întreţinere, cazare şi pentru îndeplinirea însărcinării date (art. 190 C. pr. pen.).
- În situaţia în care expertiza este obligatorie (art. 117 alin. 1 şi 3 C. pr. pen.), organul judiciar nu are dreptul să aprecieze necesitatea sau utilitatea acestui procedeu judiciar. **(V. Bercheşan)**

6. Efectuarea expertizei criminalistice

Expertul parcurge, de regulă, următoarele etape **(I.R. Constantin, L. Coman, M. Constantinescu, Mocsy L.):**

a. Studierea şi însuşirea obiectului lucrării:
- verificarea ambalajului;
- dacă materialul trimis corespunde cantitativ şi calitativ;
- poate solicita lămuriri suplimentare organului judiciar.

Legea consacră posibilitatea acordată expertului de a lua cunoştinţă de materialele cauzei: „Expertul are dreptul să ia cunoştinţă de materialul dosarului necesar pentru efectuarea expertizei (art. 121 alin. 1 C. pr. pen.).

Potrivit opiniilor majoritare exprimate în literatura de specialitate, precum şi a practicii judiciare, expertului i se recunoaşte un drept nelimitat de a lua cunoştinţă de orice date care ar putea interesa efectuarea expertizei, inclusiv dosarul cauzei. **(Ed. Locard)**

b. Examinarea separată a materialului în litigiu, pentru sesizarea particularităţilor sau semnalmentelor exterioare, care fac posibilă identificarea obiectului căutat:
- obiectele vor fi fixate prin fotografii de examinare şi înregistrări video;
- se obţin modele tip de comparaţie cu obiectele suspecte (arme de foc, instrumente de spargere), în aceleaşi condiţii în care s-au produs urmele în litigiu.

c. Examinarea comparativă a urmelor ridicate de locului faptei cu modelele de comparaţie create artificial prin procedeele confruntării, juxtapunerii şi suprapunerii.

Confruntarea se realizează pe cale statistică, (tabelul sinoptic), pe bază de diagramă ori prin verificarea în cartotecile şi colecţiile criminalistice.

d. Demonstraţia, care implică existenţa unei teze de *demonstrat şi fundamentul demonstraţiei.*

Se poate realiza pe mai multe planuri: planul logicii, planul logicii metodice, planul criteriilor matematice şi planul vizual. **(Mocsy L.)**

Expertul trebuie să se pronunţe atât asupra caracteristicilor generale şi individuale coincidente, cât şi a celor necoincidente, care le diferenţiază.

e. Concluzia.

Concluziile pot fi: certe, de excludere, de probabilitate şi de imposibilitatea stabilirii (Nu se poate, N.S.P.).

Răspunderea expertului pentru corectitudinea, obiectivitatea şi precizia concluziilor formulate este personală. Cu toate acestea, opiniem că şeful unităţii din care face parte trebuie să verifice concluziile sub raportul fundamentării lor ştiinţifice pentru ca, atunci când constată erori de formulare sau demonstraţii insuficient argumentate, să recomande revizuirea sau chiar refacerea lucrării.

Conducătorul instituţiei nu poate însă exercita un control asupra chestiunilor de fond, asupra concluziilor la care a ajuns expertul. Răspunderea expertului este personală, astfel că el semnează singur raportul sau alături de ceilalţi experţi în cazul expertizei complexe.

- Dacă într-o cauză penală se urmăreşte lămurirea doar a unui aspect sau a unor aspecte determinate, organul judiciar va aprecia dacă este necesar să pună la îndemâna expertului întregul dosar ori anumite piese, avându-se în vedere, desigur, caracterul secret al urmăririi penale. **(Aurel Ciopraga)**

Potrivit art. 121 C. pr. pen., expertul poate cere lămuriri organului de urmărire penală sau instanţei de judecată cu privire la anumite fapte ori împrejurări ale cauzei.

7. Redactarea raportului de expertiză

- Potrivit art. 123 C. pr. pen., raportul de expertiză trebuie să cuprindă 3 părţi:

a. Partea introductivă, în care menţionează organul de urmărire penală sau instanţa care a dispus efectuarea expertizei, data la care s-a dispus, numele şi prenumele expertului, data şi locul unde a fost efectuată, data întocmirii raportului de expertiză, obiectul acesteia şi întrebările la care expertul urma să răspundă, materialul pe baza căruia a fost efectuată expertiza şi dacă părţile care au participat la aceasta au dat explicaţii în cazul expertizei.

b. Partea descriptivă, care va cuprinde descrierea în amănunt a operaţiilor de efectuare a expertizei, obiecţiile sau explicaţiile părţilor, precum şi analiza acestor obiecţii ori explicaţii în lumina celor constatate de expert;

Partea descriptivă trebuie să oglindească toate etapele procesului de cercetare, mijloacele tehnico-ştiinţifice şi metodologia utilizate.

c. **Partea finală,** în care sunt prezentate concluziile raportului de expertiză.

Prin fomrularea concluziilor expertul trebuie să răspundă la obiectivele stabilite în termeni clari şi precişi, evitându-se formulările echivoce, incomplete sau tehniciste. **(Em. Stancu)**

• Literatura de specialitate şi practica expertizei criminalistice disting următoarele categorii de concluzii: categorice sau certe, de probabilitate şi de improbabilitate:

a. **Concluziile categorice sau certe,** care pot fi *afirmative* (de identificare) sau *negative* (de excludere).

Concluzia certă conţine o aserţiune categorică, fiind o concluzie adevărată în înţeles obiectiv, având menirea de a înlătura orice dubii, stabilind fie identitatea, fie neidentitatea unei persoane sau unui obiect. **(Aurel Ciopraga)**

b. **Concluziile de probabilitate,** care nu stabilesc certitudinea, ci doar probabilitatea, posibilitatea existenţei sau inexistenţei unui obiect sau fenomen, o ipoteză a expertului bazată pe elemente obiective şi nu pe impresiile sale subiective. **(S.A. Golunski)**

Atât literatura de specialitate cât şi practica judiciară susţin fără rezerve admisibilitatea şi utilitatea concluziilor probabile.

Concluziile de probabilitate sunt apropiate de cele certe, dar nu se confundă cu acestea.

Concluziile de probabilitate se datoresc faptului că datele aflate la îndemâna expertului nu sunt suficiente cantitativ sau calitativ, dar ele sunt utile şi pertinente, pot constitui punctul de plecare pentru elaborarea celor mai verosimile versiuni ori pot sugera organului judiciar noi piste, exploatarea altor date şi informaţii care erau considerate nesemnificative.

c. **Concluziile de imposibilitate a soluţionării problemei** (n.s.p.), care sunt determinate fie de calitatea materialului supus examinării sau a materialului de comparaţie, fie limitelor cunoaşterii şi a inexistenţei unor procedee tehnico-ştiinţifice adecvate materialului. De asemenea, pot avea drept cauze modul defectuos de relevare, ridicare şi fixare a urmelor de la locul faptei sau de expediere către laboratorul de expertize.

• Concluziile de imposibilitate demonstrează probitatea expertului, care trebuie să le argumenteze temeinic, de aceea nu trebuie considerate un rebut. **(Em. Stancu)**

8. Suplimentul de expertiză

- Potrivit art. 124 alin. 1 C. pr. pen., când organul de urmărire penală sau instanţa de judecată constată, la cerere sau din oficiu, că expertiza nu este completă, dispune efectuarea unui supliment de expertiză fie de către acelaşi expert, fie de către altul.

Obiectul suplimentului de expertiză poate fi constituit din materialele examinate iniţial, dacă nu s-a răspuns la toate întrebările ori s-a răspuns parţial sau din materiale descoperite ulterior.

9. Lămuriri cerute expertului

- Potrivit art. 124 alin. 2 C. pr. pen., când se socoteşte necesar, se cer expertului lămuriri suplimentare — în scris, ori se dispune chemarea lui spre a da explicaţii verbale asupra raportului de expertiză.
- Ascultarea expertului se face potrivit dispoziţiilor privitoare la ascultarea martorilor (art. 124 alin. 2 C. pr. pen.).
- Lămuririle suplimentare în scris pot fi cerute şi serviciului medico-legal, laboratorului de expertiză criminalistică ori institutului de specialitate care a efectuat expertiza (art. 124 alin. ultim C. pr. pen.).

10. Efectuarea unei noi expertize

- Potrivit art. 125 C. pr. pen., dacă organul de urmărire penală sau instanţa de judecată are îndoieli cu privire la exactitatea concluziilor raportului de expertiză, dispune efectuarea unei noi expertize.

Organul judiciar trebuie să deţină date obiective care să-i justifice îndoielile şi să facă verosimilă presupunerea că, printr-o nouă examinare, se vor formula alte concluzii.

Îndoielile organului judiciar pot fi generate de următoarele situaţii:

- concluziile raportului de expertiză sunt contrazise de probele existente în cauză;
- insuficientă argumentare a concluziilor;
- constatarea unei erori sau omisiuni;
- inutilizarea celor mai noi procedee tehnico-ştiinţifice;
- organul judiciar are dubii cu privire la competenţa profesională ori obiectivitatea expertului. **(E. Mihuleac)**

Obiectul noii expertize poate fi mai larg decât al primei expertize, în raport cu datele noi pe care le-a obţinut organul judiciar. Dacă şi în urma noii expertize organul judiciar are îndoieli, va cere o nouă examinare, evident altor specialişti.

8. Suplimentul de expertiză

- Potrivit art. 124 alin. 1 C. pr. pen., când organul de urmărire penală sau instanţa de judecată constată, la cerere sau din oficiu, că expertiza nu este completă, dispune efectuarea unui supliment de expertiză fie de către acelaşi expert, fie de către altul.

Obiectul suplimentului de expertiză poate fi constituit din materialele examinate iniţial, dacă nu s-a răspuns la toate întrebările ori s-a răspuns parţial sau din materiale descoperite ulterior.

9. Lămuriri cerute expertului

- Potrivit art. 124 alin. 2 C. pr. pen., când se socoteşte necesar, se cer expertului lămuriri suplimentare — în scris, ori se dispune chemarea lui spre a da explicaţii verbale asupra raportului de expertiză.
- Ascultarea expertului se face potrivit dispoziţiilor privitoare la ascultarea martorilor (art. 124 alin. 2 C. pr. pen.).
- Lămuririle suplimentare în scris pot fi cerute şi serviciului medico-legal, laboratorului de expertiză criminalistică ori institutului de specialitate care a efectuat expertiza (art. 124 alin. ultim C. pr. pen.).

10. Efectuarea unei noi expertize

- Potrivit art. 125 C. pr. pen., dacă organul de urmărire penală sau instanţa de judecată are îndoieli cu privire la exactitatea concluziilor raportului de expertiză, dispune efectuarea unei noi expertize.

Organul judiciar trebuie să deţină date obiective care să-i justifice îndoielile şi să facă verosimilă presupunerea că, printr-o nouă examinare, se vor formula alte concluzii.

Îndoielile organului judiciar pot fi generate de următoarele situaţii:

- concluziile raportului de expertiză sunt contrazise de probele existente în cauză;
- insuficientă argumentare a concluziilor;
- constatarea unei erori sau omisiuni;
- inutilizarea celor mai noi procedee tehnico-ştiinţifice;
- organul judiciar are dubii cu privire la competenţa profesională ori obiectivitatea expertului. **(E. Mihuleac)**

Obiectul noii expertize poate fi mai larg decât al primei expertize, în raport cu datele noi pe care le-a obţinut organul judiciar. Dacă şi în urma noii expertize organul judiciar are îndoieli, va cere o nouă examinare, evident altor specialişti.

Capitolul VII
Metodica investigării omorului

1. Noţiuni introductive

Dreptul la viaţă este un drept natural fundamental statuat în cele mai importante documente ale drepturilor omului. Astfel, potrivit art. 3 din „Declaraţia Universală a Drepturilor Omului" adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. la 10 decembrie 1948, „Orice om are dreptul la viaţă, la libertate, la inviolabilitatea persoanei".

În Convenţia pentru protecţia omului şi a libertăţilor fundamentale, art.2 alin.1 se precizează: „Dreptul oricărei persoane la viaţă este protejat de lege. Moartea nu poate fi aplicată în mod intenţionat, în afară de executarea unei sentinţe capitale pronunţată de către un tribunal în cazul în care infracţiunea este sancţionată de lege cu această pedeapsă".

România a aderat la această Convenţie prin Legea nr. 30 din 18 mai 1994, ca o expresie a alinierii ţării noastre la exigenţele legislative ale Uniunii Europene.

***„Viaţa constituie bunul cel mai de preţ al persoanei umane şi, în acelaşi timp, condiţia indispensabilă a existenţei şi perpetuării individului".* (George Antoniu)**

Constituţia României garantează dreptul la viaţă în art. 22, iar ca o expresie a înlăturării oricărui arbitrariu în garantarea acestui drept, prin art. 22 alin. 3 se interzice pedeapsa cu moartea.

Cât priveşte problematica **începutului vieţii**, majoritatea penaliştilor noştri, bazaţi pe cele mai noi argumente ale anatomopatologiei, susţin că este legată de **declanşarea procesului biologic al naşterii**, astfel că moartea violentă a nou-născutului se poate produce intrauterin (antepartum), în timpul naşterii (perinatal) şi după naştere (postpartum).

***„Dreptul absolut la viaţă include protejarea vieţii încă din momentul concepţiei (deoarece legea pedepseşte avortul) şi până în momentul morţii clinice (deoarece legea pedepseşte orice formă de eutanasie)."* (Gh. Scripcaru şi M. Terbancea)**

În raport cu gravitatea sa, omorul îmbracă următoarele forme:

- **Omorul simplu:** uciderea unei persoane (art. 174 c. pen.)
- **Omorul calificat:** omorul săvârşit în vreuna din următoarele împrejurări:
  - **a.** cu premeditare;
  - **b.** din interes material;
  - **c.** asupra soţului sau unei rude apropiate;
  - **d.** profitând de starea de neputinţă a victimei de a se apăra;
  - **e.** prin mijloace ce pun în pericol viaţa mai multor persoane;
  - **f.** în legătură cu îndeplinirea îndatoririlor de serviciu sau publice ale victimei;
  - **g.** pentru a se sustrage ori pentru a sustrage pe altul de la urmărire sau arestare, ori de la executarea unei pedepse;
  - **h.** pentru a înlesni sau a ascunde săvârşirea altei infracţiuni;
  - **i.** în public (art. 175 C. pen.).
- **Omorul deosebit de grav:** omorul săvârşit în vreuna din următoarele împrejurări:
  - **a.** prin cruzimi;
  - **b.** asupra a două sau mai multe persoane;
  - **c.** de către o persoană care a mai săvârşit un omor;
  - **d.** pentru a săvârşi sau a ascunde săvârşirea unei tâlhării sau piraterii;
  - **e.** asupra unei femei gravide;
  - **f.** asupra unui magistrat, poliţist, jandarm ori asupra unui militar, în timpul sau în legătură cu îndeplinirea îndatoririlor de serviciu ale acestora (art. 176 C. pen.).
- **Pruncuciderea:** uciderea copilului nou-născut, săvârşită imediat după naştere de către mama aflată într-o stare de tulburare pricinuită de naştere (art. 177 C. pen.).
- **Uciderea din culpă:** omorul săvârşit fără intenţie (art. 178 C. pen.).
- **Lovirile sau vătămările cauzatoare de moarte** (art. 183 C. pen.), ca infracţiune preterintenţionată, care presupune o intenţie (directă sau indirectă), asupra faptei iniţiale (de lovire sau de vătămare) şi culpa (uşurinţa sau neglijenţa) asupra rezultatului mai grav produs.
- Legea incriminează tentativa de omor în cazul formelor de omor comise cu intenţie.

2. Probleme specifice pe care le ridică investigarea omorului

Suprimarea vieţii unei persoane, indiferent de rasă, religie, sex, pregătire, înseamnă suprimarea unui adevărat univers, astfel că este de la sine înţeles stresul la care sunt supuşi cei care au atribuţii de identificare a făp-

tuitorului şi de asigurare a probaţiunii, mai ales când omorul este intens mediatizat.

Chiar dacă, în faza iniţială, un caz pare simplu sau complex, investigarea omorului trebuie să aibă un **caracter organizat**, pentru a nu scăpa nici un amănunt, acest lucru fiind valabil şi atunci când autorul a fost identificat imediat şi a recunoscut cu lux de amănunte fapta comisă.

Pe parcursul cercetărilor poţi avea surprize: să fi participat mai mulţi făptuitori sau, pur şi simplu, suspectul nr. 1 să nu aibă nici o contribuţie.

„Cazurile cele mai simple în aparenţă pot fi cele mai complicate" **(Lacassagne)**

- Investigarea omorului trebuie să răspundă la cele 7 **întrebări fundamentale:** *ce faptă s-a comis?, unde?, când?, cum?, în ce scop?, cu ce mijloace? cine a comis-o?*. Uneori trebuie să se clarifice şi identitatea victimei.

2.1. Ce faptă s-a comis?

Rolul principal în stabilirea naturii şi cauzelor morţii îl are medicul legist, care, după autopsia cadavrului şi rezultatele de laborator anatomopatologice, va putea da un verdict clar, care va fi coroborat, fireşte, şi cu concluziile anchetei.

Stabilirea naturii morţii are de cele mai multe ori o importanţă deosebită pentru identificarea criminalului, astfel că echipa de cercetare locului faptei trebuie să lucreze contra-cronometru şi, prin interpretarea urmelor şi a datelor rezultate din investigaţii şi audierea martorilor oculari, să elaboreze **primele versiuni** pentru direcţionarea cercetărilor în vederea identificării şi prinderii criminalului.

2.1.1. Clasificarea medico-legală a morţii face distincţie între:

a. Moarte naturală, care se produce după uzura fiziologică a organismului şi care nu necesită investigarea criminalistică ori autopsia medico-legală, cu excepţia cazurilor în care cauza morţii a fost atribuită în mod eronat antecedentelor patologice. **(Em. Stancu)**

b. Moarte patologică, care se produce dintr-o cauză internă, patologică, fără o intervenţie determinantă a factorului extern.

Poate fi **lentă** sau **rapidă**, numită şi **moarte subită** (repentină).

Moartea subită se caracterizează printr-o declanşare rapidă la persoane aparent sănătoase, astfel că sunt totdeauna **suspecte** pentru organul de urmărire penală şi necesită autopsie. Poate fi generată de afecţiuni cardio-vasculare (leziuni endocardice, afecţiuni **respiratorii** (la sugari şi bătrâni), **cerebrale** (boli ale aparatului digestiv, ale splinei sau aparatului uro-genital etc.).

O problemă deosebită o ridică aşa numita **moarte prin inhibiţie** care se produce aproape instantaneu, la unele persoane lovite peste abdomen sau testicule, fără să se găsească, la autopsie, leziuni care să explice cauza morţii. De asemenea, prin strangulare se poate cauza oprirea bruscă a inimii sau a respiraţiei, înainte de a se produce asfixia, fiind un caz de moarte violentă. **(M. Kernbach)**

c. Moartea violentă, care se datorează unui factor extern: mecanic, fizic ori chimic. Moartea se produce rapid (minute, ore) ori lent, prin complicaţii. Din categoria morţilor violente fac parte: omorul, sinuciderea şi accidentul.

Investigaţia va trebui să concluzioneze dacă moartea a fost violentă şi, în caz afirmativ, dacă este consecinţa unei omucideri, sinucideri sau a unui accident.

2.1.2. Cauza morţii

Infracţiunea de omor este o infracţiune **comisivă.** Ea se poate săvârşi atât printr-o acţiune cât şi printr-o inacţiune.

- Omorul poate fi comis prin **acţiune directă**, când autorul provoacă moartea victimei prin împuşcare, otrăvire, sufocare, lovire etc.
- Omorul poate fi comis prin **acţiune indirectă**, când autorul pune în mişcare o forţă materială (asmute un animal periculos asupra victimei) ori expune victima la situaţii periculoase.
- Omorul poate fi săvârşit şi prin **inacţiune**, când autorul nu îndeplineşte un act la care era obligat prin lege.

Acţiunea sau inacţiunea de ucidere trebuie să aibă ca urmare imediată moartea victimei. De asemenea, între acţiunea de ucidere şi moartea victimei trebuie să existe o **legătură de cauzalitate**. Există legătură de cauzalitate şi când, pe lângă acţiunea făptuitorului, la producerea morţii au concurat şi alte cauze preexistente (starea de boală sau de uzură a organismului), concomitente (acţiunea factorilor atmosferici) sau survenite (complicaţii în timpul tratamentului medical), cu condiţia să nu fi fost întreruptă legătura de cauzalitate dintre fapta infractorului şi moartea victimei (altminteri ne aflăm în faţa tentativei) **(C. Bulai, A. Filipaş, C. Mitrache)**

2.1.3. Cauzele medico-legale ale morţii pot fi următoarele:

a. zdrobirea organelor vitale (traumatisme craniocerebrale, leziuni ale inimii sau ale aortei);

b. paralizia sistemului nervos central (generată de facturi craniene, hemoragii intracraniene, leziuni ale creierului);

c. paralizia inimii ca urmare a leziunilor traumatice (contuzii, împunsături, împuşcături), a acţiunilor toxice şi a proceselor distrofice (miocardite toxiinfecţioase);

d. asfixia, întâlnită în asfixiile mecanice, toxice (cianuri, CO_2, clorat de potasiu) sau ca urmare a leziunilor traumatice sau toxice ale centrului respirator;

e. şocul hemoragic, cauză frecventă de moarte după leziuni traumatice. Şocul, sindrom clinic cu origini variate: traumatic, hemoragic, electric, caloric, combustional etc.;

g. emboliile trombotice, aeriene, gazoase, grăsoase (în anumite condiţii);

h. moartea prin frig;

i. moartea prin şoc hipertermic;

j. moartea prin inaniţie;

k. moartea prin inhibiţie (lovituri la gât, epigastru, testicule, regiunea precardiacă). Diagnosticul se poate da numai după excluderea altor cauze.

Şocul psihic, admis ca o probabilitate, după excluderea celorlalte cauze cunoscute de cauze naturale şi violente ale morţii (*Z. Ander, I. Bilegan, V. Molnar*).

2.2. Unde s-a comis fapta?

Echipa complexă de cercetare a locului faptei trebuie să stabilească dacă locul în care a fost găsit cadavrul coincide cu locul în care s-a săvârşit omorul. Nu sunt puţine cazurile când răspunsul la această întrebare poate fi aflat doar la finalizarea cercetărilor. Locul săvârşirii faptei, cel mai bogat în urme, oferă prin întreaga sa ambianţă date pentru identificarea criminalului, a persoanelor care l-au ajutat, modul de operare, mijloacele de transport folosite, drumul parcurs de victimă şi de infractor, relaţiile anterioare dintre aceştia, scopul şi motivul faptei etc. Lipsa urmelor de sânge, când cadavrul prezintă numeroase urme de violenţă, lipsa unor părţi din cadavru ca şi existenţa unor urme de sânge sau de târâre pe traseul parcurs de infractor sunt împrejurări negative care constituie tot atâtea indicii că omorul a fost săvârşit în alt loc.

2.3. Când s-a comis omorul?

Stabilirea timpului comiterii faptei prezintă o importanţă deosebită atât pentru asigurarea probaţiunii şi demontării alibiului fabricat de criminal, cât şi pentru încadrarea juridică a omorului în formele calificate prevăzute de art. 175 C. pen.

Cunoaşterea cât mai exactă a momentului în care s-a comis omorul, în raport cu modificările biochimice şi morfologice cadaverice, prezintă o importanţă deosebită în soluţionarea unor versiuni ale anchetei.

2.3.1. Fazele procesului tanatologic:

a. **Agonia** constă în dereglarea gravă a funcţiunilor vitale (circulaţie, respiraţie, sistem nervos) şi se caracterizează prin stare de inconştienţă, dispariţia pulsului, oprirea respiraţiei, dilatarea pupilelor, abolirea reflexelor.

Medicul legist poate fi consultt cu privire la existenţa unor leziuni produse în această fază a morţii, ca şi despre responsabiltatea muribundului.

b. **Moartea aparentă,** stare specială a organismului, cu o activitate cardio-respiratorie slabă, care poate evolua spre reanimare sau spre moarte clinică.

c. **Moartea clinică** este starea în care, cu actualele mijloace de examinare nu se pot detecta semne ale aparatului circulator, respirator sau nervos. În această fază este posibilă reanimarea prin restabilirea funcţiilor vitale.

d. **Moartea biologică** — stadiul ireversibil al morţii.

Semnele morţii coincid cu semnele cadaverice precoce astfel că, până la apariţia lor, trebuie să se încerce mijloacele de reanimare, îndeosebi în cazuri de asfixii mecanice, electrocutări, intoxicaţii cu CO, sincopă anestezică, şoc hemoragic, asfixia noului născut. **(Mina Minovici)**

2.3.2. Semnele cadaverice precoce: (I. Quai, M. Terbancea, V. Mărgineanu)

a. **Răcirea cadavrului** — începe în cursul agoniei, cadavrul pierde un grad pe oră, ajungând după 10–24 ore la temperatura mediului ambiant. După 10–20 ore de la moarte, temperatura intrarectală este de 20 grade, fapt care dovedeşte moartea reală.

b. **Deshidratarea cadavrului** apare ca o consecinţă a încetării circulaţiei şi evaporării apei din straturile cutanate superficiale. Pielea şi mucoasele se întăresc, au iniţial o culoare galbenă, apoi brună. Cadavrul poate să piardă în câteva zile 10–18 kg iar în anumite condiţii se mumifică prin uscare.

c. **Lividităţile cadaverice** sau petele cadaverice sunt datorate încetării circulaţiei sanguine şi a cumulării sângelui în zonele delicve (apropiate de sol) necompensate. Aceste pete pot fi observate după 30 minute — o oră după moarte, iniţial pe gât, generalizarea lor necesitând 12–16 ore.

d. Rigiditatea cadaverică este o contractură musculară cadaverică, soldată cu înțepenirea articulațiilor. Se instalează de obicei la 2–3 ore după moarte, începând cu mușchii feței, după 6–12 ore la mușchii gâtului și la membrele superioare, instalându-se după 24 ore la toate grupele musculare. **Procesul începe de la cap (legea Nysten)**, ducând la o poziție a corpului cu o ușoară îndoire a antebrațelor și degetelor și extensia extremităților inferioare. Rigiditatea se menține 1–2 zile, apoi urmează faza de rezoluție, în ordinea apariției (cap-trunchi-extremități).

Rigiditatea este un semn cert de moarte reală, iar sub formă de spasm cadaveric (ultim semn de viață) oferă date despre atitudinea victimei în momentul morții (armă ținută strâns în mâna victimei). De asemenea, poate orienta cercetările la descoperirea cauzei morții (intoxicații cu stricnină, tetanos).

Nu trebuie însă supraapreciată importanța rigidității cadaverice, deoarece:

- *Nu are nici un suport științific credința unora că în ochii mortului se fixează pentru totdeauna imaginea criminalului;*
- *Globul ocular este afectat rapid prin deshidratare, corneea devine opalescentă iar la nivelul pupilei apare o pată albicioasă (pata Larcher).*
- *Este eronată și părerea că pe fața victimei se fixează expresii de teamă, emoție puternică sau de surpriză deoarece mușchii feței au, de cele mai multe ori, trăsături relaxate.*

e. Autoliza reprezintă procesul incipient de alterare celulară și începe imediat cu încetarea metabolismului celular. Acest proces este condiționat de o activitate enzimatică, acționând anarhic o dată cu instalarea morții. Sângele hemolizat (din care au fost distruse celulele roșii) îmbibă pereții vasculari, dându-le o colorație vișinie după 12–14 ore.

În raport cu evoluția modificărilor cadaverice, cercetările medico-legale au fost concluzionate în tabele ale tanatocronologiei, cele mai importante aparținând unor specialiști de marcă: B. Muller, Simonin, Rech.

• **De mare valoare sunt constatările lui Vilbert:**

- corp suplu și lividități absente sau schițate: moartea s-a produs sub 6 ore;
- corp rigid cu lividități ce dispar la presiune: de la data morții nu au trecut mai mult de 6–12 ore;

- corp rigid şi cu lividităţi imuabile: de la instalarea morţii au trecut 24 ore;
- rigiditatea dispărută şi apariţia petei de putrefacţie abdominală: de la moarte au trecut 36 ore.

• **Creşterea părului şi a unghiilor după moarte este doar aparentă.** Fenomenul se datorează faptului că, pe măsură ce corpul se deshidratează, pielea din jurul unghiilor sau a rădăcinii părului se contractă şi se usucă, producând o falsă senzaţie de creştere.

• **După Leon Derobert, semnele precoce şi semitardive sunt următoarele:**
- corpul cald şi suplu, cu corneea umedă şi transparentă, fără lividităţi: moartea s-a produs în 1–2 ore;
- apariţia lividităţilor la nivelul gâtului, răcirea şi rigiditatea articulaţiei maxilarului se fac la 3–4 ore;
- apariţia petei negre scleroticale: moartea s-a produs de aprox. 6 ore;
- confluenţa lividităţilor pe suprafaţa mare şi rigiditatea întregii musculaturi scheletice, însoţită de pierderea transparenţei corneei: moartea s-a instalat de 8–10 ore;
- persistenţa la presiune a lividităţilor şi nemodificarea poziţiei lor este specifică pentru aproximativ 12 ore.

• **Semne cadaverice tardive:**

a. Putrefacţia reprezintă procesul complex biochimic distructiv care transformă substanţele proteice complexe în elemente de bază anorganice. Procesul începe în cavitatea abdominală, unde flora intestinală degajă hidrogen sulfurat, care, combinându-se cu hemoglobina, imprimă peretelui abdominal o culoare verde. în condiţii de temperatură moderată, această pată apare în primele 24 de ore iar dacă temperaturile sunt scăzute ea poate să apară chiar după 48–72 ore, când devine difuză şi cuprinde întregul abdomen, apoi toracele şi, mai rar, faţa.

b. Conservarea naturală a cadavrului:
- **Mumificarea** — reprezintă o formă de conservare a cadavrelor care sunt expuse la temperaturi înalte, cu lipsa de umiditate şi ventilaţie bogată. Greutatea cadavrului se micşorează considerabil, până la 5–6 kg. Urmele de violenţă se păstrează relativ bine.
- **Adipoceara** — constă într-un proces de saponificare a grăsimilor realizat în apă, în special în cele neaerate (fântâni părăsite, lacuri). Grăsimea devine sfărâmicioasă, cu miros rân-

ced, de culoare alb-cenuşie sau cu nuanţe gălbui. Adipoceara conservă organele interne şi unele leziuni traumatice.

- **Congelarea naturală** a cadavrelor păstrează timp nelimitat starea iniţială a organelor. După dezgheţarea corpului procesele de putrefacţie evoluează într-un ritm rapid.
- **Lignificarea** este un proces de conservare naturală sub acţiunea acidului tanic prezent în bălţile cu turbă.

c. **Conservarea artificială** a cadavrului se face în scop igienic, fie pentru a împiedica putrefacţia, fie pentru studii medico-legale, identificare ori în scopuri estetice pentru cadavrele expuse în mausolee. Pentru o conservare mai durabilă se injectează vasele mari ale cadavrului cu soluţii conservante, cum sunt amestecul de formaldehidă cu alcool sau cu acid fenic.

Practica medico-legală românească prezintă următorul tablou sinoptic pentru stabilirea datei morţii: (I. Quai, M. Terbancea, V. Mărgineanu)

- **1–3 ore.** Începe răcirea cadavrului cu 1–3°C, în cazul în care temperatura mediului este jumătate din temperatura corporală; apariţia lividităţilor care dispar la digitopresiune. Rigiditatea se schiţează la muşchii feţei şi articulaţia temporo-mandibulară; nu a început autoliza.
- **3–6 ore.** Începe deshidratarea, corneea este opalescentă, apar pergamentări pe scrot. Lividităţile sunt extinse, dispar la digitopresiune. Rigiditatea este incipientă la muşchii membrelor superioare; se reface după manopere mecanice. Începe autoliza în mucoasa gastrică, rinichi, suprarenale.
- **6–12 ore.** Lividităţile nu dispar la digitopresiune. Rigiditatea cuprinde membrele inferioare.
- **24–72 ore.** Rigidităţile sunt pe cale de rezoluţie, proces care este complet în 48–72 ore. Apare pata verde a putrefacţiei în fosa iliacă dreaptă, apare circulaţia postumă.
- **Peste 48–72 ore.** Evoluţia putrefacţiei este condiţionată de factorii meteorologici şi de factori individuali.

2.4. Cum s-a săvârşit fapta?

Modul în care a fost comis omorul este stabilit prin interpretarea datelor obţinute de criminalişti şi medicul legist, prezentând o importanţă deosebită pentru o încadrare corectă a faptei (de exemplu, art. 175 C. pen.: cu premeditare, din interes material, pentru a înlesni sau a ascunde săvârşirea unei infracţiuni etc. ori art. 176 C. pen: prin cruzimi, pentru a săvârşi sau a ascunde săvârşirea unei tâlhării sau piraterii etc.

Premeditarea **presupune** *„atât existenţa unei deliberări anterioare, cât şi exteriorizarea acesteia prin săvârşirea de acte materiale de pregătire a omorului“* **(G. Antoniu)** Pentru existenţa premeditării se vor avea în vedere: împrejurările în care s-a comis fapta, timpul scurs de la luarea hotărârii până la săvârşirea omorului, precum şi activităţile exterioare desfăşurate de făptuitor pentru procurarea instrumentelor, stabilirea modalităţilor de înfăptuire, găsirea victimei etc. Nu interesează motivele sau scopul acţiunii (inacţiunii), fiind o circumstanţă personală, care nu se transmite celorlalţi participanţi, astfel că trebuie să fie probată pentru fiecare în parte.

Omorul săvârşit **din interes material** relevă o periculozitate sporită a infractorului şi nu se confundă cu tâlhăria care a avut ca urmare moartea victimei (art. 211 alin. 3 C. pen.), deoarece în acest din urmă caz suprimarea vieţii victimei este un rezultat preterintenţionat.

Omorul comis **pentru a înlocui sau ascunde săvârşirea unei infracţiuni** operează ca agravantă în cazul oricărei infracţiuni (consumată, tentativă), cu excepţia infracţiunilor de tâlhărie şi piraterie, care fac obiectul agravantei prevăzute de art. 176 lit. d, C. pen.

Prin **cruzimi** se are în vedere intenţia autorului omorului de a provoca victimei, în mod conştient, o moarte lentă, cu suferinţe îndelungate (de exemplu, provocarea de arsuri, smulgerea părului, a unghiilor etc.). Cel care participă la chinuirea victimei va fi coautor şi nu complice, chiar dacă nu ia parte la aplicarea loviturii decisive.

La stabilirea modului în care a fost săvârşit omorul se mai au în vedere: natura şi evoluţia relaţiilor dintre victimă şi agresor, posibilitatea disimulării omorului prin sinucidere sau accident etc. **(Em. Stancu)**

2.5. Cu ce mijloace s-a comis omorul?

În raport cu mijloacele şi procedeele folosite de făptuitor, distingem următoarele modalităţi prin care se suprimă viaţa victimei:

a. Omorul săvârşit cu arme albe şi corpuri contondente

Cunoaşterea caracteristicilor leziunilor găsite pe corpul victimei prezintă o importanţă deosebită pentru identificarea instrumentului vulnerant şi implicit pentru asigurarea probaţiunii.

Profesorul **Vladimir Beliş** clasifică agenţii traumatici mecanici astfel:

• **Corpuri contondente cu suprafaţă mică (până la 16 cm):**
- suprafaţă neregulată (piatră, pumn);
- suprafaţă regulată (cu forme geometrice);
- sferică, cilindrică (piatră, băţ);
- poliedrică (ciocan, cărămidă);

• **Corpuri contondente cu suprafaţă mare:**
- plană (scândură, sol cu suprafaţă plană);
- neregulată (vehicule, sol cu proeminenţe).

• **Obiecte cu vârfuri sau lame ascuţite:**
- înţepătoare (arc, furcă, pilă);
- înţepătoare-tăietoare (briceag, cuţit cu vârf ascuţit);
- tăietoare (brici, sticlă, lamă);
- tăietoare-despicătoare (topor, satâr, sapă).

Aspectul unei leziuni traumatice mecanice depinde atât de caracteristicile agentului vulnerant, cât şi de unii factori cum sunt: intensitatea loviturii, direcţia de lovire sau înclinarea obiectului vulnerant în raport cu suprafaţa corporală, precum şi de poziţia în mişcare a agresorului, agentului vulnerant şi a victimei.

În categoria armelor albe intră obiectele cu vârfuri sau lame ascuţite, acestea fiind cele mai des întâlnite în practica medico-legală. **(V. Beliş)**

• **Obiectele înţepătoare** produc leziuni înţepate, de regulă de dimensiuni mai mici decât cele ale obiectului înţepător.

Forma orificiului, la exterior, va depinde de forma obiectului înţepător. Orificiile punctiforme, lăsate de ace sau după injecţii, necesită o examinare cu lupa pentru a putea fi diferenţiate de muşcăturile insectelor.

• **Obiectele înţepătoare-tăietoare** produc leziuni cu margini netede, unghiuri ascuţite, liniare sau frânte, superficiale sau profunde.

• **Plăgile tăiate ale mâinilor** au semnificaţia unor acte de apărare activă iar **plăgile tăiate ale gâtului** conduc la ipoteza unui act criminal sau suicidal.

• **Obiectele despicătoare** (topor, sapă, hârleţ) produc leziuni despicate, tăiate pe tegumente, precum şi fracturi. Cu aceste obiecte se produc, de regulă, leziuni heteroagresive, dar se cunosc şi cazuri de leziuni autoagresive, de tipul lovirilor repetate în cap în scop de suicid ale bolnavilor psihic.

• Multitudinea şi intensitatea leziunilor pot conduce la stabilirea numărului de făptuitori sau a autorului unic, dar nu exclud nici suicidul.

• Leziunile de ezitare, accesibile, multiple, superficiale şi paralele indică suicidul. Dacă leziunile sunt bizare nu se va exclude suicidul (suicid cu plagă precordială şi trei plăgi cardiace, prin împingerea cuţitului din spate până la atriu şi cu legarea mâinilor, cu retenţia cuţitului în abdomen într-o despicare de tip hara-kiri etc.).

• Leziunile unice sau multiple, asociate cu leziuni de apăsare, pledează pentru omor.

• Cercetarea biocriminalistică a corpurilor delicte pe care pot rămâne urme de sânge, ţesuturi specifice etc. poate contribui la identificarea autorului.

a. Omorul săvârşit prin împuşcare

- La locul faptei leziunile vor fi examinate de medicul legist, în raport cu acţiunea **factorilor primari** (glonţ şi fragmente din glonţ) şi a **factorilor secundari** (pulbere nearsă, funingine, gaze şi, rar, flăcări).
- Factorii primari determină **urme principale ale tragerii,** materializate în orificiu de intrare, canal şi orificiu de ieşire, ca excepţie pot realiza un singur canal de intrare (plăgi oarbe) iar factorii secundari determină **urme secundare (tatuaj încrustat, rupturi provocate de gaze, arsuri cu urme de funingine, urme de unsoare, inelul de metalizare).**
- Se va stabili distanţa şi direcţia din care s-a tras.

Pentru diferenţierea sinuciderii de omor se va ţine cont de urmele secundare ale împuşcăturii, de urmele lăsate pe mâna victimei şi de direcţia din care s-a format urma. De regulă, sinucigaşii trag în tâmplă, în frunte, în inimă sau în cerul gurii. Pe mâna sinucigaşului pot fi descoperite arsuri provocate de gaze, funingine, resturi organice provenite din propriul corp, ori leziuni provocate de reculul închizătorului. **(Camil Suciu)**

- La locul faptei se vor căuta arma şi muniţia trasă, pentru examinări balistice complexe. În majoritatea cazurilor de sinucidere arma se află în apropierea cadavrului dar sunt şi situaţii în care nu se găseşte (a fost aruncată de sinucigaş înainte de a muri sau a fost luată de o altă persoană).
- Urmele factorilor secundari (cele de funingine, de pe mâini ori de pe haine) sunt determinante în diferenţierea omuciderii de sinucidere ori a încercării de disimulare a omorului prin sinucidere sau accident. **(Em. Stancu)**

b. Omorul săvârşit prin asfixii

Asfixiile sunt „tulburări ale metabolismului gazos caracterizate prin privarea brutală de oxigen, ca fenomen principal, şi creşterea consecutivă a bioxidului de carbon, ca fenomen secundar" **(Gh. Scripcaru, N. Terbancea).** Fenomenul, impropriu înseamnă lipsă de puls (asfigmos). Termenul sinonim, dar mai exact, este anoxie.

- „Moartea prin asfixie se poate datora: spânzurării, sugrumării, astupării căilor respiratorii, înfundării laringelui sau a traheii, compresiunii toracice şi înecării." **(C. Suciu)**

• **Spânzurarea** se datorează strângerii gâtului într-un laţ sub acţiunea greutăţii corpului, chiar şi în situaţia în care membrele corpului au un punct de sprijin.

Moartea prin spânzurare se caracterizează prin **şanţul de spânzurare,** care poate fi complet sau parţial, mai accentuat în partea opusă nodului, cu o lăţime egală cu cea a laţului. Uneori, datorită greutăţii corpului, laţul poate forma mai multe şanţuri, ca şi în cazul omorului. Şanţul de spânzurare poate fi oblic, la spânzurarea pe verticală, şi orizontal, la spânzurările în poziţia culcat (de exemplu, sub pat).

Diferenţierea sinuciderii de omucideri se face pe baza interpretării modului de dispunere a petelor cadaverice (de exemplu, dacă se vor situa deasupra laţului sau pe spatele cadavrului, moartea s-a produs înainte de spânzurare, a datelor furnizate de medicul legist, precum şi a urmelor descoperite în câmpul infracţional.

Moartea prin spânzurare a fost cercetată „pe viu" de Nicolae Minovici, al şaptelea copil al familiei Ştefan Minovici, născut la Râmnicu Sărat. Este autorul primului tratat de medicină legală, **„Manual tehnic de medicină legală" (1904)** şi al unor importante studii: „Moartea subită la epileptici" (1904); **„Studiu asupra spânzurării"** (Atelierele Grafice I.V. Socec — 1904), care înmănunchează experienţele de comprimare mecanică a gâtului (26 de secunde cea mai lungă), menţionate în tratatele lui Lacassagne şi Bokarius; Creează metoda de folosire a ochilor artificiali cu ocazia fotografierii cadavrelor, pentru care a fost medaliat cu aur la Expoziţia internaţională de la Roma (1912); „Rupturile spontane de cord", „Osteologia medico-legală, anomaliile congenitale ale cordului", precum şi „Le vagabondage" (1937) împreună cu I. Stănescu; „Paricidul în medicina legală" (1938, prezentată la Bonn); „Endocrinologia şi antropologia în medicina legală", împreună cu C.I. Parhon; „Etica responsabilităţii medicale" (1939); „Deontologia medicală" (1937) şi „Secretul profesional" (1938). Împreună cu M. Kernbach a publicat **„Tehnica autopsiei medico-legale" (1932, 600 de pagini)**. A înfiinţat Institutul medico-legal la Cluj; a organizat reeducarea prin muncă, acordând, cu ajutorul Primăriei Bucureşti, asistenţă socială pentru 13.000 de cerşetori şi vagabonzi (1902). **Înfiinţează prima şcoală de antropologie pentru pregătirea ofiţerilor şi a agenţilor de poliţie pe lângă serviciul antropometric condus de dr. Andrei Ionescu.**

În 1896 obţine **primele succese româneşti în identificarea infractorilor cu ajutorul urmelor papilare, pe care le urmăreşte timp de 12 ani, purtând o corespondenţă, pe această temă, cu J. Vucetich.**

În 1926 este ales primar al sectorului 3 Bucureşti iar în 1934 primar al comunei Băneasa. Refuză funcţiile de ministru de interne şi prefect al Capitalei. În 1936 a fost ales preşedinte al Colegiului medicilor din România şi senator în Parlament din partea medicilor. În acelaşi an a înfiinţat Revista de medicină legală. Despre viaţa şi opera lui a scris profesorul Gheorghe Scripcaru („Medicina legală expertată în România, Editura „Cugetarea", Iaşi, 2000).

- **Strangularea** (sugrumarea) se realizează prin strângerea gâtului cu mâinile sau cu un laţ.

  Sinuciderea prin strangulare poate fi posibilă doar cu ajutorul laţului. Semnele caracteristice sugrumării sunt urmele lăsate de degete şi unghii pe pielea gâtului, unde se pot descoperi şi **urme papilare,** precum şi urme de luptă (escoriaţii şi echimoze).
- **Asfixiile prin ocluziunea** orificiilor respiratorii se aplică în cazul infracţiunilor de viol, tâlhărie ori pruncucidere, asupra persoanelor bolnave sau în vârstă. Constă în astuparea nasului şi a gurii cu mâna sau cu obiecte ca: pernă, prosop, plapumă, făină, nisip etc.
- **Asfixiile prin obturarea căilor respiratorii** se datorează astupării laringelui sau faringelui prin pătrunderea unor corpuri străine: cârpe, hârtie etc. Se pot datora şi unor accidente prin aspirarea bolului alimentar sau a vomei (la bolnavii mintali, bătrâni şi la persoane aflate în stare de ebrietate avansată).
- **Asfixii prin compresiune toraco-abdominală** se întâlnesc în cazuri de panică a mulţimii, în cazul unor accidente sau catastrofe, nefiind exclusă nici activitatea criminală.
- În toate aceste cazuri de asfixii se vor examina cu atenţie materialul din care este confecţionat laţul şi modul în care a fost realizat nodul. Laţul şi nodul vor fi desenate ori fotografiate şi vor fi descrise în procesul-verbal.
- **Înecarea** este o moarte violentă prin asfixie, datorată obturării căilor respiratorii cu o substanţă în stare lichidă sau vâscoasă. Înecul poate fi datorat unui accident, sinucideri, unui omor sau a unei încercări de disimulare a omorului. Cadavrul prezintă, uneori, echimoze şi zgârieturi, care pot să nu fie de natură infracţională. Ne

putem afla în prezența unei sinucideri sau a unui omor și în situația în care de cadavru au fost legate obiecte grele.

c. **Omorul prin otrăvire** poate fi rezultatul cel mai adesea al unui accident sau sinucideri. Omorul prin otrăvire este destul de rar, deoarece presupune posibilitatea făptuitorului de a avea acces în intimitatea victimei.

- Omorul prin otrăviri lente este comis, în majoritatea cazurilor, de femei, fiind greu de descoperit. **(M. Kerubach)**
- Otrăvirile pot fi cauzate și de intoxicații, care sunt astfel clasificate în practica medico-legală:
  - Intoxicații cu substanțe caustice (acidul azotic, acidul clorhidric, acidul sulfuric, acidul acetic);
  - Intoxicații pe baze caustice: hidroxidul de sodiu (soda caustică, hidroxidul de potasiu și amoniacul);
  - Intoxicații cu sărurile metalelor grele și ale metaloizilor (intoxicații cu arsenic, mercur și plumb);
  - Intoxicații cu oxid de carbon și acid cianhidric;
  - Intoxicații cu alcool etilic și metilic;
  - Intoxicații cu anestezice;
  - Intoxicații cu alcaloizi, barbiturice;
  - Intoxicații alimentare.

d. **Moartea violentă datorată altor factori**

- moartea produsă de diferite energii fizice: căldură, frig, energie electrică, radiații, presiune atmosferică;
- moartea produsă prin accidente auto, navale și aeriene;
- moartea datorată unor agenți psihici: frică deosebită, bucurie excesivă, supărare.

2.6. Mobilul săvârșirii faptei

Mobilul săvârșirii faptei interesează atât pentru stabilirea cercului de suspecți în vederea identificării autorului, cât și pentru încadrarea juridică a faptei. Pentru a ajunge la autor trebuie să se stabilească cercul de relații de la vecini, colegi de serviciu, prieteni, rude, concurență, până la relații extraconjugale sau de natură infracțională.

În România, cele mai multe omoruri se comit în mod spontan (peste 80%), pe fondul alcoolului, după o regulă simplă: alcool, discuții, contraziceri, insulte și în final un obiect contondent sau înțepător-tăietor care soluționează pentru totdeauna disputa.

O analiză atentă demolează uneori „spontaneitatea“ actului criminal: între făptuitor şi victimă au avut loc şi alte manifestări violente, care puteau fi cunoscute şi aplanate. Soluţia este, aparent, simplă — alcoolul! În 2001, din cele 559 omoruri, 14% au avut ca mobil răzbunarea, 3,8% gelozia, 1,7% jaful. În ce priveşte instrumentele folosite, pe primul loc se află cuţitul, urmat de obiecte contondente; asfixia mecanică 2,2%, armele de foc 0,6%. Ar mai fi de spus că 33% sunt săvârşite de rude apropiate (pentru pământ, moşteniri), iar 64% dintre autori şi 34,3% dintre victime au fost sub influenţa alcoolului.

Prognoză pentru viitor? Drogurile vor constitui şi pentru România motorul criminalităţii.

• **Întrebarea pe care şi-o pun tot mai pregnant psihanaliştii:** dacă *„violenţa ucigaşă se poate naşte într-o fiinţă umană relativ normală“*. **(Dorothy Otnow Lewis)**

— **Iată şi câteva răspunsuri, care ar putea explica actul criminal (sublinierile ne aparţin):**

„Cortizonul în exces afectează serios hipocampusul, regiunea din ***sistemul limbic*** *unde cercetătorii cred că sunt stocate şi procesate amintirile timpurii“*. **S-a observat că** *„animalele grav traumatizate elimină nişte hormoni care le alterează anatomia creierului“*.

Majoritatea criminalilor condamnaţi la moarte, examinaţi în penitenciarele americane, erau *„oameni grav vătămaţi fizic şi psihic“*.

„Contrar a ceea ce cred mulţi psihiatri legişti, *nebunii pot pune la cale acte diabolice.* **De fapt, cele mai teribile crime pe care le-am studiat au fost plănuite în cele mai mici detalii şi apoi săvârşite de către cei mai psihotici ucigaşi.** *Gândurile şi credinţele maniacale pot da naştere unor crime foarte amănunţit orchestrate.“*

Declanşarea Holocaustului, după cum au relevat specialiştii care au studiat societatea germană, a fost posibilă datorită unor factori ca: „declinul economic, tulburările sociale, obiceiurile părinţilor de a-şi pedepsi foarte drastic copiii, ca şi credinţa răspândită printre cei mai mulţi nemţi că victimele nu erau oameni“.

• **„Majoritatea dintre noi nu putem ucide o altă fiinţă umană, decât poate în cazuri de legitimă apărare.** *Se pare că trebuie să fi fost supus în copilărie unui tratament şi unor suferinţe intolerabile* **(asta dacă nu suferi de vreo leziune organică sau o psihoză oarecare), pentru a putea depăşi acest prag“.**

„Ar putea vreunul dintre noi, oamenii obişnuiţi, să ajungă un criminal? S-ar putea transforma cineva pe lumea asta într-un ucigaş? Probabil că

da — cel puţin aşa cred. ***Cu anumite probleme de ordin neurologic sau psihiatric şi crescut fiind într-un mediu abuziv şi violent, oricare dintre noi ar putea deveni criminal.*** Creierul nu este atât de elastic cum am dori. Şi nu e afectat doar de lovire, leziuni cerebrale sau accidente de maşină. Ştim acum că ***stresul emoţional intens şi permanent poate schimba însăşi structura creierului, deci cu atât mai mult funcţiile sale. Nimeni nu este imun.*** I se poate întâmpla fiecăruia dintre noi".

- „**Cât de multe ştim despre lucrurile care ne fac agresivi?** Sau, o întrebare şi mai bună: cât de multe vrem să ştim? Cât de curioşi suntem? Uneori ne purtăm de parcă habar n-avem de motivele pentru care unii oameni se transformă în criminali. Însă, în realitate, ştim mai multe despre resorturile violenţei decât vrem să recunoaştem. Aşa că facem pe proştii. ***A înţelege înseamnă uneori a ierta, dar în ziua de azi lumea nu e dispusă să ierte cu uşurinţă. Ştim, de pildă, că, în majoritatea cazurilor, ucigaşii sunt făcuţi, nu născuţi. O mare parte din teoriile genetice vehiculate în anii '70, precum sindromul xxy, au fost puse sub semnul întrebării***".

„La ora aceasta e mai sigur să afirmi că ***nu s-a descoperit nici o anomalie genetică asociată în mod clar comportamentului criminal.*** Nici un grup naţional, etnic, rasist sau religios nu s-a dovedit a fi născut mai violent decât altul. Asta nu înseamnă că, din când în când, unul sau altul dintre grupuri n-a dorit să se distingă în acest sens. Există, fireşte, o condiţie genetică normală, caracterizând cam cincizeci la sută din populaţia umană, care e asociată comportamentului violent: ***sindromul xy sau genul masculin. Nu poţi condamna agresivitatea bărbaţilor, condiţionată social.*** Aproape la toate speciile animale — urşi, cimpanzei, chiar şi la peşti sau reptile — masculii sunt mai agresivi decât femelele. Hormonii masculini, ***androgenii***, nu sunt probabil străini de acest fenomen. Dacă sunt lipsiţi de aceşti hormoni, în anumite stadii ale evoluţiei lor, masculii nu mai dezvoltă agresivitatea specifică sexului.

Oricum, deşi în societatea noastră ***bărbaţii comit cam de nouă ori mai multe crime decât femeile***, cei mai mulţi bărbaţi nu sunt violenţi. A avea un creier masculinizat sau o cantitate mare de androgen în sânge nu e suficient pentru a deveni o fiinţă umană violentă. Şi totuşi, pare oarecum mai dificil pentru bărbaţi decât pentru femei să-şi controleze impulsurile violente. ***Poate că, în cazurile de crimă, faptul că este bărbat ar trebui considerat circumstanţă atenuantă.*** E o părere".

- **„Ce altceva mai ştim despre geneza violenţei?** Ştim că ***instinctele noastre de bază, agresivitatea şi sexualitatea, ca şi senzaţiile de plăcere, se nasc în ceea ce numim îndeobşte sistemul limbic*** — acele structuri cerebrale primitive, de profunzime, despre care am mai discutat şi care au conexiuni răspândite în tot restul creierului. Ştim că ***sentimentul nostru de teamă este localizat predominant în amigdale***, un nucleu de celule ascuns în interiorul fiecărui lob temporal. Prin urmare, distrugerea acestor nuclee face să dispară frica, în vreme ce stimularea lor o induce. Nu putem trăi fără acele amigdale. Însă ***teama e adesea sursa paranoiei. O anume cantitate de frică e necesară pentru supravieţuire; pe de altă parte, dacă avem prea multă, putem deveni periculoşi***".
- „Există de asemenea dovezi că ***necesităţile primitive provenind din sistemul limbic sunt modulate şi controlate de lobii frontali.*** Când sunt barate căile dintre creierul nostru primitiv şi cortexul frontal, nu mai deţinem controlul asupra necesităţilor. Acest tip de leziune poate apărea în urma unor accidente sau răniri. Dacă sunt întrerupte conexiunile dintre lobii frontali şi sistemul limbic, cum mai putem fi socotiţi responsabili pentru ieşirile noastre? Cât de vinovat poate fi de o coliziune un şofer de camion, atunci când l-au lăsat frânele? Mai ştim că ***unele leziuni cerebrale difuze, o consecinţă comună a bătăilor, ne fac mai iritabili şi impulsivi.*** Afectarea oricărei regiuni a creierului nostru face mult mai dificil autocontrolul".
- **„Începem să înţelegem acum neurochimia creierului şi efectele neurotransmiţătorilor specifici asupra comportamentului.** Neurotransmiţători precum **norepinefrina, dopamina** sau **serotonina** ne afectează gândirea, emoţiile şi temperamentul".

„Studiile asupra oamenilor au arătat că ***indivizii extrem de violenţi ar putea avea concentraţii mai joase de serotonină cerebrală decât ceilalţi. Se nasc aşa, sau li se întâmplă ceva pe parcurs care face să le scadă stocul iniţial?*** Oricare ar fi explicaţia, comportamentul moral, conform legii, pare a fi incompatibil cu ei".

- ***„Anumiţi agenţi de stres pot scădea nivelul de serotonină cerebrală, ducând deci la modificarea comportamentului*** (...) Durerea şi frica reduc de asemenea nivelul de serotonină şi favorizează comportamentul violent. În acest mod sunt antrenaţi să lupte câinii pitbull. Căldura, înghesuiala, disconfortul şi evoluţia într-un mediu dominat de membri agresivi ai speciei sporesc şi ele agresivitatea animalelor".

Cred că aceste considerații sunt suficient de convingătoare pentru a ne determina să studiem cu intransigență, dar și cu mai mult curaj, mecanismele violenței.

Câteva cauze certe ale profilului criminal:

- **copilăria abrutizată** de violența familială sau a străzii, marcată de abuzuri sexuale, violente sau incestuoase, de prostituție și proxenetism;
- **impactul mediului social** la care indivizul „atentează", voluntar sau involuntar: obișnuința și apoi dependența de un drog: alcoolul sau barbituricele;
- **stresul de zi cu zi**, imposibilitatea de adaptare, generate de sărăcie;
- **o educație din ce în ce mai precară**, care duce la frustrare, și de aici la o agresivitate din ce în ce mai pronunțată, ca o formă de război al individului mai întâi cu el însuși și apoi cu toată lumea;
- ar trebui să luăm în serios **drumul serotoninei**, de la comportamentul agresiv până la crima abominabilă.

Criminalistica, **știință pluridisciplinară, poate contribui la efortul general al societății pentru prevenirea și combaterea criminalității violente, atât prin identificarea mecanismului complex care o generează cât și prin identificarea operativă a făptuitorilor, pentru a fi trași la răspundere penală într-un moment cât mai apropiat de cel al comiterii infracțiunii.**

Credem că celebra butadă a marelui nostru savant Mihail Kernbach, medic legist și criminalist cum se autodefinea cu înaltă competență și îndreptățită mândrie — „Crima este forța propulsivă a virtuții", **este mult mai necesară în formulă inversată:** virtutea este forța propulsivă a combaterii crimei.

2.7. Cine a comis omorul?

Este cea mai importantă întrebare, deoarece investigarea criminalistică are ca obiective principale identificarea autorului faptei și probarea vinovăției acestuia.

Subiect activ al infracțiunii de omor poate să fie orice persoană responsabilă penal, cu excepția agravantei prevăzută de art. 175 lit. c, C. pen: asupra soțului sau a unei rude apropiate. Omorul poate fi comis și de mai multe persoane, în calitate de coautori, instigatori și complici, situație în care se impune stabilirea gradului de participație și a vinovăției fiecăruia în parte.

— **Participarea mai multor persoane poate fi indicată de urmele de mâini şi de picioare descoperite la locul faptei, de mucuri ale unor ţigări de mărci diferite, precum şi de numărul şi natura leziunilor descoperite pe corpul victimei sau al victimelor.**

— **În situaţia în care avem un** *autor prezumtiv* **al omorului, indiferent dacă recunoaşte sau nu fapta, se va proceda la** *examinarea amănunţită a îmbrăcămintei şi a corpului* **pentru a se descoperi pete de sânge, spermă, fire de păr, ori leziuni ca urmare a luptei cu victima. Este foarte important să se recolteze** *depozitul subunghial iar îmbrăcămintea să fie ridicată* **şi transportată la laborator. Dacă prezintă escoriaţii, echimoze, leziuni, va fi expertizat de medicul legist.**

De asemenea, se vor verifica, în regim de maximă urgenţă, *alibiurile invocate de făptuitori*, **fără să se excludă posibilitatea ca aceştia să aibă înţelegeri prealabile cu unii martori (rude apropiate, prieteni).**

În acelaşi timp se impune efectuarea unor *percheziţii simultane* **la locuinţele (domiciliu, reşedinţe, case de vacanţă) şi locurile de muncă ale suspecţilor pentru a se descoperi: documente care atestă relaţii intime ori de natură conflictuală cu victima; îmbrăcăminte purtătoare de urme ale luptei cu victima; urme biologice (sânge, fire de păr); obiecte corp delict. În paralel se vor efectua percheziţii şi la locuinţele şi locul de muncă ale victimei, insistându-se asupra unor înscrisuri (scrisori, agende, note, înregistrări ale convorbirilor telefonice etc.) care să ateste natura relaţiilor dintre victimă şi suspecţi.**

— În situaţia în care nu se cunosc autorii, se vor executa portrete-robot care, împreună cu semnalmentele stabilite în baza audierii martorilor oculari, vor fi date în urmărire generală şi transmise mass media (posturi naţionale şi locale de radio-televiziune, ziare). **Anumite intimităţi ale investigării nu vor fi făcute publice pentru a nu alerta făptuitorii.**

— Dacă făptuitorii au dispărut, vor fi daţi imediat în urmărire generală, **făcându-se menţiunea că a fost începută urmărirea penală** de către procuror. Vor fi difuzate fotografii recente, împreună cu semnalmentele, insistându-se asupra unor semne particulare, particularităţi ale vocii, ale mersului, ale îmbrăcămintei, cercul de relaţii, dacă este înarmat, alte date de interes operativ.

— Dacă omorul a fost comis prin **cruzimi** ori s-a stabilit un **mobil bizar**, în cercul de bănuiţi vor fi incluse persoane care suferă de boli

mintale, apelându-se la specialişti pentru realizarea unui profil **psihologic** sau **psihiatric** al făptuitorului. În cazuri deosebite este recomandabil ca şi **locul faptei** să fie interpretat de un psiholog sau, preferabil, de un psihocriminalist. De cele mai multe ori locul faptei poartă „amprenta" personalităţii făptuitorului care, în febra investigaţiei, poate scăpa criminalistului. De asemenea, dacă se găsesc înscrisuri ale autorului, se recomandă **expertiza grafologică** în paralel cu cea **grafoscopică.**

Într-un caz de pedofilie cu moartea victimei (un minor de 13 ani), la locul faptei s-a simulat o sinucidere. Victima era legată la gât cu o bucată de frânghie iar cealaltă bucată era înfăşurată de un copac. Psihologul consultat a făcut o descriere interesantă a topografiei locului faptei (dealul Căpriţa din Iaşi) şi a concluzionat că nodul făcut la frânghie este opera unui om priceput. Într-adevăr, autorul, Chirică Viorel, care poate constitui obiectul unei cercetări psihocriminalistice complexe, ne-a convins, la reconstituire, prin îndemânarea şi rapiditatea cu care a înnodat frânghia. Lucrase, într-o perioadă (ceea ce noi nu ştiam în acea fază a anchetei), la o firmă în care ambala produse în saci, pe care îi lega cu sfoară.

— **Cercetarea bolnavilor psihic trebuie să se efectueze cu respectarea normelor prevăzute în** Legea sănătăţii mintale şi a protecţiei persoanelor cu tulburări psihice nr. 487/2002.

Revendicarea comiterii unui omor de către astfel de persoane se va analiza cu multă precauţiune şi va fi luată în calcul numai dacă este coroborată cu datele intime ale investigaţiei, ştiut fiind faptul că bolnavii mintal îşi fac un titlu de glorie speculând amănunte furnizate de mass media. Şi, evident, investigaţia nu trebuie influenţată în nici un mod de către cei care fac cercetări preliminare.

E bine ca anchetatorul să se consulte cu un psihiatru sau, dacă acest lucru nu este posibil, să studieze câteva lucrări de specialitate, pentru a şti care sunt manifestările specifice fiecărei boli în parte. În felul acesta economiseşte timp şi poate evita orice capcană care l-ar conduce la grave erori judiciare. Este suficient să amintim un caz: D.S. internat la Spitalul de psihiatrie Grajduri, jud. Iaşi, care este în stare să-ţi recunoască orice grozăvie pentru … o pungă de bomboane. L-am văzut pe un post de televiziune recunoscând un omor şi mai multe tâlhării cu moduri de operare deosebite şi poate aş fi dat crezare unor unor „anchete" dacă nu l-aş fi recunoscut atât cu propriile simţuri cât şi cu sprijinul specialiştilor psihiatri.

— Iată câteva concluzii ale unei activităţi îndelungate de cercetare a criminalilor psihopaţi:

• „Omorul calificat — deosebit de grav — cu provocarea unor răni multiple şi gratuite asupra unei victime decedate sau pe cale de a muri, spune foarte multe lucruri despre atacator. Aceşti agresori par să nu se mai poată opri. Este cazul criminalilor psihotici, furia cu care ucid atinge adesea cote tulburătoare. Uneori reacţionează la ameninţări imaginare, crezându-se în legitimă apărare. Vocile pe care îşi închipuie că le aud le spun să continue, să-şi mutileze victima sau să violeze cadavrul. Sunt cazuri în care confundă victima cu persoane din anturajul apropiat — mame incestuoase, taţi violenţi, fraţi zeflemitori".

• „... în cazurile de omor deosebit de grav, criminalul era de obicei psihotic, maniac sau schizofrenic, suferea de vreo disfuncţie cerebrală, era sub influenţa alcoolului sau a drogurilor, ori exista vreo combinaţie a celor expuse mai sus".

• Trebuie să-i dăm mai mult credit psihiatrului, care, de multe ori, nu este încurajat să-şi susţină punctul de vedere;

„Terenul unde se întretaie crima, personalitatea multiplă şi legea este smârcos şi nesigur. Psihiatrii sau neurologii destul de curajoşi pentru a se aventura pe el o fac asumându-şi o doză considerabilă de risc". „Mărturia neurologului este întotdeauna mai credibilă decât cea a psihiatrului. Creierul poate fi vizualizat, mintea, în schimb, este invizibilă".

3. **Teoreticienii şi practicienii** deopotrivă nu exclud şi o a opta întrebare, poate cea mai importantă în prima fază a anchetei: **Cine este victima?** De la victimă se porneşte întotdeauna pe drumul, adesea sinuos, **de la extaz la agonie,** uneori foarte îndelungat, al identificării criminalului. Identificarea cadavrului se face prin combinarea procedeelor de tehnică şi tactică ale criminalisticii. Amprentele şi semnele de pe mâini, dantura, cicatricele, tatuajele, diformităţile, îmbrăcămintea şi obiectele de uz personal etc. completate şi aprofundate cu datele obţinute prin investigaţii şi audieri de martori încununează, de regulă, efortul colectivului însărcinat să investigheze omorul. Dar în practica judiciară se pot pune şi două întrebări de mare dificultate:

a. dacă poate fi atrasă răspunderea penală în situaţia în care, cu toate eforturile depuse, nu există un cadavru. Răspunsul este afirma-

tiv, atunci când sunt probe indubitabile că autorul omorului a ars cadavrul sau l-a aruncat în apele mării etc.

b. dacă au vreo valoare actele de urmărire penală în situaţia în care nu se cunosc nici autorul faptei şi nici victima. Răspunsul este negativ, cu precizarea că, până la împlinirea termenului de prescripţie, cercetarea nu poate şi nu trebuie să fie abandonată.

Capitolul VIII
Metodica investigării infracţiunilor de furt şi tâlhărie

1. Consideraţii generale

Infracţiunile de furt şi tâlhărie sunt principalele infracţiuni care, prin frecvenţă şi pericolul social ridicat, constituie un potenţial stres în viaţa de zi cu zi a românilor, reprezentând peste 70 de procente din peisajul criminalităţii comise în România.

Furtul este definit, în forma sa simplă, în art. 208 alin. 1 C. pen. ca fiind *luarea unui bun mobil din posesia sau detenția altuia fără consimțământul acestuia în scopul însușirii lui nedrept.*

Tâlhăria, în varianta tip, este incriminată în art. 211 C. pen., constând în *furtul săvârșit prin întrebuințarea de violențe sau amenințări ori prin punerea victimei în stare de inconștiență sau neputință de a se apăra, precum și furtul urmat de întrebuințarea unor astfel de mijloace pentru păstrarea bunului furat sau pentru înlăturarea urmelor infracțiunii, ori pentru ca făptuitorul să-și asigure scăparea.*

Atât furtul cât şi tâlhăria sunt infracţiuni îndreptate împotriva patrimoniului, cu precizarea că tâlhăria este o infracţiune complexă, cuprinzând în elementul său material o acţiune principală — cea de furt şi o acţiune adiacentă — cea de violenţă, de ameninţare sau de folosire a celorlalte mijloace de constrângere.

Prin noţiunea de *patrimoniu* înţelegem atât *proprietatea publică*, ai cărei titulari exclusivi sunt statul şi unităţile administrativ-teritoriale, precum şi *proprietatea privată*, al cărei titular poate fi orice subiect de drept (persoane fizice, organizaţii sociale care au personalitate juridică, societăţi comerciale, regii autonome, fundaţii, asociaţii cu scop lucrativ, cetăţeni străini sau apatrizi, statul şi unităţile administrativ teritoriale etc.

Obiectul proprietăţii publice îl constituie bunurile prevăzute în mod expres în Legea fundamentală: bogăţiile de orice natură ale subsolului, căile de comunicaţie, spaţiul aerian, apele cu potenţial energetic valorificabil şi cele ce pot fi folosite în interes public, plajele, marea teritorială,

resursele naturale ale zonei economice şi ale platoului continental, precum şi alte bunuri stabilite de lege. Pentru a putea fi exploatate privat, bunurile proprietate publică pot fi închiriate sau concesionate.

Pentru existenţa infracţiunii de furt trebuie întrunite cumulativ următoarele cerinţe:

- *O acțiune de luare a unui bun mobil*. Prin „a lua" se înțelege „a scoate bunul din sfera de stăpânire a persoanei în posesia sau detenţia căreia se găsea sau trebuia să se găsească".

  Acţiunea de luare poate fi săvârşită în orice mod (prin apucare, dosire, detaşare, consumare etc.), *prin orice mijloace* (cu propria mână, cu ajutorul unor animale dresate, prin racordări la surse de energii etc.). Luarea se poate realiza chiar şi prin inacţiune (de exemplu, cel care predă o masă de bunuri omite să predea unele bunuri pe care le reţine pentru el).

- *Lucrul sustras să fie un bun mobil*, adică să poată fi deplasat, transportat, transferat dintr-un loc în altul.

  Bunul mobil poate fi animat sau neanimat (animale, păsări domestice, precum şi orice vieţuitoare care s-ar găsi în stăpânirea unei persoane; cele neanimate pot fi în stare lichidă, gazoasă, solidă). Banii, titlurile de credit şi orice alte valori, echivalând bani, sunt bunuri mobile.

  Sunt bunuri mobile: părţi detaşate dintr-un bun imobil (uşi, ferestre etc.); arborii, recoltele, după ce au fost desprinse de sol, precum şi fructele, după ce au fost desprinse de tulpini; adaosuri detaşabile dintr-un cadavru uman (proteză, perucă, picior, mână etc.); acele energii care sunt susceptibile de a fi sustrase şi care au o valoare economică (electrică, termică, hidraulică etc.); înscrisurile de orice fel, precum şi vehiculele, indiferent dacă au fost sustrase în scopul de a fi însuşite sau numai în scopul folosirii lor temporare.

- *Bunul să se fi aflat în posesia sau detenția unei alte persoane.*

  Termenii *posesie* şi *detenţie* au înţelesul de simplă stăpânire de fapt. Un obiect care nu se află în stăpânirea unei persoane este un *lucru extrapatrimonial* şi nu poate forma obiectul material al infracţiunii de furt (*res nullius, res derelictae*).

- *Bunul să fie luat fără consimțământul celui deposedat*, adică fără permisiunea sau îngăduinţa acestuia. Consimțământul celui care posedă sau deţine bunul trebuie să fi intervenit anterior acţiunii de luare.

- Acțiunea de luare să aibă o *urmare imediată*, adică scoaterea bunului din sfera de stăpânire a celui deposedat şi lipsirea acestuia de posibilitatea de a mai dispune de acel bun.

- Să existe *o legătură de cauzalitate* între acţiunea de luare şi urmarea imediată.

Potrivit art. 209 C. pen. *furtul este calificat când a fost săvârşit în următoarele împrejurări*:

a. de două sau mai multe persoane împreună;

b. de o persoană având asupra sa o armă sau o substanţă narcotică;

c. de către o persoană mascată, deghizată sau travestită;

d. asupra unei persoane aflate în imposibilitatea de a-şi exprima voinţa sau de a se apăra;

e. într-un loc public;

f. într-un mijloc de transport în comun;

g. în timpul nopţii;

h. prin efracţie, escaladare sau prin folosirea fără drept a unei chei adevărate ori a unei chei mincinoase;

i. privind produsele petroliere sau gazele naturale din conducte, depozite ori cisterne;

j. privind un bun care face parte din patrimoniul cultural;

k. privind un act care serveşte pentru dovedirea stării civile, pentru legitimare sau identificare;

l. furtul care a produs consecinţe deosebit de grave.

La rândul ei, *tâlhăria*, potrivit art. 211 C. pen., poate fi săvârşită în *două variante agravante:*

- *Prima variantă agravantă există atunci când tâlhăria a fost săvârşită în următoarele împrejurări:*

a. de două sau mai multe persoane împreună;

b. de o persoană având asupra sa o armă sau o substanţă narcotică;

c. de o persoană mascată, deghizată sau travestită;

d. în timpul nopţii;

e. într-un loc public sau într-un mijloc de transport;

f. într-o locuinţă sau dependinţe ale acesteia;

g. în timpul unei calamităţi;

h. a avut vreuna din urmările arătate în art. 182 C. pen.

- *A doua variantă există atunci când tâlhăria a produs consecinţe deosebit de grave sau a avut ca urmare moartea victimei.*

2. Principalele probleme care trebuie clarificate prin investigarea furtului şi a tâlhăriei

2.1. Stabilirea exactă a locului şi a timpului săvârşirii faptei prezintă importanţă pentru:

- încadrarea corectă a infracţiunii de furt sau tâlhărie: de exemplu furtul sau tâlhăria săvârşite într-un loc public sau într-un mijloc de transport ori în timpul nopţii;
- locul faptei este cel mai bogat în urme;
- locul şi timpul oferă indicii preţioase pentru formarea cercului de suspecţi, verificarea alibiurilor acestora;
- selecţionarea martorilor oculari, verificarea sincerităţii persoanei vătămate privind bunurile sau valorile despre care pretinde că a fost deposedată;
- determinarea precisă a bunurilor sustrase pentru estimarea cuantumului prejudiciului cauzat, precum şi a caracteristicilor de identificare, pentru darea în urmărire locală sau generală în vederea prinderii făptuitorilor

2.2. Modurile de operare folosite

Cunoaşterea modului de operare prezintă un interes operativ deosebit pentru:

- stabilirea căilor de acces ale infractorilor;
- dacă a acţionat unul sau mai mulţi infractori;
- vicii sau deprinderi profesionale;
- cât timp s-a aflat în locul faptei;
- dacă a cunoscut amplasarea locului faptei;
- identificarea şi ridicarea obiectelor care au servit la săvârşirea infracţiunii;
- formarea cercului de suspecţi;
- încadrarea juridică a faptei săvârşite.

2.2.1. Moduri de operare folosite la săvârşirea furtului din locuinţe:

- pătrunderea în locuinţe după un *studiu prealabil* ori ca urmare a *„vânzării de ponturi“*. Hoţii profesionişti se orientează asupra locuinţelor care sunt prevăzute cu geamuri termopan ori cu instalaţii de aer condiţionat acţionând, de regulă, între orele 8–13, iar în blocuri de locuinţe, de la etajele superioare spre cele inferioare;
- pătrunderea în locuinţe sub diferite pretexte (cititori de contoare de gaze sau electricitate, postaşi, telefonişti, folosindu-se de legitimaţii false sau profitând de credulitatea unor persoane. **(Emilian Stancu)**

În această categorie intră şi *„furturile de bună ziua“* ori cele comise prin „împrietenire“, ademenirea copiilor, ori profitând de naivitatea şi neatenţia victimelor;

- *Prin efracţie:*
- Spargerea geamurilor cu pumnul sau cu un obiect.

- Forţarea uşilor şi ferestrelor prin folosirea forţei fizice.
- Folosirea cheilor originale, a cheilor potrivite, a şperaclelor (denumite în argou „pontoarce"), precum şi a unor instrumente perfecţionate, denumite pistol-şperaclu sau „cupometru". **(Lucian Ionescu)**
- Folosirea *„ruptorului"*, dacă uşa este prevăzută cu broască şi butuc.
- Folosirea *„extractorului"* pentru yale de tip rotund.
- Forţarea uşilor cu ajutorul unor instrumente ca: levier, scoabă, rangă, bare metalice, menglină de smulgere a butucului yalei sau prin utilizarea unui instrument special, denumit buldozer.
- Distrugerea toartei lacătului prin tăiere, pilire, îndoire, rupere sau smulgere.
- Pătrunderea în balcoane prin coborâre de pe acoperişul locuinţei.
- Pătrunderea prin spargerea plafonului sau a zidurilor ori a chepengurilor.
- Tăierea cu pânza de bomfaier a buloanelor de la balamale sau a zăvoarelor caselor de bani. Tăierea pereţilor laterali cu gura de lup sau cu aparat de sudură ori bormaşină electrică.

2.2.2. Moduri de operare folosite la furtul din buzunare, poşete sau genţi

- De regulă se operează în mijloace de transport în comun sau în locuri aglomerate: magazine, pieţe, gări, săli de spectacol, stadioane etc.
- Infractorii îşi aleg victimele dintre persoanele care lasă impresia că au bani asupra lor dar care sunt şi neatente, obosite, preocupate, fiind preferate victimele din categoria femeilor, bătrânilor sau provincialilor. **(Emilian Stancu)**
- Infractorii sustrag portofelele fie introducând degetul arătător şi mijlociu în buzunarul victimei, fie recurgând la tăierea părţii de jos a buzunarului sau la tăierea poşetei, folosindu-se de instrumente de tăiat minuscule, mascate între degete. **(Ion Mircea)**
- De asemenea, infractorii recurg la busculade, în special la urcarea sau coborârea din mijloacele de transport ori în pieţe, magazine, săli de spectacole.
- Portofelul sustras este trecut din mână în mână la complici, care dispar imediat.
- Furtul din buzunare, poşete, genţi sau sacoşe se înscrie printre cele mai frecvente *infracţiuni flagrante* **(Emilian Stancu).** Odată prins în flagrant delict, infractorul este percheziţionat, se cercetează locul în care a fost prins şi împrejurimile, pentru a se stabili eventuale

obiecte sau arme aruncate, se audiază victima şi martorii oculari şi se insistă pe descoperirea şi cercetarea întregii filiere de infractori. De asemenea, se vor efecta percheziţii domiciliare şi la locurile de muncă ale infractorilor.

2.3.3. Moduri de operare folosite la violarea sigiliilor de plumb (Lucian Ionescu)

- Mişcarea plumbului pe sfoară până la lărgirea orificiilor. Lărgirea se poate realiza şi cu un vârf ascuţit iar extragerea nodului se poate efectua şi prin tăierea plombei în lateral sau cu o lamă ascuţită.
- Introducerea aceleiaşi sfori, reînnodată, sau a alteia şi strângerea din nou, cu mâna sau prin lovire. Sigiliul tăiat lateral poate fi lipit cu plumb topit.

2.2.3. Moduri de operare folosite la furturile de şi din autovehicule

- Cele mai multe furturi se comit pe timpul nopţii, dar se întâlnesc şi în cursul zilei, îndeosebi în parcările aglomerate, uneori şi cu complicitatea unor paznici, după urmărirea victimei.
- Uşile sunt deschise prin spargerea geamurilor, prin chei potrivite ori prin forţarea încuietorilor cu şurubelniţe, sârme de oţel etc.
- Contactul poate fi realizat prin legătura directă a firelor de contact.
- Sistemele de pornire ori de alarmare, oricât ar fi de sofisticate, sunt anihilate cu uşurinţă, indiferent de tipul autoturismului, pentru că infractorii sunt „şcoliţi“ în Occident, acţionează în bande şi dispun de mijloace ultramoderne.
- Când sunt prinşi conducând autoturisme, furate declară că le-au cumpărat de la persoane necunoscute. Trebuie să se acţioneze cu promptitudine pentru a li se „demonta“ orice alibi şi să se coopereze cu unitatea de poliţie de la locul de naştere deoarece pot figura cu antecedente penale sau pot fi învinuiţi ori inculpaţi în mai multe dosare aflate în diferite faze ale cercetării judiciare.
- Furturile autoturismelor de lux din străinătate pot fi comise în dauna societăţilor de asigurare, prin înţelegere cu proprietarii. Autoturismele sunt reclamate ca furate după trecerea frontierei.
- Seriile de motor sunt modificate prin poansonare iar înscrierea în circulaţie se face folosindu-se documente falsificate.

Maşinile furate vor fi date în regim de urgenţă în urmărire generală pentru a se preveni scoaterea lor peste graniţă.

De asemenea, se va acţiona la atelierele de reparaţii, garaje, agenţii particulare pentru intermedierea vânzării, târguri de maşini etc.

Cercetarea criminalistică locului faptei se va face *în mod obligatoriu* şi la abandonul autovehiculelor furate, examinându-se cu atenţie

fiecare piesă, portierele, clanţele, aripile, capota, anvelopele, osiile şi mai cu seamă interiorul autoturismelor. **(Ion Mircea)**

În toate cazurile se vor efectua percheziţii domiciliare şi se vor solicita constatări tehnice sau expertize criminalistice şi tehnice.

2.2.4. Moduri de operare folosite la comiterea tâlhăriilor:

- Smulgerea lănţişoarelor, a genţilor şi poşetelor în stradă.
- Deposedarea victimelor în holul, liftul sau scara blocurilor, uneori după o prealabilă urmărire.
- Pătrunderea în locuinţe şi agresarea persoanelor despre care au obţinut informaţii că deţin sume de bani ori valori.
- Identificarea, urmărirea şi deposedarea persoanelor care depun sau ridică sume de bani ori care au încheiat diferite tranzacţii.
- Atacarea persoanelor care mânuiesc valori monetare (factori poştali, casieri, patroni, taximetrişti, funcţionari de la unităţile CEC, LOTO, PECO etc.).
- Atacarea autoturismelor care transportă valori monetare.
- Atacarea persoanelor aflate sub influenţa alcoolului ori în stare de ebrietate.
- Atacarea şi jefuirea persoanelor care poartă asupra lor arme şi muniţii (paznici, pădurari, militari etc.).

Tâlhăriile comise în ultimii ani se caracterizează prin comiterea lor de către persoane care acţionează în grup, cu folosirea spray-urilor, asupra străinilor sau patronilor, de predilecţie în centrele urbane.

2.3. Cercetarea făptuitorilor

Subiect activ al infracţiunii de furt sau tâlhărie poate fi orice persoană care îndeplineşte condiţiile generale ale răspunderii penale.

- Agravanta participării la furt a două sau mai multor persoane operează atunci când se constată prezenţa tuturor participanţilor la locul faptei, în momentul săvârşirii acesteia.
- Furtul săvârşit de un major împreună cu un minor constituie furt calificat chiar dacă minorul nu răspunde penal, dar, în acelaşi timp, constituie şi o agravantă prevăzută de art. 75 lit. c, C. pen. — săvârşirea infracţiunii de către un infractor major împreună cu un minor.
- În situaţia în care unii dintre inculpaţi au ameninţat victima, iar alţii au deposedat-o de bunuri, toţi sunt coautori ai infracţiunii de tâlhărie.
- Pentru a se reţine şi infracţiunea de asociere în vederea săvârşirii de infracţiuni, trebuie să existe o întovărăşire de oarecare durată, în vederea realizării unui scop infracţional comun, şi nu o simplă înţelegere, întâmplătoare şi spontană **(C. Aioniţoaie, V. Bercheşan)**. Pentru existenţa infracţiunii este suficient ca între făptuitori să fi intervenit un

conses fără echivoc, privind constituirea şi scopul asocierii, fapta consumându-se în momentul realizării acestui consens.

2.4. Cauzele şi împrejurările care au favorizat săvârşirea furtului sau tâlhăriei

Cunoaşterea acestor cauze şi împrejurări oferă organelor de urmărire penală realizarea actului preventiv prin alegerea celor mai eficiente metode de combatere a unor astfel de infracţiuni. **(C. Aioniţoaie, V. Bercheşan).** Amintim: insuficienta preocupare pentru folosirea sistemelor de pază şi alarmare; neasigurarea cu încuietori corespunzătoare, gratii la geamuri; neglijenţă şi lipsă de răspundere din partea personalului de pază; păstrarea în locuinţe sau unităţi comerciale a unor sume importante de bani, valută sau bijuterii; posibilitatea valorificării cu uşurinţă a bunurilor provenite din furturi sau tâlhării în talciocuri, consignaţii, case de amanet, târguri etc., fără a exista o reglementare legală strictă etc.

3. Unele particularităţi ale investigării furtului şi tâlhăriei

3.1. Cercetarea locului faptei

a. Cercetarea locului faptei este necesară şi obligatorie în toate cazurile de furt şi tâlhărie, chiar când infracţiunea este reclamată după 2–3 săptămâni (la externarea victimei tîlhăriei), atât pentru stabilirea cercului de suspecţi cât şi pentru identificarea martorilor oculari.

b. Prin *loc al faptei* se înţelege:
- locul în care s-au aflat bunurile şi valorile sustrase;
- itinerarul parcurs de infractor pentru a ajunge la locul faptei;
- locul în care făptuitorii s-au ascuns şi au pândit victima;
- itinerarul parcurs de infractor după comiterea faptei;
- locurile în care au fost ascunse obiectele corp-delict sau obiectele şi valorile provenite din săvârşirea infracţiunii;
- locurile în care s-au ascuns infractorii pentru a scăpa de urmărire.

c. Prin cercetarea sistematică a locului faptei se stabilesc date privind:
- numărul făptuitorilor;
- perioada în care au operat;
- căile de acces ale infractorilor;
- mijloacele şi metodele folosite;
- bunurile sustrase.

d. La locul faptei vor fi descoperite *urme de mâini şi de picioare; urme ale instrumentelor de spargere folosite; urme biologice* (pete de sânge, fire de păr) care pot conduce la identificarea făptuitorilor; *urme olfactive* care vor fi exploatate cu ajutorul câinelui de urmărire;

urme sub formă de resturi de obiecte (pilitură, rumeguş, peliculă de vopsea etc.), urme care indică anumite *deprinderi sau specializări* ale infractorului; *microurme* pe îmbrăcămintea şi corpul infractorului etc. Aceste categorii de urme vor fi căutate, fixate şi ridicate inclusiv pe itinerariile folosite de infractori după comiterea faptei.

e. Practica demonstrează că, la locul faptei, infractorii pot comite erori grave: renunţarea la portul mănuşilor şi folosirea unor pahare; pierderea unor obiecte personale sau a unor corpuri delicte, autoaccidentări etc. De asemenea, în multe situaţii infractorii au fost identificaţi după urmele de mănuşi folosite în câmpul infracţional.

f. O deosebită importanţă o prezintă *clarificarea împrejurărilor negative sau controversate* care pot fi rezultatul unor *încercări de simulare* a furtului sau tâlhăriei. **(Emilian Stancu)**

g. În cazul în care victima infracţiunii de tâlhărie a fost supusă unor violenţe fizice este obligatorie examinarea ei de către medicul legist, pentru a stabili:

- natura şi vechimea leziunilor;
- instrumentele cu care au fost cauzate;
- gravitatea leziunilor;
- dacă victima putea să-şi producă singură leziunile (în situaţia în care există indicii de simulare a tâlhăriei);

h. În procesul-verbal de cercetare a locului faptei vor fi consemnate, în detaliu, toate constatările făcute, fotografiile judiciare executate, schiţa locului faptei etc.

3.2. Alte forme de furt:

a. furturi din hoteluri;

b. furturi de la garderobele sălilor de spectacol;

c. furturi din ştranduri sau de pe plajă;

d. furturi de bagaje sau furturi prin substituirea bunurilor cu un obiect asemănător;

e. furturi de la persoanele adormite sau în stare de ebrietate;

f. furturi de la persoanele tratate cu cafea, ceai, prăjituri, sucuri etc. în care au fost introduse substanţe *care produc adormirea victimelor*, specifice îndeosebi pe trenurile de călători;

g. furturile de animale;

h. furturile obiectelor de artă, multe *la comandă*, din partea unor colecţionari sau traficanţi.

- La toate aceste forme de furt întâlnim situaţii în care infractorii, când sunt surprinşi asupra faptei ori sunt urmăriţi, recurg la forme

de violenţă deosebit de agresive, astfel că furtul se transformă automat în tâlhărie.

i. furtul aşa-numit de identitate. *„Hoţii de identitate"* îşi procură date de identificare, de exemplu numerele cărţilor de credit sau numerele de asigurare socială, cu scopul de a se substitui victimelor şi de a obţine anumite foloase ori de a comite unele infracţiuni în numele acestora.

3.3. Ascultarea martorilor

- Practica judiciară demonstrează că identificarea şi audierea martorilor oculari *chiar cu ocazia cercetării locului faptei* sunt activităţi deosebit de importante pentru investigarea furtului sau tâlhăriei, deoarece depoziţiile lor nu au suferit alterări ca urmare a trecerii timpului sau a unor influenţe de natură subiectivă. **(C. Aioniţoaie, V. Bercheşan)**
- Principalele probleme care trebuie clarificate cu ocazia audierii martorilor:
  - distanţa de la care au perceput fapta;
  - condiţiile atmosferice şi de vizibilitate;
  - activităţile desfăşurate de făptuitori şi de către victimă;
  - semnalmentele făptuitorilor, ţinuta vestimentară ori datele de identificare, dacă îi cunoaşte;
  - leziunile produse victimei;
  - caracteristicile obiectelor sustrase de la victimă;
  - mijlocul de transport folosit de infractori;
  - posibilitatea de a recunoaşte autorii faptei după fotografii în eventualitatea prezentării pentru recunoaştere;
  - raporturile pe care le au cu făptuitorii sau cu partea vătămată.

3.4. Ascultarea părţii vătămate urmăreşte clarificarea următoarelor aspecte:

- caracteristicile bunurilor sau valorilor sustrase;
- împrejurările în care s-a comis furtul sau a fost ameninţată şi lovită de către agresor;
- semnalmentele făptuitorului sau, dacă îl cunoaşte, datele de identificare;
- suma cu care se constituie parte civilă în proces;
- leziunile constatate prin acte medico-legale şi pretenţiile civile pe care le are;
- posibilitatea de a identifica făptuitorul ori bunurile de care a fost deposedată;
- modul în care şi-a petrecut timpul înainte şi după comiterea infracţiunii **(Emilian Stancu)**

Se va avea ţine cont, în cazul audierii victimei unei tâlhării, de tulburarea psihică prin care a trecut, datorită căreia poate să exagereze semnalmentele agresorului sau să nu-şi amintească nimic.

3.5. Efectuarea de percheziţii

Făptuitorului, odată identificat şi prins, i se vor efectua percheziţie corporală, precum şi percheziţii la domiciliu, loc de muncă, ori la complici. Cu ocazia percheziţiilor se au în vedere atât recuperarea prejudiciului cauzat, cât şi descoperirea unor urme şi mijloace de probă, a instrumentelor folosite la săvârşirea faptei ori a altor obiecte a căror deţinere este interzisă de lege.

3.6. Ascultarea învinuitului sau inculpatului se face cu asigurarea dreptului la apărare şi cu aplicarea metodelor de tactică adecvate.

Când nu există suficiente dovezi pentru dovedirea vinovăţiei, cercetările vor începe cu audierea martorilor şi numai după aceea va fi ascultat învinuitul sau inculpatul **(A. Ciopraga, I. Iacobuţă).** Dacă probele sunt indubitabile, se recomandă să fie audiat mai întâi invinuitul şi apoi să fie ascultaţi martorii.

Se vor consemna toate cererile de probe solicitate în apărare, care vor fi verificate temeinic, procedându-se, dacă situaţia impune, la confruntări, reconstituiri, prezentarea pentru recunoaştere etc. O atenţie deosebită se va acorda verificării alibiurilor, demonstrării faptului că învinuitul sau inculpatul se afla, la data respectivă, în locul unde s-a reclamat comiterea furtului sau a tâlhăriei. Se cunosc erori judiciare datorate recunoaşterii din grup a făptuitorului de către martori oculari de bună credinţă, ajungându-se la condamnări care ar fi fost evitate dacă s-ar fi luat în considerare apărarea inculpatului cu privire la locul în care se afla la data săvârşirii infracţiunii care i se impută.

3.6. Pe durata investigării furtului sau tâlhăriei se pot efectua prezentări pentru recunoaşterea de persoane sau obiecte, reconstituiri (care pot confirma şi o eventuală înscenare) sau se pot dispune constatări tehnico-ştiinţifice şi expertize criminalistice sau medico-legale.

Se va avea însă grijă ca, în cazul audierii victimei unei tâlhării, de tulburarea psihică prin care a trecut în urma căreia poate să exagereze semnalmentele agresorului sau să nu-şi amintească nimic.

3.5. Efectuarea de percheziţii

În momentul în care autorul a fost identificat şi prins, i se vor efectua percheziţie corporală, precum şi percheziţii la domiciliu, loc de muncă, ori la complici. Cu ocazia percheziţiilor se vor avea în vedere atât recuperarea prejudiciului cauzat cât şi descoperirea unor urme şi mijloace de probă, a căror importanţă pentru dovedirea participării la săvârşirea faptei ori a altor elemente a căror cunoaştere este în legătură de fapte.

3.6. Ascultarea învinuitului sau inculpatului se face cu respectarea dreptului la apărare şi aplicarea metodelor de tactică adecvate.

Când nu există suficiente dovezi pentru dovedirea vinovăţiei, cercetările vor începe cu audierea martorilor şi numai după aceea va fi ascultat învinuitul sau inculpatul (**A. Ciopraga, I. Iacobuţă**, 1997, p. 103). Când probele sunt indubitabile, se recomandă să fie audiat mai întâi învinuitul şi apoi să fie ascultaţi martorii.

Se vor consemna toate cererile de probe solicitate în apărare, care vor fi verificate temeinic, procedându-se, după situaţia impusă, la confruntare, reconstituire, prezentare pentru recunoaştere etc. O atenţie deosebită se va acorda verificării alibiurilor, demonstrării faptului că învinuitul sau inculpatul se afla, la data respectivă, în locul unde s-a comis furtul sau stabilirii că nu ... recunoaşterii din grup a făptuitorului de către victimă ori martori de bună credinţă, ajungându-se la condamnarea celui ce ar fi fost evitată dacă s-ar fi luat în considerare apărarea inculpatului că era la locul în care se afla la data săvârşirii infracţiunii ce i se impută.

3.6. Pe durata investigării furtului sau tâlhăriei se pot efectua prezentări pentru recunoaşterea de persoane sau obiecte, recunoaşteri (care pot confirma şi o eventuală mărturie) sau se pot dispune constatări tehnico-ştiinţifice şi expertize criminalistice sau medico-legale.

BIBLIOGRAFIE

1. **Camil Suciu**, *Criminalistică*, Editura Didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1972.
2. **Emilian Stancu**, *Tratat de criminalistică*, Ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Editura Actami, Bucureşti, 2002.
3. **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Lumina Lex, Bucureşti, 2001.
4. Ministerul de Interne, Institutul de Criminalistică, *Tratat practic de criminalistică*, vol. I-V, Serviciul Editorial, Bucureşti, 1976–1985.
5. **Constantin Aioniţoaie şi Ion Eugen Sandu** (coord.), *Tratat de tactică criminalistică*, Editura Carpaţi, Craiova, 1992.
6. **Constantin Aioniţoaie şi Vasile Bercheşan** (coord.), *Tratat de metodică criminalistică*, Editura Carpaţi, Craiova, 1994.
7. **Lucian Ionescu**, *Expertiza criminalistică a scrisului*, Editura Junimea, 1973.
8. **Lucian Ionescu, Dumitru Sandu**, *Identificarea criminalistică*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1990.
9. **Lucian Ionescu**, *Criminalistica*. Note de curs. Editura Universităţii Creştine „Dimitrie Cantemir“, Bucureşti, 2002.
10. **Dumitru Sandu**, *Falsul în acte*, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1994.
11. **Vasile Măcelaru**, *Balistica Judiciară*, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1972.
12. **S.A. Golunski**, *Criminalistica*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1961.
13. **Aurel Ciopraga**, *Criminalistica — Tratat de tactică*“, Editura Gama, Iaşi, 1996.
14. **Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiţă**, *Criminalistica*, Editura Fundaţiei Chemarea, Iaşi, 1997.
15. **Gheorghe Păşescu, Ion R. Constantin**, *Secretele amprentelor papilare*, Editura Naţional, 1996.
16. **Gheorghe Păşescu**, *Interpretarea criminalistică a urmelor la locul faptei*, Editura Naţional, 2000.
17. **Paul Ştefănescu**, *În slujba vieţii şi adevărului*, vol. I–III, Editura Medicală, Bucureşti, 1981–1985.
18. **Paul Ştefănescu, Lazăr Cârjan**, *Ştiinţă versus crimă*, Editura „Curtea Veche“, Bucureşti, 2001.
19. **Vasile Bercheşan**, *Metodologia investigării infracţiunilor*, Editura Paralela 45, Bucureşti. 1998.
20. **Vasile Bercheşan**, *Cercetarea penală (criminalistica — teorie şi practică). Îndrumar complet de cercetare penală*, Editura şi Tipografia Icar, Bucureşti, 2002.
21. **Tiberiu Bogdan**, *Probleme de psihologie judiciară*, Editura Ştiinţifică, 1973.

22. **Tudorel Butoi, Ioana-Teodora Butoi**, *Psihologie judiciară. Tratat universitar*, vol. I şi II, Editura Fundaţiei România de mâine, Bucureşti, 2001.
23. **Sorin Alămoreanu**, *Elemente de criminalistică*, Editura Alma Mater, Cluj-Napoca, 2000.
24. **Dumitru Culcea**, *Criminalistica*, Note de curs, Editura Naţional, 1998.
25. **Nicolae Mitrofan, Voicu Zdrenghea, Tudorel Butoi**, *Psihologie judiciară*, Casa de editură şi presă „Şansa", S.R.L., Bucureşti, 1994.
26. **Gh. Scripcaru, M. Terbancea**, *Patologie medico-legală*, Ediţia a II-a revizuită şi adăugită, Editura Didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1983.
27. **Vladimir Beliş, V. Dragomirescu, Constanţa Nanes, Eugen Mimi Gacea, V. Panaitescu, Natalia Drugescu**, *Medicină legală*, Editura Teora, Bucureşti, 1992.
28. **Valentin Iftenie**, *Medicina legală*, Editura Ştiinţelor Medicale, Bucureşti, 2001.
29. *Criminalistica. Revistă de informare, documentare şi opinii*, redactor şef **Vasile Lăpăduşi**, 1999–2002 (nr. 1–23).

Editor: Gr. Arsene

CURTEA VECHE PUBLISHING
str. arh. Ion Mincu 11, București
tel./fax: (021)222.57.26, (021)222.47.65
e-mail: arsene@kappa.ro
web: www.curteaveche.ro

ISBN 973-8356-76-8

